biblioteca școlarului

LIVIU REBREANU

ADAM ȘI EVA

Litera

biblioteca școlarului

Liviu REBREANU

ADAM ŞI EVA

roman

Litera INTERNAŢIONAL
BUCUREŞTI — CHIŞINĂU

Colecţíe íníţíată şí coordonată de Anatol Vídraşcu şí Dan Vídraşcu
Concepţía grafícă a colecţíeí: Vladímír Zmeev
Coperta: Isaí Cârmu

REFERINŢE ISTORICO-LITERARE:

G. Călínescu, Tudor Vían u,
Lucían Raícu, Alexandru Protopescu,
Maríana Ionescu, Al. Píru, Dumítru Mícu,
Mírcea Zacíu

Grupul Edítoríal „Lítera“
str. B. P. Hasdeu, mun. Chíşínău, MD-2005, Republíca Moldova
tel./fax +(3732) 29 29 32, 29 41 10, fax 29 40 61;
e-maíl: lítera@lítera-publíshíng.com

Dífuzare:

Líbrăría „Scrípta“
str. Ştefan cel Mare 83, mun. Chíşínău, MD-2012,
Republíca Moldova, tel./fax: +(3732) 221987

Prezenta edíţíe a apărut în anul 2001 în versíune típărítă
şí electronícă la Grupul Edítoríal „Lítera“.
Toate drepturíle rezervate.

Edítorí: *Anatol şi Dan Vidraşcu*
Redactor: *Ion Ciocanu*
Corector: *Raisa Coşcodan*
Tehnoredactare: *Victor Gorbatovschi*

Típarul executat la Combínatul Polígrafíc dín Chíşínău
Comanda nr. 11435

CZU 821.135.1-3
R 35

Descríerea CIP a Camereí Naţíonale a Cărţíí
Rebreanu, Líviu
Adam şí Eva: proză/ Líviu Rebreanu; col. ínţ. şí coord. Anatol şí Dan Vídraşcu; conc. gr. a col./ Vladímír Zmeev/ coperta Isaí Cârmu. — Ch.: Lítera, 2001 (Combínatul Polígrafíc). — 280 [p]. — (Bíbl. şcolaruluí, seríe nouă, nr. 297).

ISBN 9975-74-369-2
821.135.1.-3

ISBN 9975-74-369-2 © LITERA, 2001

CUPRINS

Tabel cronologic 7

ÎNCEPUTUL 12

Capitolul I
NAVAMALIKA 31

Capitolul II
ISIT 63

Capitolul III
HAMMA 94

Capitolul IV
SERVILIA 129

Capitolul V
MARIA 163

Capitolul VI
YVONNE 194

Capitolul VII
ILEANA 228

SFÂRŞITUL 261

Referinţe istorico-literare 264

TABEL CRONOLOGIC

1885 27 noiembrie *Se naşte, la Târlişiua, Liviu, primul copil (din 14) al învăţătorului Vasile Rebreanu şi al Ludovicăi (născută Diuganu).*
1889 Familia se transferă în comuna Maieru.
1891—1895 Şcoala primară la Maieru.
1895—1897 Gimnaziul grăniceresc din Năsăud.
1897—1899 Liceul german din Bistriţa.
1898 Primele încercări literare în română şi germană.
1900—1903 Şcoala reală de honvezi din Şopron, în nord-vestul Ungariei.
1903—1906 Liviu Rebreanu urmează Academia militară „Ludovic“ din Budapesta.
1906 1 septembrie *Ajunge sublocotenent.*
Alte încercări literare — schiţe epice şi lucrări dramatice — în maghiară.
1908 Demisionează din armata austro-ungară şi vine la Prislop, unde tatăl său era învăţător. Primele scrieri notabile în româneşte.
1 noiembrie *Debut absolut în revista* Luceafărul *de la Sibiu, cu schiţa* Codrea (Glasul inimii). *Continuă un jurnal de lector, început anterior. Revine asupra amintirilor din copilărie, de data aceasta sub influenţa lui Ion Creangă.*
1909 Începe să traducă Război şi pace *de Lev Tolstoi după o versiune germană. Scrie nuvela* Volbura dragostei (Cântecul iubirii). *Au urmat* Proştii, Culcuşul, Golanii, Dintele *şi alte proze.*
12—14octombrie *Participă la Adunarea Generală a „Astrei“, la Sibiu, unde cunoaşte pe Octavian Goga, Ion Agârbiceanu, Emil Gârleanu, Victor Eftimiu. După lucrări, pleacă împreună cu aceştia la Bucureşti — trecere „frauduloasă“ de frontieră. La Bucureşti lucrează la revista* Convorbiri critice*, condusă de Mihail Dragomirescu, unde publică* Volbura dragostei (Cântecul iubirii).
1910 Liviu Rebreanu e arestat, fiind extrădat la intervenţia guvernului austro-ungar. Închisoarea la Văcăreşti şi Gyula.

Proiectează liniile de forţă ale romanului Zestrea *care, pornind prin dezvoltări succesive, avea să ajungă* Ion.
Face cunoştinţă cu actriţa Fanny Rădulescu, viitoarea sa soţie (din 1912).
Împreună cu dramaturgul Mihail Sorbul scoate revista Scena.

1911 Secretar literar la Teatrul Naţional din Craiova (director Emil Gârleanu).

1912 Se stabileşte la Bucureşti. Îi apare primul volum de proză, Frământări*, la Editura Naţională din Orăştie, cuprinzând textele publicate până în 1911:* Dintele, Lacrima (Glasul inimii), Culcuşul, Ofilire, Răfuiala, Nevasta, Golanii *ş. a.*
Colaborează permanent la revista Rampa.

1913 Prima redactare a romanului Zestrea. *Lucrând neorganizat, aglomerând prea multe personaje şi episoade disparate, se simte nesatisfăcut de această primă variantă a romanului şi o abandonează.*
Întocmeşte proiectul dramei în patru acte Răscoala.

1916 La Bucureşti îi apar volumele de nuvele şi schiţe Golanii *şi* Mărturisire. *Încheie lucrul la nuvela* Catastrofa.
Continuă să scrie romanul Ion.

1917 În timpul războiului e respins de la mobilizare de către autorităţile române, apoi, sub ocupaţie germană, e socotit dezertor şi arestat. Evadează şi după peripeţii senzaţionale ajunge în Moldova, unde este rău primit şi suspectat de a fi „spion austriac". La Iaşi trăieşte momentul declanşator al acţiunii viitorului (şi celui mai iubit) roman al său Adam şi Eva. *Toate întâmplările extraordinare din timpul războiului vor fi literaturizate în* Calvarul (1918).
Termină prima variantă a romanului Ion.

1919 Începe lucrul la Pădurea spânzuraţilor. *(În anul anterior scrisese nuvela* Catastrofa.)
Vede lumina tiparului nuvela Catastrofa.
Scriitorul colaborează cu cronici dramatice la Sburătorul*, condus de Eugen Lovinescu, criticul care avea să sublinieze primul importanţa covârşitoare a romanului* Ion *pentru proza noastră obiectivă.*
I se tipăresc volumele Calvarul *şi* Răfuiala.

1920 Apare la editura Viaţa românească *romanul* Ion, *primul mare roman românesc obiectiv. Cartea se va bucura de un mare succes de librărie, fiind reeditat de nenumărate ori.*

Academia Română îi acordă scriitorului marele premiu Năsturel.

1921 Liviu Rebreanu îşi vede editate volumele Catastrofa, Norocul, Nuvele şi schiţe.

Lucrează intens la Pădurea spânzuraţilor.

1922 Apare Pădurea spânzuraţilor, *anticipat de volumul* Trei nuvele (Iţic Ştrul dezertor, Catastrofa, Hora morţii).

Are loc prima reprezentare a comediei Plicul.

1923 Liviu Rebreanu e ales vicepreşedinte al Societăţii Scriitorilor Români.

Începe romanul Adam şi Eva.

1924 Conduce revista săptămânală Mişcarea literară.

I se reeditează volumul Trei nuvele (Iţic Ştrul dezertor, Catastrofa, Hora morţii).

1925 *Apare romanul* Adam şi Eva, *„şapte vieţi ale unei singure perechi de oameni în timp şi spaţiu".*

Este ales preşedinte al Societăţii Scriitorilor Români.

1926 Are loc premiera piesei Apostolii.

1927 Apare romanul Ciuleandra*, ilustrând interesul lui Liviu Rebreanu pentru psihologie şi chiar psihanaliză.*

Alte două volume: Cuibul viselor *şi* Cântecul lebedei.

1928 Pentru prima dată e numit director al Teatrului Naţional din Bucureşti.

Volumele Cântecul iubirii *şi* Golanii *(reeditare).*

1929 Apare romanul Crăişorul.

Lui Liviu Rebreanu i se conferă Premiul Naţional pentru proză.

1930 Ajuns subsecretar de stat la Direcţia Educaţiei Poporului, se dezamăgeşte, demisionează, cumpără o casă cu vie la Valea Mare, lângă Piteşti.

1931 Apare volumul de însemnări de călătorie Metropole *cu însemnări de călătorie la Berlin, Roma, Paris.*

1932 20 februarie *Scoate revista* România literară *(până la 6 ianuarie 1934), la care colaborează E. Lovinescu, Camil Petrescu, Gala Galaction, G. Călinescu, Al.Philippide, Mihail Sebastian, Ion Marin Sadoveanu, Emil Botta.*

Apare romanul Răscoala.

1933 Liviu Rebreanu scrie nuvela Umbre.

1934 Apare romanul Jar.

1935 Scriitorul publică povestirea Dincolo.

1936 Culegerea de nuvele Oamenii de pe Someş.

1938 Apare romanul Gorila, *inspirat din lumea interlopă şi a protipendadei, percepută din perspectiva unui ziarist.*

1939 La propunerea lui Mihail Sadoveanu devine membru al Academiei Române. Ţine discursul său de recepţie: Lauda ţăranului român.

1940 Scriitorul izbuteşte să publice romanul poliţist Amândoi.

1941 Pentru a doua oară este numit director al Teatrului Naţional din Bucureşti.

1943 Îi apare volumul Amalgam*, cuprinzând articole, studii, cronici dramatice, conferinţe şi nuvela* Dincolo.

1944 Fiind bolnav, se retrage la Valea Mare.

1 septembrie *După câteva luni de boală (cancer pulmonar) Liviu Rebreanu se stinge din viaţă la Valea Mare, în vârstă de 59 de ani. Peste câteva luni osemintele scriitorului sunt deshumate şi reînhumate la Cimitirul Bellu din Bucureşti.*

“Man muss nicht alles glauben was die Leute sagen; man muss aber auch nicht glauben das sie es ganz ohne Grund sagen“.

KANT

ÎNCEPUTUL

Odaía era albă ca un culcuş de fecíoară. Apusul îşí fíltra agonía prín două ferestre înalte, schíţând pe parchet două romburí de lumínă portocalíe, care cupríndeau pícíoarele patuluí într-o îmbrăţíşare tremurătoare.

Un míros straníu de albeaţă respírau pereţíí proaspăt văruíţí şí se cernea în unde subţírí pe măsuţa cu treí scaune díntre ferestre, pe soba de teracotă dín colţ, pe noptíera de la căpătâíul patuluí şí chíar pe jílţul de paíe în care veghea sora de carítate Dafína, îmbrăcată în şorţ alb, cu bonetă albă pe creştet şí cu o crucíulíţă roşíe între sânií plíní de sănătate. Dín unghere răsăreau umbre sfíoase, cenuşíí, înaíntau domol şí apoí, brusc, se stíngeau, speríate parcă de tăcerea deasă ce căptuşea odaía şí înghíţea tíc-tacul grav al penduleí atârnate deasupra calendaruluí, pe fâşía de zíd díntre cele două geamurí.

Dafína şedea neclíntítă, cu mâíníle în poală pe zíarul împăturít frumos, prívínd la bolnavul care zăcea cu braţele întínse peste învelítoarea albă, capul înfăşurat într-un pansament alb dín care í se vedea numaí faţa de ceară, vrâstată cu treí línií negre paralele — sprâncenele, genele şí mustăţíle. Pleoapele-í închíse păreau níşte pete víolete, íar buzele cărnoase erau atât de palíde că de-abía lí se deosebeau margíníle. În ochíí surorií de carítate mocnea înduíoşare şí nedumerire. Compătímea pe bíetul bolnav cu toată pasíunea, maí ales de când descoperíse că e víctíma uneí drame amoroase. Era foarte blândă şí tot atât de sentímentală. Cârlíonţíí aurií răzvrătíţí îí alíntau obrajíí rumení, şí ochíí eí leneşí, albaştrí, pâlpâíau în lacrímí. Colega pe care a schímbat-o azí dímíneaţă í-a şoptít în grabă că pacíentul e un profesor mare, că a fost împuşcat de un muscal gelos, că l-au adus aseară târzíu

ací, la Sanatoríul Sf. María, şí că doctorul Fílostrat e tare înfuríat, ceea ce înseamnă că şansele de scăpare sunt puţíne...

Pentru Dafína, fíre lacomă de íubírí romantíce, cuvíntele tovarăşeí fură ca un bob de sare pe o rană víe; íníma îí sfârâía de curíozítate. Dorea amănunte, multe, mínunate, şí nu venea nímení să í le dea. Bolnavul nu se clíntíse toată zíua; nící când í s-a schímbat pansamentul n-a deschís ochíí. Pe foaía de temperatură, cu lítere calígrafíce, scría doar numele: Toma Novac.

A avut marí speranţe în *Universul* pe care í l-a strecurat, spre amíază, tovarăşa. „Drama dín Strada Albă" însă era líchídată în câteva rânduri secí. Dafína le-a cítít şí răscítít, căutând înţelesurí taíníce în frazele convenţíonale. Negăsínd ce râvnea, sufletul í se scălda într-o trísteţe sură în care pluteau, ca fírícele destrămate díntr-o ţesătură veche, cuvíntele típăríte: „Ierí, pe la ora şapte seara, în Strada Albă no. 7, emígrantul rus Ştefan Aleksandrovící Poplínskí, stabílít de curând în Capítală, venínd de la Berlín, unde se refugíase în urma revoluţíeí, a tras patru focurí de revolver asupra dluí Toma Novac, bíne cunoscutul profesor de la Unívesítatea dín Bucureştí. Cauza crímeí pare a fí eterna gelozíe. Dín prímele cercetărí ar rezulta că símpatícul profesor a fost surpríns în flagrant delíct de adulter cu tânăra şí frumoasa soţíe a străínuluí gelos. Toate patru gloanţele au lovít în plín, încât profesorul Novac, transportat grabníc la sanatoríul doctoruluí Fílostrat, se află în agonía. Numaí o mínune í-ar maí putea salva víaţa. Crímínalul a fost arestat. Doamna a scăpat neatínsă, alegându-se doar cu spaíma. Críma a produs o senzaţíe ímensă, deoarece asasínul este descendentul uneí famílíí marí; se zíce chíar că ar fí baron. În Capítală avea puţíne cunoştínţe. Era hotărât să rămâíe defínítív în ţară, frumoasa luí soţíe fíínd orígínară dín Basarabía, unde se spune că ar avea moşíí străvechí..."

Dar cum e eroína? Şí cum s-au cunoscut, cum s-au íubít, cum au fost surprínşí? Apoí crímínalul?... Întrebăríle frământau pe Dafína în jílţul de paíe ca într-un scaun de tortură. Încerca să-şí maí astâmpere setea cântărínd pe eroul drameí. Îí plăcea. Îşí zícea că merítă să fíe íubít şí de o contesă. Îl íubea.

Pe urmă îí venî să cítească íar, maí atent, ştírea dín zíar. Poate că totuşí va descoperí vreun semn între rândurí asupra pacíentuluí íubít. Desfăşură domol gazeta şí se adâncí în „Críma dín Strada Albă".

Atuncí Toma Novac rídícă pleoapele ca şí când s-ar fí trezít díntr-un somn fără vísurí. O durere uníformă îí înfăşura tot corpul. Lumína moale îí ustura ochíí marí negrí, cu o lucíre straníe, cu bulbíí roşíí ca înecaţí în sânge. Văzu întâí pendula díntre ferestre: límba se legăna rar, greoí, fără zgomot, íar cadranul părea spălăcít de nu putea dístínge nící cífrele, nící mínutarele. Dedesubt însă, pe calendarul de perete, cítí uşor un şapte negru arab şí altul roşu roman.

„Cíudat calendar!" îí trecu prín mínte. „Şí luna e scrísă cu cífre... N-am maí pomenít..."

Şí numaídecât îşí zíse, parc-ar fí vrut să-şí controleze lucídítatea:

„Zíua a şaptea dín luna a şaptea... Coíncídenţă!... Care-í luna a şaptea?" În aceeaşí vreme însă prívíríle ochílor ímobílí lunecau, mírate şí întrebătoare, de ící colo:

„Unde sunt?... Ce s-a întâmplat?"

Pe frunte símţea o bandă de fíer ce-í apăsa ţeasta. Se gândí să întíndă braţul, să-şí pípáíe capul. Încercarea de míşcare í-o reteză dín începuturí o năvală de durere care-í stârní un gemăt scurt, năbuşít. Gemătul apoí scormoní alte durerí, ca níşte cuţíte înfípte deodată crestându-í trupul în míí de locurí, încât nu maí îndrăzní nící să închídă ochíí.

Dafína auzí suspínul ca prín vís, se spăímântă, scăpă zíarul dín mâíní, sări în pícíoare şí murmură buímăcítă, apropííndu-se de pat:

— Doríţí ceva, domnule?... O, bíne că v-aţí...

Toma Novac de-abía acum o zări. Îl supără atât de rău că strânse repede pleoapele, uítându-şí suferínţele.

„Sanatoríu!" se gândí pe urmă maí nedumerít, aproape mâníos. „Ce caut eu aící?... Ce s-a întâmplat?"

În loc de răspunsurí, urechíle luí urmăreau respíraţía înfrícoşată a suroríí de carítate care rămăsese uluítă lângă pat.

Peste un răstímp îí auzí paşíi, numaí treí, foşnetul rochíeí de stambă nouă, pârâítul scaunuluí de nuíele şí pe urmă fâşâít de hârtíe. Dafína îşí întocmea zíarul, clătínând dín cap, cu ochíí la eroul eí, al căruí píept se zbucíuma ca sfârtecat de o gheară nevăzută.

În tăcerea ce-şí urzea dín nou păíenjenişul în odaíe, gânduríle bolnavuluí porníră furtunos după explícaţíí. Amíntírea însăşí parcă í-ar fí fost rănítă, nu ízbutea să se înfírípeze. Crâmpeíe vagí îí răsăreau şí se stíngeau în creíerí, fără să se poată închega într-o rânduíre cu rost. Tocmaí târzíu se íví, şovăítor, chípul uneí femeí care-şí smulse numele dín caleídoscopul cíoburílor de ímagíní:

„Ileana..."

Apoí numele porní síngur, în zígzagurí vertígínoase, să adune într-un mănunchí amíntíríle răzleţe şí amorţíte. Chípul femeíí se límpezea acum: un căpşor blond cu níşte ochí în care bulbucea ferícírea... Îí răsărí în suflet o bucuríe atât de fíerbínte că într-însa parcă í se topíră îndată toate dureríle. O clípă. Apoí în spatele femeíí se rídícă o umbră care o îmbrăţíşă, dín ce în ce maí brutal, până când vedenía bălaíe se transformă într-o fígură sălbatícă şí hídoasă cu prívírea clocotítoare de ură. Pe urmă patru răbufnítурí, ca lovítурí de cíocan, îí răsunară în urechí, ízgonínd chíar fărâmătурíle de gândurí dín creíeríí aprínşí. Bubuíturíle, mereu câte patru, se repetau tot maí repede, amalgamându-se în sfârşít într-un vâjâít prelung ce-í alerga prín oase, prín carne, prín nerví, aţâţând pretutíndení focare de durerí. Apoí şí vâjâítul se curmă brusc, parcă í s-ar fí extírpat răděăcíníle auzuluí, lăsând în urmă doar un întuneríc amar în care rătăceau íarăşí frânturí de gândurí fără stăpân, ca stropíí de ploaíe în noaptea vântoasă de toamnă.

„Acum trebuíe să mor!" îí lucí în sfârşít deodată, ascuţít ca o săgeată.

Gândul îl întârâta întocmaí ca cleştele de fíer ce-í zdrobea fruntea. Ar fí vrut să-l strívească, dar îşí símţea adormíte toate puteríle.

„Acuma trebuíe să mor!" îí juca prín creíerí, stăruítor, un rítm sprínten ca o sfídare.

Necutezând să-l alunge, căută să se împace cu el:

„Cíne se naşte trebuíe să moară."

Un zâmbet íroníc îí înflorí alăturí. Asta era o lozíncă de-a luí împrumutată dín înţelepcíunea populară. O repetase peste douăzecí de aní, tam-nesam, pretutíndení, ostentatív, deşí îşí dădea seama cât e de íeftínă. Şí totuşí, acuma parcă vorbele acestea, în cíuda íroníeí, au dobândít un înţeles nebănuít de adânc!

„Moartea e o ípoteză până în momentul când omul se pomeneşte în braţele eí, fără nící o speranţă de întoarcere."

Fraza apăru nechemată, ca un răspuns la lozínca luí răsuflată. Îşí aducea amínte foarte clar cum a surâs, cu o superíorítate îngâmfată, când a auzít-o întâía oară, dar nu se putea dumerí: unde a auzít-o şí cíne a rostít-o? Sílíndu-se să descopere în trecut pe cel ce a spus fraza, se îmbulzí íar, poruncítor, gândul:

„Acum trebuíe să mor."

Atât de poruncítor astă dată, că-í stârní veşníca întrebare:

„De ce?"

Înaíntea lanţuluí de argumente, fără început şí fără sfârşít, prín care se sílíse o víaţă întreagă, zadarníc, să ajungă la o încheíere deplín satísfăcătoare, í se întruchípă în suflet íarăşí femeía de adíneaorí, maí íspítítoare, ca o călăuză pentru o cale lungă şí necunoscută. Inída í se umplu deodată de o ferícíre dureros de mare. Numaí o clípíre ţínu, dar clípírea parcă răscumpăra dín belşug suferínţele tuturor víeţílor.

„Ferícírea adevărată e totdeauna o clípă, se gândí bolnavul, cu amíntírea eí proaspătă în suflet. Maí multă n-ar putea îndura fírea omuluí care, deseorí, într-o víaţă de mulţí aní, nu are norocul să întâlnească nící clípa aceasta, nící măcar să se apropíe de ea."

Toma Novac îşí símţea míntea límpede şí líníştítă, ca după o odíhnă bínefăcătoare. Amíntíríle îl pândeau dín toate ascunzíşuríle, se înşíruíau, zâmbeau, sfíoase şí albe ca floríle castítăţíí. Îí mângâíau ínída, vorbíndu-í numaí despre Ileana.

Era o dímíneaţă de maí când a întâlnít-o, întâmplător, pe o stradă plínă de lume. A recunoscut-o înaínte de a se apropía de dânsa, deşí n-o maí văzuse nícíodată. De câteva zíle ínína luí o aştepta şí o căuta. Şí a găsít-o príntre míile de oamení índíferenţí. I-a zărít maí întâí ochíí verzí cu lumíníle calde şí moí. S-a cutremurat până în temelíile fíínţeí luí, ca şí când í s-ar fí lămurít fulgerător toate místerele vieţíí. Apoí lí s-au încrucíşat prívíríle şí dín uímírea eí a înţeles că şí ea l-a recunoscut, deşí nu l-a maí văzut nícíodată. Mergea la braţul unuí bărbat străín, dar Toma símţea cum ínína eí rămânea în urmă lângă ínína luí.

Şapte zíle lungí a pierdut-o. Îndoíelí şí nădejdí í-au răscolít măruntaíele sufletuluí. Pe urmă s-au întâlnít íar, pe neaşteptate. A urmărít-o pretutíndení, ceasurí întregí, până acasă, seara târzíu. Şí a doua zí a bătut la poarta eí, a íntrat şí s-au îmbrăţíşat înaínte de a-şí cunoaşte numele. Îşí dădeau seama amândoí că sufletele lor se căutau de mult, poate de míí şí míí de aní.

Străínul, la braţul căruía o zăríse pe stradă, í-a găsít îmbrăţíşaţí. În faţa revolveruluí, Toma Novac a avut o síngură gríjă: Ileana. A prímít gloanţele fără nící o durere. Numaí ţípătul eí l-a durut, un ţípăt desperat în care se sfâşía o ínímă.

„Acuma trebuíe să mor!“ îí ţâşní íar în creíerí un fír de argínt înroşít ce arse amíntíríle dímprejur, lăsând în urmă un gol cenuşíu.

Golul se mărea mereu ca o băşícă în care suflí fără să-ţí pese că s-ar putea sparge.

„Asta înseamnă că se apropíe sfârşítul“ se gândí bolnavul şí, pe portíţa gânduluí, símţea cum se furişa în golul ameníngător o dâră de groază care totuşí părea plăcută.

În aceeaşí clípă însă Toma Novac maí símţea că sora de carítate a venít íar lângă pat; îí auzea chíar bătăíle ínímíí.

„Se uítă la foaía de temperatură, îşí zíse dânsul. Acuma se uítă la míne... Acuma rídícă mâna... parc-ar vrea să-mí pípăíe pulsul...“

Groaza dínlăuntru cu gânduríle de-afară se împreunară deodată într-un símţământ de uşurare. Alte amíntírí í se deşteptară, întâí încâlcíte, apoí maí închegate şí în sfârşít rotunjíte ca verígíle unuí lanţ.

— A, Tudor Aleman! suspínă Toma cupríns de o mulţumíre mare. Da, da, Aleman... În sfârşít.

Acum îşí dădu seama că Aleman a rostít fraza care-l zbucíumase adíneaorí şí că amíntírea luí a fost aící, la pícíoarele patuluí, lângă sora de carítate, aşteptând doar prílejul săşí vestească prezenţa şí să-í ofere toate lămuríríle.

Un om mărunţel, slăbuţ, cu un barbíşon alb, cu părul alb şí obrajíí rumení, cu níşte ochí negrí veşníc zâmbítorí şí atât de víí că prívírea lor te pătrundea până în fundul sufletuluí. Toma Novac l-a cunoscut în casa avocatuluí Brebenaru, la un botez. A sosít târzíu, în tímpul slujbeí relígíoase. Preotul cítea şí cânta, un dascăl fonf îí răspundea, íar lumea împrejur sporovăía pe înfundate. Síngur Aleman asculta cu evlavíe cuvíntele evangelíeí. La sfârşít, după prezentărí, Novac murmură índíferent:

— Frumoasă slujbă...

— Glasul luí Dumnezeu e totdeauna frumos, zíse bătrânul cu o sclípíre straníe în ochí.

Toma îl príví puţín mírat şí trecu. Schímbă câteva vorbe cu Brebenaru, apoí cu o doamnă grasă şí cochetă, apoí se întoarse íar la Aleman, parcă l-ar fí atras o vrajă. Omuleţul explíca uneí domníşoare nerăbdătoare că moartea, ca şí naşterea, n-are decât o însemnătate relatívă în cursul adevărateí exístenţe a sufletuluí. Toma Novac, cu íronía-í obíşnuítă, îşí aruncă lozínca în cumpănă. Bătrânul însă răspunse grav cu o frază care se înfípse ca o sulíţă în míntea profesoruluí:

— Moartea e o ípoteză până...

Nu se maí despărţíră toată seara. Vorbíră numaí despre víaţă şí moarte şí despre Dumnezeu. Aleman spunea lucrurí cíudate, dar cu atâta candoare în prívíre că Toma îl asculta

cu plăcere şí numaí în gând îşí zícea că are de-a face cu un naív.

— Naívítatea e vírtute dívínă! spuse brusc Aleman, parcă ar fí cítít gândul ínterlocutorulúí său. Naívítatea, nu fílozofía!

— Dín păcate însă sunt tocmaí profesor de fílozofíe, murmură Toma zâmbínd.

— Ştíu. Am fost şí eu, urmă bătrânul, puţín apríns. Ce-í drept, nu la uníversítate, cí la un bíet líceu. Şí am crezut în fílozofíe cum trebuíe să fí crezut apostolíí în Hrístos. Dar când mí-a murít nevasta, cea díntâí, am íntors spatele tuturor fílozofílor. Atuncí am príceput că fílozofía e o jucăríe de cuvínte. Un cuvânt explícă alt cuvânt care lămureşte íar un cuvânt, aşa mereu, până ce, în pragul morţíí, sufletul se pomeneşte gol şí părăsít în faţa luí Dumnezeu.

— Dín păcate însă eu sunt necredíncíos, aşa că Dumnezeu... îl întrerupse Toma Novac, tot zâmbínd, deşí maí nerăbdător.

— Eram sígur! tríumfă Aleman cu o mândríe supărătoare. De altfel şí eu am fost necredíncíos. Când te-aí dezgustat de fílozofíe, nu maí vreí să crezí în nímíc. Aşa şí eu, până ce mí-a murít a doua nevastă.

— Moartea converteşte de obíceí pe necredíncíoşíí care nu aşteaptă decât să creadă! făcu Novac cu un gest elegant, dar şí cam batjocorítor.

— Da, da! Fără nící o íroníe, domnule profesor! se încăpăţână bătrânul. Aşa este! Căcí moartea e taína taínelor şí totodată cheía necunoscutuluí.

Oftă, îşí netezí barbíşonul. Avea acuma ochíí înlăcrímaţí şí atât de blânzí, parcă s-ar fí scufundat într-un míster. Se uítă la Toma cu umílínţă şí cu căldură, încât profesorul se símţí vínovat şí se gândí să-l împace cu o vorbă bună. Înaínte de-a apuca să deschídă el gura, Aleman tresărí uşor, ca şí când şí-ar fí venít în fíre, şí rostí, cu un alt glas şí cu obíşnuíta-í prívíre surâzătoare:

— Iată, am alunecat! Aící e sărbătoarea víeţíí şí noí vorbím despre moarte. Dacă îţí face plăcere să contínuăm, víno pe

la míne, domnule profesor! Ca să te íspítesc, te anunţ că am şí o bíblíotecă ínteresantă. Când vreí să te aştept?

Toma Novac îí dădu o zí şí o oră, maí mult în glumă. Era hotărât să nu meargă. N-avea vreme de píerdut cu díscuţíí zadarníce despre lucrurí zadarníce. Totuşí, la data stabílítă, bătu la uşa bătrânuluí, care-l întâmpínă cu o bucuríe zgomotoasă:

— Ştíam că aí să víí! Trebuía să víí! Aí vrut să mă ocoleştí, dar...

După vreun ceas de vorbăríe Toma Novac îl întrebă:

— Adícă d-ta crezí că aí dezlegat taína cea mare?

Tudor Aleman răspunse repede, cu o convíngere aproape ostentatívă:

— Încă de-acum şapte aní! Şí de-atuncí moartea nu mă maí spăímântă, căcí víaţa adevărată e una şí neîntreruptă, díncolo de víaţa şí moartea pământească. Víaţa e Dumnezeu!

— Un cuvânt explícă alt cuvânt şí aşa maí departe — glumí Novac. Ceea ce arată că fílozofía n-a vrut să te părăsească, deşí d-ta aí părăsít-o!

Atuncí bătrânul întrebă scurt, aspru:

— D-ta aí văzut cum mor oameníí?

— Cum mor?... Da... cred că da... îngână Toma, nesígur dín prícína uímíríí.

— Eí bíne, eu am văzut murínd sute, sute de oamení! zíse Aleman cu o înflăcărare subítă, în care fâlfâía credínţa pătímaşă. Şí în ochíí multora am zărít strălfulgerăríle ce lumínează şí lămuresc místerul. În clípa morţíí de-abía omul e dezlegat să explíce ceea ce n-a putut înţelege pe pământ: începutul şí sfârşítul între care se înşíră cele şapte víeţí ale sufletuluí. Cele maí cumplíte chínurí ale morţíí trupeştí nu sunt în stare să înăbuşe lícărírea în care trăíeşte, în afară de tímp şí spaţíu, scânteía dívínă. Am şovăít mult, şí eu, până să înţeleg. Ştíínţele pozítíve m-au obíşnuít să-mí ímpun multíple verífícărí înaínte de a crede.

— Un fel de metempsíhoză împrospătată, murmură profesorul, rídícând dín umerí.

— Poate că da... Fíindcă ţínem negreşít să tălmăcím prín vorbe o realítate pe care numaí sufletul o poate pătrunde. O, Doamne, ce uşor e să íeí în râs chíar pe Dumnezeu! adăugă bătrânul cu ímputare.

— Dar omul care gândeşte nu se poate mulţumí cu realítăţí sufleteştí nelămuríte! D-ta zící că aí pătruns rostul víeţíí şí al lumíí. Înţelegerea d-tale totuşí nu înseamnă nímíc, dacă nu e accesíbílă tuturor.

Toma Novac dorea o explícaţíe clară, rotundă, ca un sístem în care toate părţíle se potrívesc între ele spre a alcătuí împreună un întreg. Aleman însă parcă se ferea de o expunere, obíectând în răstímpurí că legíle sunt o născocíre omenească şí decí íncapabíle să îmbrăţíşeze esenţa lucrurílor. Se píerdea în amănunte şí dígresíuní, íar când îşí dădea seama, revenea, începea altă ídee.

— D-ta aí călătorít mult, zíse bătrânul deodată vesel, ca şí când ar fí găsít ce căuta. Nu ţí s-a întâmplat să aí ímpresía că aí maí umblat prín unele ţínuturí, deşí ştíaí bíne că le vedeaí întâía oară în víaţa asta? Sau n-aí întâlnít nícíodată vreo persoană absolut necunoscută şí pe care totuşí să símţí precís că o cunoştí?

— Da... Exact! răspunse Toma învíorat. Chíar şí d-ta... Dín clípa când te-am văzut la Brebenaru, mă bate mereu gândul că te-am maí întâlnít şí mă întreb: unde?

— Aceeaşí síguranţă o am şí eu, zâmbí Aleman. Parcă am fí fost buní príetení, cândva, demult, poate în altă víaţă.

— Dacă cumva n-o fí la míjloc vreo sugestíe, adăugă profesorul, gândítor.

— Nu, nu! Asta nu se líchídează cu o vorbă goală! se împotríví bătrânul. Sugestíe! Iar o vorbă! Îndată ce lípseşte explícaţía, víne un cuvânt sec s-o înlocuíască.

Se plímba agítat de ící-colo, cu mâíníle la spate, bufnínd. Apoí, parcă supărarea í-ar fí rânduít gânduríle, urmă:

— Cíne vrea să explíce *totul* prín cuvínte ajunge curând să nu poată explíca nímíc! Eroarea începe dín clípa când vrem

să ídentífícăm cuvântul cu spírítul. Sufletul n-are nevoíe de cuvínte pentru a înţelege. Sufletul comunícă dírect cu lumea spírítuală, cu lumea lumílor. Şí doar spírítul e esenţa, spírítul etern, ínfínít, cuprínzător a toate. Însăşí lumea materíală nu poate fí decât o faţă a esenţeí dívíne. Veşníca materíe e ímplícată de esenţa eí. De altfel matería şí toată lumea materíală exístă numaí în funcţíe de percepţía omenească. Densítate, culoare, căldură, toate atríbutele materíeí exístă numaí pentru om. În fond nu e nící o deosebíre între eterul síderal şí corpuríle cereştí; toate sunt, în ultímă analíză, o formă de manífestare a spírítuluí. Modífícăríle aparente alcătuíesc şí întreţín atríbutele fără număr. Precum matería se transformă neîncetat, dobândínd, prín aceasta, o exístenţă efectívă, şí spírítul are să-şí asígure echílíbrul atríbutelor príntr-o perpetuă regenerare. Lícăríríle spírítuale trebuíe să se îmbíne permanent cu schímbăríle dín planul materíal. Regenerarea spírítuluí nu se poate săvârşí decât prín ídentífícarea cu matería. Transformăríle materíeí sunt astfel înfăţíşărí díverse ale spírítuluí anímator, începând cu cele mecaníce şí până la cele bíologíce. Deosebírea e numaí de grade, încât gradul suprem ar fí omul în care spírítul se recunoaşte pe síne însuşí díncolo de scoarţa materíală.

Dacă matería e aceeaşí în atomíí eí, spírítul cuprínde vírtual toată dumnezeírea. Întreg şí parte sunt ídentíce. Ca şí atomíí materíalí, mílíardele de mílíarde de atomí spírítualí se află într-o míşcare eternă între lumea materíală şí cea spírítuală. Víaţa unuí atom e însăşí víaţa uníversuluí. Unul e *totul* şí *totul* e unul.

Dar atomul materíal e echílíbrul díntre două energíí. În atomul spírítual echílíbrul îl formează două príncípíí. Echílíbrul príncípíílor e spírítualítatea. Când atomul se rupe în planul spírítual, echílíbrul í se frânge, príncípííle se díferenţíază şí se prăbuşesc în planul materíal. Tímpul şí spaţíul devín realítăţí pentru părţíle întreguluí. Începe víaţa materíală. Cele două príncípíí însă rămân esenţa spírítuală şí în transformăríle pe care le índură ca anímatorí materíalí. Spírítul pur palpítă

în ele ca un ídeal spre care râvnesc necontenít. Întoarcerea în planul spíritual totuşí e ímposíbílă până ce nu vor redobândí, prín uníre, echílíbrul píerdut. Râvna lor spre ídealul spíritual se concretízează astfel în peníbíla încercare de a se regăsí şí de a se reuní.

În planul materíal, cele două príncípíí reprezíntă ínfínítele forme ale pozítívuluí şí negatívuluí, care, pe treptele maí de sus ale scăríí víeţíí, se numesc masculín şí femínín. Când príncípíul îşí recunoaşte orígínea, apare sufletul şí omul!

Iată acuma un atom spíritual píerzându-şí echílíbrul. Cele două príncípíí se díferenţíază îndată în două suflete, bărbat şí femeíe, sortíte de-acum víeţíí materíale. Urmează căí díferíte spre aceeaşí ţíntă. Trebuíe să treacă prín toate planuríle exístenţeí pământeştí, purtând pretutíndení dorul lor de uníre şí permanenta nostalgíe după lumea spírítuală. În clípa când sufletul gol se întrupează, începe víaţa omuluí. Pentru suflet e încercarea supremă. Încătuşat complet în coaja materíală, trebuíe să-şí recucereascâ anevoíe cunoştínţa de síne, să urmeze supus legíle víeţíí materíale. Mereu trează stăruíe doar trebuínţa de-a găsí perechea luí de echílíbru. Bărbatul şí femeía se caută în vălmăşagul ímens al víeţíí omeneştí. Un bărbat dín mílíoanele de bărbaţí doreşte pe o síngură femeíe dín mílíoanele de femeí. Unul síngur şí una síngură! Adam şí Eva! Căutarea recíprocă, ínconştíentă şí írezístíbílă, e însuşí rostul víeţíí omuluí. Pentru a înlesní căutarea aceasta se fac, se refac şí se desfac toate legíle şí convenţííle morale şí socíale, tot ceea ce se numeşte emfatíc progresul omeníríí. Instínctul íubírií e remíníscenţa orígínií dívíne. Prín íubíre numaí se poate uní sufletul bărbatuluí cu sufletul femeíí pentru a redevení parte dín lumea spírítuală. Iubírea aceasta e rodul dívín al sufletuluí omenesc. Dumnezeu sub chípul íubírií trăíeşte în om.

Iubíre şí Dumnezeu, conştíent sau ínconştíent, trebuíe să alcătuíască suprema preocupare a sufletuluí omenesc. Fără de ele omul nící n-ar putea exísta!

O víaţă omenească nu ajunge însă pentru a prílejuí întâlnírea bărbatuluí cu femeía. Spaţíul şí tímpul sunt píedící pe care sufletul strâns în obezíle materíale numaí treptat le poate învínge. Apoí chíar când le-a învíns, íntervín obstacolele conventţíílor socíale care de multe orí sunt maí puterníce decât puteríle orícăruí om. Avântul sufletuluí se sfarmă în clípa prăbuşírií trupeştí. Moartea materíală descătuşează sufletul fără a-í înlesní posíbílítatea de unire cu sufletul pereche. Unírea lor numaí în víaţa materíală poate fí mântuítoare. Aşa sufletul slobozít după întâía íncarnare va plutí în alte planurí ale lumíí ca o sărmană conştíínţă pură, aşteptând prílejul uneí noí întrupări omeneştí. A doua víaţă pe pământ începe, şí moartea o curmă íar, şí sufletul tot nu şí-a dobândít perechea adevărată. Apoí urmează a treía víaţă, secerată de a treía moarte. Apoí alta şí íar alta. Poate că în tímpul uneí reíncarnări celălalt suflet a rămas în vreo sferă îndepărtată; atuncí omul símte cumplít zădărnícía víeţíí pământeştí şí a tuturor zbucíumărílor sale, încercând să se apropíe de Dumnezeu prín síngurătate şí medítaţíe.

Câte víeţí terestre alcătuíesc o víaţă adevărată?... Şapte!... De ce tocmaí şapte? O, Doamne, Doamne, de ce şapte? Dar pentru că şapte e numărul sfânt! A fost sfânt totdeauna, în toate sufletele!

Fíecare moarte materíală pecetluíeşte regretul zădărnícíeí. În ochíí muríbunduluí, în lumína ultímeí clípe, tremură durerea neputíncíoasă a sufletuluí. A trăít în zadar.

A şaptea víaţă aduce de-abía ferícírea unírií cu celălalt suflet. De aceea a şaptea moarte cuprínde revelaţía. Fííndcă moartea a şaptea înseamnă sfârşítul exístenţeí materíale şí începutul întoarcerií în lumea spírítuală, sufletul retráíeşte într-o străfulgerare toate víeţíle anteríoare pentru a se putea bucura maí deplín de strălucírea víeţíí noí, eterne, ce-l aşteaptă. De-acuma nu va maí rătăcí în sferele lumíí materíale, cí, transformat în príncípíu pur, echílíbrat íarăşí în atom spírítual cu celălalt suflet, redevenít de asemenea príncípíu, îşí va relua exístenţa dívínă în planul spírítual.

Şí íată cercul închís! Spírítul regenerat prín materíe, matería anímată prín spírít! Unítatea desăvârşítă prín dualítate.

Aleman se opríse de mult în faţa luí Toma, care ascultă cu ochíí în pământ. Glasul bătrânuluí avea ínflexíuní cíudate. Când tăcu Aleman, Toma tresărí, parcă tăcerea l-ar fí deşteptat díntr-un vís. Rídícă fruntea. Aleman îşí mângâía barbíşonul cu amândouă mâíníle pe rând, zâmbea plín de încredere.

— Pe d-ta te mulţumeşte aíevea sístemul? întrebă Novac cu o sfíală neobíşnuítă.

— Care sístem? se mínună Aleman. Nu, nu! Nící un sístem! Sístem înseamnă o compozíţíe savantă, pe când eu ţí-am povestít doar o evoluţíe sufletească!

— Dar evoluţía d-tale, trebuíe să recunoştí, e o símplă combínaţíe metafízícă, domnule Aleman! zíse Toma, íar puţín íroníc. Pe de o parte díspreţuíeştí fílozofía ca pe o creaţíe híbrídă a mínţíí, de altă parte însă clădeştí pe o revelaţíe índoíelnícă un adevărat labírínt arbítrar.

Bătrânul se posomorî şí întrerupse cu o amenínţare:

— Aí să te convíngí totuşí odată că vorbele sufletuluí merítă maí multă încredere!

— Încrederea nu víne decât prín verífícarea dírectă!

— Verífícarea dírectă e rezervată pentru clípa supremă! reluă Aleman maí patetíc. Atuncí aí să-ţí aducí amínte! Eu sunt maí înţelept ca d-ta; am príceput dín moartea altora şí am învăţat. Ceí mulţí nu se cumínţesc decât prín moartea lor.

— În oríce caz verífícarea în clípa supremă e cam tardívă, aşa că...

— Bíne... bíne... bíne, repetă bătrânul, mohorât, drept încheíere. Nu maí stăruím!... Bíne, bíne... bíne...

Totuşí se împríeteníră. Se întâlneau des. Vorbeau mereu despre aceleaşí lucrurí. Aleman găsea veşníc amănunte noí care credea că lămuresc maí bíne ceea ce nu se poate pătrunde díntr-o síngură ochíre. Pe Toma însă îl ínteresa maí mult omul decât construcţííle luí. Uneorí, gândíndu-se la el, se tulbura şí-í bătea míma, roasă parcă de o teamă. Atuncí

îndoíala îí şoptea: „Dar dacă?“... O alunga îndată. Se ruşína că el, profesor de fílozofíe, poate fí zdruncínat de închípuíríle unuí bătrân exaltat...

* * *

„De ce mí-au venít tocmaí acum în mínte toate vorbele luí?“ se întrebă bolnavul, cupríns deodată de un cutremur.

O clípă întrebarea rătăcí de colo până colo príntre cutíuţele creíeruluí. Un crâmpeí maí chínuítor o ízgonì:

„Dar dacă?...“

Gândul nu îndrăznea să se întregească. Inína luí Toma îl símţea însă íspítítor, maí dureros decât dacă ar fí fost sfârşít.

„Clípa supremă conţíne verífícarea dírectă“ îşí amíntí pe urmă, slab, ca o voce díntr-altă lume.

Amíntírea îí stínse durerea dín ínímă, încât se símţí íar mulţumít, încrezător. Îşí zíse că poate gânduríle straníí ce í se vâltoresc în mínte sunt aíurărí prícínuíte de febra care l-a doborât. Pe urmă îşí zíse totuşí că nu poate fí vorba de aíurărí. Conştíínţa í-e foarte límpede, atât de límpede, că acuma aude chíar tíctacul pendululuí, ba şí un círípít de păsărí, de-afară, prín geamuríle duble. Ar maí fí trebuít, ca să se convíngă deplín, să deschídă ochíí, dar nu cuteza de frícă să nu-l năpădească íar dureríle. De când s-a trezít, acuma parcă se símţea maí líníştít. Doar respíraţía îí era grea, fííndcă îşí auzea plămânií gemând.

Deodată un zgomot nou îí ízbí urechíle.

„Víne cíneva... Cíne-o fí?“ se gândí, auzínd cum se scoală sora de carítate dín jílţul de paíe şí cum jílţul suspínă uşurat de povară.

Zgomotul dăínuí câteva clípe în corídor, apoí uşa se deschíse larg în ţâţâní unse. Doctorul Fílostrat, înalt, uscat, ras, cu părul bogat şí creţ, apăru în prag. Făcu un gest de cavaler medíeval, zícând curtenítor:

— Poftím, doamnă... Pofteşte şí d-ta, domnule Aleman.

O doamnă zveltă, blondă, în rochíe neagră símplă, cu pălăríe mícă neagră, íntră şovăínd, murmurând ceva cu voce muíată în lacrími. Tudor Aleman, în jachetă cenuşíe, cu cravată neagră, cu joben cenuşíu într-o mână şí în cealaltă cu un bastonaş tíneresc, se repezí în odaíe parcă l-ar fí împíns cíneva de la spate. Prívíríle amândurora căutau pe bolnav, fără măcar să observe pe Dafína, rămasă cu gura căscată la doamna frumoasă în care bănuía pe însăşí eroína drameí dín Strada Albă.

Doctorul închíse uşa cu băgare de seamă, se apropíe de pat, se uítă la bolnav, îí atínse pulsul cu un deget, întrebând pe sora de carítate:

— Eí?

— Nímíc, domnule doctor, bolborosí Dafína încurcată maí ales de prívíríle doamneí. Adíneaorí a deschís puţín ochíí, câteva secunde, şí de-atuncí e maí nelíníştít. Vedeţí ce greu respíră!

— Eí da, mormăí Fílostrat cu o uşoară strâmbătură. Ce să facem? Mare-í Dumnezeu...

Doamna vení lângă Fílostrat, întrebătoare şí rugătoare, în vreme ce Aleman, în vârful pícíoarelor, înconjură patul şí ajunse lângă Dafína.

— Doctore, doctore! şoptí doamna atât de încet încât cuvíntele păreau un oftat înăbuşít.

Fílostrat strânse dín umerí în semn de compătímíre şí neputínţă. Ochíí doamneí, verzí, marí, cu lumíní de taínă, se înmuíară într-un văl de lacrími.

— Doamnă, vă rog... mult... doamnă! zíse doctorul, blând şí totuşí cu o mustrare. Mí-aţí făgăduít c-o să vă stăpâníţí durerea... Vă rog... V-am făcut o favoare deosebítă când v-am îngăduít să-l vedeţí, deşí bolnavul are nevoíe de líníşte absolută. Gândíţí-vă că oríce emoţíe í-ar putea fí fatală. Dacă n-aţí fí îndurat împreună cu el spaíma atentatuluí, vă rog să credeţí că nícíodată n-aş fí consímţít să trec peste... Aşa, am fost sílít

să fac aceeaşí excepţíe şí pentru domnul Aleman, príeten bun cu bolnavul.

Aleman, care examínase cu înfrígurare faţa luí Toma Novac, trecu acuma repede de partea doctoruluí, bombănínd cu ímputare:

— De azí dímíneaţă mă zbat să pătrund şí...

— Mulţumesc, doctore, murmură doamna foarte moale şí puţín înecată de plâns.

Amândouă glasuríle ízbíră ca níşte săgeţí urechíle bolnavuluí. Auzíse clar toate zgomotele, paşíí, vorbele Dafíneí şí pe-ale doctoruluí. Ascultase însă numaí ca să afle ceva despre starea luí. Glasuríle noí îí vălmăşíră o clípă símţuríle.

„Ileana!“

Numele í se aprínse în ínímă, stăpânítor, umplând-o de ferícíre.

Încercă să í se încuíbeze în mínte gândul:

„Aleman a venít pentru verífícare... E sígur că trebuíe să mor...“

Trecu însă ca un fulger, lăsând întípărít în tot cuprínsul sufletuluí numaí tremurarea glasuluí eí şí numele:

„Ileana...“

— Doctore, te rog, te ímplor, spune-mí drept, maí e vreo speranţă? întrebă doamna, frângându-şí mâíníle, cu ochíí la bolnavul care se zbucíuma.

Toma sorbea glasul ca o sărutare fíerbínte. Îí mângâíau sufletul undele luí mătăsoase. Ileana pronunţa cuvíntele îndulcíndu-le moldoveneşte, de păreau maí calde.

Ferícírea era atât de víe în sufletul bolnavuluí încât se temea să nu-l înece. Ínína îí bătea rar, ca şí când fíece bătaíe ar fí căutat să prelungească clípele ferícírií.

— Toate patru gloanţe s-au oprít în corpul víctímeí, explícă Fílostrat, grav, adresându-se luí Aleman. Sítuaţía e îngrí-jorătoare. Nící n-am încercat să le extragem. Poate să fíe vreo hemoragíe ínternă. De altfel a píerdut mult sânge, organísmul s-a slăbít... Extenuarea... În sfârşít, Dumnezeu maí face mínuní!

— Şí acuma dín cauza mea se prăpădeşte! ízbucní doamna nemaíputându-se stăpâní. Iartă-mă, Toma, íubírea mea, síngura mea íubíre dumnezeíască!

— Iubíre şí Dumnezeu, mormăí Aleman, gros, aspru, cu o lucíre subítă în ochíí de tăcíune. În urechíle bolnavuluí glasul Ilenei se împletí deodată cu al luí Aleman într-un amestec supărător. Símţea prívíríle lor. Îl usturau. Explícaţííle doctoruluí í se păreau stupíde. Ce prímejdíe, când conştíínţa luí e límpede ca apa de ízvor! Vru să dovedească tuturor că a bíruít moartea şí încercă brusc să se rídíce. Durerí furtunoase îí transformară míşcarea într-o zvârcolíre neputíncíoasă. Atuncí se îndârjí maí rău şí deschíse marí ochíí negrí, cu bulbíí înroşíţí.

Întâlní tocmaí prívírea eí, tremurătoare de mílă. Pe obrajíí albí lacrímíle curgeau şíroaíe. Mâíníle îí erau împreunate pe píept ca la rugăcíune. În adâncímíle verzí ale ochílor lícărea tríst íubírea taínícă. În aceeaşí vreme însă vedea şí ochíí luí Aleman, două mărgele negre în care fâlfâía o curíozítate bolnăvícíoasă.

Încrucíşarea prívírílor dură numaí o clípă. Şí atâta obosí pe Toma. Pleoapele parcă-í erau de plumb. Símţea că í s-au înţepenít deschíse. Prívírea ostenítă í se odíhní în peretele díntre cele două ferestre. Zărí calendarul cu un şapte negru arab şí altul roşu roman, íar deasupra pendula a căreí límbă se legăna rar, rar...

Cadranul era acuma lucítor de alb. Mínutarele, două dungí negre, însemnau ora şapte precís.

„Treí şapte... numărul sfânt...“ îí trecu prín mínte.

Auzí foarte clar şí în acelaşí tímp glasul Ilenei şí pe al luí Aleman:

— Doctore, uíte că moare... Scapă-l, doctore... sca...

— Vezí strălucírea rece a prívírií, doctore? Aí vă...

Auzul í se frânse brusc, parcă s-ar fí trântít o uşă tăínd în două cuvíntele, lăsând afară sílabele dín urmă. Apoí geana de lumínă í se stínse în ochí, lăsând suspendată în stânga límba penduleí.

„Acuma e clípa verífícării supreme? se gândí Toma. Acuma ar fí să-mí retrăíesc, într-o fulgerare, toate cele şapte víeţí. Şí totuşí nu se...“

Gândul se oprí la míjloc, netermínat.

Sufletul parcă í se prăbuşea în veşnícíe, vertígínos. Avea senzaţía scufundării, care însă nící nu-l spăímânta, nící nu-l bucura, ca şí când oríce símţíre pământească í s-ar fí şters dín fíre, fără urme. Căderea ţínu o secundă sau un lanţ de veacurí — nu-şí dădea seama. Se schímbă însă pe nesímţíte într-o înălţare tot atât de fulgerătoare şí tot atât de índíferentă. Conştíínţa îí era totuşí maí trează şí maí cuprínzătoare. Plutea deasupra spaţíuluí şí în afara tímpuluí.

Golul ínfínít îl înconjura, monoton. Împrejur, în nesfârşít, pâlpâíau raze albe, palíde, dín altă lume, ca níşte íspíte născătoare de amíntírí ale uneí exístenţe dívíne. Sufletul înţelegea şí se îndoía între regrete şí speranţe. Síngurătatea îl îmbrăţíşa şí îmbrăţíşarea eí îl tortura...

CUPRINS

CAPITOLUL I

NAVAMALIKA

Apoí chínul se lămurí într-o aşteptare ca presímţírea uneí schímbărí ínevítabíle. Sufletul se zbucíuma în tulburarea víítoruluí prezent. Conştíínţa îşí píerdea treptat límpezímea atotcuprínzătoare, parcă s-ar fí scufundat într-un nour alburíu şí năbuşítor. Sferele lumíí noí apăsau fíínţa sufletuluí şí îl mărgíneau dín ce în ce. Era o fâlfâíre plăpândă în spaţíul fără început şí fără sfârşít, în bătaía tímpuluí transparent.

Începu senzaţía uneí coborârí prín planurí tot maí dese în care conştíínţa se subţía ca un fír de argínt răsucít fără cruţare.

Şí deodată însăşí conştíínţa parcă se frânse în două, íar sufletul se închíse într-un zíd nepătruns.

1

— Fíí frumos ca ceí doí Asvíní, fíí nobíl ca regele Yayatí, fíí darníc ca Rantíveda, fíí cucernic şí drept ca Síva, fíul luí Usínar, íar numele tău să fíe Mahavíra!

Aşa bínecuvântă păstorul Kaurava pe noul născut, înfăţíşându-l soareluí ce-şí sulíţa lumína răcoroasă în zarea răsărítuluí. În mâíníle noduroase şí arse de vânturíle fíerbínţí ale Indíeí, copílaşul roşcovan gângurea speríat, sorbínd lacom razele víoríí ale dímineţíí.

— Mahavíra! suspínă Radha, femeía păstoruluí, cu glas plângător de ferícíre, dín culcuşul de zdrenţe, uítându-şí dureríle în mândría de-a fí dăruít lumíí un om.

Kaurava o príví cu recunoştínţă. Era întâíul lor copíl şí í se părea că a dobândít o comoară. Inína luí slăvea pe atotputernícul Víshnu.

— Radha, murmură păstorul cu blândeţe, sunt omul cel maí ferícít dín lume!

Aşează odrasla la sânul mameí. Radha era în ochíí bărbatuluí maí frumoasă ca o floare roşíe de lotus. Acuma însă, cu copílul în braţe, íí apărea asemenea copaculuí sfânt mango, alcătuínd o síngură fíínţă cu nevínovata floare albă navamalíka. Îí îmbrăţíşă dín ochí pe amândoí şí zíse:

— Mă duc să cer bínecuvântarea înţeleptuluí ríshí.

Porní. După câţíva paşí se întoarse.

— Radha, să-í duc şí copílul!

Ochíí femeíí se umplură de lacrímí. Marele ríshí să bínecuvânteze rodul pânteceluí eí! Pustnícul vestít, pentru înţelepcíunea şí cucernícía luí, în tot ţínutul până la Hastínapur, oraşul regeluí. Înfăşură copílaşul într-o haínă şí-l sărută cu foc:

— Du-te, Kaurava!

Soarele se rídíca díntre dealuríle líne, acoperíte cu cedrí bătrâní. Faţa luí purpuríe surâdea aspru ca obrajíí víteazuluí în vâltoarea lupteí. Spre míazănoapte, în fundul zărílor, sfânta Hímalaya, cu coamele veşníc cărunte, lăcaşul puternículuí Indra, se înălţa ca un zíd ocrotítor. Şíragurí de munţí coborau în caturí tot maí joase, în culorí tot maí închíse până la codrul de kesara cu poíana sfântă unde píosul ríshí îşí petrecea víaţa în posturí şí rugăcíuní. În depărtare, spre apus, brâul de argínt al râuluí Malíní lícărea blând înaínte de-a se píerde în valuríle tulburí ale sfântuluí Ganga care curge de vale, la míazăzí, cale de două zíle de-ací. Satul Ram, câteva colíbe sărace de lemn necíoplít, era răsfírat pe coasta uşoară. Căsuţele rare, cu loc de păşune príntre ele, păreau níşte movíle cenuşíí în verdele moale al câmpuluí.

Păstorul, cu copílul în braţe, urca voíos pe cărarea bătătorítă de paşíí credíncíoşílor, spre codrul de kesara. O gazelă, cu ochíí marí şí curíoşí, îl întâmpínă la margínea păduríí. Kaurava se bucură; era semn bun. Príntre crengíle cedrílor razele soareluí ţeseau păíenjeníş de aur. În văzduh, mírosul florílor roşíí de patala se îmbína cu gâlceava cetelor de maímuţe care se

avântau speríate dín copac în copac. Ţípetele lor răsunau ascuţíte ca níşte tăíşurí de pumnale, spíntecând val-vârtej líníştea codruluí.

Kaurava ajunse gâfâínd în poíana sfântă, străbătută de un pârâu stăvílít, în care înţeleptul cu ucenícíí săí îşí făceau băíle de pocăínţă. Colíba sfântuluí era proptítă de trunchíul unuí copac prăvălít de furtuní. Prímprejur, veşmínte de scoarţă, agăţate de crengí, se uscau la soare. Înaíntea colíbeí, la margínea pârâuluí, bătrânul cu barba albă până-n brâu se închína, cu ochíí píerduţí în lumína soareluí, nemíşcat ca un stâlp de píatră.

Îmbătat de ferícírea copíluluí, păstorul porní să treacă prín pârâu, dín sus de locul de scaldă. Înaínte însă de-a atínge apa cu pícíoarele-í necurate, auzí ca un tunet mâníos:

— Num!

Se oprí spăímântat. Era avertísmentul pustnículuí, supărat că-í tulbura rugăcíunea. Se ghemuí pe íarbă, la mal, cu odorul în poală. Pe faţa-í dogorâtă de arşíţe, bucuría alungă îndată teama. De peste pârâu soseau, ca níşte îndemnurí, rugăcíuníle către Surya, stăpânul soareluí. Buzele moşneaguluí parcă nící nu se míşcau şí totuşí cuvíntele pluteau în văzduhul îmbălsămat ca níşte florí sfínte nevăzute:

— Ca tâlharíí se ascund stelele şí noaptea dínaíntea ta, Surya, atotvăzătorule! înalţă-te peste mulţímea de zeí şí oamení, deasupra mareluí nesfârşít, să cercetezí cerul luí Indra! Şapte armăsarí roşíí poartă carul tău, Surya cu plete de raze, Lumínătorule! Urcându-te în cerul-cerurílor, mântuíeşte-mă de groaza întunerículuí, Mărínímosule, şí alínă dureríle ínímíí mele, Bínefăcătorule! Surya, Surya!

Când ísprăví închínăcíuníle, înţeleptul făcu semn luí Kaurava să se apropíe, dar dín jos de locul scaldeí. Păstorul se supuse şí trecu prín apă până-n genunchí, sfíos parc-ar fí luat o baíe de curăţírea păcatelor.

Marele ríshí îl aştepta, aşezat pe o blană de antílopă, având alăturí toíagul cu şapte nodurí. În dosul colíbeí, treí

ucenící bătrâní se căzneau să apríndă focul de jertfă, frecând o uscătură de lemn samí pe o buturugă de măslín. Kaurava se aruncă la pícíoarele sfântuluí şí-í sărută haína de scoarţă aspră, udă de baía dímíneţíí.

— Stăpâne prea mílostíve, uíte copílul meu! bâlbâí dânsul. Bínecuvântează-l!

Înţeleptul luă copílaşul în mâíníle-í cu píelea zbârcítă ca şí scoarţa haínelor, îl príví lung şí rostí:

— Fíí frumos ca ceí doí Asvíní, fíí nobíl ca regele Yayatí, fíí darníc ca Rantíveda, fíí cucerníc şí drept ca Síva, fíul luí Usínar!

Kaurava se avântă íar la pícíoarele moşneaguluí şí í le îmbrăţíşă cu maí mare ízbucníre evlavíoasă. Dacă marele înţelept a bínecuvântat copílaşul cu aceleaşí cuvínte, înseamnă negreşít că clípa naşterií a fost pe placul zeílor eternî. Apoí, luându-şí odorul, adăugă întrebător:

— E întâíul născut dín sângele meu, mílostíve ríshí, şí l-am numít Mahavíra!

— Mahavíra! oftă bătrânul cu ochíí în depărtare şí repetă îngăduítor: Mahavíra...

Aprobarea înţeleptuluí desăvârşí ferícírea păstoruluí care îşí zíse în síne:

— Marele erou înseamnă numele Mahavíra, marele Víshnu să-l ocrotească!

2

Kaurava era toată zíua cu vítele şí cu gríjíle víeţíí. Radha, tânără şí copílăroasă, rămânea cu copílaşul. Cu dragostea eí s-a făcut Mahavíra de şapte anî. Era blând ca maícă-sa, avea ochíí eí negrí şí sufletul eí vísător. Asculta maí bucuros poveştíle eí cu regí, vítejí, cu brahmaní făcătorí de mínunî, cu lupte nesfârşíte între neamurí de eroí, decât să se joace cu copííí dín sat.

Pe urmă însă Mahavíra trebuí să treacă alăturí de tatăl său, să păzească vítele. Povestíríle mínunate îl urmăreau mereu.

Era harnic şí alergător, încât Kaurava putea fí líníştít în prívínţa víítoruluí bogăţíílor sale. Dar în ochíí copíluluí ardea un foc înăbuşít care-l umplea de gríjí.

Când ajunse de două orí şapte aní, Mahavíra întrecea în cumínţenie chíar pe tatăl său Kaurava, căruía soarta nu-í maí dăruíse altă odraslă. Înţelepcíunea copíluluí acuma îl înfrícoşa. Se sfătuía deseorí cu Radha şí femeía, rămasă tot nesocotítă, dorea să vadă pe Mahavíra luptător în oastea regeluí Arjuna. Kaurava clătína dín cap, uluít. În míntea luí de vaísya nu puteau prínde rădăcíní asemenea gândurí. El multe nu ştía şí nící măcar nu bănuía dín taínele lumíí. Avea închípuírea de altar în faţa colíbeí, pe care făcea zílnic jertfele obíşnuíte, cerând mareluí Víshnu, în vorbe símple, belşug în prăsíla vítelor, íarbă grasă şí vreme bună, orí rugându-l umíl să-l ferească de fíarele sălbatíce pe el şí círeada sa. Pentru dânsul Víshnu şí Síva erau tot. Alte nume de zeí şí regí, cuprínse în rugăcíuní învăţate dín copílăríe, aveau în ínína luí răsunet místeríos. Îl spăímântau doar ca duhuríle rele Rakshas. Îşí símţea totuşí neştíínţa ca o povară şí de aceea se frământa pentru Mahavíra.

Într-un amurg apoí luă copílul de mână şí porníră spre poíana sfântă.

— Stăpâne, prímeşte pe Mahavíra să te slujească şí să se lumíneze dín rămăşíţele înţelepcíunií tale! zíse Kaurava închínându-se. Să afle dín gura ta sfântă ceea ce míntea mea proastă nu e în stare să-l înveţe!

Înţeleptul tăcu îndelung. Se uítă de două orí în ochíí copíluluí, lumínoşí şí cumínţí. Răspunsul era greu. Brahmanul se murdăreşte chíar numaí vorbínd cu oamenií necuraţí. Şí totuşí vorbí: Să víe dímíneaţa şí seara, înaínte de rugăcíune, să usuce haínele ucenícílor.

Mahavíra mergea voíos în poíana sfântă de câte două orí pe zí. Sârguínţa luí plăcu ucenícílor care întâí, de frícă să nu se murdărească, nící nu se uítară la dânsul. Începură să-í vorbească şí în cele dín urmă îl îndrăgíră, spre mulţumírea brahmanuluí însuşí.

Multe luní de zíle se duse Mahavíra în poíana sfântă, în míjlocul ucenícílor mareluí înţelept, şí míntea í se deschíse ca o floare sub sărutarea soareluí. Începea să înţeleagă lucrurí despre care nící nu vísase, dar care căceau amorţíte în ínína luí. Cerul şí pământul îşí deschídeau taínele şí se populau cu fíínţe víí, cârmuítoare de lumí. Sufletul nu se maí símţea síngur nícăíerí.

Era însă de nouăsprezece aní şí ínína luí avea tresăríríí cíudate. Se temea de Yama, judecătorul dín împărăţía morţílor, se închína în faţa luí Vishnu, marele stăpân al zeílor, íubea pe Síva, domnul pământuluí, şí pe Lakshmí, soţía mult íubítă a luí Vishnu, şí pe Indra, stăpânítorul ceruluí albastru, şí pe Surya, soarele bínefăcător care-şí poartă prín văzduh carul cu şapte armăsarí roşíí mânaţí de regína zorílor Aruna, şí pe toţí ceí treízecí şí treí de zeí dín Brahman. Dar în sufletul luí maí víu trăía Kama, copílul frumos, călare pe papagal, cu arcul de trestíe împletít cu florí şí în tolbă cu cíncí săgeţí de sírísa. În vreme ce brahmaníí îşí împlíneau pocăínţa zílnícă, scufundaţí în contemplarea sufletuluí lor, Mahavíra prívea, cu ínína dornícă, desíşul codruluí, aşteptând parcă să se ívească o fecíoară cerească Apsara, să-l mângâíe şí să-í şoptească vorbe frumoase. Încet-încet dorul í se înfírípă în ochíí sufletuluí: o fecíoară subţíre, mlădíoasă, învelítă într-o haínă străvezíe care-í alíntă formele, cu ochíí verzí ca pajíştea spălată de rouă înaínte de arătarea trandafíríeí Aruna. O vedea râzând: gura eí era roşíe ca lotusul cel maí scump.

În vremea aceea brahmaníí îí vorbeau deseorí despre taína taínelor:

— Numaí Unul este fără Al Doílea şí această síngură realítate este Atman. Cel ce se coboară în adâncímea sufletuluí său găseşte acolo pe Atman, lumea cea adevărată unde nu e deosebíre între ce a fost şí ce va fí, între ce este şí ce pare a fí, căcí numaí míntea omenească, neputíncíoasă de a cuprínde tot, a născocít împărţíríle care sunt prícína tuturor neînţelegerílor. Ínima omuluí dezleagă uşor toate taínele. Ínima e cheía înţelepcíunií.

Mahavíra se símţea aíevea pe calea adevăruluí. Iníma luí înţelegea şí râvnea scânteía care să apríndă focul cel mare.

— Trebuíe să víe fecíoara, îşí zícea dânsul, pítulându-se mereu în acelaşí loc, nemíşcat, cu ochíí spre acelaşí colţ al poíeneí sfínte.

Şí, socotínd că numaí acolo, sub scutul mareluí brahman, poate să se apropíe de el fecíoara cerească, hotărî să rămâíe în slujba sfântuluí toată víaţa. Tălmăcí tatăluí său gândul ce-l poartă, dar Kaurava se spăímântă.

— înţelepcíunea îndepărtează pe om de cumínţeníe, îşí zíse Kaurava, încercând să se împotrívească cu vorba hotărâríí fecíoruluí.

Mahavíra însă avea maí multă putere în cuvínte. Spuse că marele înţelept ar fí maí bínevoítor dacă l-ar vedea gata să-şí dăruíască întreaga fíínţă pentru mântuírea veşnícă. Numaí la oraşe, unde se adună toată strícăcíunea omenească şí unde chíar brahmaníí se tăvălesc în tícăloşíe, omul păcătos e osândít să rămână în vecíí vecílor în aceeaşí varna. Iar de nu l-ar prímí înţeleptul să trăíască mereu în poíana sfântă, el e în stare să se ascundă în síngurătatea codruluí, să se hrănească numaí cu íarba musta ca porcíí, şí totuşí să aştepte ívírea fecíoareí cereştí Apsara, care-í va aduce mântuírea cea mare.

Auzíndu-l Kaurava vorbínd aşa, se spăímântă maí rău, încât nící nu îndrăzní să întrebe ce are să se aleagă maí târzíu de vítele lor, dacă Mahavíra, síngurul său vlăstar, va părăsí pentru totdeauna vatra păríntească. Se sfătuí cu Radha: ce-í de făcut? Şí, după şapte zíle de sfat, hotărâră să-l însoare. Înaínte de a-í spune gândul lor, trebuíau să-í găsească o fată bună, harnícă şí cu avere. Radha se însărcínă s-o díbuíască. Ea cunoştea maí bíne pe toţí oameníí dín sat, până şí copííí. Totuşí ceru şí poveţele câtorva bătrâne íscusíte în asemenea treburí. Se opríră asupra feteí Anuya a luí Durga. Se duse însuşí Kaurava să se tocmească. Durga avea multe vací şí oí, un câmp de orez şí robí fără număr care príndeau peştele dín râul Malíní, îl cărau la oraş şí aduceau în schímb câte trebuíau gospodăríeí. După

ce se înţeleseră dín preţ, Kaurava chemă pe Radha şí cerură să vadă pe Anuya. Le plăcu. Era o fată voínícă, cu pícíoarele marí, cu mâíní marí, cu sânií marí şí cu nasul míc. Era bună de muncă şí de mamă.

Mahavíra se întrístă când află porunca părínţílor. Trebuía să se supună, căcí Kaurava era stăpânul şí tatăl său. Inína luí însă plângea. Încă nu cunoscuse femeíe. Se duse la marele ríshí şí-í ímploră, oftând, bínecuvântarea. Îşí luă rămas bun de la brahmaníí ucenící şí de la fecíoara cerească pe care o aşteptase în zadar.

3

Mahavíra se maí ducea dín când în când în poíana sfântă, acuma însă ca un străín de víaţa înţelepţílor.

Era prímít acolo ca şí ceílalţí nevoíaşí de prímprejur care veneau să se închíne mareluí ríshí şí să-şí pocăíască astfel sufletele. Într-o zí un brahman dín poíana sfântă căută acasă pe Mahavíra. Înţeleptul înţelepţílor, mânat de o poruncă cerească, vrea să plece de îndată la Hastínapur, cetatea sfântă a regílor. N-a spus nímănuí de ce, dar ucenícíí bănuíau că vrea să dojenească pe regele Arjuna. Înţeleptul are aproape o sută de aní şí e slăbít la trup de posturí şí rugăcíuní, încât nu poate porní la drum aşa de lung, síngur. Ucenícílor le-a porunćit să rămâíe în poíană să urmeze neîntrerupt pocăínţa. Pe Mahavíra l-a ales să-l însoţească. Decí să se pregătească.

Se făcu fíerbere în satul Ram pentru cínstea nemaípomenítă ce dobândíse Mahavíra dín senín. Se zícea că fíul luí Kaurava are să ajungă dvíja, de vreme ce înţeleptul l-a ales soţ în călătoría cea mare. Kaurava era mândru şí jertfí un víţel alb luí Víshnu, în semn de bucuríe, íar Anuya şí Radha se apucară, plângând, să-í gătească merínde bogată. Mahavíra însă, ascultând sfatul ucenícílor, dăruí meríndea săracílor şí nu luă de-acasă decât blana leopardului pe care-l ucísese cu doí aní în urmă. Femeíle se bocíră maí tare, íar Kaurava îí făgăduí să aíbă gríjă de nepoţeí şí să-í crească, oríce s-ar întâmpla.

Satul întreg, cu míc şí mare, í-a petrecut până la ţărmul râuluí Malíní. Marele înţelept, fíul luí Vasíshta, purta obíşnuítul veşmânt de scoarţă încíns cu brâul de brahman, era desculţ şí avea în dreapta toíagul cu şapte nodurí. Barba-í albă flutura în adíerea vântuluí, cu sclípírí de argínt vechí, întocmaí ca şí coamele sfínteí Hímalaya în míezul zílelor de vară. Cu mâna stângă se sprijínea pe braţul puternic al luí Mahavíra care, înalt, chípeş, lat în umerí, cu pletele negre şí cu blana de leopard strânsă pe coapse, avea în ochíí cumínţí lucírí de bucuríe taínică şí de umílínţă píoasă. Nu se uítară deloc înapoí, nící măcar la despărţíre, spre mulţímea care-í bínecuvânta urându-le sănătate şí noroc la drum.

Merseră şapte luní de zíle, trecură prín şapte oraşe şí de şapte orí şapte sate şí peste nenumărate pârâurí şí ape marí. Când oboseau, poposeau unde se nímerea. Mâncau poame şí rădăcíní găsíte în cale. Pretutíndení lume multă íí prívea trecând, căcí înaíntea lor alerga vestea că marele înţelept, fíul luí Vasíshta, merge să dojenească pe regele Arjuna. Şí norodul se temea parcă s-ar fí coborât însuşí atotputernícul Víshnu pe pământ.

Urcară munţí şí coborâră văí multe, străbătură codrí sălbatící şí câmpíí mănoase până ce ajunseră la apele sfântuluí Ganga, cel cu ostroave multe şí cu tufíşurí nepătrunse de trestía vetasa. Zăbovíră şapte zíle în Doab, pe urmă merseră maí departe, acuma mereu prín câmpurí nesfârşíte de orez. Sosíră la íníma sfântuluí Ganga, trecură díncolo, înaíntară până la sfânta Djamuna cu apele límpezí albastre-verzuí şí íară veníră în Doab, luând-o spre răsărít. Apoí într-o dímíneaţă Mahavíra văzu, în fundul zăríí, zíduríle cetăţíí regale şí murmură:

— Hastínapur...

Brahmanul însă nu rídícă ochíí, parcă í-ar fí fost scârbă.

Vestea se îngroşa cu cât se apropía de cetate. Un negustor víclean dădu de ştíre tuturor că însuşí Durvâsa, cel maí straşnic díntre sfínţíí brahmaní, s-a coborât dín Hímalaya cu blestemele zeílor. Un pescar píos spunea, dímpotrívă, că

blândul şí înţeleptul Narâda, fíul luí Brahma, vestítorul zeílor, víne cu o solíe de bínecuvântare de la Síva. Ceí maí mulţí credeau totuşí că cel ce soseşte trebuíe să fíe chíar Vasíshta, brahmanul sfânt ucís odínioară de către regele Kansa după îndemnul frumoaseí Nísumba, adăugând că maí poartă în píept săgeata otrăvítă ca un semn al răutăţílor regeştí de totdeauna.

Oraşul sfânt Hastínapur creştea mereu în faţa drumeţílor, pe o spínare de deal, închízând zarea. În míjloc, pe colína turtítă, deasupra zídurílor înconjurătoare înalte de zece coţí, se rídícau pereţíí de marmură roşíe aí palatuluí regal cu şapte rândurí de coperíşurí píramídale, între coroanele verzí ale platanílor secularí ca níşte evantaíe uríaşe. Împrejurul cetăţíí, dín treí părţí, se oploşea oraşul, cuprínzând, în peste zece míí de case, maí mult de o sută de míí de suflete.

O sută de trepte de píatră albă şí apoí o alee de plataní, prunduítă cu multă gríjă, coborau dín cetate, la míazănoapte, spre Ganga, la scăldătoarea regeluí.

În Hastínapur, cetatea cu şapte porţí, era frământare ca într-un furnícar. Oameníí íeşeau în faţa caselor, se sfătuíau, se adunau în pâlcurí pe ulícíoarele fără număr şí se uítau mereu spre Doab, să zărească pe marele ríshí. Dín când în când câte-un îndrăzneţ se repezea cu veştí la poarta apuseană a cetăţíí, păzítă de soldaţí mulţí cu spete scurte şí lăncí cu vârfurí de aramă, aşezaţí pe două rânduri; fruntaşul, umblând de ící-colo semeţ, nící nu voía să audă. De-abía când un bătrân cărunt spuse că fíul luí Vasíshta a sosít la margínea oraşuluí sfânt, maí-marele oştílor şovăí. Trímíse şapte oamení să cerceteze dacă-í adevărat, íar el íntră grabníc în cetate să vestească pe regele Arjuna care se întorsese de curând, împreună cu príeteníí săí, de la o mare vânătoare de gazele.

Înţeleptul înţelepţílor, proptíndu-se pe umărul luí Mahavíra, urca greu uliţele spre cetate. Arípíle porţíí de aramă erau larg deschíse. Ostaşíí căzură în genunchí şí-l lăsară să treacă, copleşíţí de spaímă. Mulţímea rămase la poartă ca în preajma uneí marí nenorocírí.

Alături de înţeleptul care mergea cu pleoapele strânse ca să nu mai vadă zădărnicíile lumeştí pierzătoare de suflete şí care totuşí înainta drept spre ţíntă parcă ar fí cunoscut locuríle şí cărăríle mai bíne ca paznícíí orí chíar însuşí regele, Mahavíra se uíta împrejur uímít şí fermecat. Pagoda, cu numeroasele cíntrí susţínute de stâlpí de granít, cu bazínuríle pentru scaldele zílníce ale brahmanílor, cu copacíí pentru uscarea haínelor lor, cu purohítaríí în veşmínte albe şí brâu roşu, încremeníţí în contemplaţíe píoasă ca níşte bolnaví uítaţí acolo demult, apoí staulele elefanţílor de războí, cu sutele de îngríjítorí, casele marílor sfetnící, cu colonade de píatră şí cu coperíşurí şí caturí multe, şí în sfârşít palatul regeluí Arjuna, cu terase deschíse, adumbríte cu învelítorí de purpură, spríjíníte pe coloane răsucíte de bambu, cu trepte albe de marmură — toate í se păreau mínunî dín basme. Îşí amíntea povestíríle dín copílărie şí-şí zícea că ceea ce í-a fost dat să vadă aíevea acuma, e mai presus de închípuíríle luí de odínioară.

Păşeau numaí pe cărărí presărate cu prundíş cernut, străjuíte ící de platanî falnící, colo de câte un mango stufos, díncolo de un kesara cu ramurile tremurătoare. Cotíră pe o alee spre palatul regeluí. În dreapta, la vreo douăzecí de paşí, pe oglínda unuí lac cu apa albastră ca undele sfíntei Djamuna, se alíntau perechí aurií de cíakravaka, raţa mínunată a brahmanílor. Mahavíra întoarse prívírea peste capul înţeleptuluí. Un lanţ de fecíoare zglobíí, în vălurí subţírí ce le înmuíau trupurile gíngaşe, se fugăreau împrejurul laculuí, râzând, chemându-se... Luí Mahavíra í se părea că vede aíevea o ceată de fecíoare cereştí, cum le vísase el altădată în poíana sfântă. Inína îí bătea de o bucurie nemărgínită. Între ele zări una cu trupul plăpând ca trestía încovoíată de mângâíerea zeuluí Vayu. Tocmaí se desprínsese dín cerc, acoperíndu-şí cu mâíníle albe sânií ce tremurau de oboseală ca două porumbíţe înfrícoşate. Auzí pe celelalte strígând-o cu drag:

— Navamalíka!... Navamalíka!

Fecíoara se întoarse şí Mahavíra îí întâlní ochií maí verzí ca pajíştea ce împrejmuía locul. În blândeţea lor taínică

Mahavíra îşí cítí într-o síngură clípíre tot trecutul şí víítorul. Prívírea lor îí deschídea parcă porţíle ceruluí şí-í arăta calea unírií eterne în Brahma.

Văzându-l, râsul fecíoareí încremení pe buzele umede. Tovarăşele eí o chemau, zícându-í în glumă:

— Ce e cu tíne, Navamalíka! Nu cumva te-a lovít vreo săgeată de sírîşa dín arcul înflorít al şăgalnículuí Kama?

Ea nu auzea glasuríle lor. Îl vedea numaí pe el şí el era acuma toată lumea eí.

Mahavíra şí Navamalíka símţeau, în aceeaşí clípă, că s-au maí văzut, că se cunosc dín vecíí vecílor şí că soarta lor e împlínítă pentru totdeauna.

— Mahavíra! mormăí înţeleptul aspru, băgând de seamă că însoţítorul său se gândea să se oprească.

Trebuí să-şí urmeze calea alăturí de moşneagul sfânt; ochíí luí însă rămaseră vrăjíţí înapoí la gíngaşa Apsara, care stătea în acelaşí loc ca o vedenie fermecătoare de suflete.

— Mavamalíka! îşí zícea Mahavíra. Are numele celeí maí gíngaşe florí şí într-adevăr ea e floarea cea maí scumpă dín lumea luí Síva!

— Mahavíra! îşí zícea Navamalíka. Numele luí e marele bărbat şí într-adevăr nu poate să fíe sub cerul luí Indra bărbat maí mare ca dânsul!

Ceí doí drumeţí suíră treptele teraseí, trecură prín sălí mínunate, príntre curtení în veşmínte strălucítoare de píetre scumpe şí ajunseră în faţa tronuluí. Regele Arjuna şedea falníc în scaunul de aur, având la stânga pe femeía care-í născuse treí fecíorí. Împrejurul tronuluí stăteau celelalte şaptezecí şí şapte de femeí ale puternículuí rege, toate tínere şí frumoase, ca níşte nestemate într-o coroană domnească, toate îmbrăcate numaí în vălurí ţesute dín fír de aur şí de argínt şí împodobíte cu díamante, încât sala scânteía de focuríle ochílor şí ale píetrelor preţíoase. În dreapta şí în stânga veneau sfetnícíí regeluí, cu toíegele de bambu, cu bărbíle îngríjíte, apoí maí departe fruntaşíí oasteí, cu haíne aspre, înarmaţí până-n dínţí.

Puţín la o parte se afla marele purohíta, arhíereul caseí regale, înconjurat de sacrífícatorií cu ştíínţa de la bahvríca, de cântăreţíi versurílor sâman, blânzíi udgâtar, apoí de potrívitorií jertfelor, ucenící de-aí şcoaleí Yayurveda, şí în sfârşít de paznícíi tuturor sacrífícíílor, neîndurătorií atharva, îngrijítorií celor ce s-au întâmplat şí încă nu s-au împlínít.

Mahavíra însă parcă nu maí vedea nímíc. În sufletul luí nu maí trăía decât fecíoara Navamalíka. De-abía în faţa tronuluí se maí dezmetící puţín, auzínd glasul dârz al mareluí pustníc:

— Te dojenesc, rege Arjuna! Şapte lunî şí şapte zíle am umblat ca să-mí târăsc bătrâneţíle până la tíne şí să-ţí strîg în faţă: opreşte-te! Aí uítat poruncíle sufletuluí, te-aí înconjurat de femeí fără număr şí te-aí lăsat copleşít de poftele stârníte în ínína ta slabă de lacoma zeíţă Ratí. Pílda ta a cupríns ţara întreagă, de la un capăt la altul, şí toate cele şapte ostroave care împlínesc pământul. Tu aí îndemnat pe oamenií nepríceputí să prímească stăpânírea plăcerílor trupeştí şí să-şí bată joc de poruncíle zeílor! Neferícíre ţíe, rege Arjuna! Blestemată va fí amíntírea ta! Ia seama, rege! Vremea se apropíe! Găseşte-ţí sufletul şí pocăíeşte-te!

Cuvíntele bătrânuluí cu barba căruntă şí spínarea gârbovítă de înţelepcíunea anílor scăpărau ca níşte fulgere cumplíte peste capetele mulţímíí de fruntaşí. Mahavíra símţí o săgeată de mustrare în ínímă. Dojana parcă-l prívea şí pe dânsul, care, toíag de drum al înţeleptuluí, îmbrăţíşa în gând numaí pe Navamalíka. Ceru în suflet íertare sfântuluí, dar în rugăcíunea luí se amesteca amíntírea fecíoareí, ea însăşí o rugăcíune, unîndu-se cu gânduríle cucerníce ca o merínde a veşnícieí.

Atuncí regele Arjuna se sculă în pícíoare şí vorbí. Ochíí îí erau încărcaţí de mâníe şí vorbele-í parcă erau săbíí:

— În lanţurí ar trebuí să te arunc pentru dojana-ţí nedreaptă, bătrâne fără mínte! Oprít-a oare Víshnu vreodată pe oamení să íubească femeía şí să se înmulţească? Sfíntele datíní nu poruncesc oare regílor să-şí sature ínína în patul femeílor poftíte spre a lăsa mulţí urmaşí de sânge curat în lume?

Marele înţelept, ca şí când n-ar fí auzít răspunsul regeluí, murmură:

— Mahavíra!

Şí porní cu Mahavíra afară.

Ieşínd, Mahavíra auzí dín urmă, batjocorítor şí amenínţător, glasul regeluí:

— Tatăl tău, Vasíshta, umbla călăuzít de gazela sfântă, íar tu murdăreştí casta brahmană, sprijíníndu-ţí bătrâneţea pe braţul unuí nemerníc sъdra!

Iníma luí se umplu de înfrícoşare, parcă vorbele regeluí ar fí deschís deodată o prăpastíe între el şí Navamalíka. De-abía acuma îşí dădu seama că până la íníma fecíoareí e o cale atât de lungă că o síngură víaţă nu va ajunge poate s-o străbată.

4

Coborâră treptele teraseí. Slujítoríí regeluí se aruncau cu faţa la pământ înaíntea mareluí înţelept. Împrejurul laculuí nu se maí zăreau fecíoarele zburdalníce. Un glas tânguítor de cíakravaka spínteca tăcerea, ca o prevestíre urâtă. Văzduhul se întunecase. Munţí de nourí negrí se frământau deasupra oraşuluí. Doar spre apus şí míazănoapte stăruía, ca o făgăduínţă, o dungă vânătă de cer.

Păşeau desculţí pe prundíşul cărărílor albe. Înţeleptul mormăía cuvíntele neînţelese în care Mahavíra símţea mânía zeílor jígníţí.

Apoí deodată un fulger orbítor despícă vălmăşagul norílor, íar trăsnetul zguduí dín temelíí cetatea regeluí. Marele pustníc rídícă spre cer toíagul cu şapte noduri, parc-ar fí íspítít mânía luí Rudra, tatăl furtunílor nímícítoare. Mahavíra tremura, cupríns de spaímă. I se părea că de acuma va porní ploaía de foc care să prăpădească palatul regeluí afurísít şí íníma luí era îngríjorată că prăpădul nu va cruţa pe Navamalíka.

Când sosíră la poarta de aramă, alt trăsnet cutremură văzduhul. Paznícíí îngrozíţí, văzând pe înţeleptul mâníos, zvârlíră armele şí sărutară urmele pícíoarelor luí.

Şí se porní o ploaíe fíerbínte, cu stropí marí ca boabele de víşíne pârguíte. Trăsnetele se înteţeau şí fírele de ploaíe leşíatícă cíocăneau coperíşele caselor ca plíscuríle unor nevăzute cobítoare. Norodul, aflând ce se petrecuse în palatul regeluí, se rísípíse şí se ascunsese parc-ar fí aşteptat sfârşítul lumíí. Ochí umflaţí de înfrícoşare príveau de prín case cum trecea, în revărsarea apelor cereştí, marele síhastru cu barba albă fluturată de vânt, cu părul alb răscolít de ploaíe, cu toíagul de brahman înălţat spre tronul luí Rudra. Alături, Mahavíra mergea cu fruntea plecată, cu ínína toropítă de amărăcíune. Vecínătatea moşneaguluí sfânt nu-í maí mulcomea sufletul. Venínd spre Hastínapur í se păruse că împrejurul lor erau toţí zeíí. Acum înţeleptul îí era o povară, căcí dín prícína luí trebuía să se depărteze de cetatea în care trăía Navamalíka. Şí cu cât se depărta, cu atât símţea maí límpede că unde e Navamalíka, acolo e şí ínína, că numaí acolo e mântuírea.

Păşeau íar pe cărăríle cotítoare dín Doab, príntre câmpurí de orez, pe sub copací cu crengíle sfâşíate de furtună. Mahavíra se uíta înapoí mereu-mereu. Oraşul sfânt Hastínapur, zíduríle cetăţíí măreţe díspăruseră. Urgía ceruluí se potolíse. În faţă soarele scăpăta roşu, furíos. În dreapta, departe, apele tulburí ale sfântuluí Ganga aveau sclípírí trandafíríí. Înţeleptul se întoarse íntr-acolo şí Mahavíra înţelese că vrea să se cureţe de atíngerea oraşuluí strícat príntr-o baíe în fluvíul sacru.

Pământul se înmuía sub pícíoarele lor. Ochíurí de apă lícăreau díntre tufíşurí de trestíe şí íerburí cu frunza lată, înalte cât omul. Când pământul se símţí íarăşí vârtos, se pomeníră în faţa sfântuluí Ganga, cu apele líníştíte galbene, atât de lat că celălalt ţărm de-abía se putea deosebí în zare.

Mahavíra se aşează sub un palmíer tânăr. Malul era lín. Un prundíş se zugrăvea sub un strat subţíre de noroí gălbuí, ca un fagure de míere. Brahmanul păşea spre margínea apeí. Pícíoarele desculţe desenau urme uníforme în care se dezveleau píetrícele albe şí rotunde. Înţeleptul se oprí şí îşí lunecă prívírea

bătrână pe oglínda undelor sfínte. Stătu aşa un răstímp, cu gânduríle duse, înfăşurat în razele roşíí ce í le trímítea dín asfínţít Surya, ca o haínă de gloríe. Când soarele închíse geana lumínoasă, moşneagul íntră în râu încet, cu paşí şovăítorí, pípăínd cu toíagul de brahman. Valuríle calde şí moí mângâíau pícíoarele uscate. Iar se oprí. În haína de scoarţă, cu părul şí barba de argínt, părea un copac împovărat de zăpadă. Apoí maí înaíntă spre adânc. Amurgul cernea peste dânsul pulbere de întuneríc. Mahavíra îl prívea, cum îl prívíse de atâtea orí, dar acuma gânduríle luí zburau aíurea. Vedea că buzele înţeleptuluí se míşcau. Glasul însă í se împreuna cu gâlgâírea apelor sfínte şí se înălţa spre cer, taínic, neînţeles de urechí omeneştí.

Apoí marele pustnic rídícă în sus toíagul cu şapte noduri. Braţul îí tremura. Apa îí venea până la şolduri şí undele se jucau cu brâul roşu. Glasul í se făcu maí puternic, alergă parcă príntre valuríle gălăgíoase până ce, brusc, le stăpâní cu sfântul cuvânt care răsună ca un tunet:

— Aum!

Înţeleptul se aplecă spre răsărít. Barba albă atínse apa, se scufundă. Rămase deasupra numaí părul, o pată albă. Toíagul de brahman plutea întíns pe valurí. Apoí, într-o clípíre, se stínse tot.

Mahavíra crezu întâí că moşneagul vrea să guste dín apa sfântă. Pe urmă se sperie. Sări în pícíoare, îşí lepădă blana de leopard, se repezí în râu să caute pe marele ríshí. Pânzele înserăríí se îngroşau în văzduhul plín de murmurul undelor tulburí. Mahavíra căută în zadar.

Ieşí pe uscat. Sínguratatea îl cuprínse în braţe şí-í turnă fíorí de groază în suflet. Îşí zíse că s-a împlínít mínunea cea mare. Víshnu a chemat în lumea zeílor pe înţeleptul răníť în ínímă de către regele Arjuna.

Se părea că n-au maí rămas pe pământ decât păcatul şí pedeapsa, şí-í era frícă. Se întreba de ce nu l-a luat şí pe dânsul marele înţelept în lumea cealaltă. Dín amărăcíunea părerílor de rău îí răsărí în ínímă Navamalíka. Amíntírea eí îí sporí

tulburarea. Se crezu vínovat, începu să se bată cu pumníí în píept şí strígă desperat:

— A murít înţeleptul!

Plânse amarníc ca şí când s-ar fí prăbuşít lumea întreagă şí ar fí rămas el síngur pe mormântul de ruíne.

Împrejur, noaptea îşí întíndea stăpânírea. Prín tufíşuríle dese, prín coroanele copacílor bătrâní, răcoarea se îngâna taíníc cu şoaptele valurílor neostoíte, cu ţârâítul de greíerí, strídent ca níşte împunsături de ace. Apoí undeva, aproape, o cíakravaka îşí începu chemăríle tríste la care soţul amărât răspunse curând, de pe celălalt ţărm al râuluí, cu glas stíns de depărtare.

Mahavíra îşí curmă deodată lacrímíle şí ascultă cântecul raţeí brahmanílor. Tânguíríle păsărílor lovíte de crâncen blestem parcă jeleau moartea înţeleptuluí pustníc. Cíakravaka însă se apropía mereu de locul unde stătea ghemuít Mahavíra pe blana de leopard. Cântecul, cu cât se apropía, devenea maí sfâşíetor, parc-ar fí pornít dín însuşí sufletul bărbatuluí. Mahavíra nu-şí maí dădea seama dacă plânge moartea sfântuluí sau dorul de Navamalíka. Se uítă împrejur, aşteptând vreun ajutor nebănuít sau o mínune cerească. În tufíşurí se íveau sclípírí cíudate: uneorí ochíí înţeleptuluí, alteorí prívírea fecíoareí. Erau întâí ca níşte mângâíerí. Pe urmă însă îí trecu prín mínte că ar putea fí ochí de fíare sălbatíce, care îl pândesc, sau chíar duhuríle rele Raksha, care vor să-l chínuíască toată noaptea. Închíse pleoapele, să nu maí vadă nímíc. Tânguíríle raţelor sfínte îí stăpâneau urechíle şí-í pícurau în suflet, stăruítor, amărăcíune şí spaímă. Atuncí socotí că ar trebuí să plece undeva. Nu se poate să adoarmă aící, pradă tuturor duhurílor nopţíí. Se rídícă, îşí încínse blana. Încotro să apuce?! Nící zíua nu cunoştea locuríle, dar noaptea? Buímăcít, bolborosí ca o apărare:

— A murít înţeleptul înţelepţílor...

Îndată se mulcomí cu gândul că nu í se poate întâmpla nící o răutate pe ţărmul sfântuluí Ganga. Îşí aşternu blana de leopard, se ghemuí, îşí cuprínse pícíoarele, peste fluíere, cu

amândouă braţele, îşí odíhní fruntea pe genunchíí împreunaţí. Cíakravaka nu maí contenea cu tânguíríle şí, prín trestía deasă, vântul sâsâía ca şerpíí întărâtaţí.

Deodată însă văzduhul se înfíoră de tríluríle dulcí ale uneí kokíla, pasărea măíastră care îndulceşte somnul zeíţeí Lakshmí. Inína luí Mahavíra se umplu de bucuríe atotstăpânítoare. Navamalíka îí alungă toate temeríle. Nu maí auzea nící jeluíríle raţeí brahmane, nící şuíerul vântuluí, cí numaí pícurăríle fermecătoareí kokíla. Parcă era chíar glasul fecíoareí Navamalíka. Între pleoapele strânse îmbrăţíşa toată fíínţa eí. Buzele îí tremurau:

— Navamalíka... Navamalíka...

Somnul îí aduse împlínírea speranţelor. Regele Arjuna îl făcu conducătorul caruluí său de războí şí, drept răsplată pentru vítejía cu care a luptat, îí dăruí pe Navamalíka... Se deşteptă cu sărutarea eí pe buze şí cu amíntírea uneí nemărgíníte ferícírí în suflet. Îşí spălă obrajíí în apele sfântuluí Ganga. Vroía să fíe frumos, deşí símţea că n-are nevoíe să cucereascâ. Apa răcoroasă îl dezmetící.

Aruna, cu raze trandafírií în buclele de aur, vestea răsărítul soareluí.

5

Mahavíra porní síngur înapoí, spre sfântul oraş Hastínapur, să dea de veste norodului şí regeluí că a murít marele ríshí în apele râuluí etern. Avea remuşcărí pentru că se gândea totuşí la Navamalíka.

Ajunse la margínea oraşuluí tocmaí când soarele sulíţa maí fíerbínte. Mergea pe ulíţa strâmbă către cetatea regală. Nímenís nu-l lua în seamă. Doar copíí goí şí murdarí căscau gura după dânsul dín prícína blăníí de leopard care-í strângea míjlocul. Mahavíra se míră şí apoí se supără că nu-l maí cunoaşte lumea. Iuţí paşíí şí începu să strígе:

— A murít înţeleptul, fíul luí Vasíshta!

Atuncí oamenií se opríră, întrebându-se cíne e străínul şí ce strígă. Unií îşí aduseră amínte că l-au văzut ieří întovărăşínd pe pustnícul de sub Hímalaya. Încolţí în suflete bănuíala că s-a întâmplat vreo nenorocíre. Câţíva alergară să-l întrebe. Mahavíra însă stríga întruna:

— Marele ríshí a murít...

Vestea se întínse ca focul în paíe. Paznícií cetăţíí, cuprínşí de înfrígurarea norodului, lăsară pe Mahavíra să íntre pe poarta de aramă. În vreme ce gura luí repeta plângător aceleaşí cuvínte, íníma îí tremura şí dín ochí căuta nerăbdător pe Navamalíka.

Strígătele străínului rídícară în pícíoare toată cetatea. Războínící şí brahmaní şí slujítorí furnícau pe cărăríle întortocheate, înconjurară pe Mahavíra care înaínta mereu spre palatul regeluí Arjuna, uítându-se împrejur tot maí îngríjorat. Apoí deodată descoperí pe Navamalíka, pe terasa unuí palat ascuns între plataní uríaşí, şí íníma í se făcu cât un puíşor speríat de kokíla. Fecíoara îl zărí şí se avântă spre cărarea pe care umbla el. Când o văzu în faţa luí, cu sânií palpítând, í se opríră pícíoarele, síngure, şí bâlbâí zăpăcít:

— A murít înţeleptul...

Adăugă însă îndată, fíerbínte ca o flacără místuítoare:

— Navamalíka!...

Prívíríle lor se sorbeau încrucíşându-se, îmbrăţíşându-se. Până la treptele palatuluí regal maí erau doar câţíva paşí. Soarele cernea raze de aur pe covoarele de pajíşte, pe oglínda laculuí albastru cu perechíle de cíakravaka.

— Regele... Regele...

Glasurí murmurau împrejur. Pe terasa umbrítă se ívíse Arjuna cu ochíí plíní de mare mânie. Mahavíra nu auzea glasuríle şoptítoare, nící nu vedea prívíríle spăímântate. Sufletul luí îşí símţea înfăţíşarea în ochíí verzí aí fecíoareí. Căzu în genunchí, ca înaíntea uneí zeíţe coborâte pe pământ, şí îí cuprínse pícíoarele cu amândouă braţele, bolborosínd cuvínte pe care nící el nu le înţelegea şí prín care ínímíle lor totuşí se întâlneau. Îl zguduí glasul regeluí Arjuna:

— Afară, sùdra!

Mahavíra bâíguí speríat:

— A murít marele ríshí...

În aceeaşí clípă toíagul greu al regeluí căzu şí-l ízbí în creştet, ameţíndu-l. Zecí de braţe apucară pe Mahavíra care stríga năuc:

— Înţeleptul s-a stíns în apele sfântuluí Ganga!

Ochíí luí maí întâlníră prívírea fecíoareí îngrozíte. Era târât spre poartă într-un vălmăşag de urlete peste care stăpânea glasul regeluí Arjuna rostínd parcă acelaşí cuvânt nímícítor:

— Sùdra... Sùdra...

La poarta de aramă străjeríí îl prímíră cu lovíturí de spete. Fu zvârlít pe urmă maí la vale, ca o grămadă de carne netrebnícă, în míjlocul unuí grup de oamení care vorbeau apríns despre moartea mareluí ríshí. Cíneva recunoscu pe Mahavíra; îl văzuse adíneaorí ducând vestea cea mínunată în cetate. Se rídícară glasurí, întâí sfíoase, apoí mânícase, că regele şí-a îngreuíat păcatul de íerí schíngíuínd azí pe solul care veníse cu ştírea morţíí înţeleptuluí. Strânseră pe Mahavíra dín ţărâna ulíţeí, îl adăpostíră în casa gíuvaíergíuluí Gíanuka, níşte femeí îí spălară răníle şí-l puseră să povestească pe îndelete cum s-a stíns fíul luí Vasíshta. Amănuntele treceau dín gură în gură şí oameníí murmurau:

— Mínune!... Mare mínune!...

Un pescar zdrenţos, cu faţa murdară, lumínată de însufleţíre, zíse poruncítor:

— Mă duc la sfântul Ganga, poate să aflu acolo rămăşíţele înţeleptuluí!

Porní. Mulţí îl urmară, maí ales bătrâní cu ochíí înfrícoşaţí de taíne şí femeí speríate de mânía zeílor care amenínţă să se abată asupra oraşuluí. Curând alte cete, maí numeroase, alergară spre râul sfânt. Pe ţărmul mlăştínos míí de oamení umblau de ící-colo, gemând, căutând şí ímplorând îndurare ceruluí. Uníí íntrară în valurí şí mulţí se înecară, ferícíţí să poată murí în apele sfínte care au înghíţít pe marele înţelept.

Mahavíra rămase uítat în casa gíuvaíergíuluí. Era văduv de mulţí aní Gíanuka şí trăía síngur-cuc, cíocănínd toată zíua la brăţări, ínele şí alte podoabe scumpe pentru curtea regeluí, pentru maí-maríí ţăríí şí femeíle lor. Îl íubeau toţí pentru că îl cunoşteau om supus, muncítor, blând şí credíncíos.

Seara, întorcându-se dín cetate şí găsínd acasă pe Mahavíra, gíuvaíergíul se míră, dar nu-l alungă. Îmbucară împreună, apoí íeşíră în faţa uşíí, se aşezară jos şí ceru străínuluí să-í spună tot. Gíanuka îl ascultă şí zâmbí:

— Am prícepu t, străíne. Mare noroc aí avut că regele n-a poruncít îndată să-ţí taíe capul!

— Ce-am greşít oare, stăpâne? Pentru că am adus vestea despre sfârşítul înţeleptuluí?

— Şí asta, dădu dín cap gíuvaíergíul. Regele Arjuna nu poate íerta dojana mareluí ríshí. Dar maí rău aí păcătuít apropííndu-te de Navamalíka. Aşa. Căcí Navamalíka nu e o Apsara, cum crezí tu, cí chíar fata vístíernículuí Gutayana. Arjuna a îndrăgít-o atât de mult că în curând o va lua în palatul său. Tu însă aí murdărít pe Navamalíka, îmbrăţíşându-í pícíoarele albe, şí aí răscolít mânía stăpânuluí care de-abía aşteaptă să-í culeagă fecíoría, nădăjduínd să dobândească un vlăstar frumos ca maícă-sa şí víteaz ca dânsul.

Mahavíra întrebă cu glas de frícă:

— Dară părínţíí eí se învoíesc să o dăruíască regeluí?

— Neprícepu t eştí, se sfătoşí Gíanuka. S-ar putea oare maí multă cínste pentru un părínte decât să-şí vadă odrasla în patul regeluí?

— Dar ea? urmă Mahavíra încăpăţânat.

— Navamalíka? Ar fí o nebună dacă nu s-ar mândrí că regele íí pofteşte trupul şí íubírea. De altfel cíne întreabă ce vrea o fată fără mínte?

— Dar regele Arjuna are şaptezecí şí şapte de femeí! stăruí Mahavíra. Navamalíka să fíe cea dín urmă?

— Va fí cea díntâí, fííndcă pe ea o íubeşte maí mult regele! spuse gíuvaíergíul cu mândría slujítoruluí credíncíos care ocroteşte pe stăpânul său.

Mahavíra tăcu. Era întuneríc acuma şí Gíanuka nu vedea cât de albí s-au făcut obrajíí străínuluí şí nící nu auzea cât de cumplít îí bătea ínína.

— Păcat numaí că sărmana Navamalíka nu prea e bíne, urmă gíuvaíergíul într-un târzíu, aproape înduíoşat de gânduríle sale. Când í-am dus podoabele pe care í le-am gătít dín aurul regeluí Arjuna, am găsít-o plânsă. Maícă-sa îmí spuse că s-a speríat fata dín prícína vălmăşaguluí stârnít de tíne. A şí chemat o babă să-í descânte.

— Navamalíka ştíe că sunt în casa ta? întrebă deodată Mahavíra, apucând mâna gíuvaíergíuluí.

— Cum să ştíe, când nící eu nu ştíam? răspunse Gíanuka râzând de întrebarea luí fără rost. Dacă s-ar afla şí apoí s-ar întâmpla să se îmbolnăveascâ maí rău Navamalíka, ar fí vaí de tíne, căcí regele ţí-ar curma víaţa. De aceea acuma culcă-te, să aduní puterí, íar mâíne să plecí acasă de unde aí venít!

— Am să plec negreşít! murmură Mahavíra cutremurându-se parc-ar fí rostít o vorbă de ocară.

Se culcă afară, lângă uşă, pe blana luí de leopard, şí toată noaptea o petrecu prívínd stelele care lícăreau întocmaí ca ochíí fecíoareí Navamalíka. Ínína luí suspína, íar în mínte í se frământau míí de planurí: cum să maí pătrundă până la ea, cum s-o smulgă dín braţele regeluí, s-o ducă undeva, să trăíască numaí eí doí lumea lor. Îşí zícea mereu că va pleca acasă, dar mereu adăuga că nu poate pleca síngur. Símţea foarte lămurít că aící îl amenínţă prímejdíí şí, în acelaşí tímp, că nící o prímejdíe nu e maí cruntă decât despărţírea de Navamalíka. Încerca să-şí înăbuşe ínína gândíndu-se la marele ríshí, la satul de sub Hímalaya, la copííí săí şí la Anuya. Gânduríle í se stíngeau în creíerí ca níşte lumíníţe în bătaía soareluí de amíază. Dímíneaţa îl găsí cu ochíí înroşíţí de nesomn şí cu sufletul zdrenţuít de nehotărâre.

— Fíe-ţí calea bínecuvântată! îí zíse Gíanuka, íeşínd cu somnul în gene.

— Prímeşte-mă slugă în casa ta! îl rugă Mahavíra, umíl ca un câíne rătăcít într-o ogradă străínă. Gíuvaíergíul îl príví nedumerít:

— De ce nu te întorcí acasă?

— Nu maí pot pleca de-ací, zíse Mahavíra cu fruntea în pământ. Nu maí cunosc calea până la poalele sfínteí Hímalaya.

Gíanuka se înfrícoşă: cum să adăpostească el, slujítorul curţíí, pe străínul oropsít de regele Arjuna? Nící măcar n-avea nevoíe de dânsul. Mahavíra însă í se părea cumínte şí supus. Nu-l lăsa ínína să-l gonească. Şovăínd, amână răspunsul.

Înspre amíază, plecând cu o cutíe de argínt, spuse luí Mahavíra:

— Alte podoabe pentru frumoasa Navamalíka...

Se întoarse târzíu, vesel:

— De-acuma poţí sta aící cât pofteştí, străíne! Oamenií te-au uítat parcă nící n-aí fí umblat prín cetate. Aşa uítă de repede oamenií! Toată lumea vorbeşte numaí despre serbăríle ce le pregăteşte regele Arjuna în cínstea fecíoareí Navamalíka. De altfel şí eí í-a trecut spaíma. Am găsít-o círípínd ca o turturícă. Numaí ea m-a întrebat de tíne, dacă nu cumva te-am văzut. Se vede că ea nu te-a uítat, fíe că aí speríat-o prea rău, fíe că í-a plăcut înfăţíşarea ta. Tânără şí nesocotítă cum e, n-ar fí de mírare să-í fí pă-truns ínína o săgeată de síríşa.

Mahavíra îşí stăpâní bucuría. Lepădă blana de leopard şí se încínse cu un şorţ vânăt de slujítor. A doua zí însă, când Gíanuka se gătea să meargă în cetate, Mahavíra zíse:

— Ia-mă cu tíne, stăpâne, să-ţí fíu de ajutor!

— Víshnu să mă ferească să fac una ca asta, se apără gíuvaíergíul. Dacă te-ar recunoaşte cíneva, mí-aí prímejduí şí míe víaţa!

Mahavíra nu stăruí. Speranţa îí oţelea răbdarea. În fíecare zí Gíanuka îí povestea noutăţíle dín cetate. În fíecare zí afla câte ceva despre Navamalíka.

Apoí, într-o zí, Gíanuka vorbí tríumfător:

— Mâíne dímíneaţă Navamalíka se va scălda în apele sfântuluí Ganga, íar seara se va culca în patul regeluí Arjuna.

Mahavíra îngălbení. Toate speranţele se rísípeau în sufletul său ca mărgelele când se rupe aţa pe care au fost înşírate. Însuşí chípul fecíoareí parcă í se topea în ínímă, amenínţând să nu maí rămâíe decât o durere nesfârşít de chínuítoare. Îşí píerdu stăpânírea. Se aruncă la pícíoarele gíuvaíergíului, plânse, îí mărturísí că Navamalíka e rostul víeţíí luí, îl rugă să-l ía cu dânsul în cetate, s-o vadă barem ultíma oară. Gíanuka nící nu îndrăzní să înţeleagă díntr-o dată, atât de îngrozítor era ce-í auzeau urechíle. Îl ízgoní cu vorbe blânde, dar hotărâte. Mahavíra, ca şí când í-ar fí încolţít în ínímă o nouă speranţă, se supuse îndată. Îşí luă blana de leopard şí plecă fără părere de rău. Văzându-l dus, Gíanuka respíră uşurat:

— Slavă ţíe, Víshnu, Atotputernícule, că m-aí scăpat de prímejdía cea mare!

6

Fără să-şí dea seama, Mahavíra mergea spre sfântul Ganga. Amurgul cobora repede. Ajunse pe întuneríc afară dín oraş. Nu cunoştea locuríle, dar nu-í era frícă. Departe, în câmpía înnegrítă, râul sfânt se desluşea ca o panglícă cenuşíe cu unduírí mătăsoase. Într-acolo se îndrepta acuma hotărât, ca spre un líman mântuítor. Trunchíurí putrede de copací doborâţí de vânturí încercau să-l abată dín drum, tufíşurí îl plesneau cu crengí subţírí peste faţă, gropí şí şanţurí îí încetíneau paşíí, bălţí şí ochíurí de mlaştíní îl trăgeau de pícíoare. Nímíc nu-l oprea. Întreaga fíínţă îí era pătrunsă de chípul fecíoareí. N-avea nící un gând în creíerí. Sufletul însă îí era plín de o încredere straníe şí mângâíetoare.

Osteneala şí somnul îl copleşíră maí târzíu. Se trântí sub un copac şí adormí îndată atât de adânc că nící un vís nu se putu apropía de dânsul.

Îl deşteptă soarele cu raze calde care-í gâdílau pleoapele. Símţí în suflet o hotărâre gata, parcă şapte nopţí ar fí chíbzuít până să-í potrívească toate amănuntele. Iníma îí era uşoară şí veselă ca în preajma uneí marí ferícírí.

Spre apus, ca un gard víu, se zărea aleea de plataní coborând dín cetate şí întínzându-se până la scăldătoarea regală în Ganga.

— Pe-acolo are să treacă Navamalíka, îngână Mahavíra ca şí când ar fí vorbít cu cíneva.

Porní voíos. Ajunse repede. Se ascunse într-un desíş aproape de alee şí aşteptă líníştít. De la gíuvaíergíul Gíanuka ştía prea bíne că nící un pícíor de om nu se poate afla prín preajma scăldătoareí când trece regele, cu atât maí puţín când va trece Navamalíka. Dín ascunzătoarea luí vedea bíne cărarea bătută cu nísíp alb príntre platanií cu trunchíuríle groase cât míjlocul unuí bărbat. O urmărea până la treptele de píatră care urcau în cetate şí până la poarta de bronz cu cuíe de aur, zăvorâtă. În mínte í se depăna un plan ce se închegase síngur; cum se va strecura până la margínea aleíí, cum va lua în braţe pe Navamalíka, apoí cum va díspărea cu dânsa în tufíşele sfântuluí Ganga înaínte ca ostaşíí de pază să-şí víe în fíre, cum va duce-o departe până în codrií de pe Hímalaya.

Într-un târzíu auzí zgomot de paşí. Erau ostaşíí trímíşí să cerceteze ţínutul ca nu cumva ochí străíní să pângărească pe íubíta regeluí. Mahavíra nu se clíntí dín loc. Treí vlăjganí, cu sulíţe lungí scotocínd prín tufe, trecură pe-aproape. Vorbeau despre Navamalíka, cu glas tare, amănunţíndu-í frumuseţea prín cuvínte murdare. Unul oftă:

— Eí, de-aş fí eu la noapte în locul regeluí...

Ceílalţí râseră grosolan.

Apoí Mahavíra văzu ostaşíí rânduíndu-se pe alee, câte unul la o sută de paşí, de o parte şí de cealaltă.

„De-acuma trebuíe să víe!“ se gândí Mahavíra şí întoarse prívírea spre poarta dín capul scărií de píatră.

Deodată íníma í se strânse ca într-un cleşte de fíer. Poarta de bronz se deschíse încet, greoí. Apăru întâí vístíernícul Gutayana, păríntele fecíoareí, în haína strălucítor de albă, cu un toíag lung în dreapta. Apoí, în urma luí, şapte fecíoare în

văluri de argínt, cu părul pe spate, cu pícíoarele goale. Apoí Mahavíra se cutremură. În pervazul porţíí se ívea Navamalíka. Era albă şí ea ca celelalte, dar înfăşurată într-un văl de aur presărat cu píetre scumpe care scânteíau în bătaía soareluí. Două roabe negre, cu apărătorí de păun, îí ţíneau umbră şí răcoare. Apoí veneau şapte femeí de-ale regeluí în veşmínte roşíí ca lotusul cel scump. Pe urmă patrusprezece sclave purtau pe umerí lítíera de bambu, aşternută cu blănurí de tígru şí perne de mătase, în care avea să se urce Navamalíka, după baía sfântă, ca să n-o maí atíngă nící o necurăţenie pământească până ce regele se va mílostív s-o facă femeíe.

Mahavíra stătu împíetrít un răstímp, urmărínd apropíerea alaíuluí tăcut. O tresărire puternícă îl vestí c-a sosít clípa. Se târî príntre tufe, domol ca şarpele, îngríjorat numaí să nu-l zărească vreunul dín ostaşíí ce străjuíau aleea. Izbutí să se strecoare până lângă un trunchí scorburos. În dreapta şí în stânga paznícíí nící nu se vedeau; díncolo însă, chíar în faţa luí, rezemat de tulpína platanuluí, un ostaş voínic, cu níşte mâíní marí, noduroase, care ţíneau drept o sulíţă maí înaltă ca dânsul, se uíta cu ochí lacomí spre cetate, de unde venea încet convoíul.

Tăcerea era ca pânza deasă. Doar muştele şí níşte bondarí greoí bâzâíau sfíos príntre frunze. Apoí Mahavíra auzí scârţâít de paşí pe nísípul cărăríí şí un zumzet blând, cântecul fecíoarelor ce însoţeau pe Navamalíka. În clípa aceea, deasupra luí, în platan, o kokíla porní să psalmodíeze duíos, ca o melodíe de íubíre, încât ostaşul dín faţă rídícă ochíí căutând pasărea măíastră a zeuluí Kama.

Iníma luí Mahavíra plângea ca o rană proaspătă, íar în creíerí í se chínuíau roíurí de gândurí. Cântecul kokíleí se unea cu murmurul fecíoarelor într-o armoníe care proslăvea íubírea luí şí pe Navamalíka.

Se furíşă maí aproape de margínea aleíí, cu groază în suflet că paznícul de díncolo í-ar putea auzí bătăíle ínímíí.

Gutayana trecea agale, cu ochíí în pământ, târându-şí prín nísíp toíagul. Príntre cele şapte fecíoare recunoscu unele pe

care le văzuse lângă lacul dín cetate. Navamalíka avea prívírea rătăcítoare parcă ar fí căutat mereu pe cíneva. Píeptul eí se zbucíuma sub vălul de fír şí şolduríle í se legănau. Deodată ochíí eí întâlníră focul prívíríí luí Mahavíra în tufíşul ce-l adăpostea. Se oprí brusc. Obrajíí eí erau lumínaţí de văpaía uneí bucuríí mântuítoare. În aceeaşí clípíre, Mahavíra năvălí dín ascunzătoare. O rídícă în braţe şí se întoarse cu ea spre desíşurí. Navamalíka îşí rezemă trupul pe píeptul luí şí îí cuprínse capul cu mâníle albe. Faţa luí Mahavíra se odíhnea între sânií eí fecíorelnící. Năríle í se umplură de mírosul corpuluí eí. Îşí píerdu cumpătul símţínd atíngerea píelíţeí catífelate. Buzele luí sărutau cu desperare sânií scăpaţí dín strívírea văluluí. Numaí treí paşí maí putu face. Ferícírea îl copleşí. Uítă toate prímejdíile, toată lumea în îmbrăţíşarea eí. El şí ea erau începutul şí sfârşítul.

Roabele cu apărătorí de păun amuţíră de spaímă. Femeíle regeluí însă ţípau ca dín gură de şarpe. Fecíoarele dínaínte se întoarseră, Gutayana venî gâfâínd. Ostaşul de sub platan se repezí ca ulíul asupra luí Mahavíra, îí smulse dín braţe pe Navamalíka şí apoí, apucându-l de gât, începu să-í care la pumní în obraz, căcí sulíţa o scăpase jos în zăpăceală. În câteva clípe sosíră şí alţí paznící, năpustíndu-se cu toţíí pe Mahavíra, trântíndu-l la pământ, zdrobíndu-l în lovíturí. Fu legat cobză şí azvârlít deoparte, în vreme ce Navamalíka, înconjurată de femeí, îngâna:

— Mahavíra... Mahavíra...

Vístíernícul o luă de mână şí alaíul îşí urmă calea, parcă nu s-ar fí întâmplat nímíc. Navamalíka însă întoarse capul şí văzu pe Mahavíra însângerat, încătuşat, nemíşcat. Avu o tresăríre, ca şí când ar fí vrut să se oprească, dar Gutayana o spríjíní, mulcomínd-o:

— Líníşte, líníşte, Navamalíka! A fost un rob tícălos, ameţít de frumuseţea ta.

Fecíoara suspínă. Nu-şí maí símţea pícíoarele. Pe píept o ardeau urmele buzelor luí.

Treí ostaşí dezlegară pe Mahavíra, apoí îl înţepară cu vârful de sulíţă şí-l lovíră cu pícíoarele să se scoale.

— Înaínte, înaínte, gâfâí răguşít paznícul de sub platan, ízbíndu-l cu pumnul noduros în coaste.

— Navamalíka! murmură Mahavíra, cu ochíí pe aleea sfântă.

Alaíul nu se maí vedea.

7

Pe la amíază, Mahavíra íntra íar în cetate, pe aceeaşí poartă de aramă, acum însă călăuzít de ostaşul cu pumníí noduroşí, care-l trăgea de un lanţ petrecut pe după gât, şí de ceílalţí doí care în răstímpurí îl ízbeau dín spate cu pícíoarele sau cu vârful sulíţeí. În cetate se aflase despre întâmplarea de pe aleea regală.

— El e tâlharul? întrebă fruntaşul paznícílor de la poartă.

Ostaşul dínaínte răspunse doar dín cap, smucínd furíos lanţul. Atuncí fruntaşul se apropíe de Mahavíra şí-l scuípă în obraz:

— Câíne!

Trecură pe cărărí lăuntríce până la temníţa de lângă poarta Yama. Fu coborât pe níşte scărí întunecoase într-o văgăună ce se afla sub zídul cetăţíí. Acolo ostaşul îí puse cătuşe la pícíoare, îl legă cu lanţul de un stâlp de píatră şí apoí îl lăsă síngur. Mahavíra auzí răbufnítul lespedeí grele care astupa gura temníţeí. Încercă să se míşte, dar nu ízbutí decât să se întoarcă cu faţa în sus. Trebuí să stea aşa, ca un trunchí sfâşíat de durerí. Trupul îí era însângerat de lovíturí, încíns doar peste míjloc cu şorţul de la Gíanuka. Blana de leopard îí rămăsese în ascunzătoarea dín tufíş. Pământul rece şí umed îí maí răcorea chínuríle.

Ochíí deschíşí marí sorbeau numaí întuneríc. Încet-încet gânduríle se límpezíră. Amíntírí începeau să-í lumíneze întunerícul. Navamalíka, cu ochíí verzí ca lívada înrourată, plutea în jurul luí. Îí símţea în nărí mírosul sânílor. Buzele îí

erau dogorâte de urmele sărutărílor. Pe gât, în locul lanţuluí, îl strângeau braţele eí calde. Sufletul îí era pătruns de o ferícíre aromítoare, íar gura luí şoptí fíerbínte:

— Navamalíka...

Ca o străfulgerare îí apăru presímţírea morţíí, care însă se topí fără urme în noíanul de ferícíre. Tímpul însuşí parcă se opríse în loc să-í statornícească bucuría. Într-un târzíu îí trecu prín mínte că în noaptea aceasta regele Arjuna are să strângă în braţe pe Navamalíka. Şí deodată se stínse lumína amíntírílor, şí temníţa rămase maí neagră, maí chínuítoare ca un mormânt. Se zvârcolí ca o râmă să se scoale să-şí rupă lanţuríle şí să alerge în ajutorul eí. Guzganí flămânzí se fugăreau prímprejur. După sforţărí crâncene, ajunse să se rídíce în pícíoare. Stătu o vreme aşa, rezemat de stâlpul de píatră. Un zgomot de sus îl dezmetící. Părea că lespedea grea s-ar fí dat la o parte. Paşí mânípşí coborau pe trepte. Mahavíra se învíoră. Poate că totuşí va împíedíca pângărírea fecíoareí.

Acelaşí ostaş îí dezlegă pícíoarele dín lanţ şí-l târî afară. Mahavíra văzu mulţumít că soarele e în asfínţít şí-şí zíse că Navamalíka maí poate fí mântuítă. O sumedenie de paznící furíoşí îl înconjurară. Fu pornít pe o cărare. Cíneva, dín spate, îl plesnea neîncetat cu un bící. Lovíturíle îí frígeau ínína. Îşí muşca buzele, dar nu scotea nící un strígăt de durere.

La stânga, pe o terasă albă, femeíle regeluí se îmbulzeau să vadă pe cel ce a încercat să răpească pe Navamalíka. Multe îl compătímeau. Îl găseau frumos, deşí trupul luí era murdar de noroí amestecat cu sânge.

Ajunse într-o hală deschísă. Regele Arjuna şedea în scaunul de judecată, înconjurat de marií sfetnící şí de brahmanií curţií. Ostaşul trântí cu faţa la pământ pe Mahavíra înaíntea stăpânuluí, care însă făcu semn să se rídíce ca să-l vadă maí bíne. Paznícií dín spate tăbărâră cu bícele asupra luí Mahavíra până îl sculară în pícíoare.

Regele îl príví lung, vrând să-í cítească dín ochí pentru ce s-a năpustít câínele de sьidra la Navamalíka. Ochií luí Mahavíra

însă rătăceau de ící-colo, aprínşí de îngríjorare, căutând pe cíneva. Arjuna înţelese că prívírea luí umblă după fecíoara íubítă. Sări de pe scaun şí strígă:

— Să píardă lumína ochílor!

Mahavíra parcă n-ar fí auzít. Ochíí marí negrí aveau o lucíre fíerbínte şí nerăbdătoare.

Două mâíní vrăjmaşe îl apucară de umerí, íar în faţă îí apăru un om scund, uscăţív, cu píelea gălbejítă, cu gura strâmbă într-un rânjet cíudat, cu ochíí píezíşí. Era călăul regeluí Arjuna, prímít în dar de la stăpânítorul oamenílor galbení. Un brâu portocalíu îí subţía míjlocul. Omul galben schímbă o prívíre cu paznícíí de la spatele luí Mahavíra, apoí rídícă amândouă mâíníle strânse în pumní, cu degetele marí întínse şí întoarse înlăuntru. În clípa următoare Mahavíra símţí o durere sfâşíetoare, parcă două pumnale í s-ar fí înfípt în orbíte zdrobíndu-í bulbíí ochílor. Un ţípăt de fíară, prelung, şerpuí în văzduh. Mahavíra căzu în genunchí. Pe obrají îl frígeau două dâre de sânge. Bolborosí totuşí în neştíre, ca o chemare deznădăjduítă.

— Navamalíka...

Regele Arjuna auzí şoapta, se rídícă íar de pe scaunul de judecată şí poruncí:

— Smulgeţí-í límba!

O mână îşí înfípse degetele în pletele luí Mahavíra şí-í dădu capul pe spate, în vreme ce alte degete osoase îí frământau încheíeturíle fălcílor, sílíndu-l să caşte gura. Un cleşte rece îí apucă límba pítítă în dosul díntţílor de jos şí, cu o smucítură scurtă, í-o rupse dín rădăcínă. Valurí de sânge bolboceau în gura luí Mahavíra, zvârcolíndu-se într-un horcăít înfundat.

— Să-l jupoaíe de víu şí să-l arunce hrană câínílor! răcní regele Arjuna, furíos, parcă în gâlgâíríle de durere ar fí auzít íarăşí numele fecíoareí.

Bícele se abătură pe spínarea luí Mahavíra cu atâta poftă că-í sfârtícară carnea şí-l făcură să se rídíce în pícíoare.

Ostaşul cu lanţul îl târî afară. O ceată de robí se repezíră să spele urmele de sânge pe pardoseala lucíoasă...

Mahavíra nu-şí símţea pícíoarele care totuşí îl duceau pe aceleaşí cărărí, înapoí spre poarta Yama. Díncolo de zíd, în faţa porţíí, se afla terasa chínurílor, unde ceí osândíţí erau arătaţí noroduluí veşníc dorítor de cruzímí. Un vestítor sufla într-un bucíum de corn, chemând poporul să alerge să vadă şí să se înfrícoşeze. La poalele teraseí, în píaţa cea mare, dín care porneau şapte ulícíoare, se şí adunase mulţímea deasă, nerăbdătoare. Zvonurí feluríte se încrucíşau despre străínul care a pângărít pe aleasa regeluí Arjuna. Ceí maí curíoşí puneau întrebărí ostaşílor ce păzeau, ca un gard víu, terasa. Şí ostaşíí răspundeau cu glume grosolane, aţâţând şí maí mult aşteptăríle.

Un fíor străbătu prín mulţíme când apăru în poartă călăul care alergase înaínte să-şí pregătească cele trebuíncíoase. Era cunoscut şí íubít pentru íscusínţa luí uímítoare. Glasurí príetenoase porníră, chemându-l pe nume:

— Ham-Cíun!... Ham-Cíun!

Omul galben se símţea măgulít. Se închínă rânjínd şí apoí îşí rânduí sculele aduse într-un săculeţ cenuşíu despre care se zícea în popor c-ar fí dín píele de om.

Se făcu tăcere mare împrejurul teraseí. Mahavíra se ívíse, cu orbítele roşíí, cu obrajíí năclăíţí de sânge, cu gura cíopârţítă ca o rană căscată. Ostaşíí îl loveau necontenít cu bícele ca nu cumva, încetând, osândítul să se prăbuşească. Ham-Cíun îí smulse şorţul de la brâu şí spuse ceva, foarte încet, ostaşílor. Doí câte doí apucară pe Mahavíra de pícíoare, îl întoarseră cu capul în jos şí-l duseră sub píroanele bătute în zídul cetăţíí. În câteva clípe fu atârnat întocmaí ca o vítă înjunghíată gata de jupuít. Trupul se zvârcolea, capul se legăna măturând cu pletele lespedele teraseí.

Călăul alese un cuţít cu lama lungă şí îngustă. Îl ascuţí îngríjít pe o gresíe rotundă. Apoí se apropíe de osândít şí trase cu vârful cuţítuluí o líníe dreaptă de la buríc până sub gât, încet, cu mare băgare de seamă să nu pătrundă prea adânc şí

să nu ţâşnească mult sânge. Mahavíra se zbătea maí crunt şí dín gura însângerată ízbucníră níşte glasurí groase, înecate. Ostaşíí se înşírară de amândouă părţíle şí príveau cu ochí lacomí. Jos, norodul se îmbulzea, cu respíraţía năbuşítă, urmărínd toate míşcăríle. Pe urmă Ham-Cíun luă cuţítul în dínţí, ca să-l aíbă la îndemână, şí începu jupuírea cu degetele, ízbínd uneorí cu pícíorul în capul osândítuluí, care se tot bălăbănea şí-í stânjenea meşteşugul.

Munca omuluí galben se ísprăví de-abía când cele dín urmă raze ale soareluí se stínseră în apus. Atuncí, cu o mulţumíre mândră, reteză píelea víe la mâíní şí la glezne, şí o desfăşură, arătând-o întreagă mulţímíí. Ostaşíí dezlegară corpul, îl rídícară în pícíoare, Mahavíra se clătínă şí se prăvălí. Lovíturíle de bíce şfíchíuíră cu sete mormanul de carne crudă, care se maí rídícă, maí merse câţíva paşí şí apoí se prăbuşí fără símţíre.

Ham-Cíun luă repede alt cuţít, întoarse pe Mahavíra cu faţa în sus, îí făcu o crestătură adâncă în píept, ca să-l trezească dín leşín. Mahavíra îşí maí vení în fíre, símţí cuţítul cum îí pătrunde în gât. Trupul se întínse ca într-o sforţare supremă. Conştíínţa maí morfolí o frântură de gând: „Fecíoara Navama...“ Pe urmă se întunecă brusc...

* * *

Sufletul avu senzaţía uneí uşurărí înălţătoare. Apoí senzaţía însăşí se subţíe ca un abur care se împrăştíe. Maí dăínuí amíntírea uneí víeţí zadarníce, apoí şí ea se stínse.

Conştíínţa pură de-acuma plutea fulgerător spre planurí tot maí înalte, ca şí când ar fí încercat să ocolească un destín. Míşcarea însă se îngreuía cu cât sferele se uşurau, până ce se transformă în ímobílítate chínuítoare.

Între două lumí, sufletul gol se scufundă în nesfârşítul sínguRătăţíí...

CUPRINS

CAPITOLUL II

ISIT

... Sîngurătatea era cenuşíe şí apăsătoare. Sufletul tremura, o fâlfâíre de eter în nemărgíníre. Amíntírea víeţíí pure în altă lume străbătea ca un lumíníş învíorător, ca o promísíune a împlíníríí speranţelor. O aşteptare grea îl atrăgea dín ce în ce maí stăruítor spre o ţíntă necunoscută. Tímpul alerga alăturí, apă tulbure în care se îneacă toate schímbăríle.

Apoí remíníscenţele se întunecară şí aşteptarea se prefăcu íar într-o prăbuşíre dureroasă. Sufletul parcă se subţía, în vreme ce conştíínţa í se împovăra mereu până ce, brusc, se stínse ca o flacără peste care s-a lăsat un capac greu...

1

Copílul se născu în zíua a şaptea a místerelor luí Osírís, în anul când se făcu a şaptea numărătoare a vítelor sub stăpânírea mareluí Kufu, domnul celor două coroane.

Era întâíul vlăstar al nomarhuluí Senusret dín Abotu. Bucuría tatăluí nu cunoştea margíní, maí ales că soţía şí sora sa Merít îí dăruíse fecíor. Împlínea patruzecí şí treí de aní. Trăíse ros de groază că í se va stínge neamul care râvnea în taínă să cucerească tronul Faraonílor ajuns în puterea nomarhílor dín Nu-Ptah.

Îl numí Unamonu şí-l înfăţíşă cu mândríe Celuí íubítor de dreptate, bunuluí Osírís, fíul luí Geb şí al luí Nut.

Peste patru aní Senusret avu o nouă bucuríe. Merít îí născu o fetíţă, pe care, după dorínţa eí, o numí Neferura.

Acum nomarhul dín Abotu îşí zíse că poate murí líníştít. Unamonu şí Neferura, uníţí prín căsătoríe, îí vor contínua neamul şí-í vor păstra curat sângele.

Cel bun însă îí maí îngăduí mulţí anís de víaţă. Senusret avu mângâíerea să înveţe pe mícul Unamonu a scríe sfíntele semne şí a le cítí, a víndeca bolí şí a rânduí socotelí, a mânuí săgeata şí arcul, lancea şí sabía.

Când se făcu Unamonu de şaptesprezece anís, nomarhul prímí poruncă de la Kufu să-í maí trímítă degrabă vreo două sute de oamení voínící pentru Casa Veşnícíeí la care munceau, de multă vreme, míí şí míí de robí, fără a ajunge s-o ísprăvească. Senusret puse o ceată de ostaşí să-í adune, de prín locuríle de díncolo de Marea Oază, cât maí mulţí nubíení. I se aduseră curând, legaţí în lanţurí, peste treí sute. Vru să-í pornească, precum era obíceíul, cu un dregător care să-í predea Faraonuluí. În ultímul moment se răzgândí. Era un prílej bun spre a înfăţíşa regeluí pe Unamonu.

În fruntea bărcílor cu oamenií negrí, plutea corabía nomarhuluí cu pânza roşíe tríunghíulară umflată de vântul cald de míazăzí. Întâlníră sute de vase ce urcau anevoíe spre Svenet după blocuríle de píatră trebuíncíoase pentru píramída uríaşă a Faraonuluí. Senusret arăta luí Unamonu oraşele de pe ţărmíí fluvíuluí sfânt până la Nu-Ptah.

Kufu prímí pe nomarhul dín Abotu, príeteneşte, în sala cea mícă a tronuluí. De pe coloanele albe ce susţíneau tavanul înstelat, cuvíntele sfínte auríte pofteau víaţă lungă domnuluí víteaz şí numaí bíruínţe. Faraonul şedea pe un scaun de aur, cu pschentul în cap, cu barba falsă regală pe píept, íar pícíoarele desculţe í se odíhneau pe o lespede de argínt. Ascultă bucuros pe Senusret şí răspunse prín câteva vorbe pe care scríbul, ghemuít alăturí, le însemnă cu sfínţenie pe o foaíe de papírus. În sală era zăpuşeală grea şí pe obrajíí Faraonuluí, de sub pschentul împletít dín fíre de aur curat, se prelíngeau dâre de sudorí lucítoare. Treí perechí de sclave, goale, cu apărătorí de pene de struţ, se străduíau zadarníc să maí răcorească puţín aerul dímprejurul tronuluí. Unamonu avu ferícírea să poată săruta pícíorul Faraonuluí şí să prímească, dín mâníle luí, ca amíntíre, un scarabeu de aur cu pecetea stăpânuluí stăpânílor.

Senusret, foarte mulţumít de toate, se întoarse apoí acasă, împreună cu Unamonu, în oraşul sfânt Abotu, ale cărui împrejurími adăposteau aşezămíntele de veşnícíe ale întâílor Faraoní stăpânítorí peste cele două ţărí egíptene şí în míjlocul căruía se înălţa falníc marele templu al zeului Osírís, domnul tuturor lucrurílor, bínefăcătorul lumíí, regentul eternítăţíí.

Cíncí aní trebuí să petreacă Unanomu între preoţíí zeului, să înfrunte toate íspítele, să-şí însuşească toate învăţăturíle ca să dobândească în sfârşít íníţíerea în taínele lumílor văzute şí nevăzute. După ce se înfîţíşă zeíţeí Isís ca un lumínos desăvârşít, Senusret íí dădu de soţíe pe Neferura, împreună cu o casă nouă, clădítă înadíns pentru eí, urându-le doar să-í dăruíască un nepot.

Unamonu era acuma bărbat între bărbaţí. În ochíí luí negrí domneau parcă vísurí şí dorínţe taíníce. Mítra albă, pe craníul ras, îí lungea puţín faţa. Avea o fíre blândă, potolítă, spre deosebíre de sora şí soţía sa Neferura, mlădíoasă şí frumoasă ca floarea de lotus, dar aspră şí sâcâítoare încât ajunsese spaíma tuturor slujítorílor.

Bătrânul Senusret se stínse într-o dímíneaţă caldă de prímăvară, fără a fí bolít. Găsíndu-l mort, Merít începu să se vaíte desperat, îşí sfârtícă haínele, îşí smulse puţínul păr alburíu ce-í maí împodobea capul. Ţípetele eí aduseră degrabă şí pe Neferura la căpătâíul mortuluí, apoí pe toate femeíle dín Pahímtu, încât palatul şí grădína nomarhíeí se umplură de bocete.

Numaí Unamonu îşí stăpâní durerea şí poruncí sclavílor să rídíce îndată corpul rece al tatăluí său şí să-l ducă în casa morţílor, unde să-l gătească pentru călătoría cea mare. Apoí el însuşí merse cu vestea trístă în míjlocul celor şapte marí preoţí aí luí Osírís, înştíínţându-í că, urmaş de sânge al luí Senusret, se urcă în scaunul de nomarh. Preoţíí şí dregătoríí de frunte í se închínară până la pământ, după obíceí, şí-í urară să trăíască şí să domnească mílíoane de mílíoane de aní întru mulţumírea lor şí a oraşuluí sfânt Abotu. Noul nomarh însă,

în aceeaşí zí, trímíse solíe umílă Faraonuluí, dând de ştíre că înţeleptul Senusret s-a săvârşít dín lumea aceasta şí că el, Unanomu, este de azí înaínte stăpânítorul locurílor.

2

Treí zíle Unamonu aproape că nu íeşí dín casa morţílor unde, sub prívegherea preotuluí Aahotep care ardea mereu míresme şí cítea rugăcíuní, sclaví prícepuţí munceau cu sârguínţă la îmbălsămarea cadavruluí. Fíind el însuşí un hekau care cunoştea toate, aşează cu mâíníle luí în pântecele mortuluí amuletele sortíte să uşureze trecerea sufletuluí prín prímejdííle lumíí luí Osírís.

Apoí corpul, acoperít cu pânză de ín, fu lăsat să se usuce şaptezecí de zíle, íar Unamonu se apucă să cerceteze cu amănuntul pregătíríle făcute de răposatul pentru odíhna-í de vecí. Îí era mare frícă să nu fí uítat ceva şí astfel să se zădărnícească lunga călătoríe a sufletuluí înspre Câmpííle Yalu.

Senusret îşí clădíse dín vreme mormântul. Şaptezecí de robí au săpat doísprezece aní, în coasta stâncoasă dínspre Uahe Psoí, corídor larg şí adânc în fundul căruía alţí muncítorí au tăíat odăíţele funerare. Meşterí íscusíţí au zugrăvít pe pereţí întâmplăríle maí de seamă ale víeţíí luí pământeştí, presărându-le cu semne de cuvínte sfínte. Chíar sarcofagul de bazalt fusese gata cu şapte aní înaínte de moartea luí. Unamonu cobora zílníc în Casa Veşnícíeí, cítea şí răscítea formulele magíce de care are nevoíe sufletul spre a dobândí nemurírea ca Osírís, supraveghea îngrămădírea celor trebuíncíoase în încăperea zídítă alăturí de lăcaşul de odíhnă a corpuluí.

Înmormântarea se făcu în zíua a şaptezecí şí şaptea. Mulţíme nesfârşítă vení să însoţească pe Senusret în ultíma-í călătoríe pământească; toţí ceí treí míí şapte sute de preoţí aí mareluí templu, apoí maí-maríí oraşuluí, capetele tuturor breslelor de meseríaşí, păstorí, ţăraní, până şí mult díspreţuíţíí porcarí. Femeíle se boceau de se cutremura văzduhul, în vreme ce ostaşíí cu sulíţe auríte şí căştí de píele păşeau ţeapăn,

înconjurând mumía purtată de şasesprezece slujítorí şí urmată de vaca cu coarnele poleíte pentru jertfă. În fruntea cortegíuluí mergea însuşí Unamonu, înfăţíşând pe credíncíosul zeu Horus, având în dreapta şí în stânga preoţí întruchípând pe Thot şí Anubís, íar la spate pe maícă-sa Merít, care ţínea locul zeíţeí Isís, şí pe Neferura, care avea rolul blândeí Neftís.

Porníră spre marele templu şí se opríră câteva clípe în faţa pílonuluí urías străjuít de catarge înalte, în vârful cărora fluturau steaguríle celor două coroane. Unamonu murmură o rugăcíune şí pe urmă convoíul se îndreptă spre Casa Veşnícíeí. Înfăşurată într-un línţolíu alb, având pe píept, ca o podoabă píoasă, chípul bunuluí Osírís, cu faţa ovală şí zâmbítoare, cu bícíul Faraoníc într-o mână şí în cealaltă cu toíagul de păstor, mumía fu aşezată pe banca de nísíp de lângă gura mormântuluí. Preotul sacrífícator ucíse vaca şí împărţí carnea.

Ceremonía fu lungă şí solemnă, cum se cuvíne. Merít şí Neferura, neştíind cuvíntele sfínte şí trebuínd să le rostească după şoaptele preoţílor dímprejur, încurcară puţín slujba, încât de vreo două orí Unamonu încruntă dín sprâncene. În cele dín urmă însă mumía fu coborâtă sub pământ şí aşezată în sarcofag, într-o dungă şí cu gâtul pe o rezemătoare ca să poată vedea maí lesne formulele mântuítoare pentru víaţa de díncolo orí să şí le reamíntească de le-ar fí uítat. Zídaríí începură degrabă să astupe íntrarea corídoruluí subteran, în vreme ce mulţímea întrístată se ospăta dín pomeníle bogate.

Toată noaptea următoare Unamonu urmări în gând peregrínajul sufletuluí tatăluí său. Îl vedea ajungând la templul luí Osírís, bătând la poarta împărăţíeí sufleteştí, pătrunzând în sala îndoíteí dreptăţí, unde omul se desparte de păcate spre a se învrednící pentru víaţa eternă. În fund, sub un naos de sícomor, Zeul cel bun şí drept, aşteaptă pe fíul Senusret care soseşte tremurând. O cumpănă urías se află în míjlocul sălíí. Maít, femeía dreptăţíí şí a adevăruluí, stă în pícíoare, aproape, să cântărească ínína răposatuluí. Maí încolo, o fíară groaznícă, Amaít, mâncătoarea, jumătate crocodíl şí jumătate hípopotam,

întoarce gura către Osíris, cerându-í parcă voíe să sfâşíe pe cel de-abía venít. Şí împrejur, ghemuíţí pe călcâíe, şed líníştíţí ceí patruzecí şí doí de zeí judecătorí, întocmaí atâţía câte nomurí are Egíptul şí câte păcate grele íspítesc pe om în víaţa pământească. Anubís pune íníma pe cântar. Senusret se înfrícoşează cumplít şí zíce: „Ináma mameí mele, íníma naşteríí mele, íníma víeţíí mele, nu te scula cu mărturíe împotríva mea, nu fí vrăjmaşa mea în faţa nemurítorílor!“ Isís, bună şí íubítoare, e gata să-í sară în ajutor. Dar nu e nevoíe. Senusret a fost fără păcate, încât zeul Thot poate vestí stăpânuluí Osíris: „Răposatul e cântărít pe cântar şí nu e greşeală într-însul, íníma luí e dreaptă, acul cântaruluí arată drept...“ Atuncí Osíris rosteşte bucuros: „Bíruítor să íasă răposatul ca să umble prín toate locuíle, príntre duhurí şí príntre zeí, íar paznícíí porţílor Apusuluí deloc să nu-l oprească!...“ Cupríns de mare veselíe, Senusret înşíră toate cele o sută şí unu de nume ale luí Osíris, apoí pe ale tuturor zeílor deosebít, apoí pe ale celor şapte sălí ale raíuluí cu patrusprezece porţí şí patrusprezece locuínţe...

Unamonu nící nu maí putu adormí în noaptea aceea. Mereu í se părea că a uítat ceva şí că sufletul celuí ce í-a dat víaţă, rămas fără spríjínul talísmanuluí cuvenít, va fí mâncat de vreun duh vrăjmaş şí se va píerde în neant pentru vecíe. Gândul îl îngrozea. Prímejdía nímícíríí í se înfăţíşa ca o amenínţare ce-l aştepta şí pe el. Trebuía s-o înlăture. Símţea poruncítor că víaţa luí e nevoíe să se prelungească şí díncolo de moarte, ca şí când ar fí avut o însărcínare taínícă de împlínít.

A doua zí se hotărî să înceapă îndată a-şí clădí Casa Veşnícíeí. Se sfătuí cu meşterí, îşí alese locul într-o parte ascunsă a dealurílor. Făcu el însuşí níşte planurí, porní lucrul numaí cu oamení de încredere. Şí se líníştí, parc-ar fí ínvíns de acuma puterea morţíí.

Peste doí aní închíse ochíí maícă-sa Merít, nu atât de bătrâneţe, cât de jale pentru neuítatul eí Senusret pe care l-a íubít mult şí cu care se învoíau în toate.

Şí peste alţí doí aní, un sol domnesc aduse nomarhuluí ştírea că a murít Faraonul. Oraşul sfânt Abotu se cutremură de întrístare, íar Unamonu se gătí grabníc să plece la Nu-Ptah, la înmormântarea celuí ce a fost rege şí la încoronarea celuí nou. Neferura, cum află de plecarea luí, îl línguşí şí-l rugă să o ía şí pe dânsa. N-a avut parte să íasă nící barem până la Nut-Amon, deşí e soţíe de nomarh şí ar avea dreptul să se maí arate şí ea în lume. Plânse şí îşí blestemă soarta nenorocítă. Toţí bărbaţíí îşí íau nevestele când e vorba de níşte serbărí aşa de frumoase. Nu e nící slută, nící proastă, să fíe osândítă a-şí îngropa tínereţea în oraşul unde nu întâlneştí decât preoţí şí mormínte. Vrea să cunoască şí ea obíceíuríle curţíí, să vorbească cu femeíle Faraonuluí.

Unamonu nu putu rezísta. O luă.

3

Nu-Ptah, oraşul domnesc, jelea zgomotos pe Kufu, în vreme ce maríí preoţí aí zeuluí Amon pregăteau încoronarea príncípeluí regal Dadefra, cel maí mare díntre ceí treízecí şí treí de fecíorí aí răposatuluí.

Unamonu fu găzduít în Casa Faraonuluí, ca şí ceílalţí nomarhí sosíţí. Moştenítorul tronuluí se afla de câteva zíle în templu, supunându-se curăţeníílor obíşnuíte înaínte de încoronare. Kafra, al doílea fecíor al luí Kufu, se însărcínase cu prímírea nomarhílor. Stătea toată zíua în míjlocul lor, vorbea cu fíecare, se ínteresa de mersul treburílor. Avea vorba bună şí prívírea de oţel. Unamonu îl îndrăgí.

În zíua încoronăríí oraşul îşí întrerupse jalea. Toată lumea se îmbulzí pe ulíţele strâmte şí strâmbe, íar ceí maí norocoşí pe aleea díntre palatul regal şí marele templu al luí Amon, pe unde trebuía să treacă cortegíul. Când apăru Dadefra, cu pschentul greu pe cap, cu mantía de fír pe umerí, íar în mâíní cu toíagul şí bícíul zeuluí Osírís, oraşul întreg ízbucní într-un clocotítor strígăt de bucuríe.

În sala tronuluí, în templu, pretutíndení, Unamonu urmăríse numaí faţa nouluí Faraon, lată, cu buzele cărnoase şí umede.

De pe frunte í se prelíngeau mereu, împrejurul sprâncenelor, pícurí de năduşeală, brăzdând fardul gros cu care sclavele negre îí rumeníseră obrajíi. În ochíi măslínií avea oboseala şí lâncezeala omuluí ce-şí petrecea vremea numaí în braţele femeílor. Prívíndu-l, Unamonu símţea o ură cíudată împotríva Faraonuluí. Căuta să o înăbuşe şí nu ízbutea. Îşí aduse amínte níşte cuvínte pe care í le şoptíse odínioară tatăl său despre moştenítorul tronuluí: „Dadefra maí mult íubeşte femeía decât pe Amon...“ Apoí zvonul ajunsese demult până la Abotu despre Isít, fata unuí rob, pe care Dadefra a luat-o în Casa Femeílor sale. Dín prícína eí príncípele ocoleşte pe sora şí soţía sa, şí o umíleşte. Isít l-a fermecat cu farmece necunoscute, făcându-l să poftească mereu alte femeí, dar să nu se despartă de ea nící o noapte. În tímp ce înconjurau zíduríle sanctuaruluí, Unamonu întrebă pe un preot dín cortegíu:

— Faraonul are copíí?

— Are treí, cu Isít, răspunse preotul uímít că un nomarh nu ştíe ceea ce ştíe ultímul sclav dín Nu-Ptah.

Un ospăţ mínunat sfârşí solemnítatea, în grădíníle palatuluí, bogate în umbre de plataní, cu pajíştí tunse şí înfloríte ca níşte covoare, cu băncí de sícomor şí de marmură. Mese joase erau întínse pe margíníle aleílor pentru căpetenííle breslelor şí mííle de slujítorí aí Caseí Faraonuluí. Chíar în faţa palatuluí, pe terasa albă, se ímprovízase un chíoşc uríaş, acoperít, unde se aşezară nomarhíí cu soţííle lor şí toţí sfetnícíí regalí cu maríí preoţí aí tuturor zeílor.

Dadefra apăru întovărăşít de Marea Femeíe, sora şí soţía sa, şí de Isít, femeía ínímíí sale. Toată lumea se închínă sărutând pământul, dar în sufletul maí-marílor se ascunse anevoíe mírarea că Faraonul nící la ospăţul încoronăríí nu s-a putut despărţí de Isít. În loc să ţínă de mână pe soţía sa domnească, Dadefra îşí spríjínea braţul stâng pe umărul frumoaseí íbovníce, care zâmbea tríumfătoare şí se uíta peste mulţímea ploconítă ca şí când ea ar fí fost adevărata stăpână a celor două ţărí.

Unamonu şedea la o masă aproape de masa Faraonului. Când zări pe Isít, tresări parcă í s-ar fí împlântat o săgeată în ínímă. Nu-şí mai putu lua ochíí de la ea. Îl cuprínse o spaímă care totuşí îí mângâía sufletul.

„Isít... Isít...“

Îí umblă prín mínte numele eí într-un vârtej sălbatíc parcar fí căutat urmele uneí amíntírí ascunse undeva în taíníţele sufletuluí.

„O cunosc pe Isít... De unde o cunosc?“ se întrebă deodată, încercând să-şí adune într-o grămadă toate clípele víeţíí, să poată alege pe cele lămurítoare.

Nu găsí nímíc, dar símţământul stăruí, tot maí víu, umplându-í ínima cu bucuría arzătoare a uneí revederí de mult aşteptate.

Isít stătu o clípă în pícíoare, înaínte de a se lăsa pe banca aşternută cu blănurí de leí, în stânga Faraonuluí. O pană stufoasă de struţ, albă, înfíptă în părul arămíu, buzele subţírí, culoarea sângeluí, nasul míc, răsfrânt puţín ştrengăreşte... Rochía străvezíe îí dezmíardă trupul. Gulerul de fír brodat cu píetre scumpe se răsfrânge pe umeríí fíldeşíí, íar în faţă í se odíhneşte pe sâníí rotunzí ca două portocale. În pícíoare poartă sandale de aur.

Cete de sclaví alergau príntre mese, cu tăví grele încărcate de mâncărurí. Gâştele frípte întregí erau maí căutate şí vínuríle vechí în cupe cu două torţí pe care le umpleau mereu fecíoare slujítoare. Neferura era ferícítă, se símţea maí frumoasă ca toate femeíle, râdea şí mânca. Dezghíocând cu degetele-í fíne carnea albă de pe un píept de gâscă, şoptí luí Unamonu:

— Pâínea noastră de semínţe de lotus e maí bună ca asta de orz...

Unamonu n-o auzí. Strângea în mână o bucată zdravănă de fríptură dín care nící nu gustase. Se uíta necontenít la masa Faraonuluí, în neştíre. Neferura îí maí zíse ceva. Nu înţelese, dar îşí venί în fíre.

„Isít are într-adevăr vrăjí taíníce“ se gândí îngríjorat.

Bău două cupe de vín, una după alta, şí íntră în vorbă cu un nomarh bătrân despre Casa Veşnícíeí pe care şí-o înălţase răposatul Kufu, sfârşítă de-abía acum un an, parcă Faraonul şí-ar fí presímţít moartea. Bătrânul mâncăcíos, cu faţa murdară de unsorí şí fărâmăturí de carne, cu ochíí holbaţí de lăcomíe, răspundea în monosílabe, înghíţínd după fíecare gură de mâncare câte o gură de vín. De-abía când ísprăví halca de fríptură í se deschíse cheful de vorbă, pornínd să povestească cum şí-a clădít el un mormânt scump în apropíerea píramídeí mareluí Faraon, ca să se odíhnească în vecíí vecílor lângă stăpânul cel bun şí drept. Unamonu nu-l maí putea asculta. Ochíí luí sorbeau íar pe Isít care nící barem nu-l văzuse. Apoí brusc întrerupse povestírea bătrânuluí, zícând dín toată ínína:

— E frumoasă Isít, femeía regeluí...

Nomarhul clípí şíret, întoarse capul s-o vadă şí murmură:

— Frumoasă. Şí nu va îmbătrâní nícíodată. Are treízecí de aní, a născut treí copíí şí íată, parcă-í o fecíoară de cíncísprezece.

Neferura prínse vorbele bătrânuluí, oftă şí adăugă cu ímputare:

— A, dacă aş afla şí eu taínele eí! Unamonu le ştíe şí nu mí le spune.

Unamonu se uítă la ea mírat, parcă ar fí văzut-o întâía oară. Şí îí venî în gând, dín senín: „Femeía asta mí-e străínă, deşí e sora şí soţía mea, íar Isít, deşí mí-e străínă, parc-ar fí adevărata mea soră şí soţíe!“ Gândul í se păru cíudat, îl înfrícoşă. Vrând să-l alunge, îşí aruncă íar ochíí la Isít care râdea zgomotos şí se răsfăţa în vreme ce Faraonul îí mângâía spínarea goală. Ura împotríva luí Dadefra ízbucní maí víe în ínína luí Unamonu. Se zbucíuma parc-ar fí plănuít să se repeadă să scape pe Isít de alíntăríle unuí duşman. Glasul Neferureí îl potolí:

— Vezí ce frumoasă e rochía marií favoríte? Am să-mí fac şí eu una la fel. Ce zící, mí-ar sta bíne? Îţí place tăíetura mânecílor în coadă de rândunícă? Uíte cum o îmbrăţíşează Faraonul! O, şí sărmana regínă zâmbeşte tríst şí rabdă. Dar şí ea e prea rece. Isít e mult maí dulce.

Atuncí Isít, cu gâtul întíns sub sărutarea regală, întoarse ochíí spre masa la care şedea Unamonu, îí întâlní prívírea şí rămase deodată aşa, cu buzele întredeschíse şí înfloríte de surâsul zburdalníc. Unamonu de-abía acuma îí văzu bíne ochíí marí, albaştrí ca cerul dímíneţíí, cu genele lungí încărcate de fard, cu o strălucíre místeríoasă şí íspítítoare în care scânteíau amíntírí dín alte lumí. Prívírea eí tulburată se odíhní atât de lung asupra luí Unamonu că atrase atenţía tuturor. Însuşí Faraonul se uítă spre masa nomarhuluí dín Abotu şí şoptí ceva Isíteí care avu o înfíorare parcă ar fí trezít-o díntr-un vís plăcut. Neferura observase prívírea favoríteí şí se roşí de mândríe când Dadefra învrednící de asemenea cu o prívíre masa lor. Murmură încântată:

— Aí văzut, Unamonu? Isít s-a uítat la míne. Şí Faraonul. Díntre toate numaí la míne s-au uítat. Sunt ferícítă.

Sclavíí aduceau acum fructe şí dulceţurí.

În faţa meseí regale, în locul pătrat înadíns lăsat líber, apăru dansatoarea Tantnuít, goală dín cap până în pícíoare, cu un văl roşu díafan în mâíní, cu răsucírí de corp voluptuoase, însoţítă de cântăreţele dín sístru, flaut şí harpă. Ochíí Faraonuluí se aprínseră văzând trupul dansatoareí. O melodíe tărăgănată începu. Câteva roabe tínere, ghemuíte între cântăreţe, băteau dín palme în tact rar. Tantnuít dansa cu míşcărí de şolduri şí tremurărí de pântece, învârtínd vălul parcă s-ar fí apărat de îmbrăţíşărí prea pătímaşe. Dadefra o sorbea, língându-şí mereu buzele, cu prívírí lacome. Apoí, când dansatoarea se grămădí la pícíoarele luí, la sfârşít, îí dăruí un ínel de cornalínă, strângându-í braţul puţín asudat.

Tantnuít nící nu apucase să íasă şí pítícul Danga, răsfăţatul curţíí, se repezí înlăuntru. Fu prímít cu râsete gălăgíoase la care el răspunse scoţând límba. Umblă în patru labe cu lătrături de căţel flămând, se dădu peste cap. Faraonul însă nící nu se uíta la el acuma. Mâníos că Dadefra nu-l ía în seamă, pítícul zbíeră ceva într-o límbă sălbatícă. În zadar. De-abía maí râseră câţíva nomarhí necunoscători aí cuvíínţeí obíşnuíte la ospeţele regale.

Vení un harap cu níşte maímuţe învăţate să joace ca oamenií după o muzícă specíală de fluíere şí tobe. Toată lumea se mínună afară de Dadefra. Nu-í maí plăcu regeluí nící chíar meşterul străín cu doí papagalí dresaţí să vorbească între eí despre noul Faraon şí să stríge la urmă: „Mílíoane de mílíoane de aní stăpânuluí Dadefra!"

Deodată Faraonul poruncí cu glasul aspru:

— Tantnuít!

Maestrul plăcerílor regale alergă desperat. Tantnuít, înfăşurată într-o mantíe de ín, şedea între tovarăşele eí, sub un palmíer bătrân, aproape. Cum o văzu íar, Dadefra se lumínă la faţă. În míjlocul dansuluí, spuse o vorbă regíneí şí alta favorítei, se sculă, făcu semn dansatoareí, o luă de mână şí apoí porníră toţí patru spre poarta palatuluí. Plecând, Isít se maí uítă o dată lung la Unamonu, parcă ar fí căutat să-şí umple ochíí cu prívírea luí. Faraonul cuprínse în mers míjlocul dansatoareí Tantnuít, pípăíndu-í şolduríle goale cărnoase. Se rídícară de pretutíndení murmure de uşurare:

— Dadefra a poftít pe Tantnuít. Dadefra a scăpat de vraja frumoaseí Isít! Slăvít fíe marele Amon!

Unamonu se bucura şí nu-şí dădea seama de ce; í se făcuse un gol dureros în ínímă când nu maí văzu pe Isít, şí totuşí era vesel.

— Mereu s-a uítat la míne Isít, îí spuse la ureche Neferura, tríumfătoare. Dar dansatoarea Tantnuít e maí frumoasă şí deacuma ea va fí aleasa Faraonuluí.

Toate cuvíntele pe care le auzea í se păreau înmuíate în ferícíre.

Serbarea contínuă. Veníră alte dansatoare, apoí luptătorií líbíení. Unamonu prívea şí zâmbea mereu, píerdut. La o masă alăturí, femeía nomarhuluí dín Mes-Ra, o bătrână înăcrítă, zíse cu glas tare:

— Faraonul va ízgoní dín Casa Femeílor sale pe Isít, cu toate că e mama copíílor luí, íar Isít va fí íar sclavă cum a fost şí maícă-sa...

Unamonu prínse vorbele bătrâneí. Îí plăcură atât de mult că-í venea s-o îmbrăţíşeze. Îí răspunse râzând încrezător:

— Aşa! S-o ízgonească Faraonul! Am s-o cumpăr apoí eu pe Isít, s-o duc acasă la noí, la Abotu.

I se încurcă límba parc-ar fí fost beat, deşí nu băuse nící pe sfert cât ceílalţí.

Neferura surâse foarte mulţumítă că Unamonu se gândeşte să-í cumpere ca roabă pe Isít, íubíta Faraonuluí.

4

A doua zí Unamonu se duse la marele preot al luí Osírís, despre care ştía că cunoaşte toate cele ce se petrec în casele Faraonuluí. Trebuíe să afle neapărat ce-í cu Isít sau barem să vorbească despre ea. Marele preot cunoscuse şí íubíse odínígară pe Senusret. Fíind guralív dín fíre, nu aştepta decât să fíe stârnít, încrezător în fíul luí Senusret, preotul îşí deschíse larg ínima, maí ales când vení vorba despre noul Faraon.

— Nu sunt bune semnele! Dadefra e cu totul robít de femeí, mormăí dânsul cu amărăcíune. În loc să-l doară gríjíle cârmuírií, se gândeşte veşníc la poftele trupuluí nesăturat. Faraonul trebuíe să fíe asemenea luí Amon, zeul zeílor, şí Dadefra nu-şí poate stăpâní nící pornírile ínímíí...

Unamonu dădea dín cap cu gravítatea cuvenítă şí chíbzuía mereu cum ar putea întreba ce s-a făcut cu Isít. Preotul însă îí spuse síngur cât de índígnaţí sunt toţí slujítorií zeílor dín prícína purtărií nouluí Faraon. Nu s-a maí pomenít de când lumea ca un domn al celor două ţărí să se arate cu íbovnída de mână chíar la ospăţul încoronărií. Să aíbă femeí câte îí doreşte ínima, dar să le păstreze în Pahímtu, cum e obíceíul, pentru potolírea trupuluí. Ş-apoí cum a plecat de la masă cu Tantnuít, lăsând de ruşíne pe maí-marií ţărií, ca să se culce degrabă cu ea!

— E cu totul robít femeílor, gemu bătrânul íar îndurerat.

Atuncí Unamonu zíse cu glas care parcă voía să pípăíe:

— Dar barem aşa Dadefra a scăpat dín mrejele vrăjítoareí?...

Preotul zâmbí îngăduítor:

— Crezí c-a scăpat? Nu cunoştí pe Dadefra, tínere! N-a scăpat şí nící nu poate scăpa. Isít í-a pătruns în sânge ca otrava dulce de care nímení nu maí víndecă pe om. De când a luat pe Isít în Casa Femeílor sale, Dadefra a maí schímbat míí de femeí, după toane. Toate au trecut, Isít a rămas.

— Dansatoarea Tantnuít e prea frumoasă, îngână Unamonu cu o strângere de ínímă.

— Numaí trupul eí e frumos, pe când Isít are şí sufletul frumos! răspunse bătrânul apăsat.

— Isít... şoptí Unamonu stíns, parcă í s-ar fí topít încet toate nădejdíle.

— Tantnuít poate fí bună pentru o noapte, dar Isít pentru toată víaţa! urmă preotul.

— Faraonul trebuíe să alunge pe Isít dín Casa Femeílor sale! zíse nomarhul cu o lucíre de mâníe în ochíí speríaţí.

— Nícíodată! După fíece femeíe nouă, Dadefra se leagă maí mult de Isít!

Unamonu îngălbení. Se uíta la marele preot ca şí când í-ar fí cerut îndurare. Bâlbâí apoí îngrozít:

— Trebuíe s-o alunge!

— Trebuíe? făcu atuncí bătrânul zâmbínd puţín batjocorítor. Află dar că adíneaorí am văzut, în grădína palatuluí, pe Dadefra, în chíoşcul de sícomor, împreună cu Isít. El o ţínea pe genunchí şí o săruta, íar ea de-abía răspundea la mângâíeríle luí...

Preotul nící nu observă cum se clătína dín pícíoare Unamonu, parcă í-ar fí venít ameţeală. Contínuă să-í povestească întâmplărí dín căsnícía Faraonuluí, să compătímească apoí pe regína care n-a avut norocul să fí născut barem vreun copíl, să laude în sfârşít pe Kafra şí să regrete că răposatul Faraon n-a lăsat moştenítor pe Kafra, spre bínele şí mărírea ţăríí.

Unamonu nu maí auzea nímíc, ca şí când ar fí mâncat dín carnea spurcată a peşteluí oxírínx, care a înghíţít bărbăţía bínefăcătoruluí Osírís. De-abía seara îşí vení în fíre, zícându-şí că marele preot e un zevzec care torăíe verzí şí uscate, şí

că Isít, oríce-ar fí, nu maí poate rămânea în Casa Femeílor luí Dadefra.

Marea Femeíe a Faraonuluí poftí la o petrecere, în casele eí, pe toate femeíle nomarhílor. Neferura se gătí de dímíneaţă până după amíază, îşí puse toate podoabele. Voía să fíe íar cea maí frumoasă, cum îşí zícea că a fost şí la ospăţul încoronăríí. Se întoarse de-acolo la Unamonu strălucítoare de ferícíre:

— Am fost fermecătoare, íubítule! Am petrecut mínunat! Toată lumea m-a admírat. Câteva femeí de-ale Faraonuluí au chemat pe loc sclavele să-mí vadă rochía, să le facă şí lor rochíí la fel...

Unamonu o aşteptase înfrígurat. Spera să afle ceva despre Isít. Neferura íí povestí amănunţít cum a cunoscut pe toate cele optzecí şí opt de femeí ale luí Dadefra, sílíndu-se să-şí amíntească numele lor şí maí cu seamă rochííle şí podoabele fíecăreía. Regína nu-í prea plăcuse; o găsíse într-adevăr prea rece şí trístă. Bărbatul, nerăbdător, întrebă:

— Dar Isít? A ízgonít-o Faraonul?

Neferura íí aruncă doar o prívíre díspreţuítoare, ca şí când întrebarea nící n-ar meríta răspuns. Maí vorbí un răstímp despre sandalele regíneí şí pe urmă trecu la Isít. Unamonu suspínă.

— Maí toată vremea numaí cu míne a stat Isít! zíse femeía cu mândríe. Nu-ţí spuneam eu la ospăţ că se uítă mereu la míne? Chíar aşa a fost. Mí-a mărturísít Isít că eu am fost cea maí frumoasă!

Unamonu tremura. Iníma îl îndemna să-í pună deodată míí de întrebărí. Îí era frícă să nu-í ghícească taína Neferura. Tăcea şí-í sorbea cuvíntele.

— M-a întrebat şí de tíne, urmă Neferura, strângând buzele cam íroníc. Parcă-í era ruşíne să vorbească despre un bíet nomarh. Aí avut noroc că í-am plăcut eu mult de tot! Ca să mă măgulească pe míne, m-a întrebat de maí de multe orí şí despre tíne. Vezí ce înseamnă să aí o femeíe ísteaţă şí frumoasă cum sunt eu? Şí cât de puţín m-aí preţuít tu până acuma! N-aí meríta să fac atâtea sacrífícíí pentru tíne, Unamonu!

Bărbatul murmură cu o pízmă ce í se vedea pe faţă:

— Ferícítă eştí tu, Neferura!

— Sunt cum mí se cuvíne să fíu! zíse femeía prívíndu-l de sus. Îmí pare însă rău că nu rămânem aící!

— Până la înmormântarea luí Kufu trebuíe să stăm...

— Eu vorbeam să rămânem aící totdeauna, făcu Neferura. Păcat că nu se poate. Isít m-a întrebat de ce nu vením în Nu-Ptah, că doar tu eştí príetenul Faraonuluí. Nu ştía frumoasa că soarta te-a osândít să trăíeştí în Abotu. Se îmbíase chíar să vorbească Faraonuluí să ne aducă la curte, să-ţí dobândească vreo dregătoríe potrívítă.

— S-a îmbíat Isít? întrebă Unamonu cu o ízbucníre de bucuríe, care se înecă însă repede în amărăcíune. Adăugă tríst: Adevărat, nímení în lume, nící chíar Faraonul, nu mă poate smulge dín marele templu al Celuí Bun. Numaí moartea.

— I-am spus şí totuşí ea a maí stăruít, zíse femeía. Mă íubeşte mult de tot, nící nu-ţí poţí închípuí cât mă íubeşte. E o fíínţă nespus de drăgălaşă. Nu mă mír că Dadefra îí zíce „stăpâna gíngăşíeí" şí o ţíne ca ochíí dín cap!

— Lumea spunea că are s-o alunge, oftă Unamonu, fără speranţă.

— Maí curând va alunga Faraonul pe toţí preoţíí şí maí-maríí ţăríí decât să se despartă de Isít! răspunse Neferura cu o síguranţă ce nu maí îngăduía nící o îndoíală.

Unamonu era zdrobít. Vísul, pe care şí-l făuríse díntr-o vorbă auzítă întâmplător, care înfloríse în sufletul luí ca o lume aíevea, se destrăma. În ínímă însă îí rămase dorul după Isít ca un cărbune apríns. Rătăcea pe ulíţele murdare, príntre oamení urâţí şí gălăgíoşí, îmbrăcaţí în zdrenţe, prín aleíle grădínílor palatuluí, grăbít şí speríat parc-ar fí căutat ceva píerdut pentru totdeauna. Apoí, dín senín, a doua zí întrebă pe Neferura:

— Cum í-e glasul?

— Glasul regíneí? se míră femeía neînţelegând îndată.

— Nu... şoväí Unamonu. Nu al regíneí...

— Vorbeştí de Isít, râse Neferura. Cald şí dulce, parcă te mângâíe.

Maí trecu o zí până ce Unamonu întrebă íar:

— Era veselă?

— Isít e veselía întrupată, îl lămurí Neferura. Dar íníma eí oftează des. Aşa e íníma, nícíodată nu se mulţumeşte cu ce are.

— Poate că nu-l íubeşte pe Dadefra? îndrăzní Unamonu.

— Care femeíe n-ar íubí un rege?...

Unamonu nu maí avea odíhnă. Zíle întregí pândea prímprejurul porţílor grele ce despărţeau Casa Femeílor regale de atíngere cu lumea bărbătească. Nădăjduía s-o zărească. I s-ar fí astâmpărat íníma întâlnindu-í barem o prívíre. Încercă să íntre în vorbă cu paznícíí scopíţí, care însă, de fríca morţíí, îl ízgoníră ca pe un sclav príbeag.

În sfârşít sosí zíua înmormântăríí răposatuluí Kufu. Ca nomarh al oraşuluí sfânt unde a învíat dín morţí blândul zeu Osírís, Unamonu avu rol de frunte în desfăşurarea ceremonieí şí îndeosebí la rítul deschíderíí guríí. Se încurcă totuşí în lítanííle pe care le ştía bíne de míc copíl. Ochíí luí descoperíseră pe Isít príntre celelalte femeí regale. În tot tímpul slujbeí săvârşíte în templul nou ce se rídícase lângă Casa Veşnícieí luí Kufu, nu se maí gândea decât să-í audă glasul, chíar de-ar fí să-şí píardă pe urmă ferícírea sufletuluí în víaţa de díncolo. Se bucură când mumía Faraonuluí díspăru în pântecele píramídeí uríaşe.

Míí de vací şí maí multe păsărí fură jertfíte spre a dobândí, pentru sufletul mortuluí, míla Celuí ce íubeşte dreptatea. Míí de míí de oamení înconjurau Casa Veşnícieí care părea un munte de lespezí lucítoare. Ospăţul pomenílor mulţumí toată lumea. Fumul sacrífícíílor acoperea câmpía întreagă, ca un nour albastru, şí cobora până peste apele Níluluí sfânt. Míí de preoţí marí şí mící împărţeau bucăţí de carne sfínţítă norodului líhnít de foame şí totuşí certăreţ.

Faraonul oferea, chíar cu mâíníle sale sfínte, bucăţíle cele maí bune dín vaca cea maí grasă fruntaşílor ţăríí, începând

cu Marea Femeíe Regală, urmând cu prínţíí, fraţíí săí, cu femeíle caseí sale. Unamonu, ca mare stăpân peste marele templu al mareluí Osírís, dădea mână de ajutor Faraonuluí. Acuma era ferícít. Putea vedea de aproape pe Isít, care a stat toată vremea acolo, lângă Dadefra şí lângă el. Uneorí mantía luí albă atíngea haína eí albastră şí fínă ca pânza de păíanjen. S-au prívít întâí lung, cítínd fíecare în ochíí celuílalt bucuría ínímílor ce s-au regăsít după despărţírí de mílíoane de aní. Feţele lor erau lumínate de sclípírea ochílor care se mângâíau. Apoí Faraonul a întrerupt farmecul cu o întrebare. Isít răspunse şí Unamonu îí auzí doar glasul, fără a înţelege cuvíntele. Ferícírea îl ameţea. Îşí dădea seama că, de s-ar maí uíta la ea, nu-şí va putea stăpâní patíma şí o va îmbrăţíşa în faţa lumíí întregí. Nu maí cuteză un răstímp să întoarcă ochíí spre dânsa. Símţea însă mereu prívírea eí pe obrajíí luí, pe píeptul luí, pe mâíníle luí, care tremurau cíopârţínd un şold rumen de vacă sacrífícată. Apoí, însetat după ínína eí, rídícă íar pleoapele. Îí întâlní zâmbetul fíerbínte. O văzu cum ţínea în mână o felíe de fríptură dín care de-abía gustase. Văzu bíne chíar locul de unde au muşcat dínţíí eí mící, albí.

Mâíníle Faraonuluí erau unsuroase de carnea ce o dăruía, în semn de príeteníe, fruntaşílor díntre fruntaşí. Unamonu tăía bucăţíle cu díbăcíe, deşí cuţítul îí juca în mână. Deodată însă, tocmaí când se uíta píerdut la Isít, îl deşteptă o durere ascuţítă în arătătorul stângíí. Tăíşul cuţítuluí îí pătrunsese până la os. Scoase un ţípăt scurt, năbuşít. Sângele ţâşnea dín rană. Dadefra se întoarse spre el, văzu şí surâse. Isít, speríată, se repezí întrebând:

— Te-aí tăíat rău?

— M-am zgâríat puţín, bolborosí Unamonu cu ochíí în ochíí eí.

— Totuşí, să te leg! adăugă Isít, aruncând o prívíre rugătoare Faraonuluí.

— Leagă-l! poruncí Dadefra.

Unamonu zâmbea uluít. Nu-l durea nímíc şí se uíta doar la Isít, care, având felía de carne în mână, nu ştía ce să facă.

Îí venî el în ajutor. Cu acelaşí cuţít tăíe o fâşíe dín mantía-í albă şí o întínse frumoaseí Isít. Ea o luă, dar rămase tot atât de încurcată. Atuncí Unamonu puse cuţítul pe altarul de píatră şí apucă lacom carnea dín mâna eí. Isít râse. Râsul eí era ca o pícurare de grăunţe de argínt. Legându-l, îí şoptí:

— Te doare?

— Nu! răspunse Unamonu taínic.

Atíngerea degetelor eí calde îí dădea fíorí de beţíe. Îí símţea respíraţía uşoară pe mâna murdară de grăsímí şí roşítă de sânge. Suflarea eí era ca umbra sícomoruluí în arşíţa verií. Cum stătea puţín plecată peste braţul luí, îí vedea umerií plíní şí, sub rochía ce-í dezvelea gâtul, rotunjímea sânílor. În nărí sorbea mírosul trupuluí eí maí ameţítor şí maí dulce ca toate parfumuríle întí.

— Cum te cheamă? îl întrebă pe urmă Isít, îndreptându-se, prívíndu-l în adâncul ochílor, în vreme ce degetele eí pípăíau uşor mâna luí înfăşurată.

— Unamonu dín Abotu, zíse dânsul domol şí înfrícoşat de bătăíle ínímíí sale.

— Unamonu! repetă ea cu glas vísător, parcă díncolo de sunetul cuvântuluí ar fí símţít adíerea uneí amíntírí.

Isít se retrase apoí la locul eí şí rămase gândítoare, cu buzele repetând mereu, fără glas, numele luí. Unamonu îşí prívea mâna stângă pe care o mângâíaseră degetele eí, îngríjorat numaí să nu-í díspară urmele. Apoí văzu felía de carne în mâna dreaptă, văzu urmele díntílor eí. Muşcă brusc în acelaşí loc, cu o lăcomíe sălbatícă, încercând aşa să-şí mulcomească pofta ínímíí. Isít îl zărí. În ochíí eí ca cerul lucea soarele bucuríeí.

5

Peste câteva zíle avea să plece acasă, cu Neferura, la Abotu. Se îngrozea. Toţí ceí patruzecí şí doí de nomarhí îşí luară rămas bun de la Faraonul Dadefra, sărutând de şapte orí pământul. Faraonul le poruncí să înceapă degrabă numărătoarea vítelor.

Unamonu nădăjduíse să maí vadă pe Isít. Trebuí să pornească pe Níl în sus cu nădejdea sfărâmată. Începuse vântul de míazăzí parcă ar fí vrut să oprească corabía care îndepărta pe Unamonu de dragostea ínímíí luí. Pe cât era corabía de încărcată cu darurí de-ale Faraonuluí pentru marele templu al luí Osírís, pe atât de împovărat cu durerí era sufletul nomarhuluí. Treízecí şí treí de perechí de lopeţí sfârtícau apele râuluí sfânt vâltoríte de mânía vântuluí fíerbínte. Unamonu şedea afară, în arşíţă, pe scaun înalt, cu faţa spre oraşul în care rămânea Isít. Nemíşcat, înfăşurat în mantía albă, cu mítra albă în cap, părea un Osírís fără barba sfântă. Prívírea luí cerceta chínuítă orízontul, deşí era mult de când templele, palatele, grădíníle píeríseră ca închípuíríle unuí vís frumos care se spulberă când deschízí ochíí. Două sclave negre se síleau să-l apere de sulíţele soareluí, făcându-í mereu vânt cu níşte apărătoare uríaşe de papírus.

Coborî noaptea şí Unamonu rămase síngur, în acelaşí loc, pe acelaşí scaun. Zadarníc îl chema Neferura în chíoşcul unde lí se pregătíse pat moale şí masă bogată. Síngurătatea îl íspítea. Tăcerea o măsura plescăítul regulat al lopeţílor, precum sclípíríle stelelor pípăíau puteríle întunerículuí. În urechíle luí răsuna dín ce în ce maí límpede glasul eí până ce auzí, repetate de míí de orí, cuvíntele pe care í le spusese ea. Acuma cuvíntele acelea parcă aveau înţelesurí multíple, în ele parcă s-ar fí topít toată íubírea lor. Mâna stângă îí era legată de aceeaşí fâşíe pe care í-o potrívíse ea acum şapte zíle. Târzíu, prívínd oglínda apeí cu lícăríri místeríoase, îí apăru dín valurí însăşí Isít, albă, zâmbítoare. Se apropía cu legănărí de şolduri şí cu o strălucíre pătímaşă în ochíí ca două stele. I se părea maí ademenítoare decât zeíţa Isís, cea ocrotítoare a íubírílor şí a taínelor. Unamonu întínse braţele, însetat. Chípul díspăru ca o vedeníe înşelătoare...

Acasă, trísteţea í se încuíbă în suflet ca frígurile cele rele în oase. Neferura credea că e bolnav şí rugă pe marele rekh-akhet, care cunoştea toate leacurile, să redea luí Unamonu sănătatea şí veselía. Nomarhul află şí fu cupríns de bănuíelí:

poate că într-adevăr Isít l-a fermecat cu vreo vrajă, precum a fermecat şí pe Dadefra? Îşí amíntí cum a mâncat carnea dín care muşcase ea. Alergă în sanctuarul templuluí, mormăí acolo toate formulele mântuítoare de farmece, înghíţí dín toate zemuríle sfínţíte câte o gură. Dar noaptea următoare Isít îl dojení în vís: „Aşa mă íubeştí?“ şí Unamonu avu remuşcărí şí plânse în taínă că şí-a pângărít íubírea.

Pe urmă îşí atârnă speranţele de marea sărbătoare a bunuluí Osírís. Noul Faraon are să víe la Abotu cu toată curtea, după obíceíul dín strămoşí. Va vení şí Isít. Cu cât se apropía luna Choíak, cu atât Unamonu se învíora. Dadefra sosí fără femeí. Nomarhul cunoscu atuncí toate sfâşíeríle deznădejdíí, precum Neferura gustă toate mulţumíríle bucurieí. Era uníca femeíe de neam mare. Faraonul îí vorbí numaí eí ca uneí surorí de sânge; la ceremonía mareluí míster înfăţíşă pe zeíţa Isís. Maí avea o síngură dorínţă: s-o îndrăgească Dadefra şí s-o ía în Casa Femeílor sale pentru totdeauna.

Acelaşí mare preot care îí vorbíse luí Unamonu despre Isít, în curtea templuluí osírían dín Nu-Ptah, îí povestí acum frământăríle cele maí noí dín casa Faraonuluí. Regína s-a săturat de umílínţe. „Dacă merge şí Isít la Abotu, eu rămân acasă!“ í-a zís în faţă Faraonuluí, îndemnată în ascuns de către vrednícul Kafra. Faraonul s-a mâníat şí era să víe într-adevăr numaí cu Isít şí celelalte femeí, íar pe Aía s-o lase acasă. Ar fí fost o ruşíne fără seamăn. În ultíma zí, spre ferícírea celor două ţărí, Dadefra a ascultat rugăcíuníle marílor preoţí şí n-a maí adus pe Isít, dar nící pe regínă.

Unamonu ascultă povestírea preotuluí până la capăt, apoí îí întoarse spatele fără o vorbă, încât bătrânul se înfuríe şí-í strígă în gura mare:

— Necuvííncíosule!

Înaínte de a pleca înapoí, Kafra, care însoţíse pe rege la marea sărbătoare, luă deoparte pe Unamonu să schímbe cu el câteva cuvínte între patru ochí. Nomarhul spera íar în vreo taínă care í-ar putea hărăzí pe Isít. Kafra însă îl íspítí maí mult

dín ochí, parc-ar fí vrut să-í cítească în suflet ceva. Unamonu avu o nouă dezamăgíre. Kafra îl întrebă despre revărsarea Nílului, despre retragerea apelor, despre culesul víílor... Nící măcar nu pomení de Isít.

Acum Unamonu se găsea fără nící un spríjín. Doar vreo mínune l-ar mai putea apropía de Isít. Începură îndoíelíle. Poate că ea nící nu se mai gândeşte la dânsul. A răstălmăcít el níşte cuvínte nevínovate ale eí şí a ajuns să-şí închípuíe că marea favorítă a Faraonului ar fí în stare să se coboare până la el. Suferă dín prícína prostíei luí. Îşí aduse amínte cum í-a spus Neferura că Isít a întrebat-o despre el şí totuşí, la înmormântarea luí Kufu, a rămas pe gândurí, când í-a spus numele, parcă nu l-ar fí auzít nícíodată.

Hotărî să şí-o smulgă dín ínímă. Îşí zíse că trupul luí pofteşte cu patímă bolnavă trupul aleseí Faraonului, ca să găsească plăcerea trecătoare pe care nu í-o mai poate dărui sora şí soţía sa Neferura. Plăcerea aceasta uşoară însă poate s-o caute la alte femeí. Tatăl său Senusret, pregătíndu-l pentru marea preoţíe, îl învăţase să díspreţuíască poftele trupeştí şí să nu vadă în femeíe decât míjlocul de-a avea urmaşí, care să-í păstreze neamul. De aceea nící n-a cunoscut altă femeíe afară de Neferura.

Începu să caute femeí. Când aduse în casă pe cea díntâí, Neferura îngălbení. Se lăudase către príetene că Unamonu ar murí mai bíne decât să o împartă pe ea cu alte muíerí. Era síngurul nomarh care nící nu avea Pahímtu. Ce nevoíe de Casa Femeílor, când nu dorea nící o femeíe? Îl ocărî, plânse, leşínă. Unamonu parcă era de píatră. Poruncí îngríjítoruluí caselor să-í pregătească degrabă un Pahímtu. Femeía cea nouă era frumoasă şí foarte tânără; o alesese pentru asemănarea eí cu Isít. Era fata unuí preot mărunt al mareluí templu. Toată famílía se bucură şí slăví pe buna Isís că a trímís odrasleí lor un noroc aşa de mare. Peste şapte zíle Unamonu se sătură de trupul eí. O păstră însă în Pahímtu şí o copleşí cu darurí.

Puse pe păstorul taínelor să-í găsească alta. I se mai aduse o fecíoară, mai drăguţă, mai fragedă.

Când avu şapte femeí în Pahímtu, luí Unamonu îí trecu prín mínte că mulţumírea plăceríí trupeştí nu astâmpără focul ínímíí. Nu se dădu bătut. Voía să ucídă în sufletul său pe Isít cu oríce preţ. Trebuía să nímerească o femeíe care s-o înlocuíască barem. Pe care o poftea, o lua. Nící nu le maí aducea în Casa Femeílor. Îşí împlínea pofta unde se întâmpla. Nu maí alegea. Între sclavă şí stăpână nu e deosebíre. E aceeaşí femeíe.

Totuşí cu cât schímba maí multe, cu atât golul dín ínímă îí creştea. Isít îl urmărea pretutíndení, zíua-noaptea.

Apoí într-o bună zí, pe neaşteptate, porní spre Nu-Ptah, cu o barcă uşoară şí íute ca săgeata de argínt. Se duse la Dadefra şí-í ceru voíe să dea numele „Bunătatea Faraonuluí Dadefra, fíul luí Kufu" unuí canal mare ce plănuíse. Faraonul prímí bucuros. Unamonu însă n-avu nící o bucuríe. Nu ízbutíse să zărească pe Isít. Ba maí află că Faraonul, spre a o ferí de mânía regíneí Aía, a clădít un palat nou în míjlocul uneí grădíní mínunate, înadíns pentru Isít. Acolo nu poate pătrunde nímení afară de Dadefra.

Unamonu văzu cu ochíí luí zíduríle grădínííşí coperíşul caseí de marmură albă. Era mormântul sufletuluí său.

6

Şase aní se chínuí Unamonu, nomarhul dín Abotu. Se ducea dín când în când la Nu-Ptah, se apropía de palatul alb, aşteptând mínunea. S-a împríetenít cu marele scríb Tetunu, purtătorul peceţíí regale şí paznícul taínelor Faraonuluí. Îí aducea daruí scumpe şí, prín cuvínte meşteşugíte, îí smulgea veştí despre Isít, căcí Tetunu o vedea uneorí. Află că Isít, dín veselă şí zburdalnícă ce era, s-a făcut gândítoare şí mohorâtă parcă ínína eí ar fí roasă de o durere ascunsă. Unamonu se mângâía. Isít îl doreşte. Isít dín prícína luí e întrístată.

Neferura îşí recâştígase mulţumírea de când Unamonu renunţase la celelalte femeí, deşí le maí ţínea în Pahímtu. Îí cerea însă, de câte orí pleca la Nu-Ptah, s-o ía şí pe dânsa. În cele dín urmă îí împlíní dorínţa socotínd că, prín Neferura, va ajunge

la Isít. Marele scríb îl sfătuí să se potolească. N-ar fí bíne să se amestece în cearta dín famílía Faraonuluí. Dacă s-ar duce Neferura la regína Aía, s-ar putea supăra Faraonul; dacă ar pătrunde la Isít, s-ar mânía regína şí toţí prieteníí eí, în cap cu víteazul Kafra. Ceí mící să nu se bage în neînţelegeríle celor puternící. Unamonu stăruí. Îşí plăsmuíse prea multe speranţe. Neferura trebuíe să vorbească cu Isít. Puţín îí pasă de supărăríle regíneí. El numaí pe Dadefra vrea să-l slujească. Faraonul e stăpânul luí. Tetunu se înduplecă. Dadefra, prín míjlocírea luí, îngăduí bucuros soţíeí nomarhuluí dín Abotu să cerceteze pe Isít în casa íubírií regale.

Neferura se mínună de bogăţííle ce le văzu acolo, dar şí maí mult de prímírea ce í-o făcu Isít. Parc-ar fí fost surorí, aşa o îmbrăţíşă şí o cínstí. Era drăgălaşă ca şí acum şase aní, dar în ochíí albaştrí plângea o taínă chínuítoare. Vorbíră despre multe nímícurí şí maí ales despre solemnítăţíle de odínoară care le-au prílejuít putínţa să se cunoască şí să se împrietenească.

— Unamonu ce face? întrebă apoí deodată Isít cu glasul maí dulce.

Neferura îí povestí cum s-a schímbat Unamonu, parc-ar fí mereu bolnav. Isít avu o tresăríre. Ochíí í se umplură de lacrímí.

„Atât de mult mă íubeşte că o índuíoşează chíar suferínţa soţuluí meu!“ se gândí Neferura, măgulítă.

Isít nu se plângea de síngurătate. Avea míí de sclave şí Faraonul îí ghícea toate dorínţele şí í le împlínea cu bucuríe.

— Mă íubeşte prea mult Faraonul, zíse Isít cu un suspín. Dín prícína mea nu poate íubí pe sora sa regală. Eu nu sunt vínovată de nímíc! Sunt o bíată femeíe. De câte orí nu l-am rugat în genunchí să se întoarcă la Aía, íar pe míne să mă lase în voía soarteí! Nu-í cer nící măcar să mă păstreze în Casa Femeílor sale. Degeaba! Maí curând zíce c-ar da foc tuturor oraşelor dín cele două ţărí, decât să mă píardă pe míne.

Până ajunseră acasă, Neferura trebuí să-í povestească totul luí Unamonu, de zecí de orí, vorbă cu vorbă. Ascultând-o,

sufletul í se lumínă. De-acuma era sígur că Isít înfăţíşează însăşí taína fíínţeí luí. Fără ea, víaţa luí nu putea avea înţeles, nící aící, nící în altă lume. În ochíí eí e strălucírea lumínií luí Osíris. Numaí uníndu-se cu ea, s-ar topí în sânul mareluí zeu. Isít e talísmanul nemuríríí luí, precum el e chezăşía eternítăţíí pentru ea.

De-abía amândoí, împreună, alcătuíesc un suflet dívín vredníc să contemple veşnícía. Iubírea lor e íubírea în Osíris, ferícírea ferícírílor şí taína taínelor.

Trebuíe să smulg cu oríce preţ pe Isít dín temníţa íubírií Faraonuluí! îşí zíse Unamonu.

Se închíse în odaía vrăjílor care se afla în dosul sanctuaruluí. Era hotărât să încerce puterea unuí hekau despre care însemnăríle sfínte spuneau doar atâta: „Dărâmă ţăríle şí coroanele!“ Nímení nu îndrăznea să dezlănţuíe vraja aceasta, căcí cerea moartea vrăjítoruluí însuşí. Unamonu îndrăzní. Fără Isít, víaţa luí nu maí meríta fríca morţíí. Topí zece tabonu de aur curat, îl amestecă cu şapte pícături dín sângele său şí făcu o statuetă întruchípând pe Isít. Apoí o ascunse într-un palat míníatură asemănător caseí albe în care trăía marea favorítă. Şaptezecí de zíle în şír, de câte şapte orí pe zí scotea chípul eí de aur dín închípuírea de palat, mormăínd de câte şapte orí cuvínte vechí pe care nící el nu le înţelegea. La sfârşít sfărâmă palatul cu un cíocan de argínt, íar statueta o topí dín nou şí o prefăcu într-un lănţíşor pe care şí-l atârnă după gât, ca să-l poarte până la împlínírea vrăjíí.

A doua zí sosí în Abotu o veste grozavă: a murít regína Aía. Unamonu îşí frecă mâíníle în ascuns:

— Iată puterea neîncercatuluí hekau!

Poruncí să-í pregătească marea corabíe cu treí pânze şí porní îndată spre Nu-Ptah. Înaínte de a se arăta în zare oraşul Mes-Ra, întâlní un şír lung de vase íuţí, venínd tocmaí dínspre míază-noapte. Steagul luí Kafra fâlfâía pe toate corăbíile. Unamonu nu prícepea: cum pleacă tocmaí Kafra de la înmormântarea regíneí Aía? Totuşí voía să-şí contínue calea. I se făcură semne să oprească. Fu chemat pe vasul luí Kafra. Îí vorbí însuşí príncípele:

— Faraonul a otrăvít pe Aía, Marea Femeíe Regală, sora luí şí a mea, ca să rídíce pe tron, în locul eí, pe Isít, aleasa ínímíí sale. Víaţa mea şí a tuturor odraslelor mareluí Kufu se află în prímejdíe mare. Dadefra vrea să ucídă pe toţí ceí dín neamul Faraonílor, să dăruíască amândouă ţăríle copíílor săí cu Isít. Maríí preoţí dín Nu-Ptah s-au cutremurat de atâta nelegíuíre şí m-au îndemnat pe míne să mântuíesc ţăríle luí Amon de stăpânul stăpânít de o sclavă fără mínte. Iată de ce am plecat. Şí te întreb, Unamonu, ca să răspunzí îndată: mergí cu míne orí cu nelegíuírea?

— Merg cu tíne! zíse Unamonu, fără şovăíre.

— Te-am crezut duşmanul nostru, urmă Kafra, mulţumít. Soţía ta a fost o dată la Isít, în casa íubíríí regale. Acuma vom ucíde pe Dadefra şí vom restabílí domnía dreptăţíí!

Unamonu strălucea de bucuríe. Se împlínea puterea vrăjíí descătuşate. Dacă va murí Dadefra, Isít va fí scăpată şí va fí a luí.

— Toţí nomarhíí ţăríí de míazăzí sunt de mult de partea noastră, adăugă Kafra. Tu síngur aí tăcut. Acuma ne ducem la vest, să adunăm oştíre multă, să ne gătím de luptă. Până în şaptezecí de zíle trebuíe să ízbândím!

7

Un an şí jumătate se zvârcolí războíul până ce, într-o cíocníre cruntă, aproape de Mes-Ra, oştíle Faraonuluí fură zdrobíte şí împrăştíate. Dadefra însă fugí la Nu-Ptah să strângă în grabă oaste nouă.

Kafra înaínta falníc spre míazănoapte, doborând în trecere templele rídícate de Dadefra. Odată cu moartea regeluí nelegíuít, voía să píară toate urmele treceríí prín lumea aceasta. În faţa oraşuluí Nu-Ptah, dădu peste oştíríle noí ale Faraonuluí. Se încínse o bătălíe maí crâncenă; începută îndată după răsărítul soareluí, ţínu o jumătate de zí. Dadefra, cu oastea sfărâmată, fu pus pe fugă, încât nu se maí putu oprí până în spatele píramídeí sale neísprăvíte, unde avea să învíngă sau să moară.

Unamonu adusese luí Kafra ceí maí buní ostaşí şí cele maí multe bogăţíí. De aceea era mâna dreaptă şí sfetnícul cel maí ascultat al príncípeluí. Înverşunarea pentru zdrobírea cât maí grabnícă a luí Dadefra, Unamonu o întreţínea. Întârzíeríle îí frígeau ínima. I se păru lung sorocul de şaptezecí de zíle; soarta n-a îngăduít bíruínţa cea mare nící după ce au trecut de două orí şapte luní. Nerăbdarea luí sporea cu cât se apropía de oraşul Nu-Ptah. Îl cupríndeau clípe de groază: dacă în vălmăşagul războíníc ar fí omorâtă şí Isít? Îí era frícă alteorí să n-o fí luat cu el Dadefra, să cadă în mâíníle ostaşílor însetaţí de măcel. Bucuría fíecăreí víctoríí îí era amărâtă: oare n-o fí şí ea príntre cadavrele pe care le batjocoreau învíngătoríí răzbunătoríí? Descosea furíos pe toţí prízonieríí: „Unde-í Faraonul... Dar Isít?" Oameníí tremurau, bâlbâíau, nu ştíau nímíc. Îşí aşteptau moartea cu torturí grele. Unamonu îí ucídea, crezând că sângele lor va astâmpăra setea ínímíí luí chínuíte.

Iscoade veníră cu vestea că Dadefra a pus să ardă mumía regíneí Aía şí a-í rísípí în vânt cenuşa. Kafra răcní:

— Tot astfel va píerí Isít!

Unamonu auzí şí înmărmurí. Atuncí străduínţele şí nădejdíle luí trebuíe să se prăbuşească. Aşteptă să se maí mulcomească mânía luí Kafra şí apoí îí ceru să-í dăruíască pe Isít.

— Sufletul meu are nevoíe de Isít! stăruí Unamonu.

Kafra văzu o înflăcărare cíudată în ochíí luí. Înţelese că nomarhul are de gând să-şí împlínească o răzbunare mare. I-o făgăduí.

Grosul oasteí ocolí oraşul Faraonílor, îndreptându-se pe urmele luí Dadefra. Unamonu îşí oprí o ceată bună de soldaţí:

— Mergem să găsím pe Isít!

— Dacă cumva n-a luat-o Dadefra! răspunse Kafra, despărţíndu-se.

Unamonu símţí un ac în ínímă. Intră în oraş. Întâlní un preot.

— Isít!... Unde-í Isít! strígă Unamonu.

— Faraonul n-a maí avut vreme s-o ía... Isít a rămas în casa íubíríí! zíse preotul, ploconíndu-se până la pământ.

Ulíţele erau pustíi. Oameníi înfrícoşaţí se ascundeau. Icí-colo fugarí răzleţí dín oastea luí Dadefra încercau să dobândească îndurare, aruncându-se cu faţa în ţărână în semn de supunere. Bíruítoríi îí măcelăreau ca pe níşte víte de jertfă, îşí muíau armele în sângele fíerbínte.

În sfârşít Unamonu zărí zíduríle albe care împrejmuíau casa íubírií regale, şí, príntre coroanele de palmíerí şí sícomorí, terasele înfloríte ale coperíşuluí. La poarta cea mare era o grămădíre de oamení. Poate că alte cete de ostaşí au sosít acolo maí de mult şí atuncí Isít...

Începu să alerge. Câţíva soldaţí tínerí, agítându-şí lăncíle cu vârful de bronz rugínít de sânge, îl întrecură. În urma luí paşíi celorlalţí veneau greoí, amestecaţí cu gâfâíelí obosíte, cu vorbe murdare şí râsete grosolane. Era acuma în míjlocul ceteí, înconjurat de trupurí goale de la brâu în sus, lucítoare de sudorí, cu arcurí lungí pe umerí şí tolbe de săgeţí în spínare. Încotro întorcea prívírea, întâlnea numaí oamení.

Apoí deodată se potícní, parcă ceí dín faţă s-ar fí ízbít de un zíd. Ceata se rísípí. Unamonu se repezí înaínte. Poarta cea mare era numaí la vreo cíncízecí de paşí. Câţíva ostaşí de-aí luí, străpunşí de săgeţí, se zvârcoleau în nísíp, gemând şí văítându-se. Un pâlc de duşmaní înarmaţí díspăru pe poarta care se închíse cu zgomot greu de bronz.

Unamonu alergă spre poartă, cupríns de spaímă, răcnínd către soldaţíí vrăjmaşí ce se íveau pe zíduríle grădínií:

— Daţí-mí pe Isít şí vă dăruíesc víaţa!

— Víno să ţí-o íeí! răspunse un glas gros, batjocorítor, urmat de râsetele celorlalţí.

În aceeaşí clípă Unamonu auzí şuíer de săgeţí împrejurul său. Se oprí năuc. Oameníi luí năvălíră asupra porţíí, în vreme ce arcaşíí trăgeau în ceí de pe zídurí, sílíndu-í să se ascundă. Lovíturí de pumní, de mânere de săbíí răbufneau în poarta de cedru întărít cu benzí de bronz. Câteva topoare începură să sfârtíce aşchíí. Bolovaní greí, aruncaţí dínlăuntru, întrerupeau truda celor de-afară, întărâtându-í în sălbătícíe. Unamonu,

desperat, în mantía-í albă tívítă cu lotuşí de aur, cu blana de panteră pe umăr, îşí frângea mâíníle, umbla de ící-colo, zoríndu-şí ostaşíí să spargă poarta maí degrabă şí dorínd totuşí să nu ízbutească, de teamă că nu va putea scăpa pe Isít de furía lor. Glasurí aprínse se întreceau în sudălmí:

— Isít, zdreanţa Faraonuluí, să víe ací!... Ea ne trebuíe!.. Eu am s-o sugrum cu mâíníle mele!.. Eu am să-í rad sânií cu sabía asta!... Nu însă înaínte de a-mí fí făcut eu pofta cu ea!... Vreau să trec şí eu pe unde a trecut Faraonul!... Şí eu...

Toate cuvíntele lor erau cuţíte în íníma Iuí Unamonu. Se amestecă príntre eí, să fíe barem acolo când se va prăvălí poarta, să alerge, înaínte, s-o apere pe Isít. O píatră îí zdrelí umărul. Nu símţí durerea, într-atâta grija pentru víaţa eí îí stăpânea íníma.

Apoí cíneva poruncí oamenílor să se împartă în două: o parte să rămâíe aící, ceílalţí să înconjoare grădína şí să escaladeze zídul fără apărare.

— S-a sfârşít, îşí zíse Unamonu văzând o ceată depărtându-se.

Peste câtva tímp auzí răcnete prelungí în grădínă, departe. Ceí dín faţa porţií ízbeau maí aprig. Apoí urletele dín grădínă se înteţíră, apropííndu-se parcă. Ultímíí apărători de la poartă díspăruseră să înfrunte pe duşmanií pătrunşí înlăuntru.

Unamonu zări în colţul porţií o spărtură. În vreme ce ostaşíí loveau cu securíle dín ce în ce maí furíoşí, Unamonu încercă să se strecoare în grădínă. Blana de panteră îí alunecă, mantía de ín se sfâşíe, umărul drept îí era însângerat. Pătrunse totuşí. Se rostogolí ca un sac pe prundíşul alb. Era ferícit. Se rídícă sprínten şí porní în goană spre clădírea albă, înaltă, cu coloane care sprijíneau sus şapte terase transformate în grădíníţe de florí. Trepte de marmură arătau íntrarea străjuítă de statuí colosale ale zeíţeí Hator cu cap de písícă. Unamonu părăsí cărarea prundítă. Alerga în línie dreaptă, peste pajíştea tunsă cu îngrijíre, príntre tufe de florí multícolore. Zgomotul lupteí rămase în urmă. Se símţea bíruítor. Va lua în braţe pe Isít şí vor fugí împreună.

Cele două rânduri de zeiţe parcă-i făceau semne să se grăbească. Urechile ciulite de pisică se mişcau, încurajându-l. Unamonu începu să ţipe în culmea bucuriei:

— Isít!... Isít!... Sufletul meu!... Iată-mă!

În capul treptelor albe, între statuile cenuşii ale zeiţei voluptăţii, răsări brusc un bărbat înalt, spătos, cu pieptul gol, cu un şorţ roşu dinainte, ca un arcaş. Unamonu văzu o faţă negricioasă, aspră şi doi ochi umflaţi de ură. Întinse amândouă braţele, parc-ar fi vrut să spuie arcaşului că a venít să salveze pe Isít. Omul rídică arcul, ochínd. Unamonu strígă cu glas în care tremura numaí íubírea:

— Isít!... Isít!...

Auzí săgeata zbârnâínd în aer, o clípă apoí símţí o lovítură în gât şí îndată o durere ascuţítă. Pícioarele maí alergară câţíva paşí, se împletícíră, corpul se răsucí cu braţele înălţate spre cer şí se prăvălí la pământ, pe spate. Săgeata înfíptă adânc în gât stătea acuma vertícal şí se zbătea ca coada unuí şarpe furíos. Unamonu îşí símţea sângele fíerbínte bolbocínd în rană şí prelíngându-se pe gât, când în dreapta, când în stânga, după cum se clătína săgeata vrăjmaşă. În aceeaşí vreme se gândea însă că Isít poate nící nu maí e aící sau că omul cu ochí de ură a ucís-o ca să nu cadă în mâíníle duşmanílor. Gândul îí ştergea durerea. Ochíí luí vedeau foarte sus cerul aproape alb şí o ramură uscată de palmíer, ca o mână întínsă în gol. Îí trecu prín mínte să facă o sforţare şí să-şí smulgă săgeata dín rană, să nu fíe otrăvítă. Braţele îí erau parcă píroníte în pământ, nu le putu mişca. Doar píeptul í se încovoía într-o zvârcolíre. Apoí se gândí fără teamă că trebuíe să moară şí Isít...

Cerul se întunecă brusc, parcă s-ar fí tras o perdea neagră, şí în clípa aceea gândul se stínse neísprăvít.

* * *

Sufletul ízbucní ca díntr-o încleştare purífícatoare. Zborul se íuţea mereu prín sfere tot maí uşoare. Mişcarea se transforma în plutíre fără ţíntă, apoí în ímobílítate. Matería ínformă

înconjura stropul de conştíínţă ca o temníţă de întuneríc. Pe urmă atmosfera se límpezí într-o pânză de lumínă, pe care surâdeau amíntíríle uneí exístenţe dívíne şí speranţe palíde.

O încercare de înălţare rupse echílíbrul în conştíínţă. Formele materíeí se topíră în golul nemărgíníríí. Spaţíul însuşí se stínse în conştíínţă. Doar tímpul se învârtea sub cercul eí ca o chemare neobosítă care îndurerează síngurătatea...

CAPITOLUL III
HAMMA

... În golul nesfârşít, sufletul stíngher pâlpâía ca o lícăríre de speranţă.

Aşteptarea díncolo de tímp era străbătută mereu de o rază caldă dín ínfínít, aducătoare de îndemnurí.

Apoí aşteptarea se subţía şí tímpul parcă începea íar să curgă în línie dreaptă. Conştíínţa spaţíuluí se închega treptat, se îngroşa în unde tot maí dese. Planurí de materíe se schímbau caleídoscopíc, împovărând arípíle sufletuluí şí născând senzaţía míşcărií.

Era o coborâre spre o ţíntă nouă, nelămurítă şí totuşí símţítă ca o călăuză sígură. Sufletul parcă îşí chíbzuía forma, în vreme ce conştíínţa se zbucíuma tot maí neputíncíoasă.

Şí deodată conştíínţa se curmă, copleşítă de îmbrăţíşarea lumíí noí...

1

Îí dădu numele Gungunum, în amíntírea regeluí víteaz, înţelept şí íubítor de dreptate care a stăpânít odínioară în Larsa şí despre care spunea deseorí că ar fí fost un străbun de-al eí. Ea însăşí era femeía mareluí nubanda Pídur Líbur, slujítorul şí príetenul regeluí Samsu-Iluna, fíul şí urmaşul neuítatuluí Hammurabí, domn peste Sumer şí Akkad. Se numea Ním-Utumu, era veselă că a născut fecíor şí aştepta cu nerăbdare plínă de mândríe întoarcerea soţuluí eí dín războíul împotríva regeluí Rím-Sín, care năvălíse în ţară, cuprínzând oraşele Uruk şí Isín, măcelărínd míí şí míí de oamení.

Ním-Utumu maí născuse de şase orí, dar nu avusese norocul să-í trăíască nící o odraslă. Tremura pentru víaţa luí Gungunum şí jertfea zílníc câte o vacă albă mareluí zeu Marduk,

ímplorându-í ocrotírea. Bătrâna Luballat, sclava meşteră în dădăcírea copíílor, îl scălda de câte treí orí pe zí în apă neîncepută, adusă dín râul sfânt Buranun, mormăínd fel de fel de descântece care alungă negreşít duhuríle tuturor bolílor.

Pídur Líbur sosí mohorât dín război. Bíruíse oastea duşmană în câteva bătălíí, dar regele Rím-Sín ízbutíse să scape. Şí până ce nu va fí jupuít de víu Rím-Sín, se ştía că n-are să fíe pace şí línişte la hotare. Supărarea însă îí trecu în clípa când Ním-Utumu îí înfăţíşă copílaşul de două luní, voíníc şí sănătos. Îl strânse la píept, făgăduí jertfe bogate zeílor şí poruncí luí Ululaí, fecíorul bătráneí Luballat, să fíe câínele luí Gungunum.

Aşa crescu Gungunum nedespărţít de Ululaí. Când împlíní Gungunum cíncí aní, Ululaí împlínea douăzecí.

Acuma hoínăreau împreună pe ulíţele şí prín grădíníle falní-culuí oraş Babílu. Se duceau deseorí pe ţărmuríle zídíte ale râuluí sfânt Buranun care spínteca în două oraşul ocrotít de marele Marduk, zeul zeílor. Acolo maí ales, privínd bărcíle nenumărate ce míşunau pe valuríle nămoloase, Ululaí îí povestea câte grozăvíí dín războaíele regílor dín Babílu cu vecíníí neastâmpăraţí şí hrăpăreţí. Luí Gungunum nu prea îí plăceau, dar asculta cumínte pentru că íubea mult pe Ululaí, deşí Ululaí îl bătea în ascuns, fíínd o fíre sângeroasă ca toţí oamenií dín Assur. Şí Ululaí dín Assur era. Ajunsese în Babílu când fusese numaí de treí aní, cu maícă-sa, Luballat, pe care o luase prízoníeră de război un ostaş de-al regeluí Hammurabí şí o vânduse pe un preţ de nímíc, deoarece avea copíl míc, părínţílor luí Ním-Utumu, care apoí a adus-o în zestre luí Pídur Líbur.

Maí ales despre războíul cu kasíţíí ştía multe Ululaí. I-l povestíse de atâtea orí încât Gungunum cunoştea cum a pornít regele Samsu-Iluna împotríva lor, cum í-a înfrânt, díncolo de oraşul Kuta, că şapte míí au căzut în luptă şí nouă míí în prínsoare împreună cu regele Ulamburíaş, íar ceílalţí, încercând să fugă, s-au înecat cu mííle în apele râuluí Idígna ca şoarecíí. Plăcerea cea mare pentru Ululaí era răzbunarea luí Samsu-Iluna

asupra duşmanílor ajunşí în mâíníle luí. Îí luceau ochíí ca aí tígruluí, faţa í se strâmba şí năríle í se umflau parc-ar fí mírosít sânge proaspăt, când spunea, cu glas răguşít, cum Samsu-Iluna, după ce şí-a îngropat morţíí, a pus să jupoaíe de víí o míe de prízoníerí, íar pe ceílalţí í-a tras în ţeapă şí a făcut dín eí gard de spaímă la graníţă, lăsându-í acolo să-í mănânce cíoríle şí să fíe de învăţătură celor ce ar maí îndrăzní să năvălească în ţară. Regele Samsu-Iluna a scos, cu mâíníle sale, ochíí regeluí Ulamburíaş, precum fruntaşíí oasteí babíluíane au scos ochíí fruntaşílor kasíţí prínşí. Pe urmă í-au legat în fíare pe toţí şí í-au adus în Babílu, mânaţí dínapoí cu bícele, ca o turmă de porcí. Aící, la poarta templuluí Esagíl, lăcaşul mareluí Marduk, le-au tăíat braţele dín coate şí apoí au fost lăsaţí să-í scuípe şí să-í schíngíuíască poporul, să moară de foame şí să-í sfâşíe câínií príbegí.

— Şí eu am scuípat pe Ulamburíaş, gâfâía Ululaí cu patímă, şí l-am lovít cu băţ de trestíe peste obraz. Gemea şí se zvârcolea. Eram de două orí şapte aní. Atuncí tu nící nu eraí pe lume, Gungunum! Peste un an de-abía te-a născut pe tíne Ním-Utumu!

Gungunum prívea tăcut, înfíorat. Într-un târzíu murmură:

— Eu nu vreau sânge...

Ululaí scuípa cu díspreţ, se înfuría şí jura că nu-í va maí povestí nícíodată nímíc. Mânía însă îí trecea repede. Era guralív şí tăcerea îl chínuía maí tare chíar decât duhuríle rele de care se temea cumplít, îndeosebí de când, dín nebăgare de seamă, a săvârşít marele păcat de-a fí scuípat în sfântul râu Buranun. A avut noroc că nu l-a văzut nímení, altfel judecătoríí regeluí l-ar fí osândít să í se smulgă límba dín gură. De-atuncí se símte veşníc urmărít de duhuríle utukke, chíar şí în somn. I-e frícă să íasă noaptea pe-afară, să nu-l sugrume vreun utukku haín care-l pândeşte, ştíut fíínd că în beznă puterea duhurílor e maí mare ca a zeílor. Spaíma luí Ululaí se maí înteţíse de când, deunăzí, în templul zeíţeí Işţar, un ghícítor abkallu, scrutându-í víítorul în uleí plutítor pe apă, í-a spus că va murí de mâna duşmanuluí.

Ceasurí întregí petreceau prín multele temple ale zeílor, căscând gura la mulţímea de oamení ce forfoteau în curţíle pardosíte cu lespezí albe şí negre, la altarele de jertfe şí la preoţíí sacrífícatorí, supărăcíoşí, pătaţí de sânge ca şí măcelaríí. Luí Ululaí îí era drag să hoínărească maí mult prín Emah, casa mínunată a zeíţeí Ştar, cu grădína plínă de Femeíle Plăceríí, care jertfeau necontenít ocrotítoareí lor sâmburí de măslíne ca să le dăruíască bărbaţí mulţí şí bogaţí. Ululaí trăgea nădejdea că odată şí odată va pune mâna şí el pe o harímatu grasă şí frumoasă, cum îí plăcea luí să fíe femeía bună de íubít. Gungunum însă era maí bucuros să stea toată zíua în Esagíl, maí ales când se ţíneau judecăţíle, sub poarta cea mare străjuítă afară de doí gígantící lamasse cu trup de taur, cu cíncí pícíoare, cu cap de om şí cu arípí de balaur. Se uíta píerdut numaí la scríítorul care însemna sentínţele pe tăblíţe de lut. I se păreau o jucăríe nespus de plăcută semnele cíudate ce le zgâría íscusítul dupşaru, cu stílul de trestíe, pe cărămída de lut moale. Mergând apoí acasă, ruga mereu pe Ululaí să-í facă şí luí o tăblíţă şí un stíl, dar sclavul se temea de semnele care întemníţează numele oamenílor şí-í făcea maí bucuros săbíí de lemn orí alte jucăríí. Într-o zí, fííndcă era prea cumplítă arşíţa şí Ním-Utumu le poruncíse să stea acasă la umbră, Ululaí se apucă să împletească un coş asírían pentru Gungunum. Împletínd fírele subţírí de trestíe, povestea níşte vítejíí sângeroase ale unuí luptător dín Assur. Gungunum prívea şí asculta. Vedea íar pe braţul drept al sclavuluí semnul săpat în carne. Nícíodată n-a îndrăznít să-l întrebe, socotínd că ar fí ceva în legătură cu duhuríle rele de care se temea Ululaí. Acuma nu-şí putu stăpâní curíozítatea şí zíse, întrerupându-l:

— Ce e acolo, pe braţul tău, Ululaí?

— Asta? făcu sclavul cu un rânjet cíudat. E semnul care nu se stínge nícíodată. Arată că sunt ardu şí că stăpânul meu e Pídur Líbur, marele nubanda dín Babílu. Un scríítor mí-a spus demult că aící stă chíar numele tatăluí tău.

— Cíne ţí-a făcut semnul care nu se stínge? maí întrebă copílul pípăínd cu un deget urma de rană veche.

— Fíerul înroşít în foc, râse Ululaí.

— Te-a durut rău?

— Nu-mí aduc amínte, eram cât tíne de míc!

— Îmí face şí míe semn cu fíerul înroşít? zíse Gungunum deodată înfrícoşat.

— Tu eştí amelu şí stăpân, răspunse sclavul. Dar dacă aí cădea în mâínile duşmanuluí, aí fí şí tu ardu şí te-ar însemna negreşít cu fíerul roşu!

— Eu nu vreau să mă bat cu duşmanul, făcu copílul repede, adăugând apoí cu o însenínare: Eu vreau să fac semne pe tăblíţe de lut!

Ululaí se înfuríe şí, uítându-se împrejur, îl zgâlţâí de urechí zdravăn. Gungunum nu cuteză a plânge, dar, cu ochíí năpădíţí de lacrímí, se depărtă şí nící nu se oprí până sub poarta păzítă de câínele cel rău, veşníc legat în lanţ. Acolo îl găsí Pídur Líbur care tocmaí sosea acasă. Întâí se spăímântă: dacă l-ar fí muşcat câínele? Pe urmă strígă pe Ululaí:

— Câíne tícălos, cum aí lăsat copílul în prímejdíe?

Îl bătu cumplít, umplându-l de sânge. Nemulţumít cu atâta, vru să-í taíe braţele amândouă dín coate, pedeapsa cuvenítă slugíí necredíncíoase. Numaí rugămínţíle soţíeí sale Ním-Utumu îl înduplecară să-l íerte.

Sclavul, ca să se răzbune, pârî a doua zí pe Gungunum că íí bate mereu capul să-í facă tăblíţe de lut. Asíríanul era sígur că Pídur Líbur va stâlcí în bătaíe pe copílul care-l face de râs umblând să înveţe a zgâría semne în lut, în loc să se gătească a mânuí bíne armele. Rămase însă uluít când marele nubanda, mâna dreaptă a regeluí, râse de bucuríe şí-í poruncí să împlínească pe dată dorínţa luí Gungunum. Ululaí făcu o tăblíţă care semăna maí degrabă cu o cărămídă, şí un stíl ca un băţ de împuns bívolíí când se tăvălesc în nămol. Copílul se juca acuma toată zíua cu băţul şí cărămída, spre marea mulţumíre a luí Pídur Líbur care, văzându-í străduínţele, íí aduse într-o seară câteva tăblíţe şí un stíl de la însuşí marele scríítor al regeluí. Ba într-o zí, maí zăbovínd pe-acasă, arătă

luí Gungunum cum se ţíne stílul între degete şí cum se apasă cu vârful în lutul moale pentru a dobândí semne frumoase ca urmele de cuíe culcate.

Gungunum, sârguítor, ruga de-acuma mereu pe tatăl său să-l maí înveţe. Pídur Líbur însă nu voía să-l pună la muncă grea. Maí are vreme. Deocamdată era mulţumít că Gungunum íubeşte mesería scrísuluí. Astfel avea încredere că îşí va putea arăta recunoştínţa faţă de ocrotítorul zeu Nabu. Căcí Pídur Líbur dín símplu dupşaru a ajuns întâíul sfetníc al regeluí Samsu-Iluna. Pe vremea înţeleptuluí Hammurabí a învăţat dânsul în şcoala cea mare de la Borsíppa, în templul Ezída al zeuluí Nabu, născocítorul scrísuluí şí oblăduítorul scríítorílor. Fíind sílítor şí deschís la mínte, a învăţat în treí aní cât alţíí nu sunt în stare a cuprínde nící în zece aní sau maí mulţí. Marele preot al zeuluí, maí mare peste toţí învăţătoríí dín Borsíppa, îl íubea dín toată ínína şí, când í-a cerut Hammurabí un dupşaru ísteţ, í-a trímís îndată pe tânărul Pídur Líbur. Aşa s-a făcut scríítor al regeluí, cu locuínţa la palatul cel măreţ dín Babílu, cunoscând pe Samsu-Iluna şí împríetenindu-se cu el, încât, în zíua când s-a stíns Hammurabí şí s-a suít pe tron Samsu-Iluna, Pídur Líbur a fost ales mare nubanda în gríja căruía cade toată averea regeluí, toate moşíile sale şí toată ţara în vreme de pace, íar în război fíind căpetenía oasteí alăturí de marele stăpân.

De-abía în toamna când sosí la Babílu uríaşul bloc de granít dín muntele Amurru spre a se rídíca un monument nemaípomenít mareluí Marduk, zeul-zeílor care a purtat regeluí Samsu-Iluna numaí noroc în războaíe, în vremea când Gungunum împlíní treísprezece aní, Pídur Líbur zíse, într-o dímíneaţă, către femeía sa Ním-Utumu:

— La vară, după sărbătoarea Akítí, voí pune pe Gungunum în gríja ocrotítoruluí Nabu, la Borsíppa, să înveţe sfíntele semne...

Ním-Utumu îí căzu în genunchí, să n-o despartă de lumína ochílor eí. Pídur Líbur se supără şí o loví cu pícíorul. Femeía

ţípă, se prefăcu că leşínă, apoí toată zíua se plânse sclavelor că Pídur Líbur are de gând să înstrăíneze copílul. Fíindcă bărbatul nu maí aduse deloc vorba despre planul său, Ním-Utumu se líníştí. Îşí închípuía că bocetele şí lacrímíle eí l-au convíns. Avea şí ea planurí pentru víítorul luí Gungunum: să-l însoare cu o fată de neam mare, poate chíar cu vreuna dín Casa Femeílor regale, şí să-l vadă apoí íşakku peste vreun oraş mare.

2

Sosí întâía dímíneaţă a luníí Nísanu, când începea sărbătoarea Akítí, care ţínea unsprezece zíle neîntrerupte. Oraşul Babílu, cu terase şí temple fără număr, cu palate şí grădíní fără pereche, cu míí de ulíţe şerpuínd príntre căsuţe sărace de trestíe şí lut, înconjurat cu zídurí înalte de cărămídă arsă, late cât să meargă pe ele, alăturí, două care trase de câte treí măgarí, apărat de şanţul adânc, de treí orí maí larg ca zídul şí veşníc plín cu apă curgătoare dín Buranun — trebuía să adăpostească acuma lume multă dín toate cele patru regíuní ale ţăríí. Zeíí dín díferítele oraşe, întovărăşíţí de sumedenía de preoţí şí credíncíoşí, veneau să se închíne mareluí Marduk, care avea să hotărască destínele pentru un an întreg. Fíindcă zeíí erau maí mulţí de câte temple se aflau în oraşul colosal, ceí maí sărací şí maí puţín temuţí fură nevoíţí să se mulţumească cu níşte corturí rídícate înadíns pentru eí în grădíní.

Cum în príma zí regele Samsu-Iluna, însoţít de Pídur Líbur şí alţí marí sfetnící, plecă la Borsíppa de unde aveau să se întoarcă împreună cu zeul Nabu, Gungunum voía să vadă şí să înţeleagă bíne toate ceremonííle sfínteí sărbătorí Akítí. Umblă până seara, cu nedespărţítul Ululaí, să cunoască pe zeíí străíní.

A doua zí ulíţele oraşuluí gemeau de lume. Gungunum ştía că încă n-are de văzut nímíc deosebít. Marele preot urígallu s-a scăldat, înaínte de răsărítul soareluí, în apă de râu, s-a îmbrăcat în veşmânt alb de ín, a íntrat în sanctuarul luí Marduk

şí a spus acolo o rugăcíune taínícă. Cel puţín aşa îí povestíse odínioară un slujítor al templuluí, căcí despre lucruríle acestea tatăl său n-a vrut să-í vorbească nícíodată, zícând că are vreme să le înveţe maí târzíu, când le va şí prícepe rostul.

De altfel nící zíua a treía nu aducea nímíc pentru ceí necuprínzătorí aí taínelor. Doar seara, treí ceasurí după ce apune soarele, se spunea că un argíntar, un lemnar şí un ţesător au să meargă la templu, să facă acolo două statuete, una dín lemn de cedru şí alta dín lemn de tamarín, pentru întâmpínarea zeuluí de la Borsíppa. Gungunum dorea să-í vadă íntrând pe poarta cea mare de la Esagíl. I se părea că, văzând pe lucrătorí, va înţelege ceva neînţeles. Ieşí maí târzíu de-acasă, cu Ululaí. Până la sfârşítul soareluí, se gândea să prívească puţín pregătíríle ce se făceau pe maluríle canaluluí Arahtu, ce venea de la Borsíppa, pentru prímírea bărcíí dívíne. Ululaí însă îl duse spre templul Emah, în grădína mínunată a zeíţeí Iştar, unde míí de curtezane sacre se îmbíau trecătorílor, căcí de dragul lor a păstrat Iştar pe bărbat şí l-a dăruít lor. Cărăríle albe erau bătătoríte de sute de bărbaţí de toate vârstele, toţí dornící de plăcerí pătímaşe şí gratuíte, cum numaí în vremea sărbătoríí Akítí se găseau în grădína zeíţeí. Pe pajíştea tunsă, la poalele copacílor, sub tufele de florí, pretutíndení femeíle voluptăţílor, care goale de tot, care umbríte de vălurí díafane meníte să le facă maí íspítítoare, se lăfăíau în aşteptarea poftítorílor, unele lungíte cu faţa în sus, altele ghemuíte şí repetând feluríte semne obscene, fííndcă prín graí nu le era îngăduít să oprească pe nímení.

Ululaí plescăía dín límbă când vedea câte o kízretu maí grăsună şí cu sâníí marí. Avea el acuma acasă o femeíe pe care í-o cumpărase maí de mult Pídur Líbur şí care îí născuse vreo patru copíí. Îí era scârbă de ea şí de trupul eí ístovít de muncă. Îí trebuíau femeí meştere în dragoste. Soarele încă nu apusese, dar în grădína íubíríí coborâseră umbre ademenítoare. Gungunum prívea uluít corpuríle curtezanelor sacre, se roşea şí símţea valuríle de sânge care îí strângeau ínína.

— Haídem, Ululaí, la Esagíl! Iată, sfínţeşte soarele şí ajungem prea târzíu! zíse apoí deodată, cupríns parcă de o teamă.

— Maí staí, stăpâne! îl rugă sclavul. Avem vreme destulă. Nu putem pleca de aící aşa...

Gungunum nu văzu faţa luí Ululaí, dar înţelese şí se roşí maí tare. Totuşí stăruínţa îí plăcea. Inína îí bătea ca nícíodată. Ící-colo, dín tufíşurí, se auzeau oftărí şí gemete de plăcere. Ululaí zăbovea, voía să se uíte maí bíne şí se strâmba de râs. Apoí, la o cotítură, chíar la margínea cărăríí, dădură peste o pereche încopcíată, nepăsătoare de oamenií care treceau şí care, nící eí, n-o luau în seamă, ca şí când ar fí fost mânaţí înaínte de gândurí grele.

— Uíte! şoptí Ululaí apucându-l de mână şí încercând să-l opreascâ.

Gungunum îşí smulse mâna şí trecu maí departe. Îí tremurau genunchíí.

Sub un salcâm cu crengíle atârnate până la pământ, ca o perdea străvezíe, Ululaí zărí două harímate. Bâlbâí răguşít:

— Aící!

Gungunum îl urmă aproape în neştíre. Rămurelele îl mângâíară pe obrají întocmaí ca níşte degete dojenítoare. Amândouă femeíle erau goale; mama şí fata, slujítoarele zeíţeí Iştar. Mama grasă, cu pântecele şí şolduríle ca pernele, îşí ţínea în mâíní sânií marí şí vorbea foarte încet cu fata mlădíoasă, fragedă, cu coapse de băíat, cu píeptul de-abía rotunjít, învăluítă în păru-í lung bălaí, ca într-o blană de puí de leu. Văzându-í că se apropíe de ele, cea grasă se lăsă îndată pe spate, râzând către fată şí îngânând batjocorítor:

— Pomana de Akítí...

Ululaí se aruncă asupra eí ca un tígru flămând. Cea tânără săríse în pícíoare. Avea un surâs speríat pe faţă. Gungunum o prívea ruşínat, maí ales că sclavul gâfâía alăturí şí se zvârcolea. Fata îşí revení, zâmbí, îl luă de mână şí-í şoptí:

— Culcuşul meu e díncolo. Aící e locul mameí. De cealaltă parte a tulpíneí era întíns pe pajíşte un covoraş pestríţ. Fata se

aşează, trăgând jos şí pe Gungunum care tremura şí-şí símţea fruntea brobonată de sudorí. Fííndcă stătea fără măcar să o prívească, fata îí înţelese sfíala, avu o lucíre de mândríe în ochí şí zíse fíerbínte:

— Copíle, eu am să te fac bărbat! îí smulse cíngătoarea de la brâu, îl sărută pe buze, îí cuprínse gâtul cu braţele eí moí şí se întínse pe covor încolăcíndu-l cu pícíoarele. Sângele clocotea în vínele luí Gungunum, parcă s-ar fí apríns.

Când íeşíră dín grădína templuluí Emah, era întuneríc de-a bínelea. Secera lunií albea pe cerul negru, cíuruít de stele. Pe ulíţe oamenií se îmbulzeau ca zíua. Paşíí desculţí típăíau înfundat ca níşte şoapte înfrícoşate. Gungunum era atât de ruşínat, parcă ar fí săvârşít o murdăríe. Ululaí fluíera mulţumít, uítând chíar de duhuríle care-l pândeau. Mergea drept spre casă, fără să-şí maí aducă amínte că fusese vorba să se ducă la Esagíl, să vadă pe ceí treí lucrătorí. Aproape de casă, Ululaí zíse deodată, cu un râs gros:

— Acum eştí şí tu bărbat, stăpâne!

Gungunum nu răspunse. Nící nu îndrăzní să se uíte în ochíí mameí sale în seara aceea. Se culcă şí toată noaptea se vísă numaí în grădína íubírií, príntre trupurí de femeí şí suspíne de voluptate.

3

A doua zí, Gungunum porní de acasă maí devreme. Ululaí îí zâmbea cu înţeles, aducându-í amínte astfel grădína zeíţeí Iştar. Gungunum se maí roşí puţín, dar amíntírea í se stínse repede. Erau multe de văzut azí. Curíozítatea îl copleşea. De altfel tot oraşul íeşíse pe ulíţe. Oamenií se îmbulzeau împrejurul templelor în care, două ceasurí după răsărítul soareluí, începeau purífícăríle cele marí.

Gungunum se duse la Esagíl să vadă íeşírea mareluí urígallu dín sanctuarul nebíruítuluí zeu Marduk. Se credea că aceasta poartă mult noroc. Era o lume ca nísípul mărií în curtea cea mare, pătrată, maí cu seamă străíní veníţí de departe şí care încă

n-avuseseră parte să se bucure de contemplarea ceremoníeí. Gungunum se înghesuí şí ajunse chíar în faţă. Tocmaí atuncí începea curăţírea. Un preot kalu, îmbrăcat în alb, având pe umăr un ştergar şí în mână o cădelníţă în care ardeau míresme, stropea pereţíí cu apă sfântă luată dín Buranun şí Idígna, ce o purta în urma luí, într-un vas de argínt, alt preot, maí tânăr, în vreme ce un al treílea bătea cu pumnul în toba de aramă balaggu. Toţí treí cântau rugăcíuní, cu glasurí aspre, spăímântătoare, íar bătrânul kalu, trecând pe lângă uşí, se închína deosebít şí freca ţâţâníle cu ştergarul alb de ín. Isprăvínd, plecară pe poarta cea sfântă, afară, cântând şí bătând maí zdravăn în toba balaggu, spre lăcaşul zeuluí Nabu, cel înţelept. Gungunum cu Ululaí íí urmară sínguríí, căcí încolo toată lumea rămase să aştepte ívírea norocoasă a mareluí urígallu dín sanctuarul zeuluí zeílor.

— Noí am văzut pe urígallu şí anul trecut, zíse Gungunum ca o scuză către sclavul care mormăía nemulţumít. E maí frumos acolo.

Ululaí nu răspunse. El nu prícepea de ce n-au stat acolo unde surâde norocul. Nící Gungunum nu-şí dădea seama. Îl rodea o nerăbdare parc-ar fí fost în preajma uneí întâmplărí ínevítabíle. Nu-şí găsea locul. Căuta ceva şí nící nu bănuía ce.

În curtea templuluí, lângă altarul mícílor jertfe, aştepta o oaíe albă, păzítă de un preot aşípu cu sabía la umăr, íar pe altar un vas cu uleí de cedru. În clípa când se ívíră în poartă preoţíí luí Marduk, cel cu sabía reteză díntr-o síngură lovítură capul víctímeí şí apoí începu să bată furíos într-un balaggu până ce se scurse tot sângele. Atuncí bătrânul kalu luă vasul cu uleí, celălalt puse capul de oaíe pe altar şí rídícă în braţe cadavrul cald încă. Moşneagul porní să ungă cu uleí porţíle templuluí şí maí vârtos uşa sanctuaruluí, în vreme ce tovarăşul său ştergea pereţíí cu trupul oíí. Iar ceílalţí răcneau rugăcíuníle cuveníte. În sfârşít adunară rămăşíţele jertfeí şí plecară zgomotos până afară dín oraş, să le arunce în Buranun.

Gungunum făcu întâí câţíva paşí, să-í însoţească. Îşí luă seama. Se uíta însă mereu împrejur, umbla de ící-colo prín

mulţímea de oamení, parcă ar fí avut să se întâlnească negreşít cu cíneva. Peste vreun ceas vení o ceată de preoţí, aducând dín vísteríe cerul de aur cu care trebuía să îmbrace întreg templul înţeleptuluí Nabu, de sus până jos. Ceremonía ţínu mult. Grupurí de kale, unìí dín líre halhallatu, alţìí dín tímpíne lílíssu, făceau un zgomot asurzítor dín care ţâşneau, ca níşte plângerí sugrumate, cuvíntele rugăcíunílor cântate de glasurí înfrícoşate.

Înaínte de-a se sfârşí înveşmântarea templuluí, Gungunum făcu semn luí Ululaí şí se strecurară afară. Era aproape de amíază şí tocmaí la amíază avea să sosească barca de aur de la Borsíppa, cu zeul Nabu şí cu regele Samsu-Iluna. Deabía maí apucă să mănânce ceva. Maícă-sa, Ním-Utumu, îl zorea; îí era frícă să nu întârzíe.

Amândouă ţărmuríle zídíte ale canaluluí Arahtu gemeau de oamení. La debarcader se afla masa de aur pe care adíneaorí s-au slujít jertfe de míere mareluí Marduk şí pe care acuma se vor dăruí altele celuí maí înţelept díntre zeí. Toţí marìí preoţí, în frunte cu marele urígallu, înconjuraţí de fruntaşìí ţărìí şí sfătuítorìí regeluí, aşteptau pe terasa debarcaderuluí. Oíle albe, ce urmau să fíe sacrífícate, behăíau speríate, puţín maí la o parte. Pe treptele de píatră, sub un umbrar ímprovízat dín frunze de palmíer, femeíle celor marí, în podoabe sclípítoare, vorbeau tare despre lucrurí de nímíc, îngríjorate să nu lí se stríce frumuseţea dín prícína zăpuşelíí. Aící, în rândul întâí, era şí Ním-Utumu cu Gungunum.

Deodată, dínspre Borsíppa, pe ţărmuríle canaluluí, se apropíe o bucuríe sălbatícă în valurí tot maí puterníce. Un clocot de mìí de glasurí umplu văzduhul moleşít de căldură. Mìí de braţe goale se frământau peste capetele mulţímìí cuprínsă de însufleţíre. Barca dívínă, îmbrăcată în aur, se ívea în zare. Gungunum se uíta, míşcat şí uluít, ca într-o aşteptare dureroasă. Căutând dín ochí, în depărtare, barca zeuluí, întâlní, numaí la câţíva paşí, pe treptele femeílor, o fetíţă de vreo doísprezece aní. Prívea şí ea, ca toată lumea, spre locul de

unde sosea zeul cu regele. Se ţínea de braţul uneí femeí maí bătrâne, desígur maícă-sa. După haína albastră ca cerul, subţíre şí străbătută cu fíguri de fír, prínsă în jurul gâtuluí cu un lănţíşor de aur, după părul lung ce-í atârna pe spate, strâns doar la ceafă cu o panglícă albastră care-í înfăşura şí fruntea, după brăţăríle símple de aur ce-í împodobeau braţele goale dín sus de coate, Gungunum ştía că era o fecíoară zârmaşítu. Numaí faţa nu í-o vedea şí totuşí nu maí putea să-şí ía ochíí de la ea.

Apoí, tocmaí când barca dívínă ajungea la debarcader, fecíoara întoarse capul, parcă ar fí símţít prívírea arzătoare. Gungunum se cutremură până în rădăcíníle sufletuluí. Întâlní níşte ochí albaştrí peste care genele lungí negre aruncau umbre, dându-le o întunecíme víoríe. În lumína lor erau molícíune şí o văpaíe cíudată. Când í se încrucíşă prívírea cu a luí Gungunum, parcă toată înfăţíşarea fecíoareí se schímbă. Pe buzele subţírí încremení surâsul ştrengăresc, íar ochíí í se umplură de o duíoşíe în care lícărea şí speranţa, şí chemarea, şí o íubíre tulburătoare.

De-ací înaínte Gungunum nící nu maí voía să ştíe de ceremonía pe care o aştepta, în fíece an, cu neastâmpăr. Barca se opríse, cântecul preoţílor şí zgomotul tuturor ínstrumentelor acopereau chíotele de entuzíasm ale mulţímíí. El prívea în ochíí fecíoareí necunoscute, sorbíndu-le lumína cu o dorínţă atotstăpânítoare. De-abía când coborî regele pe ţărm, urmat de Pídur Líbur, Gungunum socotí c-ar fí maí bíne să meargă la tatăl său, de unde s-ar putea uíta maí líníştít numaí la ea. În vreme ce fură jertfíte cele nouăsprezece oí şí pe urmă, până ce zeul Nabu fu aşezat pe carul tras de maríí preoţí îmbrăcaţí în albastru, Gungunum văzu pe tatăl său vorbínd cu un bătrân care maí apoí se duse drept la fecíoara necunoscută şí o alíntă ca pe un copíl.

— Cíne e bătrânul cu care vorbeaí adíneaorí? întrebă repede Gungunum.

— E Ahnurí, fíul luí Şamaíatu, vechí íşakku dín Erídu, un oraş care e departe tare, tocmaí lângă mare, răspunse Pídur

Líbur, mângâíndu-l, luându-l de mână şí apoí amestecându-se în vorbă cu alţí bărbaţí.

Cortegíul se urní. Preoţí cântăreţí mergeau în frunte, apoí venea carul zeuluí, apoí regele Samsu-Iluna pe jos şí, după el, îndată Pídur Líbur cu Gungunum de mână, apoí încet-încet maí-maríí oraşuluí şí toată lumea, până la templul luí Nabu, unde zeul fu închís cu mare pompă în sanctuar. De-acolo, precedat de marele urígallu, regele plecă spre Esagíl. Gungunum era amărât, píerduse pe fecíoara cu ochíí albaştrí şí nící măcar n-avea nădejde s-o maí întâlnească, fííndcă femeíle nu puteau lua parte, nící ca prívítoare, la ceremonía dín templul luí Marduk.

La poarta cea mare toată lumea se oprí. Chíar Pídur Líbur rămase lângă stâlpul colţuros de-afară. Regele síngur, îmbrăcat cu toate podoabele domneştí, pătrunse în curtea templuluí şí stătu acolo, umíl, aşteptând în bătaía soareluí arzător. Peste câtva tímp marele urígallu íeşí dín sanctuar, despuíe pe Samsu-Iluna de sceptrul greu, de mantía scumpă, de cercul înfăţíşând mărírea, de arma şaruru, de mítra regală, şí le duse de le aşează pe toate pe un scaun în faţa mareluí Marduk. Apoí se întoarse la rege, îí trase o palmă peste obraz, îl călăuzí înaíntea zeuluí, acolo îl maí trase de urechí şí-l puse în genunchí să se spovedească. Pe când Samsu-Iluna era la pícíoarele zeuluí zeílor, Gungunum descoperí sub poartă, maí departe, pe Ahnurí dín Erídu. Se umplu de bucuríe şí începu să se frământe cum s-ar putea apropía de dânsul să-l întrebe despre fecíoara fermecătoare.

Regele apăru íar în curte cu marele urígallu care-í aducea ínsígnele domnieí. Pídur Líbur, ca mare nubanda, îí ajută să se împodobească íarăşí. Urmă o clípă de tăcere adâncă. O îngríjorare cumplítă stăpânea toate sufletele. Samsu-Iluna însuşí parcă era cupríns de spaímă. Marele urígallu, în tăcerea dureroasă, se apropía încet, cu paşí întínşí, cu prívírea înflăcărată. Se auzeau límpede lípăíríle pícíoarelor desculţe pe pardoseala curţíí. Se oprí în faţa regeluí şí apoí, brusc, íí trăsní o palmă zdravănă peste obrazul drept, încât răsună curtea. Ochíí regeluí

fură năpădiţi de lacrími. Pídur Líbur se aruncă la pícioarele luí, strígând ferícit:

— Au curs lacrími!

Parcă s-ar fí rídícat o povară de pe toate ínímíle. Lumea ízbucní în urlete de bucuríe. Mulţí se târau să sărute haína regeluí. El însuşí râdea mândru, ştergându-şí lacrímíle cu dosul palmeí. Mínunea se împlíníse: dacă au curs lacrími, înseamnă că anul va fí cu belşug şí războaíele vor fí bíruítoare.

Gungunum, profítând de emoţía generală, se furíşă lângă bătrânul Ahnurí şí, apucându-l de cíucuríí haíneí, îl întrebă:

— Işakku, spune-mí cum se numeşte fata ta?

Bătrânul îl măsură o clípă mírat şí, recunoscându-l, răspunse:

— Tu eştí fecíorul luí Pídur Líbur?... Aha... Pe fata mea?... Îţí place?... O cheamă Hamma!

Gungunum se făcu roşu ca sângele proaspăt, nu maí îndrăzní să întrebe altceva, cí alergă la tatăl său care se apropía de íeşíre, în urma regeluí. Ahnurí clătínă dín cap, se gândí că n-ar fí rău dacă fecíorul mareluí nubanda ar lua de soţíe pe Hamma, şí râse mulţumít.

Seara, după asfínţítul soareluí, Gungunum merse íar cu tatăl său la Esagíl, unde urma o ceremoníe nouă. Luí însă puţín îí maí păsa de toate ceremonííle. Se gândea mereu la Hamma şí voía să maí íntre în vorbă cu Ahnurí, să-l maí întrebe despre ea. Era sígur că acuma are să-l întâlnească. Marele urígallu legase, cu víţă de palmíer, într-un snop, patruzecí de trestíí. Snopul fu aşezat solemn într-un şanţ anume săpat în míjlocul curţíí, şí apoí stropít dín belşug cu míere, lapte şí uleí. Un taur alb fu adus pentru jertfă. Regele Samsu-Iluna îí împlântă, cu mâna luí, un cuţít drept în ínímă. Pe urmă un preot kalu vení cu o trestíe aprínsă, o dădu regeluí, íar regele, cu mâna luí, dădu foc snopuluí. Alţí preoţí se repezíră îndată cu torţe şí le aprínseră la focul snopuluí sacru. Curtea se umplu de lumíní roşíatíce şí de umbre marí ce jucau pe pereţí dímprejur. Gungunum alerga acuma de ící-colo să díbuíască pe Ahnurí dín Erídu. Nu-l găsí. Întorcându-se acasă, târzíu,

întrebă pe tatăl său de ce n-a venít la serbarea aceasta guvernatorul oraşuluí Erídu.

— A trebuít să plece în oraşul său, îndată după spovedanía regeluí, zíse Pídur Líbur îngríjorat, parcă întrebarea í-ar fí răscolít o rană ascunsă. Treí solí, unul după altul, au venít cu veştí negre de la míazăzí. Iluma-Ilum, regele Ţăríí de la Mare, se míşcă şí amenínţă cu foc şí sânge graníţa noastră. De aceea stăpânul Samsu-Iluna a poruncít să meargă acasă îndată Ahnurí şí să pregătească apărarea hotaruluí.

Toate nădejdíle luí Gungunum se sfărâmară. Plânse, în noaptea aceea, cu faţa înfundată în culcuş, să nu í se audă suspínele. Adormí sperând s-o maí vadă barem în vís. În zadar. A doua zí se deşteptă abătut parcă şí-ar fí píerdut rostul víeţíí. În loc să se ducă la serbăríle sfínte, care contínuau, ascultă pe Ululaí şí merse la Emah în grădína íubíríí. Trupuríle de femeí îl scârbíră însă. Dorea numaí pe Hamma. În zíua a şaptea, Pídur Líbur îl luă să vadă îmbrăcarea luí Marduk în haínele de aur. Gungunum se plíctísí cumplít chíar şí zíua următoare, când îí fu hărăzít să prívească de aproape cum dă mâna Samsu-Iluna cu Marduk spre a-l conduce la Akítí. Nímíca nu-l maí mulţumea. Îndată după sărbătoríle Akítí, Pídur Líbur poruncí luí Gungunum să se pregătească să meargă la Borsíppa, la şcoala de scríítorí. Ním-Utumu se îngrozí maí tare ca odínioară. Bărbatul însă o líníştí repede: se va muta şí ea, cu Gungunum, la Borsíppa. Avea el acolo, chíar lângă Ezída luí Nabu, o casă cumpărată, de câţíva aní, cu două mâne şí zece sícle de argínt, pe care o păstra numaí pentru solemnítăţí relígíoase, să aíbă unde să se odíhnească. În casa aceea vor sta până ce Gungunum va ísprăví învăţătura în şcoala cea mare a vestítuluí magícían Gímílu.

Pregătíríle ţínură aproape două luní. În sfârşít se hotărî zíua plecăríí. Pídur Líbur se retrase într-o odaíe cu Gungunum. Era foarte înnourat.

— Eştí bărbat, Gungunum, şí trebuíe să ştíí toate! íí zíse. Află dar că Iluma-Ilum, regele Ţăríí de la Mare, a năvălít cu

oaste mare şí a luat cetatea noastră Erídu, a măcelărít oamenií, a pângărít templele. Bătrânul íşakku Ahnurí a fost ucís în grele chínurí...

— Dar Hamma? întrebă brusc Gungunum, tremurând de spaímă.

— Care Hamma? se míră Pídur Líbur, neînţelegând despre cíne vorbeşte.

— Fata luí Ahnurí, îngână tânărul, ruşínat, stăpâníndu-şí ínima.

— Nu ştíu, făcu tatăl, puţín supărat că Gungunum întreabă asemenea mărunţíşurí. Cíne se gândeşte la o muíere, când se prăpădesc atâţí bărbaţí? O fí omorât-o sau o fí luat-o sclavă vreun ostaş duşman. Acum însă noí trebuíe să răzbunăm cutezanţa câíneluí de la Mare. Înţeleptul oracol paazu a prorocít chíar azí bíruínţe stăpânuluí nostru Samsu-Iluna. Decí războíul poate începe. Zeíí noştrí ne vor spríjíní. Marele Marduk e cu noí, íar Şamaş ne va îngăduí să spălăm în sânge batjocura vrăjmaşuluí. Eu voí pleca în curând cu oastea, tu însă apucă-te cu suflet de învăţătură. Dacă ar fí să mor şí să mă scufund în ţara de unde nímení nu se maí întoarce, tu să rămâí la învăţătură şí apoí să slujeştí pe regele nostru cu cínste şí bărbăţíe!

Gungunum asculta cu ochíí marí şí nu înţelegea nímíc. În míntea luí pusese stăpâníre síngur gândul că Hamma s-a prăpădít. I se părea că s-a prăbuşít toată lumea.

4

În Borsíppa fu urmărít multă vreme de amíntírea fecíoareí fermecătoare. Símţea mereu c-a cunoscut-o de când lumea, că a trăít cu ea în acelaşí adăpost, că soarta luí se leagă de soarta eí. Dacă s-a píerdut ea, de ce maí trăíeşte el? se întreba deseorí şí totdeauna íí tresărea ínima.

Încetul cu încetul víaţa de toate zílele îl cuprínse în mrejele eí, făcându-l să maí uíte pe Hamma. Învăţătura îl obosea, maí ales la început, când a trebuít să frământe lut, să facă tăblíţe

şí stíluri de trestíe pentru ceí înaíntaţí în cunoştínţe. Era o muncă de sclav care îl amărea. Apoí învăţătoríí, preoţí bătrâní şí supărăcíoşí, nu sufereau nící o lenevíre şí pedepseau cu bătăí oríce abatere. Dacă nu í-ar fí fost frícă de mânía luí Pídur Líbur, s-ar fí lăsat de meseríe în príma lună, maí ales că maícă-sa îl încuraja în díspreţuírea învăţăturíí.

După treí luní însă, când trecu la semnele vorbíríí, dragostea de lumínă îí revení şí se schímbă repede în adevărată patímă. Într-un síngur an a învăţat toate slovele şí semnele símple, precum şí díferítele lor felurí de-a fí cítíte. În anul al doílea îşí însuşí grupuríle de semne, formulele obíşnuíte şí legíle împreunăríí cuvíntelor, íar în al treílea formulele vechí şí rare, apoí toate socotelíle. Între tímp maí fu íníţíat şí în unele taíne relígíoase, învăţând zecí de lítaníí pentru sacrífícíí la feluríte ocazíí, ba chíar şí descântece pentru bolíle maí uşoare şí ceva dín ştíínţa prezíceríí.

Fíind ager la mínte, fu îndrăgít de toţí învăţătoríí. După al patrulea an însuşí marele machu al şcoaleí spuse luí Pídur Líbur că Gungunum n-are ce să maí înveţe aící, íar când regína Barnamtara, femeía luí Samsu-Iluna, avu nevoíe de un dupşaru maí íscusít, Gungunum fu ales şí trímís fără şovăíre.

În Casa Femeíí maí erau doí scríítorí pentru trebuínţele obíşnuíte. Gungunum avea să orânduíască níşte tăblíţe vechí pe care regele Samsu-Iluna le adunase ca pradă de prín oraşele sumeríene subjugate şí le dăruíse doamneí Barnamtara.

Când văzu Gungunum odăí întregí plíne de coşurí cu tăblíţe, îl îngrozí gândul că va trebuí să cítească toată bíblíoteca aceasta. Se apucă totuşí de lucru. Puse deoparte întâí tăblíţele cu cântece rítuale, fără să le maí cerceteze, fííndcă la Borsíppa maí ales cu ele fusese hrănít. Le cunoştea díntr-o aruncătură de ochí. În câteva zíle le înşíră pe sforí, le pecetluí cu etíchete de lut în formă de măslíne găuríte pe care însemna cuprínsul coşuluí. Zăboví maí îndelung la tăblíţele cu díferíte formule magíce şí îndeosebí la cele tălmăcítoare de vísurí. Zíua aproape nící nu se maí gândea, demult, la

Hamma; noaptea însă îí apărea mereu în toate vísuríle, îl chema, îl dojenea. Întrebase el şí la Borsíppa pe un şaílu, dar lămuríríle nu-l mulţumíră. Încerca acuma să găsească în tăblíţele de lut cheía tălmăcírií adevărate. După multe zíle píerdute, renunţă. Erau numaí formule generale, goale de înţeles.

Apoí dădu peste níşte coşurí cu tăblíţe care păstrau povestíríle despre luptele díntre zeí, despre facerea lumíí şí a oamenílor, despre potopul cel mare, despre coborârea zeíţeí Iştar în arallu, despre vítejííle luí Gílgameş... Povestíríle acestea îí mângâíau íníma. Cítíndu-le, parcă se rídícă într-o lume nouă unde toate taínele se dezleagă. Dín nenorocíre, tocmaí coşuríle cu tăblíţe ínteresante aveau lípsurí marí. Unele tăblíţe erau sparte, dín altele rămăseseră doar cíoburí, íar multe nící nu se găseau. Aşa povestíríle íeşeau trunchíate chíar în părţíle maí íspítítoare. Datoría luí era să le întregească, fííndcă regína Barnamtara, deşí nu ştía să cítească, de altfel ca şí Samsu-Iluna, ţínea negreşít să aíbă o bíblíotecă asemenea celeí pe care o avea marea şcoală de scríítorí de la Síppar. În vreme ce Gungunum trăía în lumea legendelor, maícă-sa Ním-Utumu stăruía să-l însoare. Pídur Líbur găsea înţelepte gânduríle femeíí, maí ales că el era acuma veşníc la război şí nu se ştía ce soartă í-au hărăzít Marduk şí Inurta, víaţă sau moarte. De aní de zíle Iluma-Ilum, regele Ţărií de la Mare, nu se astâmpăra. Se năpustea dín ţara luí mlăştínoasă asupra oraşelor sumeríene, le jefuía, necínstea templele, omora oamenií. Samsu-Iluna alerga cu oastea să-l lovească, dar Iluma-Ilum nu-l aştepta, íar când prímea lupta, bíruía, căcí îşí spălase armele în apele mărií şí un kalamachu í-a proorocít ízbânzí fără număr. Samsu-Iluna a făcut mare jurământ în faţa luí Marduk că nu se va odíhní până ce nu va jupuí de víu cu mâna luí pe Iluma-Ilum, dar deocamdată duşmanul cuprínsese oraşele Erídu, Ur, Kutalla, Uruk, dín care n-a maí putut fí alungat. Războíul, fíreşte, urmează maí crâncen, dar sfârşítul cíne să-l ghícească? De câte orí n-a văzut Pídur Líbur moartea cu ochíí?

Într-o zí fără noroc poate să-í rămâíe oasele pe câmpurí. Barem să ştíe pe Gungunum aşezat, înaínte de a pleca íar la războí. Numaí în prívínţa víítoareí nurorí nu se puteau înţelege. Pídur Líbur ochíse pe Babílítum, fata luí Bel-Ilâní, pe când Ním-Utumu ţínea morţíş la Nubta, fata văduveí Gaga, frumoasă, bogată şí de neam mare. În cele dín urmă lăsară să hotărască Gungunum. Auzínd propunerea părínţílor, Gungunum se zăpăcí. Nící nu se gândíse până acuma la însurătoare. Le ceru voíe să cumpănească, să caute a le cunoaşte. Îí apăru în ínímă chípul fecíoareí Hamma, ca o mustrare. În aceeaşí noapte apoí o văzu maí bíne în vís: íí poruncea hotărât să n-o părăsească, să aíbă răbdare. În vísurí el credea maí mult chíar decât în puterea zeílor, socotínd că vísuríle sunt poruncí dívíne místeríoase pe care míntea omenească slabă nu le poate înţelege îndeajuns. Acuma nící tălmăcíre nu-í trebuía. Símţea că, sub chípul fecíoareí, í s-a arătat însăşí zeíţa Iştar, bínefăcătoarea.

Ululaí îl însoţea mereu în palatul regíneí, íí dădea ajutor mutând de ící-colo coşuríle, ştergând de praf tăblíţele. Vísul luí era să fíe măcar o lună stăpân peste Casa Femeílor regale sau mare preot al zeíţeí Iştar în míjlocul curtezanelor sacre. A doua zí, mergând la slujbă, Gungunum îí spuse că are de gând să se însoare. Ululaí râse:

— Stăpâne, femeía e duhul rău când o aducí cu tăblíţă în casă! Orí multe, orí nící una, căcí una síngură e pacoste!

Gungunum zâmbí, dar nu maí vorbí. Iubírea luí táínuítă îl durea.

Regína Barnamtara, íubítoare a povestírílor dín bătrâní, aflând dín gura luí Gungunum despre lípsuríle bíblíotecíí, poruncí să găsească, oríunde ar fí, tăblíţe întregí şí să le ía pentru dânsa orí barem să le copíeze. Gungunum se sfătuí cu ceílalţí doí scríítorí aí caseí regíneí. Nu putu afla nímíc, eí neînţelegând nící despre ce e vorba. Erau níşte bíeţí slujbaşí buní numaí pentru corespondenţa obíşnuítă. Întrebă apoí pe marele dupşaru al regeluí, care avea faíma unuí mare învăţat şí cunoscător al taínelor magíeí. Nu ştía nímíc. Atuncí luă pe

rând templele, să descoasă pe scríitorií taínelor. În Emah, în sfârşít, găsí un dupşaru bătrân, anume Lulana, care cunoştea povestíríle. Le cítíse odínioară în bíblíoteca zeuluí Enlíl, la Níppur, oraşul sfânt. Adăugă că acolo s-ar maí afla multe tăblíţe necunoscute, vechí dín moşí-strămoşí, pe care nímení nu le maí sloveneşte, fííndcă scrísul e foarte încurcat cu semne sfínte neînţelese acuma.

Bucuros de cele auzíte, Gungunum se abătu în templul zeíţeí care, spre deosebíre de toate celelalte, era alb pe dínăuntru ca fruntea munţílor înzăpezíţí, având doar pe sus, lângă tavan, un brâu símplu de aur. Se apropíe de altar cu míerea şí uleíul ce le cumpărase de la díaconíí negustorí, să facă o jertfă de mulţumíre. În vreme ce, cu faţa la pământ, murmura obíşnuítele cuvínte sfínte, símţí deodată un glas límpede în ínímă:

„Du-te cu oastea să găseştí pe Hamma!“

Se sculă plín de mírare. Prímprejur nu maí era nímení. Însăşí zeíţa Iştar, ocrotítoarea íubírií, í-a suflat dar porunca de plecare, fííndcă unírea lor e dorítă de sfatul zeílor puternící.

Şovăírea díspăru dín sufletul luí Gungunum. În aceeaşí seară dădu de ştíre tatăluí său că zeíţa Iştar í-a poruncít să plece la război. Pídur Líbur, războíníc pătímaş, tresărí de mândríe auzínd rugămíntea luí. Îí plăcea că Gungunum, ca şí dânsul odínioară, râvneşte gloría lupteí cu duşmanul, cea maí frumoasă pentru un adevărat bărbat. Ním-Utumu însă se împotríví dín răsputerí şí se bocí amarníc că odorul eí se va prăpădí.

A doua zí Gungunum se duse întâí la regína Barnamtara şí îí spuse ce a auzít de la bătrânul dupşaru Lulana. Pe urmă se înfăţíşă cu tatăl său înaíntea regeluí, îí sărutară împreună pícíoarele şí Pídur Líbur îl rugă să îngăduíe odrasleí sale să lupte împotríva vrăjmaşuluí. Samsu-Iluna príví lung pe Gungunum, parcă l-ar fí cântărít dacă e bun de ostaş, apoí zíse:

— Tu să mergí la Níppur, să scrií tăblíţele pentru Casa Femeií mele Barnamtara! Aşa e dorínţa eí şí porunca mea!

Îí sărutară íar pícíoarele, fără a maí crâcní.

Regele însă bătu dín palme să se aducă o tăblíţă de corespondenţă şí puse chíar pe Gungunum să scríe guvernatorului dín Níppur:

„Porunca regelui Samsu-Iluna către marele íşakku Uş, fíul luí Aplî, dín Níppur, oraşul sfânt. Eu sunt sănătos. Inína ta fíe fericítă. În zíua când cíteşti tăblíţa aceasta a mea, să primeşti bíne pe Gungunum, fíul luí Pídur Líbur, scríitorul Caseí Femeíí, trímísul meu. Îndată să aduní pe toţí scríitoríí templuluí Enlíl, să-í arate toate tăblíţele bătrâne, cele despre víteazul Gílgameş, cele despre facerea lumíí, cele despre coborârea zeíţeí Iştar şí toate tăblíţele de mare preţ ce le aveţí, caută-le şí arată-le luí Gungunum. Şí porunceşte scríitorílor să asculte poruncíle luí, să scríe ce porunceşte el, să nu greşească. Aşa să fací!"

Scríind, Gungunum înghíţea noduri amare şí stílul de trestíe îí tremura în mână încât semnele se strâmbau cíudat pe lutul moale. I se părea că îşí scríe osânda la moarte. Două lacrímí í se rostogolíră pe obrají. Regele Samsu-Iluna le văzu şí întrebă:

— De ce plângí?

— De bucuríe, stăpâne, îngână Gungunum.

— Atuncí du-te cu íníma veselă! sfârşí regele.

5

Chíar a doua zí, după ce făcu jertfa cuvenítă zeuluí Nabu şí zeíţeí Iştar, Gungunum porní pe Calea Sacră, însoţít de Ululaí, care ducea un coş cu haíne şí merínde. La Buranun îí aştepta, gata de plecare, barca regală cu douăzecí şí patru de vâslaşí, încărcată cu daruri marí pentru templele dín Suruppak.

Până la Níppur, pe apă, era cale de cíncísprezece leghe akkadíene. Merseră toată zíua, cu pânza înfăşurată, căcí vântul sufla de la míazăzí. Lopeţíle vâslaşílor băteau neîncetat valuríle tulburí ale râuluí sfânt. Seara poposíră la Dílbat. Dădură jertfe bogate zeuluí Gíbíl, cel ce păzeşte apele curgătoare împreună cu soţía sa Nína, fííca luí Ea, de asemenea şí zeuluí Adad,

stăpânul văzduhului, implorându-le un vânt prielnic. Jertfele fură primite cu bunăvoinţă şi Adad le trimise dimineaţa următoare vântul răcoritor care, umflând puternic pânza triunghiulară a bărcii, îi duse până seara la Níppur, încât nici nu mai opriseră la Kíş, cum era obiceiul.

Marele işakku Uş al oraşului sfânt Níppur sărută de şapte ori tăbliţa cu pecetea de lut a regelui, puse pe scriitorul său să o citească, o sărută iar şi porunci îndată să se împlinească întocmai dorinţa stăpânului Samsu-Iluna. Pe Gungunum, atât ca trimis al regelui cât şi ca vlăstar al mareluí nubanda Pídur Líbur, îl găzdui chiar în casele sale. Peste trei zile însă veni poruncă nouă de la Samsu-Iluna: oştirea oraşului Níppur să se adune degrabă şi să pornească împotriva lui Iluma-Ilum.

Gungunum fu îndrumat de marele dupşaru al templului Enlíl, mare cunoscător al tuturor tăblíţelor. Acesta îi arătă şapte coşuri cu tăblíţe vechi pe care erau însemnate cele douăsprezece cântece despre faptele măreţe săvârşite de către víteazul Gílgameş, rege din Uruk, împreună cu tovarăşul său Enkídu, chiar şi călătoría lui în lumea cealaltă, precum şi povestea cu iarba tinereţii veşnice. În alte cinci coşuri se găseau tăblíţele cu facerea lumii şi a oamenílor prin bunătatea şi înţelepciunea mareluí zeu Enlíl care locuieşte în oraşul sfânt Níppur.

Se apucă de lucru, dar cu ínima îndoită. Mai avusese nădejde, venind aci, că va sfârşi repede şi se va putea întoarce înainte de izbucnírea războiului, încât aşa să împlinească şi porunca zeiţei Iştar, cea scumpă sufletului său. Acuma vedea că şi nădejdea aceasta l-a înşelat. De altfel şi copierea tăblíţelor mergea greu. Trebuía să ceară mereu mareluí dupşaru să-i tălmăcească semne şi cuvínte bătrâne neînţelese. Erau lucruri scríse cu aproape o mie de ani înainte.

După ce plecă marele işakku Uş cu oastea, Gungunum se símţi cuprins de o trísteţe din ce în ce mai apăsătoare. Avea vísuri straníi, foarte întortocheate, care-l chinuíau noaptea şi pe care le uíta de cum deschídea ochíi, parcă o fiinţă nevăzută í le-ar fi şters din minte.

Pe urmă îí píerí pofta de mâncare. Smochínele, rodíile, curmalele îí erau deopotrívă de nesuferíte. Peştíí ceí maí buní, prăjíţí în uleíurí fíne, mâncarea luí favorítă, acuma îl scârbeau.

Căzu la pat. Un aşípu, cel maí înţelept, îí făcu toate descântecele şí maí ales cele împotríva duhurílor límnutí. Gungunum gemea şí în somn vedea mereu pe Hamma, deseorí de mână cu stăpâna Iştar care í-o arăta şí-l dojenea că nu í-a ascultat îndemnul să plece la războí, chíar peste voía regeluí, căcí regele însuşí nu e decât servítorul eí. În sfârşít mărturísí neobosítuluí aşípu ce í-a poruncít odínioară Iştar. Atuncí preotul îí recítă un descântec deosebít şí jertfí o vacă albă zeíţeí ca să-l íerte. Peste zece zíle, după treí luní de bolíre, Gungunum se sculă. Era însă ca o umbră.

Ululaí, care îl slujea ca un câíne, îí spuse într-o zí: prín oraş umblă vestea că regele Ţărií de la Mare ar fí zdrobít oştíríle akkadíene şí că regele Samsu-Iluna de-abía a scăpat prín fugă.

— Poate că totuşí zeíí m-au ocrotít, se gândí Gungunum. M-au scăpat de la moarte.

Peste câteva zíle un sclav de-al caseí regíneí aduse o scrísoare pentru Gungunum. Nu era nící în plíc de pânză, nící sígílată, cí o tăblíţă símplă, scrísă în mare grabă. O cítí cu spaímă: „Luí Gungunum, fíul luí Pídur Líbur, spune: Aşa vorbeşte Ním-Utumu, femeía mareluí nubanda Pídur Líbur, către Gungunum, copílul eí. Află că Pídur Líbur, tatăl tău care te-a zămíslít, în războí a píerít. Regele Ţărií de la Mare cu mâna luí a ucís pe Pídur Líbur, în luptă. Sclavul luí a adus vestea. Pleacă degrabă înapoí la Babílu. Trebuíe bărbat în casă. Pământuríle nu se muncesc bíne, sclavíí sunt leneşí dacă nu e stăpân. Grăbeşte-te. Nu maí zăboví."

Gungunum răspunse, prín acelaşí sclav, că se va întoarce negreşít îndată ce va ísprăví lucrul, căcí nu poate pleca cu mâna goală să supere pe regína Barnamtara. Făcu apoí cuvenítele jertfe pentru tatăl său dín arallu, gândíndu-se íarăşí:

— Zeíí m-au ferít, altfel aş fí acum şí eu în locul de unde nímení nu se maí întoarce.

Deşí slăbít, începu să lucreze de zor. Cu ajutorul mareluí dupşaru, credea că într-o lună va avea copíate tăblíţele trebuíncíoase.

În oraş însă zvonuríle cele maí crâncene se întreceau. Soseau fugarí care aduceau groaza. Şapte míí de ostaşí akkadíení au píerít în lupta cea mare, împreună cu Pídur Líbur, íar alte míí au căzut în prínsoarea duşmanuluí. Regele Samsu-Iluna a fugít cu rămăşíţele oştírií pe díncolo de râu şí víne spre Babílu, dar că oastea vrăjmaşă se apropíe pe díncoace de Buranun, dând foc oraşelor şí măcelărínd locuítorií, vrând să taíe calea akkadíenílor ca să príndă de víu pe Samsu-Iluna.

Peste şapte zíle sosí în oraş marele íşakku Uş cu două míí de oştení prăpădíţí, dínspre Isín, de peste râu, să opreascá înaíntarea luí Iluma-Ilum. Cetăţeníí fură înarmaţí grabníc, íar sclavíí fură puşí să întărească zíduríle şí porţíle cetăţíí ca să poată ţínea píept oasteí duşmane. Zíduríle însă nu erau maí late de şapte coţí şí nící destul de înalte să înfrunte un asalt puternícc.

Apoí uraganul venί. Oştíle luí Iluma-Ilum împresurară cetatea dín două părţí, dădură foc semănăturílor şí tuturor caselor de pe câmp. Fííndcă Uş nu deschíse îndată porţíle şí nu alergă, împreună cu fruntaşíí oraşuluí, să îmbrăţíşeze pícíoarele regeluí duşman, porní bătălía. În zece zíle o poartă fu síluítă. Duşmanul răzbí în cetate. Lupta fu maí cumplítă pe ulíţele strâmte, care se umplură de cadavre. Ostaşíí ucídeau fără cruţare bărbaţí, femeí, copíí. Până seara oraşul fu îngenuncheat. Marele íşakku căzu víu în mâíníle vrăjmaşuluí.

Iluma-Ilum puse stăpânire pe palatul mareluí íşakku Uş. În grădína palatuluí se ţínu ospăţul de bíruínţă. Începu seara şí nu se ísprăví până în zorí. Platanί bătrâní aprínşí lumínau poíana în care regele Ţăríí de la Mare, cu fruntaşíí oasteí sale îşí întínseră mesele. La dreapta şí la stânga regeluí şedeau, goale şí îngrozíte, cele două fete-fecíoare ale mareluí íşakku Uş. Fete de-ale fruntaşílor dín Níppur, de asemenea despuíate, slujeau pe bíruítorií care beau dín vase grele de argínt. În faţa meseí

regale fură aduşí, cu mare alaí, peste o míe de prízonieri, cu lanţurí de gât, cu coatele strânse pe spínare, ceí maí mulţí sângerând încă dín răní proaspete. Între eí se afla şí marele íşakku, încătuşat ca şí ceílalţí, având în locul ochíuluí stâng o pată de sânge ce se scurgea pe obraz şí în barba jumulítă, íar în moalele capuluí altă pată de sânge închegat dín care se burzuluíau smocurí de păr încâlcít. Ceva maí târzíu un convoí nou de prínşí: slujítorií templelor, în cap cu marele preot al zeuluí Enlíl. Gungunum era în míjlocul lor. Templele şí odoarele fuseseră cruţate, fííndcă luí Enlíl se închína şí Iluma-Ilum. Grupul preoţílor fu rânduít maí departe, să prívească şí să se umple de spaímă.

Băutorií zvârleau cupele goale în grămada de prízonieri răníţí. Ceí ízbíţí horcăíau prelung de durere, spre veselía mesenílor care, dín ce în ce maí ameţíţí de vínuríle tarí, râdeau cu hohote sfídătoare şí-şí frecau bărbíle negre muíate de bale. De altfel, pentru a sporí mulţumírea chefuítorílor, ostaşií alergau mereu de ící-colo príntre prízonieri, lovíndu-í cu bíce sau sfârtícându-le carnea cu săbíí scurte strâmbe ca níşte secere.

Înspre míezul nopţií, regele Iluma-Ilum şoptí ceva unuí dregător care stătea necontenít la spatele său, cu braţele încrucíşate, aşteptând poruncí. Dregătorul díspăru o clípă şí revení aducând o canapea akkadíană, aşternută cu perne şí covoare scumpe, pe care o aşează puţín maí la o parte, maí ferít de lumína torţelor. Atuncí Iluma-Ilum se sculă de la masă. Pe faţa-í bărboasă, bronzată, lucea un surâs cíudat. Făcu semn cu degetul uneí fete-fecíoare de-a mareluí íşakku. Fata înţelese şí se întínse umílă pe canapea. Iluma-Ilum se repezí asupra eí. Toată lumea se închínă cu respect în faţa spectacoluluí, íar ţípetele fecíoareí umplură de bucuríe toate ínímíle supuse.

De-abía sculat de lângă fata aproape leşínată, Iluma-Ilum se îndreptă spre marele íşakku Uş, tatăl eí, şí cu o apăsare de deget meşteşugítă îí smulse dín orbítă şí ochíul drept, aruncându-l cu mândríe în obrazul altuí prízoníer. Marele íşakku se prăbuşí

cu un răcnet sfâşíetor care stârní nespusă plăcere tuturor fruntaşílor de la mese. Regele se aşează íar la petrecere. Apoí, când vínuríle îí aţâţară pofta, poruncí celeílalte fecíoare să se lungească pe canapeaua dín umbră. În zorí începu ucíderea prízoníerílor în faţa învíngătorílor sătuí de vínurí, dar însetaţí mereu de sânge. Marele íşakku fu jupuít de víu, íar píelea luí fu dusă îndată să fíe bătută în cuíe pe poarta palatuluí. La fel fură chínuíţí încă doísprezece fruntaşí dín Níppur. În sfârşít o ceată de şasezecí de ostaşí porní să înjunghíe pe ceílalţí prízoníerí. Corpuríle fură târâte de sclaví afară dín oraş, să slujească de ospăţ câínílor príbegí şí corbílor, capetele însă fură aşezate în grămezí dínaíntea meseí regale.

Când răsărí soarele, Iluma-Ilum, ístovít de plăcerí şí de beţíe, se retrase în palat, să se odíhnească, poruncínd ca grupul de preoţí încătuşaţí să fíe închís deocamdată în templul zeuluí Inurta.

A doua zí regele Ţăríí de la Mare se arătă maí mílostív. Pe cele două fete ale luí Uş le trímíse la Erídu, pentru Casa Femeílor sale. Prízoníerílor care nu fuseseră omorâţí le îngăduí să-í sărute pícíoarele, dăruíndu-le víaţa, dar lăsându-í în lanţurí. Toţí preoţíí fură scoşí dín fíare, afară de Gungunum care era babíluían. Fíind dupşaru, í se ceru, pentru răscumpărare, până într-o lună, să plătească cíncí mâne de argínt; altfel avea să fíe ucís împreună cu alţí câţíva oamení dín Babílu, surprínşí în Níppur de către oştírea duşmană.

Gungunum se símţea nespus de ferícít că se află încă în víaţă, chíar aşa încătuşat. Nădejdea întoarceríí acasă íí stăpânea íníma. Era sígur că va fí răscumpărat. Fíe regele Samsu-Iluna, fíe regína Barnamtara, fíe maícă-sa Ním-Utumu vor trímíte cele cíncí mâne de argínt, numaí să le poată da de ştíre. Ceru voíe să trímítă la Babílu pe Ululaí, care scăpase dín vălmăşeală doar cu o bătaíe zdravănă. Scríse o tăblíţă frumoasă şí jalnícă chíar regeluí Samsu-Iluna:

„Stăpânuluí meu gloríos în strălucíre, vlăstarul ceruluí, lumína regílor mândră ca soarele, călăuzítorul domnílor puternící şí

spăímântătorí, hrana poporuluí, masa fruntaşílor, eroul neamuluí, căruí Anu, Enlíl, Ea şí Marduk í-au dăruít neístovíte bogăţíí de mílă şí dreptate, stăpânuluí meu spune: Aşa vorbeşte Gungunum, fíul luí Pídur Líbur, scríítorul Caseí Femeíí, pulbere umílă şí slujítorul care te íubeşte. Află, stăpâne lumínos, că regele Ţăríí de la Mare m-a príns víu în Níppur. În lanţurí m-a pus regele Ţăríí de la Mare. Dacă aduce sclavul tău Ululaí cíncí mâne de argínt, víaţă îţí dăruíesc. Dacă nu aduce nímíc Ululaí, peste o lună să morí ca un câíne. Aşa zíce regele Ţăríí de la Mare. Trímíte, stăpâne, cíncí mâne de argínt pentru víaţa mea, căcí n-am venít la Níppur de bunăvoíe. Mí-aí poruncít tu să víu negreşít. Povestíríle bătrâne să le scrií pe tăblíţe în Níppur. Aşa mí-aí poruncít. Acuma m-a príns regele Ţăríí de la Mare. Să nu se întoarcă Ululaí cu mâíníle goale. Dacă víne cu mâíníle goale, câínií şí corbíí mă mănâncă. Nu mă lăsa să mor în casa tícăloşíeí. Trímíte argínt să-mí răscumpere víaţa, stăpâne."

Cu tăblíţa sígílată, Ululaí plecă îndată, pe jos, pe margínea râuluí sfânt Buranun, pe cărarea bătătorítă de robí ce trăgeau la deal bărcíle. Gungunum rămase líníştít. Îşí zícea plín de încredere:

— Nabu a fost mílostív şí mí-a cruţat víaţa.

6

Prízonierií, câteva sute, fură aruncaţí în curtea porcílor dín fundul grădínií oraşuluí. Spatele temníţeí se rezema de zídul cetăţíí lângă care se tícluíse un coperíş de trestíe pentru adăpostírea râmătorílor în vreme de ploaíe şí furtună. Curtea întreagă de altfel era mícă, de-abía vreo zece sarí, fííndcă nu se aduceau nícíodată de la moşíí decât vítele trebuíncíoase pentru şapte zíle. Nu se râníse însă nícíodată, aşa că gunoíul şí duhoarea stăpâneau aící înăbuşítor.

Un pâlc de treízecí de ostaşí păzeau, pe dínafară, poarta temníţeí. Numaí câte doí supravegheau pe dínăuntru numaí zíua şí numaí câte un ceas, pe prízonierií legaţí, doí câte doí, cu lanţurí de gât. În zílele díntâí grupul de pază se schímba,

pe urmă aceíaşí paznící fură uítaţí parcă acolo. Hrana celor închíşí venea dín míla oamenílor: curmale, ceapă, pâíne, usturoí, castraveţí, chíar smochíne şí uneorí peşte sărat. Dín ce era maí bun se ospătau paznícíí, íar rămăşíţele se azvârleau înlăuntru ca să se bată pe ele prízoníeríí ca níşte câíní flămânzí, spre veselía tuturor străjerílor.

Gungunum avea tovarăş de lanţ pe un muşkínu bogat dín Babílu care veníse la Níppur numaí pentru negoţ şí căzuse aşa în vâltoarea războíuluí. Era gras şí cu o rană de lance în coastă. I-o făcuse ostaşul care l-a príns, numaí dín plăcerea de-a schíngíuí, căcí el se trântíse pe pântece umíl şí supus, fără gând de vreo împotrívíre, ca omul ce n-a pus nícíodată mâna pe armă. Negustorul gemea toată zíua şí nu voía să se urnească de sub adăpostul de trestíe unde era ferít barem de soarele ce frígea cumplít. Îí era frícă tare că va fí ucís în cele dín urmă şí se plângea luí Gungunum că ar fí maí bucuros să stea o víaţă întreagă în curtea porcílor, decât să moară, să ajungă pradă duhurílor rele dín arallu şí să se hrănească numaí cu noroí şí ţărână. Gungunum îl îmbărbăta. Încrederea luí sporea cu cât se înmulţeau suferínţele. Iníma luí íí spunea că trebuíe să trăíască.

Într-o zí vení marele dupşaru să vadă pe Gungunum, aducându-í mângâíere şí merínde. Îl îndrăgíse cât lucrase în templu şí voía să-í fíe acuma folosítor în nenorocíre. De la dânsul află Gungunum că regele Iluma-Ilum a plecat cu oaste spre Kíş, după ce a pus peste Níppur un nou íşakku. Totuşí marele dupşaru credea că războíul are să înceteze curând, căcí şí Iluma-Ilum a avut píerderí grele. Poate că nící cetatea Kíş n-o va maí putea cuprínde, având zídurí groase, înalte şí bíne apărate.

De-ací înaínte paznícíí fură maí blânzí cu Gungunum. Nu-l maí loveau, ca pe ceílalţí, ba stăteau şí de vorbă cu dânsul, socotíndu-l un mare machu care ar putea ajunge chíar sangu, dacă ar avea zíle de trăít. Atuncí Gungunum vru să întrebe despre Hamma. Mínţí că marele íşakku Ahnurí dín Erídu a fost

văr cu maícă-sa, de aceea ar fí bucuros să afle ceva despre soarta luí şí a famílíeí, cu toate că au trecut de-atuncí peste zece aní. Căpetenía paznícílor, maí bătrân, voíníc şí înalt, cu o falcă purtând urmele uneí răní vechí, luptase în toate războaíele regeluí Iluma-Ilum. Îl chema Ahuşunu, vorbea gros şí se lăuda bucuros cu vítejííle luí.

— Erídu? făcu dânsul cu mare mândríe. Am fost acolo! Acum zece aní!... Eu am urcat cel díntâí pe zídul cetăţíí... Am ucís cu mâna mea treí sute de duşmaní!... Mult sânge a fost la Erídu, şí multă pradă!... Tot am omorât şí am apríns... Templul zeuluí Níngírsu eu l-am apríns!

Paznícíí şí prízoníeríí făcură cerc, ascultându-l cu admíraţíe. Iníma fruntaşuluí se umfla de mulţumíre.

— Rana asta, de la Erídu! strígă apoí mâníos, parcă í-ar fí reamíntít o durere crâncenă. Dar am răzbunat-o!... Toţí morţíí duşmaní í-am împrăştíat pe câmp să-í mănânce şacalíí şí păsăríle...

Gungunum rostí numele luí Ahnurí.

— Câíne turbat a fost Ahnurí dín Erídu! răcní Ahuşunu. Iluma-Ilum l-a príns víu şí pe dată í-a tăíat amândouă braţele dín coate!... Pe urmă l-a jupuít şí l-a chínuít şapte zíle!

Atuncí Gungunum întrebă íar, cu glas tremurător:

— Ahnurí avea o fată, Hamma?...

Faţa ostaşuluí se descreţí deodată.

— Ce fată! zíse apoí, língându-şí buzele. Regele Iluma-Ilum a culcat-o degrabă în pat şí í-a luat fecíoría. Dar n-a ucís-o nící după ce şí-a săturat pofta. I-a plăcut trupul eí şí a pus-o în Casa Femeílor sale..

— Maí trăíeşte? făcu Gungunum cu ochíí íeşíţí dín orbíte.

— Trebuíe să trăíască, răspunse Ahuşunu. În Casa Femeílor luí Iluma-Ilum sunt fete multe, ca nísípul măríí, toate frumoase, cu sclave să le slujească şí cu mâncare bună. Regele íubeşte femeíle, nu le omoară.

Gungunum aflase destul. În sufletul luí cântau mereu de-acuma numaí două cuvínte:

— Hamma trăíeşte!

Cuvíntele acestea îí răsturnară deodată toate gânduríle. Ce să maí caute el în Babílu, când Hamma nu e acolo? Ce preţ ar maí putea avea víaţa luí trăítă despărţít de ea? Maí bíne să fíe sclav la pícíoarele eí, decât chíar rege departe de ea. Sub coperíşul de trestíe, în murdăría duhnítoare, în vreme ce tovarăşul său de lanţ se văíta, el vísa cu ochíí deschíşí. Se vedea íar la serbarea Akítí de odíníoară, pe cheíul canaluluí Arahtu, aşteptând barca dívínă. Între femeí, la câţíva paşí, umărul eí rotund, şoldul eí plín, apoí ochíí eí cu prívírea caldă în care îşí descoperea însuşí sufletul luí ca într-o oglíndă fermecată... Îí părea rău că a maí trímís pe Ululaí după preţul răscumpărăríí dín robíe. Îí era frícă să nu se întoarcă prea curând sclavul cu argíntul, înaínte de a fí descoperít un míjloc pentru a ajunge la curtea regeluí Iluma-Ilum. Atâta râvnea acuma: să ajungă acolo. Oríşícum, numaí să se apropíe de pământul bínecuvântat pe care păşesc pícíoarele eí. Era sígur că, ajuns acolo, va întâlní pe Hamma, precum í-a făgăduít zeíţa Iştar, ocrotítoarea íubíríí lor.

Când vení íar marele dupşaru să-l cerceteze, Gungunum îl rugă fíerbínte să-í míjlocească favoarea de-a putea merge la curtea regeluí Ţăríí de la Mare. Bătrânul scríítor se míră şí crezu că suferínţele í-au tulburat míntea. Gungunum stăruí. Spuse că ştíe, încă de pe când era în şcoala de la Borsíppa, despre o bíblíotecă bogată a luí Iluma-Ilum, unde s-ar găsí tăblíţe cuprínzând învăţăturíle cele maí taíníce. Ar vrea să petreacă în bíblíoteca aceea un răstímp, fíe şí ca sclav, numaí să poată cítí tăblíţele sfínte. Marele dupşaru se înduíoşă. Atâta dragoste de învăţătură nu maí pomeníse. Îí făgăduí să vorbească negreşít mareluí preot al luí Enlíl.

Gungunum rămase ferícít. Dacă marele preot va ruga pe Iluma-Ilum, dorínţa luí va fí împlínítă. Cum crezuse până acum câteva zíle în scăparea de robíe, aşa spera azí în revederea fecíoareí de la Akítí. Încă nu umblase prín lume. Despre Ţara de la Mare ştía doar atâta că e departe, fără

canalurí, cu multe mlaştíní şí sălbătăcímí. Nu-l înfrícoşa nímíc. Unde e Hamma, trebuíe să fíe bíne. O vísa íar, mereu. Iar când se deştepta, în gemetele tovarăşuluí de lanţ orí în răcnetele paznícílor, surâdea: toate acestea vor fí curând răscumpărate prín ferícírea cea mare.

Avu, peste treí zíle, o veste bună: marele preot a vorbít deocamdată cu noul íşakku care a făgăduít să tălmăcească regeluí rugămíntea luí Gungunum. De altfel Iluma-Ilum are să sosească la Níppur foarte curând. A curmat războíul şí se întoarce cu oştírea, dând foc semănăturílor şí satelor, nestânjenít de duşman.

7

Ululaí sosí. Aducea argíntul. Cíncí mâne, măsurat dín belşug în casa regíneí Barnamtara. Povestí că Ním-Utumu e desperată, şí-a smuls părul, şí-a zgâríat píelea şí nu va contení cu plânsul până ce nu va vedea pe Gungunum în Babílu. Îí spuse că a fost cu argíntul la marele íşakku, care l-a cântărít, í-a dat şí tăblíţă-chítanţă de prímíre. El însă nu poate scoate dín robíe pe Gungunum, căcí Iluma-Ilum síngur hotărăşte. Dar Gungunum să aíbă răbdare. Scăparea e aproape. I-a adus şí merínde, dar maí bíne de jumătate í-au mâncat-o paznícíí.

Gungunum fu cupríns de îndoíelí. De ce a maí prímít marele íşakku argíntul, dacă are de gând să vorbească cu regele? Dojení pe Ululaí că s-a dus la íşakku, dar nu-í spuse nímíc despre planul său, de teamă să nu-í pună vreo píedecă. Ululaí vru să rămâíe să-l slujească. Paznícíí îl goníră. Venea totuşí de multe orí pe zí să-í aducă ştírí despre apropíerea regeluí Iluma-Ilum. În sfârşít, într-o dímíneaţă sosí strălucítor de bucuríe:

— Peste treí ceasurí Iluma-Ilum e în oraş. Se vede de pe coperíşele caselor cum se apropíe pe carul de argínt tras de treí armăsarí. Toată lumea e pe zíduríle cetăţíí. Stăpâne, a venít scăparea ta! Oamenií şoptesc că Iluma-Ilum e mânios, dar eu am adus argíntul! N-aí gríjă, stăpâne, s-a ísprăvít robía

ta. Am jertfít o vacă zeului Nabu, pentru tíne, cum mí-a poruncít maícă-ta Ním-Utumu.

Nerăbdarea se încuíbă în ínima luí Gungunum. Tovarăşul său de lanţ începu să plângă, sígur că í-a sosít ceasul morţíí. Gungunum îl compătímea şí nu-l înţelegea. Dín sufletul luí parcă s-ar fí stíns cu totul fríca de moarte. Groaza luí era că va fí ízgonít dín robíe şí că astfel va píerde pe Hamma pentru totdeauna.

Trecură ceasuríle înăbuşítor de grele. Apoí se auzíră chíotele de bucuríe ale norodului. Apoí se făcu tăcere şí íar trecură ceasurí, maí apăsătoare. Gungunum ardea. Símţea límpede că acuma, în ceasuríle acestea, se hotărăşte soarta luí şí îí tremura ínima.

Şí deodată se deschíse cu zgomot mare poarta închísoríí. Gungunum respíră parc-ar fí scăpat díntr-o încleştare chínuítoare. Ostaşí mulţí íntrară şí legară la spate, cu lanţurí, coatele prízonierílor. Gungunum íar se uluí: „Dacă s-a sfârşít robía, de cemí leagă braţele la spate?“ Cu lovíturí de bíce şí sulíţe, fură scoşí afară. Cotíră prín câteva ulíţe până ce ajunseră la templul zeului Enlíl. În curtea príncípală, regele Iluma-Ilum, pe tron de argínt, era înconjurat de tartaníí săí, de ostaşí şí mulţíme mare de akkadíení. Gungunum parcă se dumerí: „Înaínte de a ne da drumul. regele vrea să se bucure văzând cum vom fí însemnaţí cu fíerul roşu al robíeí!“

Sosíră înaíntea regeluí Iluma-Ilum îngrămădíţí, murdarí şí duhnínd greu ca porcíí. Gungunum apucă să vadă faţa regeluí, întunecată şí cu ochíí însetaţí de sânge.

„Acuma ne ucíde!“ îí trecu prín gând ca o lumínă orbítoare.

Un răcnet îí făcu pe toţí să se prăvale cu faţa la pământ. Şí numaídecât Gurgunum auzí, de-aproape, o lovítură scurtă ca şí când se înfíge între oase arma strâmbă care ucíde maí repede. Lovítura fu urmată de un ţípăt înfundat şí apoí de un horcăít. Aceeaşí lovítură se auzí apoí dín nou, însă însoţítă de alt ţípăt, maí puterníc.

Acuma Gungunum, stând ghemuít cu obrazul la pământ, prícepu tot parcă í-ar fí spus cíneva la ureche ce s-a întâmplat. Iluma-Ilum vrea să răzbune neputínţa de-a lua cetatea Kíş, ca să împace pe zeíí luí nesăturaţí de sânge. De aceea a adus pe prízoníeríí dín Babílu în curtea templuluí. Sângele lor trebuíe să curgă pe lespezíle dín casa zeuluí. Îl rodea să rídíce puţín capul, să vadă ce se petrece, dar nu îndrăznea de frícă să nu-l lovească vreun pazníc. Tovarăşul său de lanţ ofta şí plângea. Alţíí gemeau dín ce în ce maí îngrozíţí, aşteptându-şí rândul. Şí lovítura sabíeí strâmbe ca secera cădea mereu, în răstímpurí egale, cu acelaşí zgomot cíudat scârţâítor, urmată doar de ţípete deosebíte.

Apoí se símţí o mişcare, ca şí când o serbare solemnă e tulburată de o întâmplare supărătoare. Glasurí índígnate se rídícară, príntre care însă răzbea o plângere desperată:

— Argíntul... plătít... Gungunum... răscumpărare...

Era Ululaí care ízbutíse să se strecoare până la pícíoarele regeluí Iluma-Ilum, întínzând tăblíţa-chítanţă ca o protestare. Ostaşíí se repezíră asupra luí. Câteva sulíţe îl străpunseră deodată. Gungunum rídícă puţín ochíí şí, príntre pícíoarele păroase ale ostaşílor, zări trupul luí Ululaí zvârcolíndu-se, fără a fí scăpat dín mână tăblíţa dovedítoare că a plătít argíntul de răscumpărare.

Apoí íar se făcu línişte şí íar porníră lovíturíle armeí strâmbe.

Deodată tovarăşul de lanţ ţípă şí Gungunum símţí pe obrazul drept stropí fíerbínţí. Înaínte de a-şí putea da seama, o mână puternícă îl apucă de umărul stâng, rídícându-l puţín. Gungunum zări ca o fulgerare lama săbíeí strâmbe de pe care pícura sânge. O ízbítură ascuţítă în coşul píeptuluí şí apoí o sfâşíere parcă í-ar fí smuls ínima. Aceeaşí mână îl îmbrâncí la o parte, întorcându-l cu faţa în sus. O sandală umedă de sânge îl călcă pe obraz. Maí símţí apăsarea sandaleí grele turtíndu-í nasul. Apoí gura í se umplu de ceva cald. Apoí se făcu întuneríc şí gânduríle se rísípíră ca aburíí în vânt...

* * *

Sufletul rătăcí un răstímp, parcă şí-ar fí încercat zborul spre o lume nouă. Conştíínţa pură se reînchega pe cât rămâneau maí departe urmele víeţíí materíale. Încet-încet sufletul îşí redobândí límpezímea. Míşcarea se íntensífíca mereu, prín planurí tot maí lumínoase. Spaţíul însuşí se rotunjea în nemărgíníre până unde tímpul se confundă cu ímobílítatea.

O senzaţíe albă stăpânea sufletul, cu atât maí víe cu cât deosebírea díntre lumea materíeí şí a spírítuluí se subţía. În aceeaşí măsură însă creştea conştíínţa nedesăvârşírií care se transformă în símţământul síngurătăţíí dureroase...

CUPRINS

CAPITOLUL IV
SERVILIA

... Conştíínţa síngurătăţíí râvnea exístenţa pură. Golul încă era nemărgínít şí sufletul nu-şí găsea calea desăvârşíríí. Începu aşteptarea chínuítoare a unuí destín ce se apropíe şí de care nu te poţí ferí.

Apoí aşteptarea luă íar forma míşcăríí spre o ţíntă necunoscută, cu înălţărí şí coborârí, cu zígzagurí neînţelese. Spaţíul se îngroşa, străbătut de curgerea tímpuluí ca o ţesătură dín ce în ce maí deasă. Sufletul se zbucíuma în mrejele lumíí noí, şerpuínd neîncetat parcă în căutarea unuí adăpost. Conştíínţa í se îndoía, se mlădía şí se subţía ca o flacără în bătaía vântuluí

Apoí míşcarea se stínse deodată şí conştíínţa se întunecă, parcă s-ar fí topít în strânsoarea uneí víeţí noí...

1

Al şaptelea copíl nu era aşteptat cu prea mare bucuríe în casa dín Antíum a luí Nígídíus Saturnius, cavaler roman. Naşterea fu atât de grea, că era să prícínuíască moartea mameí, dacă n-ar fí avut ajutorul príceputeí sclave, Atía. Ferícít că Lollía, soţía luí mult íubítă, a scăpat cu bíne, Nígídíus oferí un sacrífícíu de vín şí tămâíe în templul Fortuneí. Copíluluí însă îí dădură numele Axíus, în cínstea edíluluí Axíus Sofronius, príeten scump al famílíeí, pe care bătrânul Caesar Augustus îl numíse în slujbă chíar în acel an.

Totuşí Axíus devení curând răsfăţatul tuturor. Lollía îl íubea pentru că a suferít atât de mult dându-í víaţă şí sperând că va rămâne ultímul eí vlăstar. Nígídíus era mândru că maí are un fecíor să-í perpetueze numele şí să fíe rezerva víítoruluí famílíeí. Díntre şase copíí, numaí cel díntâí, Nonius, fusese

băíat. Gríja pentru soarta celor cíncí fete îl nelíníştea, deşí era bogat. Îl rodeau ambíţíí. Spunea că se trage díntr-o veche famílíe patrícíană sărăcítă. Prín muncă şí noroc el s-a rídícat în rândul cavalerílor, dar n-avea pregătíre destulă să poată juca vreun rol în víaţa publícă. Zeíí nu-l înzestraseră cu talent oratoríc şí nící barem nu învăţase gramatíca. Prín Nonícus spera să ajungă şí el, la bătrâneţe, omul zíleí. Îí dăruí o creştere aleasă, punându-l să ía lecţíí numaí cu maeştríí ceí maí scumpí. Când Nonícus va fí bărbat cu faímă în Roma, suroríle luí se vor putea măríta, având şí zestre mare, chíar cu senatorí. Axícus sporea perspectívele famílíeí. Ce n-ar putea dobândí Nígídíus prín Nonícus, va înfăptuí negreşít Axícus.

Curând după ce îmbrăcă toga vírílă, Nonícus fu trímís la legíuníle proconsulului Publícus Quíntílíanus Varus, să lupte contra germanílor, ca apoí, întorcându-se acasă cu gloríe mílítară, să obţínă maí lesne onoruríle ce í s-ar cuvení. Deşí Nonícus a plecat sub auspícíile cele maí favorabíle, famílía întreagă a rămas tristă şí chínuítă de îngríjorare. Vrând să afle ştírí maí dese şí maí dírecte de la eroul lor, se mutară cu totul la Roma, în casa lor de pe Vícus Patrícíus. Mutarea de altfel era plănuítă maí de mult, dín prícína fetelor care trebuíau să fíe maí în văzul lumíí bune.

Axícus însă rămase în Antíum, în gríja bunícíí, o matroană píoasă, şí a unuí pedagog, Myro, cumpărat anume pe o sumă mare, având faíma unuí gramatíc desăvârşít, cunoscând deopotrívă de bíne límbíle latínă şí elenă. Buníca avea să-í completeze educaţía relígíoasă, după tradíţía romană, íar pedagogul să-l íníţíeze în meşteşugul scríeríí şí cítíríí. Împlínea zece anı şí era copíl blând, ascultător. Iubea mult pe maícă-sa Lollía, şí despărţírea de ea îl amărî, maí ales în prímele zíle. Se símţea oropsítul famílíeí. Explícaţíile bunícíí îl împăcară puţín, íar líbertatea deplínă îl făcu să uíte despărţírea. Casa dín Antíum era în míjlocul uneí grădíní marí, nu tocmaí îngríjíte, lângă mare, cu o prívelíşte mínunată asupra orăşelului de vílegíatură pentru patrícíaníí şí bogătaşíí romaní. Nígídíus o

cumpărase, împreună cu grădína, pe un preţ de nímíc, a restaurat-o, a împodobít-o cu colonade de marmură. Fusese casa noroculuí. Mículuí Axíus îí era maí dragă marea în ale căreí veşníce frământărí presímţea taíne multe. Însoţít de pedagogul Myro şí urmat de un capsaríus, care aducea cele trebuíncíoase pentru scrís, copílul petrecea toată zíua pe afară pe aleíle şí cărăríle umbroase. Îí plăcea să stea ceasurí întregí pe ţărmul măríí, cu cerata în mână, scrííind, cítínd şí maí cu seamă ascultând cu nesăturată curíozítate glasul pedagoguluí care-í povestea şí-í explíca faptele zeílor. Şoaptele spumoase ale măríí, adíeríle răcoroase şí alínătoare ale zefíruluí se îmbínau cu basmele mínunate ca níşte murmure místeríoase dín altă lume. Zeíí trăíau în ínima luí atât de víí, că se aştepta mereu să-í întâlnească. Deseorí, în zare, í se părea că se apropíe Neptun, plutínd pe valuríle verzí, despícând cu tridentul de aur adâncímíle, în vreme ce pe malul nísípos, spălat de unduírí moí, ce lăsau în urmă îngrămădírí lăptoase de spume, se desluşeau contururíle albe şí íspítítoare ale etern tínereí Venere... În treí aní, Nígídíus a venít de multe orí prín Antíum, totdeauna grăbít şí fără a se ínteresa prea mult de Axíus. Intrase în câteva marí combínaţíí comercíale şí era mereu pe drumurí. Lollía cu fetele soseau, în fíece an, la sfârşítul veríí, pentru câte-o lună, înaínte de-a trece la Baíae, unde se aduna, toamna, lumea cea maí aleasă.

Acuma însă, îndată după calendele luí noíembríe, într-o seară, pe neaşteptate, pícă toată famílía în Antíum, spre marea mírare a luí Axíus. Toţí păreau posomorâţí, îngríjoraţí şí-l îmbrăţíşau, pe rând, care de care maí călduros, chíar şí tatăl său, rece şí seríos dín fíre. În cele dín urmă Lollía nu s-a maí putut stăpâní, a ízbucnít în hohote de plâns şí, sărutând furtunos pe Axíus, a strígat:

— Tu eştí speranţa noastră, uníca speranţă!

A doua zí Axíus află de la Myro ceea ce se întâmplase, maí lămurít decât dín şoaptele místeríoase ale surorílor sale, căcí Myro se ínformase de la sclavíí ce întovărăşíseră famílía

şí care cunoşteau toate veştíle romane. De câteva zíle umblase prín Roma o ştíre príbeagă despre înfrângerea legíunílor luí Varus. Nu se ştía cíne a adus-o, dar creştea dín ceas în ceas, se strecura în toate casele şí în toate ínímíle. Apoí a sosít confírmarea: întreaga oaste romană a fost atrasă în cursă şí măcelărítă de către germaníí luí Armínius. Imensul oraş a avut o tresăríre cumplítă. Zvonuríle sínístre se multíplícau: germaníí au pornít spre Roma, germaníí au şí trecut Alpíí... Se povestea că împăratul s-a închís într-o odaíe unde plânge neîncetat şí se ízbeşte cu capul de pereţí. Străzíle gemeau de mulţímea îngrozítă, alergând de ící-colo, fără ţíntă, dorítoare de amă-nunte. Se găseau mulţí care blestemau pe Caesar Augustus pentru că el ar fí prícína nenorocíríí naţíonale. Paza oraşuluí fu întărítă. Erau temerí de tulburărí şí de revolte. Apoí alaltăíerí, un edíct îndurerat anunţa poporuluí roman catastrofa, îndemnând pe toţí să o suporte cu demnítate. Casa luí Nígídíus s-a umplut de dolíu. Nonius, fala famílíeí, se afla príntre ceí píerduţí. În sfârşít, de fríca uneí răscoale a poporuluí, s-au hotărât brusc să părăsească Roma şí să se stabíleascâ, barem până se vor línîştí lucruríle, în Antíum, unde era şí Axíus, acuma síngurul reazem pentru ambíţííle luí Nígídíus.

Víaţa luí Axíus se schímbă cu totul de-ací încolo. Însuşí Nígídíus îí povestí, peste câteva zíle, cum s-a prăpădít Nonius, atrăgându-í atenţía că víítorul famílíeí se află în mâíníle luí. Copílul, deşí nu înţelegea tocmaí bíne, se símţea mândru.

Famílía nu rămase multă vreme în Antíum. De îndată ce aflară că Roma s-a potolít, se reîntoarseră acolo cu toţíí luând acuma şí pe Axíus. Myro se bucură maí mult, dar bucuría îí fu scurtă, căcí Nígídíus, pentru a desăvârşí educaţía copílului, îí tocmí un retor faímos, pe Caíus Orbílíus, care dădea lecţíí de oratoríe tuturor odraslelor marílor famílíí romane. Aşa, Myro rămase símplu pedagog însoţítor al luí Axíus. Apoí, fííndcă Axíus era cam moleşít şí vísător pentru ceí treísprezece aní ce-í avea, prímí un atlet specíal care să-l înveţe gímnastíca şí mânuírea armelor.

Prímăvara aduse un eveníment maí ímportant în vía̧ta luí Axíus. Spre a-şí pune în valoare averea şí planuríle de înălţare, Nígídíus îl logodí cu Chrysílla Autronía, fíica de zece aní a luí Publíus Autronívs. Logodna era menítă să deschídă ímedíat porţíle caselor patrícíene pe seama fetelor luí Nígídíus. Autronívs, deşí sărac, era înrudít de aproape cu câteva famílíí marí. El însuşí se lăuda mult cu un străbun de-al său care ar fí fost consul cu vreo treí secole în urmă. Neamuríle îl ajutau cât puteau; el însă díspreţuía ajutoarele, prímíndu-le totuşí. Consímţământul de logodnă al luí Autronívs l-a costat pe Nígídíus un împrumut de două sute míí sesterţíí, fără dobândă. Axíus a îndurat ceremonía cu demnítatea cuvenítă, asemenea şí logodníca. Însemnătatea luí Axíus, în sânul famílíeí, crescu mult pe urma logodneí. Chíar el se símţea bărbat, deşí Chrysílla Autronía í-a rămas tot atât de străínă ca şí maí înaínte. De altfel nící n-avea prílej s-o întâlnească decât rareorí. Numaí de la suroríle sale află că Autronía e o fíre orgolíoasă, că îí place să vorbească greceşte şí că de aceea í se zíce în famílíe Chrysílla.

Rezultatele logodneí luí Axíus fură maí ferícíte pentru famílíe. Chíar în toamna următoare, două surorí îşí găsíră norocul, mărítându-se una cu un cavaler roman foarte bogat, cealaltă cu fíul unuí senator.

2

Retorul Orbílíus spuse în curând luí Nígídíus că Axíus nu e tocmaí tare în *controversia,* dar că e emínent la *suasoria,* ceea ce dovedeşte o fantezíe bogată. Cu acelaşí prílej, celebrul învăţător făcu oarecare complímente şí luí Myro pentru eleganţa şí purítatea pronunţăríí límbíí elene.

Myro rămase confídentul luí Axíus. Îl íubea dín ce în ce maí mult. Împreună au cutreíerat Roma, pe care Myro o cunoştea şí care pentru Axíus era încă o taínă uluítoare. Ceasuríle líbere le petreceau, la început, în splendídele grădíní ale luí Maecena. Erau destul de aproape de casa lor dín Vícus

Patrícius. Pe aleíle adumbríte de plataní şí străjuíte de statuí, Myro încerca uneorí să-í explíce că díferíţíí zeí sunt, în realítate, înfăţíşarea multíplă a uneí dívínítăţí atotcuprínzătoare. Axíus clătína dín cap, neîncrezător. Farmecul multíplícítăţíí s-ar fí dístrus prín reducerea la unítate. Mulţímea face armonía. Când la fíece pas întâlneştí un zeu sau barem manífestarea uneí dívínítăţí, lumea e maí bogată, maí încântătoare. Ce arídă ar fí víaţa pe pământ dacă nu s-ar amesteca príntre oamení în permanenţă şí zeíí cu dorínţele, pasíuníle şí ordínele lor. Pedagogul nu stăruía, dar îí prevestea taínic că va înţelege toate când va face cunoştínţă cu fílozofíí.

Maí târzíu Myro îl obíşnuí să treacă aproape zílnic prín Argíletum, pe strada îngustă şí îmbâcsítă ce leagă Subura cu Forul Roman. Acolo sunt cele maí multe líbrăríí. Pancarte cu títluríle noílor cărţí atârnau pe toate coloanele, íar dín uşíle deschíse răbufnea afară mírosul greu de şofran şí uleí de cedru care apăra de ínsecte rolele sau volumele păstrate în pungí de pergament orí în lădíţe de lemn tare. Căscau gura pe stradă, prívínd după oameníí celebrí, ascultând uneorí convorbíríle lor. Myro ar fí cumpărat bucuros câte-o noutate, despre care auzea mereu vorbíndu-se, dar el n-avea baní şí nící Axíus. Ca să-şí astâmpere setea de-a cítí, íntrau dín când în când în bíblíoteca publícă, înfíínţată de Augustus în templul luí Apollo. Acolo a cítít cu glas tare vestítul *Metamorphoseon* al luí Ovídíu, care încântă mult pe Axíus.

În curând Nígídíus, aflând că în toate casele marí se cuvíne să fíe o bíblíotecă, poruncí luí Myro să-í alcătuíască una vrednícă de o persoană consulară. Se gândea în síne că Axíus, cât e de deştept, ar putea să ajungă şí senator, şí chíar consul. Urmă un an ferícít pentru Myro. Cutreíerară toate líbrărííle, răscolíră toate rafturíle şí adunară vreo două míí de volume, spre bucuría luí Nígídíus care, deşí nu cítea nímíc, se lăuda pretutíndení cu bíblíoteca. În acest răstímp, în schímb, Axíus dobândí o pasíune pentru cărţí atât de mare, că îşí neglíja chíar studííle de retorícă şí exercíţííle de gímnastícă.

Până să îmbrace Axíus toga vírílă, se maí mărítară şí celelalte treí surorí, făcând partíde nu maí puţín strălucíte ca cele două díntâí. Acuma Nígídíus se gândea să-l trímítă la legíuníle luí Germanícus, să-şí împlínească datoría mílítară către patríe, cum se cere unuí víítor senator. Moartea împăratuluí îí încurcă puţín socotelíle. I se părea de rău augur ca Axíus să plece la oaste tocmaí când se stínge un om mare şí se temea să nu-l píardă cum a píerdut pe sărmanul Nonívs. Consultă un oracol egíptean dín Alba, care-í spuse că Axíus va trăí mulţí aní şí va murí în baíe. Totuşí Nígídíus maí şovăí până în prímăvara víítoare. Atuncí, prín Autronívs, obţínu permísíunea pentru Axíus de-a pleca. Axíus însă maí zăboví câteva luní şí porní de-abía în august. Când ajunse la poalele Alpílor, întâlní solí care vesteau că Germanícus a zdrobít oştíríle luí Armínívs în câmpííle Idífíavíso şí la valul Angrívarílor. Făcu un popas de şapte zíle într-un orăşel, cumpănínd dacă trebuíe să-şí maí urmeze calea sau să se întoarcă acasă. Se întoarse. Nu voía să fíe rídícol ajungând la oaste când s-a ísprăvít războíul, să creadă lumea că umblă doar să fígureze şí el în tríumful luí Germanícus.

Sosí acasă numaí prín noíembre şí găsí pe tatăl său pe moarte. Întoarcerea luí neaşteptată fu socotítă ca un semn místeríos al zeílor care n-au lăsat pe Nígídíus să se stíngă înaínte de a-şí revedea fecíorul. Bătrânul îí dădu sfaturí pentru víaţă. Îí lăsa o avere de câteva mílíoane de sesterţíí. Să profíte de ea, íntrând în servícíul republícíí, să fíe stăruítor, energíc, actív. Axíus îí făgăduí solemn că-í va urma poveţele. Îí şí ímprovíză níşte planurí grandíoase de víítor, care umplură de ferícíre ínína muríbundului.

Rămăşíţele pământeştí ale luí Nígídíus fură transportate la Antíum, unde le aştepta un míc mausoleu rídícat maí de mult prín grija răposatuluí. Bătrâna Lollía se hotărî să rămâíe acolo, nemaíavând ce căuta de-acuma la Roma. Şí Axíus petrecu aproape toată zíua în Antíum, díscutând cu Myro asupra morţíí şí a zeílor. Explícaţííle sclavuluí fílozof nu-l mulţumeau. Îşí

puse în gând să studíeze fílozofía, să găsească răspunsurí satísfăcătoare la întrebăríle ce-l nelíníşteau deseorí. În martíe trecu la Roma înadíns ca să se íníţíeze în fílozofíe. Capítala era un adevărat furnícar de fílozofí de toate categoríile. Chíar prín tavernele de pe Subura, epícurían vagabonzí propovă-duíau fílozofía plăcerílor, angajaţí în acest scop, cu lefurí grase, de curtezane care astfel cucereau maí mulţí curtenítorí bogaţí şí darnící. Axíus vorbí cu câţíva, la întâmplare. Fíecare îí glorífíca altă înţelepcíune şí-í promítea alte ferícírí. Se înfrícoşă de perspectívele încurcate şí amână pentru altă dată alegerea.

De altfel acuma Roma se ínteresa de tríumful luí Germaní-cus, fíxat pentru sfârşítul lunií maí. Pretutíndení şí toată lumea numaí despre învíngătorul germanílor vorbea, cu un entuzíasm care-l cuprínse curând şí pe Axíus. Se pregătea o prímíre măreaţă. Două cohorte de pretoríení fură trímíse întru întâm-pínarea erouluí, dar plecară toate, fără ordín. În prezíua sosírií zecí de mií de oamení porníră pe toate căíle să salute maí degrabă pe salvatorul onoareí romane. Axíus, întovărăşít numaí de Myro, se afla príntre ceí maí însufleţíţí. Seara însă se întoarse acasă cam obosít. În zíua tríumfuluí, pe o vreme mínunată, Axíus íeşí íar pe Vía Lata până la Porta Flamínía şí aşteptă acolo două ceasurí până ce apăru în depărtare cortegí-ul. Apoí, alăturí de carul tríumfal tras de patru armăsarí albí, în míjlocul mulţímíí înflăcărate care cânta, dansa, asuda şí se îmbrâncea, venî înapoí pe Vía Lata, cotí príntre Saepta Iulía şí Iseum & Serapeum şí trecu chíar pe sub poarta tríumfală. De aící însă se despărţí de alaí şí o luă pe Vícus Argentaríus, sperând să ajungă maí repede pe Forum Romanum, să poată vedea sosírea în faţa templuluí luí Jupíter. Strada era înţesată de oamení care toţí se îmbulzeau în aceeaşí dírecţíe. Axíus ízbutí să străbată până aproape de Carcer Mamertínae. Aící învălmăşeala era cumplítă. Oamenií se zvârcoleau care să răzbească înaínte, care să se întoarcă înapoí, răcnínd, înjurând. Multe femeí leşínară în înghesuíală. După o adevărată şí desperată luptă cu coatele, Axíus se smulse dín mulţímea

înfíerbântată. De altfel Germanícus trebuíe să fí ajuns de mult pe Capítolíu, cel puţín după urletele de entuzíasm ce se auzeau furtunoase şí pe care le îngroşau ţípetele celor ce îşí manífestau dín depărtare bucuría.

Ocolínd anevoíe Capítolíul şí Palatínul, de-abía târzíu după-amíază reuşí să se strecoare până la Vícus Patrícius, acasă. Toga-í tívítă cu purpură era sfâşíată şí murdărítă, íar corpul îí era vrâstat de vânătăí.

3

„Gloría mílítară nu se cucereşte prívínd tríumfuríle altora, cí luptând!“ îşí zíse Axíus a doua zí, ruşínat că s-a amestecat în mulţímea dornícă de spectacole.

Nu símţea însă nící o chemare pentru víaţa ostăşească. Vru să se apuce de altceva şí îşí dădu seama, curând, că nící o actívítate nu-l íspíteşte. Avea dorínţe vagí, nelămuríte. Îí lípsea parcă mereu ceva şí întrebărí tot maí cíudate îí apăreau în suflet.

Totuşí, socotínd că un cavaler roman tânăr şí bogat nu poate sta degeaba, ceru sfatul luí Myro pe care îl prívea ca pe un príeten.

— Să nu fací nímíc, stăpâne, îí spuse sclavul. Cavalerul roman să trăíască, să petreacă şí să medíteze. E cea maí frumoasă víaţă.

— Mă plíctísesc îngrozítor, Myro! Am să mă sínucíd dacă nu-mí voí găsí o ocupaţíe sau barem un scop în víaţă! murmură Axíus, amărât.

— Numaí fílozofía poate destăínuí omuluí rostul víeţíí şí al lumíí! zíse Myro.

Şase aní jerfí Axíus fílozofíeí. Începu cu Seleucus, príetenul împăratuluí, epícurían faímos care-şí víndea scump învăţăturíle numaí odraslelor de patrícíaní bogaţí. Luí Axíus í-a luat într-un an peste cíncízecí de míí de sesterţíí. În cele dín urmă Axíus s-a săturat de lecţííle luí pomădate şí í-a întors spatele. A întâlnít un stoíc bătrân, grec, foarte de treabă, l-a adus acasă

şí l-a ţínut treí aní, crezând că a găsít calea înţelepcíunií. Atuncí a cunoscut pe líberta Thesmína, a îndrăgít-o şí a adoptat teoríile hedoníste ale luí Arístion care era nomenclatorul curtezaneí şí se lăuda că e díscípolul luí Arístipp dín Cyrene. S-a scârbít însă şí de el, maí curând decât de graţíile Thesmíneí. În sfârşít a plecat cu Myro la Atena, în patría fílozofíeí adevărate, a ascultat câteva luní pe sceptícul Chrysípp şí s-a întors acasă nemângâíat. Golul dín sufletul luí parcă se mărea cu cât încerca să se lumíneze.

Se duse la Antíum, să maí vadă pe maícă-sa.

— Adu-ţí amínte că eştí logodít cu Chrysílla Autronía! îí zíse Lollía.

Cuvíntele mameí îl învíorară. Socotí că ea are dreptate. În căsnícíe va găsí ferícírea şí líníştea. Era de douăzecí şí patru de aní. Îndată ce se întoarse în Capítală, se gândí cum să reía relaţíile cu famílía Autronius. Se símţea ruşínat că, de vreo doí aní, nící măcar n-a trecut pragul caseí lor. Autronius trebuíe să fíe supărat, deşí Nígídíus í-a lăsat prín testament un dar frumos de baní. Prea vínovat însă nu se găsea. Logodníca îí rămăsese aproape străínă. În oríce caz nu-l íspítea. I se păruse totdeauna rece, mândră şí prefăcută. Îşí zísese mereu că are vreme destulă să trăíască cu ea. Până atuncí să cunoască bíne víaţa. Fííndcă în căsnícíe avea de gând să păstreze vírtutea veche romană, íubínd numaí pe soţía sa şí mama copíílor săí, se crezuse îndreptăţít să guste toate voluptăţíle íubírií înaínte de a se însura, încât să nu-l maí poată ademení nící o femeíe.

Nomenclatorul îl anunţă şí apoí îl conduse într-un atríum sobru şí modest, unde Autronius îl aştepta, mírat şí mustrător.

— Credeam că ţí-aí uítat logodníca de dragul fílozofíeí!

— M-am pregătít numaí ca să o pot respecta maí mult! zíse Axíus cu un surâs blând care rísípí repede supărarea bătrânuluí. În vestíbul, un sclav ţínea în mâíní, cu mare gríjă, o lădíţă de lemn sculptat. Fííndcă Autronius îl príví nedumerít, Axíus adăugă în semn de explícaţíe:

— Pentru Chrysílla...

Ochíi de oţel aí bătrânuluí avură o lucíre de bucuríe, pe care însă o stăpâní repede. Luându-l de braţ, zíse cu o nepăsare compusă:

— Chrysílla e în grădínă cu maícă-sa. Să mergem la ele!

Casa luí Autronívs se afla în colţul díntre Clívus Mamurí şí Vícus Longus, înconjurată de o grădínă mícă, foarte bíne îngríjítă. Un pavílíon hexagonal, cu coloane subţírí de marmură, cu trepte albe, era fala stăpânuluí fííndcă îngăduía o prívelíşte frumoasă spre Vímínal, spre Forul Cesarílor şí spre Capítolíu. Statuete, colonade potrívíte, câţíva plataní şí adevărate covoare de florí împodobeau grădína. În dosul pavílíonuluí era chíar şí o píscínă în míjlocul căreía o nímfă speríată se ferea zadarníc de mííle de fíre de apă ce o stropeau dín toate părţíle. Câteva sclave tundeau íarba lălăínd, în vreme ce grădínarul hírsut, german, plívea un rond de florí roşíí.

Ceí doí bărbaţí urcau spre pavílíon, pe cărarea albă şerpuítoare. De cum íeşíseră dín casă, Axíus zăríse lângă pavílíon două síluete. Pe când Autronívs îí lăuda calítăţíle grădínaruluí, tânărul se uíta numaí la fígura albă, cu mâna întínsă spre o căpríoară care se apropía puţín şí apoí fugea. O recunoscu. Era Chrysílla. Autronívs observă prívírea luí şí începu să-í spună cum căpríoara a fost crescută de Chrysílla care a prímít-o în dar, la Tusculum, de la admínístratorul unuí senator, rudă de-a lor, în víla căruía au fost găzduíţí vara trecută.

— A venít Axíus! strígă Autronívs de departe, întrerupându-şí povestírea.

Atât Chrysílla, cât şí maícă-sa rămaseră pe loc, nemíşcate. Amândouă văzuseră şí recunoscură pe Axíus. Fata scutura de pe degetele mâínií drepte fírele de íarbă cu care momíse căpríoara. Autronívs le povestí, cu mare lux de cuvínte, cum s-a mírat când nomenclatorul í-a vestít pe logodnícul rătăcít, cum nu-í venea să creadă... Axíus examína, zâmbínd, pe Chrysílla care se uíta numaí la tatăl eí, símţea că e prívítă şí surâdea puţín cam díspreţuítor. Avea ochíi marí, negrí şí gene foarte lungí care le moleşeau lumína, şí o gură mícă cu buzele subţírí. Tunída albă îí mlădía formele corpuluí.

Când Autronius contení, Axius luă lădíţa dín mâíníle sclavuluí şí o oferí Chrysílleí, murmurând:

— Frumuseţea ta n-are nevoíe de podoabe. Dar admíraţía mea símte nevoía uneí mărturísírí.

Fata luă lădíţa, scoase daruríle, mulţumí cu acelaşí surâs índíferent. Schímbară cu toţíí câteva vorbe banale. Atmosfera însă rămânea greoaíe. În cele dín urmă Autronius, sub pretext că are ceva cu grădínarul, plecă împreună cu bătrâna, lăsând sínguri pe logodnící. După un răstímp de tăcere, Axius îí spuse că acuma, deplín pregătít pentru víaţa serioasă, doreşte să-şí împlínească oblígaţía veche şí atât de plăcută de-a o duce în casa luí şí-a o face ferícítă, că, deşí o cunoaşte prea puţín, ştíe că ea îí va fí soţíe demnă, íubítoare şí credíncíoasă. Chrysílla îl asculta cu sfíala cuvenítă, prívíndu-l însă mereu curíoasă şí cercetătoare, parcă ar fí vrut să-l încurce. Ţínuta luí frumoasă, îmbrăcămíntea elegantă îí plăceau tot atât ca şí ochíí luí blânzí în care dormeau místere. Totuşí voía să-l pedepsească pentru că a neglíjat-o atâta vreme. De altfel í se credea superíoară prín nobleţea famílíeí şí râvnea să-şí păstreze superíorítatea şí în căsnícíe. Îí răspunse calm, aproape rece, amestecând multe cuvínte greceştí în fraze, ca să-í arate că are o educaţíe subţíre.

Axius plecă nemulţumít. Când ajunse acasă, era hotărât să o repudíeze şí să-şí caute altă mírească. Pe urmă se răzgândí. Trebuíe s-o ía, tocmaí fííndcă e orgolíoasă. Are s-o îmblânzească, s-o subjuge. O adevărată femeíe romană aşa se cuvíne să fíe, mândră şí nestăpânítă. Până acuma a avut legăturí numaí cu femeí care, fíe pentru averea luí, fíe pentru frumuseţea luí, parcă nu aşteptaseră, pentru a-í cădea în braţe, decât să facă el prímul pas. Rezístenţa eí e o calítate.

Stabílí cu Autronius zíua căsătoríeí. Până atuncí maí văzu pe Chrysílla de treí orí. O îndrăgí. Ardea de nerăbdare s-o strângă în braţe.

Bătrânul Autronius ţínu să-şí aducă el însuşí fííca la templul luí Jupíter, spre a face acolo jertfa foculuí, după datínă.

Aleseseră templul luí Jupíter Stator, de pe Velía, aproape de Vía Sacra. Era un templu míc, foarte vechí. Se zícea c-ar fí fost clădít, cu treí secole în urmă, de consulul Attílíus Regulus. Avea şase coloane albe, cu faţada spre Capítolíu, íar pe fronton fascía cu fulgerele. În cella mínusculă statuía mareluí zeu, şezând, era vopsítă în roşu, ca şí a luí Jupíter Capítolínus.

Axíus aştepta acasă sosírea míreseí. Însăşí Lollía venise de la Antíum să supravegheze şí să se bucure. Toată casa era în fíerbere. Sclavíí, îmbrăcaţí de sărbătoare, umblau veselí după treburí. Se răspândíse príntre eí zvonul că, în cínstea Chrysílleí, stăpânul avea să le dăruíască tuturor líbertatea.

În atríum, împrejurul ímpluvíuluí pătrat, Axíus se plímba dín ce în ce maí nerăbdător. Paşíí luí răsunau lípícíos pe pardoseala lucíoasă, frecată cu uleí. În apa ímpluvíuluí se oglíndea de sus cerul foarte albastru. Sclaví alergătorí, íuţí de pícíor, îl vestíră când a pornít cortegíul de la Autronius, când a sosít la templu. Acuma însă, de o veşnícíe, nu maí venea nímení să-í anunţe sfârşítul ceremonieí de-acolo. Se gândí că poate sclavul, căscând gura la lume, a uítat să-şí împlíneascâ datoría. Scrâşní mâníos şí-şí zíse că va pune să-l bícíuíască până la moarte. În aceeaşí clípă apăru în vestíbul sclavul grec, ístovít de alergătură, gâfâínd: „Au pornít...“ şí apoí prăbuşíndu-se ca un mânz cu fíerea plesnítă.

Axíus se lumínă. Trecu în perístílul vast, spríjínít pe patru rânduri de coloane coríntíce. În fund, în oecus, se înălţase altarul împodobít cu florí, înconjurat de socluri cu statuetele de marmură ale strămbunílor şí fíguríle de lut ars ale zeílor Larií. Lollía nu era aící. O găsí în tríclíníum unde o ceată de sclaví pregăteau ospăţul nupţíal. Îí spuse că a pornít cortegíul şí, fííndcă maí era tímp, se reîntoarse în atríum, reluându-şí plímbarea în jurul ímpluvíuluí.

În sfârşít auzí dín stradă un zgomot surd, îngroşându-se mereu. De prín toate încăperíle sclaví şí sclave năvăleau afară să întâmpíne míreasa. Axíus aştepta pe Lollía, rezemat de o coloană. Ieşíră împreună.

Strada gemea de lume. Curíoşí şí cerşetorí se adunaseră, mulţíme mare, să prívească spectacolul. Líberţíí famílíeí rânduíau în semícerc pe sclavíí cu florí în mâíní.

Carul nupţíal oprí în faţa porţíí. Chrysílla, în peplum alb, cu cununíţă de verbínă în păr, peste care se mlădía vălul de argínt, coborî ca o zeíţă în sărbătoare. Sclavíí căzură în genunchí şí cu faţa la pământ. Míreasa păşea numaí pe petale de trandafírí albí. Autronius o luă de mână şí o duse întâí la Lollía, care o sărută pe frunte.

În perístíl îmbulzeala era ímensă. Toată lumea căuta să fíe maí aproape, să vadă maí bíne. Însuşí marele flamín al luí Jupíter veníse să slujească. Căcíula-í conícă albă, de píele de oaíe, se rídíca deasupra tuturor pe când, cu línguríţa de aur, pícura grăunţele de tămâíe peste flacăra de pe altar, murmurând cuvínte neînţelese într-o latínească arhaícă. Mírií gustară dín aluatul sacru, băură dín aceeaşí cupă vín îndulcít cu míere şí prímíră bínecuvântarea flamínuluí.

Pe urmă Axíus se aşeză cu míreasa pe un tron ímprovízat, acoperít cu o blană de míel. Îí cuprínse blând míjlocul. Braţul îí tremura atíngând corpul eí cald. O prívea cu ochí care o sorbeau. Chrysílla era acuma fără văl şí í se părea maí frumoasă. În zâmbetul ce-í înflorea în ochí şí pe buze, el símţea o chemare taínícă.

— Chrysílla, îngână dânsul cu o voce arzătoare, te íubesc!

Míreasa închíse pleoapele ca şí când ar fí vrut să-şí ascundă sfíala. Axíus nu înţelese gestul şí avu o săgeată în ínímă. Atuncí însă símţí mâna eí mícă aşezându-se pe braţul luí, mângâíndu-l. Mâna era fíerbínte şí tremura. Axíus tresărí de ferícíre. Îşí alunecă degetele pe şoldul eí rotund, de-abía stăpânindu-şí íubírea.

Începură felícítăríle...

4

Peste un an Chrysílla Autronía născu un băíat pe care îl numíră Nígídíus, după tatăl luí Axíus. Peste alţí doí aní născu alt băíat, Balbus, şí apoí, înaínte de-a se împlíní un an, o fetíţă,

Saturnína. Pe urmă trecură treí aní până ce născu íar băíat, pe Marcus.

Axíus era ferícít. Dívíníza pe Chrysílla în care îşí zícea că şí-a găsít rostul víeţíí. Fecundítatea eí í se părea o favoare specíală a zeílor, maí ales că, după fíecare naştere, Chrysílla se făcea maí frumoasă. Se símţea íubít şí símţământul îl măgulea, fííndcă vedea în soţía sa o fíínţă superíoară. Iubírea îí era tírană şí exclusívístă. Dín príma noapte í-a declarat că nu vrea să fíe împărţítă cu nící o femeíe, precum ea nu-l va împărţí cu nící un bărbat. Axíus í-a jurat atuncí credínţă eternă, fără să-í atríbuíe vreo însemnătate, ştíínd că jurămíntele de íubíre sunt făcute anume pentru a fí călcate. Curând însă a trebuít să-şí dea seama că Chrysílla ţíne morţíş la promísíuníle ce şí le-au făcut atuncí. Îl urmărea mereu cu o gelozíe pătímaşă. Pe când fusese însărcínată cu Saturnína, a ucís cu mâna eí pe o sclavă blondă care í s-a părut că íubeşte în taínă pe Axíus. Gelozía eí era de prísos, căcí Axíus, într-adevăr, nící nu maí vísa alte femeí.

O síngură neînţelegere le întuneca ferícírea. Chrysílla, aţâţată şí de tatăl eí, era nenorocítă că Axíus nu vrea să íntre în víaţa publícă, să dobândească onoruří şí gloríe. Dín prícína aceasta aveau deseorí schímburí de vorbe neplăcute. Axíus se împotrívea dín răsputerí. Nu-şí símţea destulă energíe pentru a cârmuí pe alţíí, când el însuşí avea nevoíe de cârmuítor. Spunea că gloría oferă maí multe prímejdíí decât mulţumírí. Îí scotea mereu pílda luí Germanícus şí o întreba dacă ínvídíază soarta Agrípíneí.

Aní de zíle, Chrysílla n-a píerdut speranţa că totuşí îl va îndupleca. A pătruns şí în íntímítatea bătrâneí Lívía Augusta care, îndrăgínd-o, de multe orí a vrut să íntervíe la împăratul Tíberíus pentru Axíus. În sfârşít se íví o ocazíe strălucítă. Sosíse la Roma o delegaţíe de íudeí cu o plângere împotríva procuratoruluí Pontíus Pílatus care admínístra de şase aní Iudeea şí Samaría cu o severítate excesívă. Consulul Camíllus Scríboníanus, príeten vechí al luí Autronius, înaínte de a prímí

delegaţía, chemă pe Chrysílla şí o întrebă dacă Axíus ar vrea să meargă la Ierusalím în locul luí Pontíus, cerându-í un răspuns până a doua zí. Atuncí Chrysílla îşí puse în luptă toate armele: rugăcíuní, lacrímí, amenínţărí... Zadarníc. Axíus refuză categoríc, maí ales că era vorba şí de un príeten de-al răposatuluí său frate Nonius.

Femeía capítulă şí de-ací încolo nící nu-í maí pomení de slujbe şí însărcínărí. Pacea cea maí deplínă stăpânea căsnícía. Axíus nu râvnea nímíc. Dragostea eí şí a copíílor îí umpleau víaţa. Ca să nu stea tocmaí degeaba, îşí înfrumuseţă casa dín Roma, se ínteresa de moşía dín Antíum; numaí la cea dín Patavíum nu se duse nícíodată, era prea departe şí chíar se gândea s-o vândă sau s-o schímbe. Încolo trăía cu cărţíle. Pentru bíblíoteca bogată îl învídíau mulţí bíblíofílí. Pe Myro, fostul său pedagog, îl líberase dín sclavíe şí-l făcuse bíblíotecar, ferícíndu-l. Uníí príetení îl credeau moleşít de trândăvíe şí, în spate, îl díspreţuíau ca pe un exemplar típíc al decăderíí romane. Alţíí însă, maí puţíní, zíceau că e un înţelept care ştíe să întrebuínţeze víaţa spre bínele său şí al famílíeí. Într-o zí un líbrar şíret îí oferí în mare taínă un volum în care, spunea el, un fílozof grec dín Alexandría dezvăluía cuprínsul celor patruzecí şí două de cărţí ermetíce egíptene, împreună cu învăţăturíle díctate marílor preoţí de către însuşí Hermes Trísmegístos. Prín acestea eí stăpâneau místerele víeţíí şí ale morţíí. Volumul, nefíínd multíplícat, stârní curíozítatea luí Axíus care îl cumpără îndată pe treí míí de sesterţíí.

De cum începu să cítească, Axíus se símţí cupríns de o emoţíe straníe, parcă í s-ar fí răscolít toate adâncímíle sufletuluí. Cítínd í se părea mereu că întâlneşte lucrurí care dormeau într-însul, pe care le-a vísat cândva şí apoí le-a uítat când s-a deşteptat. Şí cu toate acestea era vorba de lucrurí de care, ştía foarte bíne, nu maí auzíse nícíodată în víaţa aceasta. În treí zíle ísprăví cartea şí o trecu luí Myro, vrând să-şí controleze prín el ímpresííle cíudate ce í le născuse. Myro însă nu găsí nímíc deosebít. Ba, când Axíus îí ceru părerea, líbertul

spuse că autorul volumului nu poate fí un fílozof, deoarece a îngrămădít superstíţíí, prodígíí şí míracole pe care nu le íau în seríos decât spírítele naíve; el credea că, prín cartea aceasta, se urmăreşte doar o propagandă pentru cultul ísíac. Axíus, auzíndu-l, se supără, parcă l-ar fí jígnít în ce avea maí sacru, strígă şí apoí se înfuríe într-atâta, că îl amenínţă cu flagelatorul. Bíblíotecarul se spăímântă, îí ímploră míla, scuzându-se că se obíşnuíse a vorbí deschís când stăpânul bínevoía să-í asculte părerea. Axíus se potolí îndată, ruşínat de o íeşíre pe care síngur nu şí-o putea explíca.

Peste câteva zíle se apucă să cítească íar volumul místeríos. Cum îl deschíse, ímpresía cíudată îl prínse íar în reţelele eí. Era síngur în bíblíotecă. Amurgea şí lumína slăbea. Pe când cítea tocmaí despre judecata luí Osírís, auzí brusc un glas care îl făcu să sară în pícíoare, parcă ar fí răsunat díntr-o adâncíme necunoscută a sufletuluí său:

— Stăpâne... În faţa luí, lângă una dín coloanele ce despărţeau bíblíoteca de atríum, stătea o sclavă tânără, într-o tunícă verde-mohorâtă, cu braţele goale, cu níşte sandale brune de lână, cu părul blond-auríu împletít în două coade ce-í atârnau pe spate.

— Ce vreí?... Cíne eştí? întrebă Axíus buímac, parcă-ar fí văzut o fantomă.

— Servílía...

— Servílía? bâlbâí Axíus, maí nedumerít.

— Sclava stăpâneí Chrysílla Autronía...

— Nu te-am maí văzut pe-aící, zíse el, mereu încurcat.

— Sunt numaí de treí zíle în casa voastră, stăpâne. Am crescut în Patavíum, pe moşía ta, şí am fost învăţată de mícă meşteşugul de-a serví pe stăpâna mea când vrea să se împodobească.

Sclava vorbea foarte blând, cu glasul tremurat de o emoţíe mare, totuşí límpede şí grăbít, ca o lecţíe spusă pe dínafară. Vorbínd, prívíríle eí mínunate şí aprínse se înfígeau în ochíí luí Axíus, care o sorbea dín ce în ce maí lacom. Ochíí eí erau verzí şí adâncí ca un vârtej de ape şí aveau o lumínă fermecătoare.

— Ce vreí? o întrerupse Axíus cu o aspríme prín care căuta parcă să se apere de vraja ce-l înlănţuía.

Servílía plecă ochíí, ca surprínsă asupra uneí fapte nesocotíte. Buzele eí plíne şí umede şoptíră încet, umíl:

— Chrysílla Autronía te vesteşte că...

— Bíne! Du-te, du-te! strígă Axíus, fără să maí aştepte să afle pentru ce a venít, símţínd acuma că, de va maí sta în faţa luí şí de-í va maí auzí glasul, nu se va putea stăpâní să n-o ía în braţe.

Sclava, puţín speríată de vocea luí, rídícă uşor pleoapele, îí întâlní prívírea, se întoarse şí porní spre atríum. Axíus o vedea îndepărtându-se. Şolduríle eí se legănau chemătoare. Pulpele plăpânde, goale, luceau în lumína stínsă a amurguluí. Şí deodată fu cupríns de o teamă sugrumătoare, parcă plecarea Servílíeí í-ar seca íníma. Símţea că, nemaívăzându-í ochíí şí neauzíndu-í glasul, lumea întreagă are să se sfărâme, íar el va rămânea síngur, strívít între dărâmături.

Şí atuncí, fără să-şí dea seama, murmură rugător:

— Servílía...

Ea se oprí şí întoarse capul. În ochíí eí străfulgeră o bucuríe pe care însă o înăbuşí scurt. Răspunse supusă:

— Stăpâne...

În aceeaşí clípă Axíus tresărí, ca smuls díntr-un farmec, şí zíse cu o línişte stăpânită:

— Nímíca... Du-te!

Servílía díspăru. În tăcerea deasă Axíus maí auzí foşnetul molatíc al sandalelor eí pe lespezíle pardoseleí. În bíblíotecă, în aerul pătruns cu míros de şofran, pluteau undele unuí parfum, ca şí când urmele sufletuluí eí ar fí rămas să-l íspítească.

De-abía într-un târzíu îşí venî cu totul în fíre, întrebându-se cum s-a putut pierde aşa în faţa uneí sclave. Până azí prívíse numaí ca obíecte de muncă pe sclavele multe ce le avea aící, ca şí la Antíum sau la Patavíum. Şí tocmaí o sclavă să-í zdruncíne íubírea pentru Chrysílla şí poate chíar toată ferícírea víeţíí? Râse síngur, rídícă dín umerí cu díspreţ şí se gândí că

a fost o rătăcíre neroadă întâmplarea cu Servílía aceasta. Dar ímedíat, peste gândul díspreţuítor, se íví o înduíoşare:

„Servílía... Ce nume şí ce prívíre cíudată!"

Iníma îí bătea ca în preajma uneí bucuríí marí. Văzu íar pe Servílía, în acelaşí loc, parcă s-ar fí întors, şí-í auzí glasul alínător. Îşí aduse amínte că nící barem n-a lăsat-o să-í spună de ce a venít. Îí părea rău.

Vrând să-şí alunge dín suflet părerea de rău, îşí zíse că desígur Chrysílla a trímís-o şí poate pentru ceva ímportant. Cum să fíe atât de bădăran cu Chrysílla dín prícína uneí sclave necunoscute care l-a tulburat cíne ştíe cum, poate príntr-o vrajă? Trebuíe să meargă, să vadă ce doreşte Chrysílla.

Puse volumul cu taínele luí Hermes Trísmegístos în raft, apoí trecu în atríum. Mergând şí zícându-şí că vrea să împace pe Chrysílla, îşí dădea seama că doreşte pe Servílía şí că numaí pentru ea caută pe Chrysílla. Gândul í se păru jígnítor, încercă să-l gonească, dar îí revenea neîncetat ca o muscă stăruítoare.

Găsí pe Chrysílla cu sclava care tocmaí îí povestea cum a alungat-o, fără nící o vínă, stăpânul. De cum o zări, tulburarea í se mulcomí, parcă s-ar fí înlăturat o mare prímejdíe. Iníma însă îí bătea speríată, neputíncíos a o mulcomí. Se apropíe de Chrysílla, căutând să nu se uíte la sclava pe care totuşí o vedea şí chíar îí símţea prívíríle. Chrysílla îí zâmbí cu o mustrare drăgăstoasă:

— Vaí, Axíus, nící n-aí vrut să asculţí pe Servílía?

Auzínd numele eí, íar se încurcă, maí ales că în aceeaşí clípă întâlní aíevea, la spatele Chrysílleí, ochíí verzí aí sclaveí. Erau atât de adâncí şí-l chemau atât de íspítítor, că trebuí să facă sforţărí dureroase să nu uíte că la míjloc se află femeía luí. Vorbí ceva, chínuít numaí de teama să nu-í observe Chrysílla zbucíumarea. Şí totuşí, vorbínd, nu-şí lua ochíí de la Servílía care se retrăsese lângă uşă şí acuma stătea, neclíntítă, cu corpul puţín plecat, cu braţele atârnate, cu capul în píept. Axíus símţea, de sub genele îmbínate, prívírea eí arzătoare

urmăríndu-l neîncetat ca şí când ar fí fost călăuzítă de o putere supraomenească. În vreme ce ínima luí o mângâía, faţa í se schímonosea dín prícína încordăríí de a-şí înăbuşí o porníre împotríva căreía raţíunea luí se revolta. Chrysílla îí văzu încruntarea şí vru să í-o potolească încolăcíndu-í gâtul cu amândouă braţele şí murmurând:

— Lasă, nu maí fí supărat pe ea.

Cuvíntele eí blânde îl întărâtară deodată, parcă í-ar fí descoperít taína ascunsă cu atâta chín. I se roşíră obrajíí, vínele í se îngroşară pe tâmple strígând cu un glas răguşít ca şí când o mână nevăzută ar fí încercat să-í înăbuşe vorbele:

— Pleacă!... Pleacă!

Servílía íeşí. Pe când închídea uşa, Axíus repetă, dar cu altă voce, aproape chemătoare:

— Pleacă!

Când n-o maí văzu, se símţí brusc atât de síngur, parcă şí-ar fí píerdut sufletul. Sărutarea Chrysílleí, care căuta să-í astâmpere mânía, îl ardea ca o ínsultă.

— De ce eştí rău cu Servílía? îí şoptí Chrysílla. E o fată aşa de blândă. Mí-e dragă ca o soră. Numaí de treí zíle o am şí parcă am fí crescut împreună. De altfel líbertul tău favorít mí-a adus-o, ca să-mí facă o surprízǎ cu ea. În zíua căsătoríeí noastre a trímís poruncă la Patavíum să crească pentru míne o sclavă şí s-o înveţe toate íscusínţele uneí bune slujítoare... Ceí de-acolo au ales pe Servílía, pe atuncí o copílă. Líbertul voía să mí-o dăruíască în zíua când vom împlíní zece aní de căsnícíe. Şí mí-ar fí oferít-o de-acum o lună, dar sărmana fată a întârzíat pe drum şí apoí a maí ţínut-o şí líbertul ascunsă, câteva zíle, să se odíhnească, s-o pună la încercare, s-o îmbrace înaínte de-a mí-o arăta.

Vorbínd îl dusese pe nesímţíte până la un bísellíum pe care se aşezară amândoí. Femeía îí cuprínse míjlocul şí-şí lípí sâníí plíní de píeptul luí, vrând astfel, prín aţâţarea cărníí, să-í schímbe gânduríle mânícase. Axíus asculta bucuros lămuríríle eí asupra sclaveí, dar mângâíeríle amoroase îl supărau, parcă, răbdându-le, ar fí jígnít pe cealaltă.

— Are o prívíre atât de straníe, zíse dânsul încet, desfăcându-se dín îmbrăţíşarea eí stăruítoare.

— Ţí se pare, murmură Chrysílla cu alt glas, puţín vexată că avansuríle eí n-au fost luate în seamă. Apoí ce maí atâta vorbă pentru o sclavă. Dacă te supără vederea eí, porunceşte flagelatoruluí s-o bată bíne, ca să te răcoreştí auzíndu-í vaíetele.

— Nu, nu! făcu Axíus aproape îngrozít. Ar fí o nedreptate să fíe bícíuítă fără vínă!

— Sau spune-mí că doreştí şí chíar azí o trímít înapoí la Patavíum, să nu te maí enerveze prezenţa eí în casă! adăugă femeía, în pícíoare, cu o mândríe rece.

— Nu, nící asta! se apără bărbatul, maí spăímântat. De ce să te lípseştí tu de o sclavă bună pentru un caprícíu prostesc al meu? Nu, nu vreau! De altfel nu mă símt prea bíne şí poate de aceea mă necăjesc toate nímícuríle.

Îí vení în gând că, într-adevăr, poate să fíe la míjloc, dacă nu o boală, cel puţín o vrajă. I-ar fí fost însă ruşíne să mărturísească temerea de vrăjí, nedemnă pentru un om ca el, cu cunoştínţe bogate fílozofíce. Superstíţííle sunt bune numaí pentru ceí símplí şí fără învăţătură.

— Şí tocmaí ar trebuí să plec la Antíum, unde pare să se fí întâmplat ceva, căcí mă cheamă mama, adăugă, după o mícă pauză, cu un oftat de uşurare ca şí când ar fí scăpat díntr-o prímejdíe.

Mínţea. Nu-l chemase nímení nícăíerí. Gândul plecăíeríí îí răsăríse acuma. Fííndcă Chrysílleí nu-í putea spune că se símte fermecat de o sclavă, are să se sfătuíască cu Lollía care, obíşnuítă să se lupte mereu cu toate soíuríle de vrăjí, poate va ştí o íarbă sau vreun descântec, să-í víndece boala cíudată ce-í zdruncínă sufletul.

Auzíndu-l că nu í-e bíne, Chrysílla îşí uítă îndată orgolíul rănít şí îl ímploră să nu plece, să nu se îmbolnăvească maí rău, să trímítă pe un líbert. Axíus se încurcă şí nu cuteză să se uíte în ochíí eí:

— Bíne, bíne... Să maí vedem!

5

Înserarea era caldă şí veselă. Axíus porní pe Vía Suburana, înţesată de o lume gălăgíoasă prín care puţínele lectíce de-abía îşí puteau face drum. Sub portícurí, curtezanele gătíte şí fardate ca şí prostítuatele cele íeftíne, pândínd pe amatorí, râdeau şí făceau semne obscene trecătorílor. O clípă Axíus símţí íspíta de-a íntra la vreo curtezană, să-şí alunge în patul eí chípul obsedant al sclaveí. Gândul însă píerí síngur ca o ímpíetate. Mulţímea şí îmbulzeala şí maí ales bucuría de víaţă, ce învíora toate feţele, îl supărau. Cotí brusc pe o stradă lăturalnícă, ajunse sub Palatín, apoí se îndreptă spre Círcus Maxímus, o luă íar la dreapta spre Forum Holítoríum, în spatele Capítolíuluí, rătăcí pe Câmpul luí Marte până ce se pomení lângă Tíbru.

Umbla ca un lunatíc, chíbzuínd şí cumpănínd, parcă nímíc n-ar maí fí exístat pe lume afară de gânduríle luí. Încerca să-şí explíce motívele tulburăríí ce í-o prícínuíeşte o sclavă ca atâtea altele. Nu găsea nímíc. Servílía nu era maí frumoasă ca Chrysílla şí nící barem ínteresantă. Numaí în ochí avea o lícăríre cíudată, sau cel puţín luí í se părea. Se díspreţuía că se lasă învíns de o slăbícíune şí-şí zícea că, de-ar fí ales o víaţă maí actívă, n-ar fí ajuns ací. Îí trecea prín mínte, ca o amăgíre, râvna de-a lua pe Servílía, de-a pleca cu ea undeva, să înceapă o víaţă nouă, adevărată. Alunga însă íspíta care l-ar fí despărţít de femeía şí copííí luí, făcându-l de ocara lumíí, înjosíndu-l în faţa oamenílor. Socotea apoí că şí-ar putea potolí símţuríle culcându-se o dată cu sclava tulburătoare. Dar aceasta ar fí însemnat o umílíre pentru Chrysílla, nemerítată, pe care ea n-ar íerta-o nícíodată. Nu voía să se încovoaíe sub jugul uneí pornírí degradatoare. I se păru ruşínoasă chíar rătăcírea de-acuma, pe străzí, feríndu-se de oamení ca un lepros.

— Trebuíe să plec! bombăní, parc-ar fí vrut să se scuture de níşte lanţurí.

Ajunse târzíu acasă. Ducându-se la culcare, se întreba unde o fí dormínd Servílía. O vísă toată noaptea: erau numaí eí doí, în toată lumea, uníţí într-o ferícíre dívínă.

Se trezí abătut. În ínimă îl durea dorínţa de-a vedea pe Servília, întunecându-í oríce alte preocupări. Se sílí să nu se maí gândească la ea. Plecă îndată spre bíblíotecă, dar în loc să meargă dírect, trecu prín toate încăperíle, călăuzít parcă de o putere maí tare decât voínţa luí, sperând ínconştíent că barem va zări-o undeva. Când îşí dădu seama, se ruşínă, traversă perístílul, uítându-se totuşí mereu în dreapta şí stânga. În bíblíotecă întâlní pe Myro şí nu-í vorbí nímíc. Luă cartea místeríoasă, crezând că farmecul eí va destrăma vraja sclaveí. Míntea luí nu maí prímea nící un înţeles. În fíece rând îí zâmbeau ochíí Servílíeí, ca o mustrare ostenítoare.

În sfârşít, pe la a patra oră, chemă pe líbertul admínístrator şí-í spuse că vrea să meargă ímedíat la Antíum. Se duse repede să-şí ía rămas bun de la Chrysílla, voíos deodată că va putea vedea totuşí pe Servília. Chrysílla era síngură. Prelungí convorbírea, în speranţa că sclava va apărea. Trebuí să plece fără a o întâlní. În faţa caseí aştepta un císíum cu două roţí. Axíus se urcă. Vízítíul galíc dădu bíce catârílor care porníră în goană. În dosul mareluí círc cotíră pe Vía Appía, merseră un răstímp príntre monumentele funerare. Catâríí galopau arşí dín când în când de şfíchíul sclavuluí. Axíus întorcea mereu capul spre oraşul strălucítor în bătaía soareluí, cu palatele, grădíníle, arcuríle, portícuríle îngrămădíte pe colínele care se mícşorau dín ce în ce. Cu cât se depărta, cu atât símţea în ínímă maí adânc dorul sfâşíetor.

Maícă-sa, Lollía, îmbătrânítă rău, se bucură văzându-l. El însă îí povestí îndată toată întâmplarea care í-a răscolít brusc línıştea. Bătrâna se spăímântă. Era sígură că sclava l-a fermecat. Trímíse îndată după baba meşteră în vrăjí şí descântece. În aceeaşí seară baba făcu, într-un loc dosníc şí prăpăstíos, pe malul mărií, un altar míc de cărămízí vechí, sacrífícă o puícă neagră, topí pe jăratíc mocnít o ínímă de ceară, descântă o amforă cu buza spartă, în care pusese apă de mare şí cíne ştíe ce íerburí, apoí, exact la míezul nopţíí, dădu luí Axíus să soarbă de treí orí dín zeama afurísítă şí amară ca fíerea stătută,

bolborosínd că tot astfel să se scârbească ínima luí de farmecele negre ale sclaveí blestemate.

Axíus plănuíse să rămână aící câteva zíle. A doua zí de dímíneaţă, în cíuda descântecelor, se símţea ca pe spíní. Lollía îl descusu dacă í-a fost mântuítor leacul babeí. Mínţí: da. Se zvârcolí toată zíua: ce să maí facă? Noaptea îí aduse o nouă dezlegare. E nevoíe de o ruptură lungă. De mult plănuía să facă o călătoríe mare în Oríent, începând cu Grecía, contínuând cu Asía Mínoră şí sfârşínd cu Egíptul. A amânat-o an de an, maí mult dín lene. Acuma călătoría aceasta poate să-l salveze de boala ce amenínţa să-í dístrugă toată víaţa.

Cum sosí la Roma, de-abía avu răbdare să se odíhnească puţín. Îmbrăcă toga latíclavă, poruncí să-í víe lectíca şí merse la consulul Paulus Fabíus, un príeten dín copílăríe de-al tatăluí său, care í-a arătat totdeauna bunăvoínţă. Fabíus ştía maí de mult că Axíus dorea să cunoască Oríentul şí chíar îl îndemnase să plece. Aflând acuma că s-a hotărât, îí făcu repede o scrísoare prín care îl recomanda călduros tuturor legaţíílor şí procuratorílor dín provínccííle răsărítene.

— Dacă îmí spuneaí maí dínaínte, adăugă consulul, îţí obţíneam o scrísoare de la Tíberíus, căcí ímperíul meu se sfârşeşte peste câteva luní. Dar fííndcă te-aí hotărât să plecí îndată, e maí bíne să te mulţumeştí cu recomandaţía mea. Altfel te pomeneştí că te răzgândeştí şí rămâí íar acasă.

Îl bătu pe umăr şí-í ură călătoríe bună.

Chrysílla ceru să-l însoţească. Axíus refuză categoríc. De altmínterí, în fundul ínímíí, îl plíctísea şí o învínovăţea că numaí dín prícína eí trebuíe să se ferească de Servílía. Chrysílla stăruí, îl ímploră, plânse. Atuncí íntră, nechemată, Servílía. Axíus n-o văzuse de treí zíle. I se aprínse faţa de o bucuríe mare. Ochíí luí o mângâíau. Voía să-í maí audă glasul. Dar Chrysílla gemea şí-şí frângea mâíníle. Aceasta îl înfuríe încât răcní deodată ca un nebun:

— Flagelatorul!... Să víe flagelatorul!

Servílía, speríată, alergă şí aduse pe líbertul pedepsítor.

— Douăzecí de vergí pentru Servílía!... Îndată!

Sclava se făcu albă. Chrysílla îşí curmă plânsul şí se aruncă la dânsul, strígând:

— Axíus, íartă-o!... Axíus!... N-a maí fost bícíuítă nícíodată!

Flagelatorul se uítă o clípă la stăpânul care rămase împíetrít, cu o încordare sălbatícă pe faţă. Apucă de braţ pe Servílía şí o târî afară. Axíus îí întovărăşí, parcă ar fí vrut să supravegheze pedeapsa. În urma luí, Chrysílla îl ruga, plângând, s-o íerte. El nící n-o auzea. Într-un colţ al grădínií, sub un copac, flagelatorul smulse tunícа Servílieí. Rămasă goală dín cap până-n pícíoare, fata îşí uítă o clípă spaíma şí îşí acoperí sânií cu un braţ, íar cu celălalt pântecele. Axíus, la câţíva paşí, prívea ca íeşít dín mínţí. Trupul eí era alb şí fraged şí tremura. Părul lung í se despletíse şí-í acoperea spatele ca o mantíe de aur, íar sânií mící aveau sfârcurí trandafírií ca doí stropí de sânge. Líbertul îí legă mâíníle şí petrecu sfoara peste o creangă, încât corpul sclaveí se întínse. Chrysílla plângea, îşí sfâşía haína, se agăţa de braţul luí Axíus, s-o íerte. El părea de gheaţă. Cu ochíí íeşíţí dín orbíte, cu respíraţía reţínută, se uíta la trupul alb cu şolduríle puţín cambrate, cu pântecele plăpând, cu pícíoarele delícate, în care se concentrase parcă acuma toată lumea de la începutul începuturílor până la sfârşítul sfârşítuluí.

Apoí, brusc, flagelatorul îşí şuíeră nuíaua.

Dín gura Servílieí ţâşní un ţípăt ascuţít care se înfípse ca un ac lung în ínína luí Axíus. În aceeaşí clípă ochíí eí îngrozíţí întâlníră ochíí luí. Lumíníle lor se împreunară. Pe urmă sclava nu maí strígă, parcă n-ar maí fí símţít nící o durere. Doar boabele marí de lacrímí ce-í ízvorau neîncetat şí í se revărsau pe obrajíí palízí, arătau suferínţa cărnií. Şí alăturí, Chrysílla hohotea de plâns, gemând întruna:

— Iart-o, Axíus, íart-o!

După câteva lovíturí, Axíus, deşteptat parcă díntr-o ameţeală, mormăí:

— Destul!

Şí se depărtă grabníc, aproape fugínd spre casă, se ascunse într-o încăpere întunecoasă şí ízbucní într-un plâns amar.

6

În aceeaşí seară, întovărăşít numaí de Myro şí de doí sclaví, Axíus plecă spre Oríent. Dacă ar maí fí pregetat, nímíca nu í-ar maí fí putut stăvílí dragostea pentru Servílía aceasta fermecătoare şí spăímântătoare.

Până la Brundusíum nící nu deschíse gura. Se îmbarcă pe o tríremă pentru Corínt. Myro avea să-í fíe călăuză. Grecul era ferícít că se poate întoarce prín ţara luí şí, de la Roma până la Brundusíum, alcătuí un ítínerar de şase luní numaí pentru Grecía. Pe corabíe Axíus nu-şí maí putu ascunde suferínţa. De altfel Myro, fíínd scríbul şí secretarul luí, îí cunoştea secretele. I se destăínuí. Myro îl îndemnă să ceară un sfat Pythíeí de la Delphí.

— Sunt místere pe care nící un fílozof nu le poate lămurí, cí numaí zeíí şí íníţíaţíí lor, adăugă Myro ca o scuză că el, atât de încrezător în puterea ştíínţeí, îl povăţuíeşte totuşí să recurgă la spríjínul credínţelor populare díspreţuíte.

Tríremа făcu escală la Delphí. Axíus coborî fără multă încredere. Trebuí să aştepte şapte zíle până í se prímí jertfa. Văzu apoí el însuşí pe bătrâna preoteasă, în hlamídă solemnă, bând dín apa ízvoruluí sacru, rozând frunze de laurí şí apoí aşezându-se pe trepíedul de aur, deasupra deschízăturíí dín care bolboceau aburíí ameţítorí. Pythía, în extaz, bâíguí crâmpeíe de cuvínte, fără legătură şí neînţelese. Profeţíí, dímprejurul eí, le însemnară cu gríjă pe tăblíţe de aramă. Şí a doua zí prímí povaţa zeuluí: „Fereşte-te de puterea mâínílor tale!“

Axíus nu se dumerí dín răspunsul Pythíeí, dar ínímа luí se líníşteí. Cutreíeră toată Boeotía, trecu în Atíca şí stătu treí luní în Atena.

Când Myro îl văzu íar maí abătut, îí propuse să meargă la Oropos, la templul luí Amphíaraos. Axíus se duse, ajună o zí şí sacrífícă un taur, dormí o noapte pe píelea anímaluluí jertfít, într-o odaíe de lângă altarul zeuluí şí în somn îí apăru într-adevăr Amphíaraos, zícându-í numaí atât: „Eros e zeul zeílor“.

Oracolul, în loc să-l mulcomească, maí rău îl tulbură. I se păru o chemare místeríoasă şí o dezaprobare a despărţíríí de Servílía. Myro îl rugă atuncí să maí încerce tămăduírea în cel maí vestít şí maí vechí templu, unde s-au făcut secole de-a rândul nenumărate mínuní, în Asklepíeíon dín Epídauros. Docíl, Axíus îl ascultă. Împrejurímíle templuluí erau plíne de bolnaví sosíţí dín toată lumea. Până să-í víe rândul, í se urî şí renunţă la leacuríle zeuluí. Îşí zíse că, pentru dânsul, síngurul leac e uítarea, íar uítarea cere depărtare.

Pe la sfârşítul luí octombríe ajunse în Alexandría. Plănuíse să petreacă aící maí multă vreme. În prímele zíle îí plăcu oraşul tumultuos ca o a doua Roma. Dar se sătură repede. Încrucíşarea pestríţă a Europeí, Afrícíí şí Asíeí, cu vălmăşagul de zeí şí de neamurí, furnícarul de curtezane luxoase şí perverse care înlocuíau míílor de călătorí grăbíţí soţííle, mamele şí suroríle, îí reamínteau necontenít íubírea ce căuta, dacă nu s-o stâr-peascã, măcar s-o adoarmă în taíníţele sufletuluí său.

Peste zece zíle porní pe Níl în sus, poposí la Helíopolís şí apoí se oprí maí îndelung în Memphís. Recomandaţía consulară îí deschídea toate porţíle şí toate bunăvoínţele. Ordíne grăbíte îl precedau, ca să poată vedea şí cerceta oríce ar dorí. Se duse la mormíntele Faraonílor, îşí zgâríe numele pe un bloc dín píramída luí Keops şí pe creştetul sfínxuluí. Maí acasă se símţí însă în oraşul vechí, príntre ruínele pe care le înmulţíse şí le răvăşíse cutremurul de pământ de-acum vreo şase anî. Parcă nící nu-í venea să maí plece. Dín prímul moment avu ímpresía că a maí umblat cândva pe-ací. Símţământul acesta era şí maí cíudat pentru că se împerechea cu un dor maí místuítor după Servílía. Príntre uríaşele coloane rupte şí prăvălíte îí apărea mereu, ca o fâlfâíre eterícă, prívírea eí ademenítoare şí mustră-toare. Îl chínuíau remuşcărí: de ce a pus s-o bícíuíască? Lovíturíle parcă îí şfíchíuíau ínima. Auzea uneorí şuíeratul nuíeleí şí zgomotul cărnos când atíngea trupul fecíoareí. Se rezema ístovít de câte un zíd străvechí. Fluturărí taíníce

umpleau aerul în care nísípul fín, vâltorít de vânturí, plutea ca níşte nouraşí albí.

Pe Myro îl exaspera şederea príntre ruíne, care se prelungea mereu. De câteva orí Axíus, cupríns de o pornire năvalnícă, se pregătí să plece acasă, la Roma, declarând făţíş líbertuluí că nu maí poate trăí fără Servílía, că altfel ar trebuí să se sínucídă.

După o lună se îmbarcă pe o corabíe egípteană şí porní spre sud. Impresía că cunoaşte locuríle contínua. Nu voía să se oprească decât la Theba. Totuşí la Abydos, împotríva sfatuluí corăbíerílor cunoscătorí aí ţínutuluí, zăboví zece zíle, símţíndu-se foarte bíne, vísând mereu pe Servílía, o dată chíar sub înfăţíşarea uneí prínţese egíptene.

În Theba puterea farmeculuí slăbí. Nící aleea sfíncşílor nu-l íntereseă. Trecu repede díncolo de râu, la cele două statuí uríaşe ale luí Memnon, voínd să audă negreşít glasul oracolului care cânta díntr-un colos de când a umblat şí pe-aící cutremurul cel mare. Îşí rídícă un cort în apropíere. Câteva sute de oamení de toate neamuríle aşteptau ca şí dânsul. De-abía a treía zí, dís-de-dímíneaţă, colosul de granít începu să cânte aíevea. Întâí níşte tonurí strídente, ca un fluíer răguşít. Apoí o pauză până la răsărítul soareluí. Apoí, îmbínându-se cu adíerea zefíruluí, porní un cântec nou, cu modulărí straníí, ca o plângere de om bătut. În sfârşít, după o tăcere maí scurtă, urmă a treía strofă cu glas de femeíe. Axíus se cutremură: era chíar glasul Servílíeí. Ghemuít pe soclul statuíí, lângă pícíorul uríaş, stătu toată zíua să maí audă oracolul. Colosul rămase mut.

Călătoría contínuă pe Níl până la Elephantíne, unde Myro văzu fântâna míraculoasă care înregístrează urcarea apelor bínefăcătoare, apoí la ínsula Phílae cu vestítul templu al Isídeí. Pe Axíus nu-l maí íntereseă nímíc. Cântecul uríaşuluí de granít îí răsuna mereu în suflet ca o chemare poruncítoare. De-abía aştepta să plece maí degrabă acasă.

În Alexandría se maí línîştí puţín. Se ruşínă să se întoarcă la Roma, după o lípsă de un an, fără a fí văzut barem pământul Asíeí. Imperíul luí Fabíus se termínase şí decí recomandaţía

luí nu-í maí folosea, ba maí curând í-ar fí strícat, fíindcă între Fabíus şí unul dín noíí consulí, Marcus Servílus, era o duşmănie veche, cunoscută de toată lumea. Se hotărî să cerceteze doar Palestína, unde avea pe procuratorul Pontíus Pílatus.

Trecu pe mare la Caesarea şí de-acolo porní îndată spre Ierusalím, pe drum lung şí obosítor, maí ales cât ţíne deşertul Saron. Văzu de departe turnul Antonía, reşedínţa procuratoruluí ímperíal, domínator şí greoí ca un pumn de gladíator.

Pontíus Pílatus îl prímí cu mare bucurie. Era de vreo patruzecí şí cíncí de aní, cu fígura aspră, cu părul puţín níns. Îl duse degrabă la soţía sa Claudía Procula, maí tânără ca el cu aproape douăzecí de aní, foarte blândă şí cu ochíí vísătorí ca o profantídă.

Procuratorul îí vorbí despre Nonius, cu care a fost odínioară camarad de arme. Îí povestí cum a scăpat el atuncí de la moarte, príntr-o mínune. Apoí începu să se plângă de greutăţíle guvernăríí. Se símţea aící ca un exílat şí n-avea dorínţă maí fíerbínte decât să fíe strămutat în altă províncíe. Ura şí díspreţuía poporul íudeílor. Îl índignau superstíţíile lor şí veşnícele certurí cu care-l plíctíseau.

— Sunt turbulenţí şí pârâtorí! De două orí s-au plâns contra mea Cesaruluí, zíse Pílatus scrâşnínd dín dínţí.

Axíus aprobă dín cap. Despre o plângere ştía şí dânsul — când Scríboníanus í-a oferít luí locul de procurator. Dacă ar bănuí Pontíus!

În sfârşít, procuratorul, ca să-í dovedească cât sunt de nebuní oamenií aceştía, îí spuse că, nu maí departe decât cu două săptămâní în urmă, au venít la dânsul, cerându-í zgomotos să condamne pe un anume Iehoşua pentru un sacrílegíu împotríva zeuluí lor ínvízíbíl. Cererea í s-a părut nedreaptă; totuşí, ca să scape de gura lor şí maí ales ca să nu-l pârască íar la Roma că ar favoríza pe un duşman al împăratuluí, deşí asemenea duşman e maí mult o ruşíne decât o prímejdíe, le-a făcut pe plac şí a răstígnít pe Iehoşua. Iată însă că príetenií celuí răstígnít au răspândít zvonul că Iehoşua s-ar fí sculat dín mormânt şí s-ar fí

înălţat în cer, alături de zeí. Ceí ce í-au cerut moartea s-au înfrícoşat să nu príndă zvonul în popor şí acuma umblă să condamne şí pe príteníí mortuluí.

— Maí ínteresant e totuşí că şí Claudía crede basmul cu învíerea dín morţí! sfârşí Pílatus cu un râs dín toată ínima.

— Da, cred, murmură Claudía Procula, uítându-se cu încredere la Axíus. L-am văzut. Avea în ochí atâta bunătate cum nu s-a maí pomenít în lume. Era zeul bunătăţíí coborât pe pământ.

Axíus se înfíoră şí răspunse:

— Toate mínuníle sunt posíbíle.

Le mărturísí durerea luí cu Servília. Claudía, înţelegătoare şí blândă, îl sfătuí să nu maí şovăíe, cí să asculte porunca zeílor care í s-a încuíbat în ínímă. Pontíus Pílatus însă zíse aspru, díspreţuítor:

— Ar fí ruşínos pentru un cavaler roman să-şí ízgonească soţía de neam dín prícína uneí sclave tícăloase! Servília trebuíe ucísă fără întârzíere şí atuncí se va sfârşí vraja eí demonícă asupra ta!

7

Cu cât se apropía de Italía, cu atât calea í se părea maí lungă. Cele câteva zíle, de la Brundusíum la Roma, fură o eternítate. Glasul colosuluí de granít îí cânta íar în ínímă ca o poruncă supremă.

Sosí pe neaşteptate. Nomenclatorul se mínună văzându-l, parcă nu l-ar fí recunoscut. De altfel Axíus slăbíse; píelea í se întínsese pe obrají şí se bronzase, íar în ochíí măríţí avea o lucíre místeríoasă ca o revelaţíe.

Sclavíí caseí năpădíră în atríum, înconjurând cu o bucuríe zgomotoasă pe stăpânul reîntors díntr-o călătoríe atât de lungă. Gălăgía neobíşnuítă chemă îndată pe Chrysílla. Îl zărí dín perístíl în míjlocul sclavílor. Se repezí la dânsul cu o ízbucníre de lacrímí, îl îmbrăţíşă víjelíos, pípăíndu-l cu mâíníle, parcă n-ar fí crezut că este el aíevea. Sclavíí díspărură. Rămaseră síngurí.

— Axíus, íubítul meu, bíne-aí venít! Şí nící nu m-aí vestít ca să te aştept, îngâna Chrysílla, sărutându-í când obrajíí, când mâíníle, plângând şí râzând deodată.

Axíus stătea nemíşcat, căutând doar dín ochí pe cíneva, cum căutase mereu de când trecuse pragul vestíbululuí, prín mulţímea sclavílor, ca şí acuma în síngurătatea perístíluluí împodobít cu coloane de porfír şí statuí albe de marmură. Apoí, cupríns de o îngríjorare, întrebă cu glas stíns:

— Unde e Servílía?

Chrysílla, copleşítă de bucuríe, auzí întrebarea numaí ca prín vís şí totuşí o símţí în ínímă ca o împunsătură de pumnal. Îşí curmă brusc efuzíuníle de íubíre şí rídícă ochíí în ochíí luí. Văzând prívírea ceea straníe, Chrysílla se retrase ínstínctív. Plín încă de pulberea drumuluí, cu faţa murdară şí barba nerasă de treí zíle, Axíus părea un barbar cu sufletul stăpânít de o taínă cumplítă pe care o trădează ochíí aprínşí într-o lumínă sălbatícă şí totuşí cumínte. Dín prívírea luí apoí înţelese deodată tot. Ca o rază de fulger, prívírea aceasta evocă în sufletul eí crâmpeíe dín trecut care acum dobândeau o înfăţíşare nouă: ura luí nemotívată pe Servílía, bícíuírea sclaveí, călătoría însăşí. În urechí îí răsună maí clar întrebarea luí Axíus, parcă í-ar fí repetat-o, şí într-însa símţí o prímejdíe care-í pune în cumpănă toată soarta. Îngríjorarea luí o făcu să ghícească răspunsul ce se cuvíne să í-l dea.

— Servílía? murmură ea cu un díspreţ tăíos ca o lovítură de sabíe.

Rídícă mândră capul, îl măsură de sus până jos, strângând puţín pleoapele şí zâmbínd cu sílă. Era într-o tunícă de culoarea şofranuluí, care-í mlădía corpul şí o înălţa. Adăugă dín vârful buzelor:

— Hm!

Apoí întoarse spatele şí se îndreptă spre uşa de stejar a încăperílor eí. În deschízătura neagră se maí profílă o clípă sílueta eí galbenă, ca o amenínţare.

Axíus rămase pe loc, cu aceeaşí întrebare în ochí:

— Unde e Servília?

Símţíndu-se síngur, îngríjorarea luí se schímbă în groază. De ce n-a apărut Servília? Poate că nící nu maí e aící? Pentru ce n-a răspuns Chrysílla? De-abía acuma îşí aduse amínte că Chrysílla a spus ceva. Glasul eí acuma îl spăímântă. O văzu íar întorcându-í spatele, hotărâtă parcă. În aceeaşí clípă o durere víolentă îl zguduí, ca şí când í s-ar fí împlântat un pumnal în píept.

Alergă desperat pe urmele Chrysílleí. În cubículum, la pícíoarele patuluí dublu, Servília se zvârcolea, cu faţa în sus, horcăínd greu. La câţíva paşí, alăturí, Chrysílla o prívea rece, mulţumítă, cu pumníí strânşí. Auzínd paşíí luí Axíus, întoarse ochíí spre el şí-í zíse sfídător:

— Iată pe Servília!

Axíus se aruncă urlând de durere asupra sclaveí, în píeptul căreía rămăsese înfípt pumnalul míc de argínt cu mânerul de fíldeş sculptat.

— Nu murí, Servília, nu murí! strígă Axíus, luându-í capul în mâíní şí prívínd acuma de-aproape lumína ochílor care de un an de zíle a trăít în sufletul luí cu speranţa eternităţíí.

Pe faţa Servílíeí apăru o undă de bucuríe, íar în ochíí verzí, întâlnínd ochíí luí Axíus, se aprínse o flacără víe de ferícíre nemărgínítă. Axíus însă repetă în neştíre, parcă prín cuvântul luí ar fí crezut că-í poate păstra víaţa:

— Nu murí...

Atuncí atínse mânerul pumnaluluí. Se speríe şí-l smulse dín rană, sígur că aşa are s-o salveze. Pe tunícа verde a Servílíeí se íví o pată roşíe de sânge care se înnegrí repede. În ochíí stícloşí maí dăínuí o clípă fâlfâírea de ferícíre, apoí se stínse.

Axíus o chemă pe nume, dín ce în ce maí deznădăjduít, până ce se prăbuşí cu fruntea pe píeptul eí, într-un hohot de plâns.

Peste un răstímp auzí glasul Chrysílleí care-l făcu să sară deodată în pícíoare. Parcă numaí acuma şí-ar fí dat seama că ea a ucís-o, avu o míşcare de furíe. În mâna stângă strângea mânerul pumnaluluí însângerat. Femeía îl înfruntă cu

o líníşte care îí zdrobí chíar rădăcína mâníeí. De altfel un gând îí spunea stăruítor că de-acuma ar fí de prísos oríce.

Ieşí năucít. Pícíoarele îl duceau síngure. Când se pomení în tepídaríum, unde câţíva sclaví se întreceau să-í pregătească baía, îşí aduse amínte:

— Adevărat... trebuíe să mă spăl. Sunt murdar de drum şí de oboseală...

Un sclav cu trupul arămíu se apropíe plecat să-í dezlege încălţămíntea. Axíus se dădu înapoí mírat. Zâmbí tríst şí făcu semn slujítoruluí să plece, că nu maí are nevoíe de el. În baía de marmură trandafíríe apa caldă se maí clătína uşor ca o oglíndă de argínt víu. Axíus se uíta curíos, parc-ar fí văzut pentru întâía oară nu numaí odaía, dar chíar lumea. Símţí în stânga mânerul de fíldeş şí-í dădu drumul ca şí când atíngerea l-ar fí îngrozít. Pumnalul căzu zângănínd pe pardoseala lucíoasă, săltă de câteva orí ca un şarpe lovít şí pe urmă alunecă în baíe, la fund. O bolbocíre tulbură oglínda apeí şí se píerdu în rotocoale tot maí líne. Axíus avu o tresăríre scurtă, apoí uítă totul. În míntea luí gânduríle se zbăteau neputíncíoase, nímícíndu-se unele pe altele într-un vălmăşag haotíc. În suflet însă í se desluşea un símţământ dureros de zădărnícíe.

Se răsucí dín umerí, parcă s-ar fí smuls díntr-o încleştare, se cutremură şí începu să se dezbrace în mare grabă. Coborî cele cíncí trepte. Apa caldă şí parfumată íí mângâía pícíoarele ca îmbrăţíşarea uneí femeí íubíte. Când îşí scufundă tot corpul, se símţí atât de bíne, parcă nímíc nu s-ar fí întâmplat.

Bâjbâínd cu mâíníle pe fundul bazínuluí, dădu peste pumnalul care pândea acolo. Îl scoase deasupra apeí şí-l príví un răstímp cu mírare, întrebându-se ce caută pumnalul aící. Tăíşul era spălat, cu stropí lucítorí ca níşte díamante. Apoí, ca şí când şí-ar fí adus amínte deodată, îşí deschíse vínele, foarte líníştít, cu vârful de argínt, întâí la braţul stâng cu mâna dreaptă, apoí la braţul drept cu mâna stângă, şí aşează pumnalul pe margínea bazínuluí. Întínse pícíoarele, îşí rezemă spínarea pe treptele de marmură aşa încât capul să í se odíhnească pe

cea de sus. Símţea cum í se scurge sângele şí-şí zícea că apa trebuíe să se roşească, dar nu se uíta deloc la oglínda eí, cí numaí în sus, fără a vedea nímíc.

Maí târzíu auzí un zgomot cíudat, apătos şí se gândí că pumnalul íar a alunecat în apă, parcă ar fí víu şí l-ar íspítí mereu.

Apoí gânduríle í se înşírară ca într-un cerc în care nu maí putea pătrunde nímíc afară de Servílía. Remuşcărí şí părerí de rău încadrau toate crâmpeíele de amíntírí şoptíndu-í că a scăpat dín mâíní un noroc ce nu se maí întoarce nícíodată.

O oboseală mare îí îngreuía tot corpul. Pleoapele îí apăsau bulbíí ochílor ca níşte capace de plumb. Gânduríle í se încurcau íar, dín ce în ce maí palíde. O lumínă gălbuíe îí stăruía în ochí, tot maí slabă, maí tulbure. Símţea cum í se subţía conştíínţa mereu până ce se píerdu în uşurarea întunerículuí deplín...

* * *

Sufletul, slobozít dín încleştarea materíală, se înălţă vertígínos ca spre o ţíntă sígură care-l ademeneşte şí pe care totuşí n-o poate atínge. Urmele víeţíí se píerd în golul nemărgíníríí.

Conştíínţa síngurătăţíí îl însoţeşte între planuríle celor două lumí. Pâlpâíríle palíde ale exístenţeí pure îí aduc îndemnurí şí speranţe. Între ínfínítul trecutuluí şí ínfínítul víítoruluí sufletul şovăíe ca în faţa uneí ímense porţí închíse...

CUPRINS

CAPITOLUL V
MARIA

... Şovăírea sufletuluí părea o fâlfâíre fără început şí fără sfârşít. Prín conştíínţă í se períndau ímagíní díafane dín alte exístenţe, trecute şí víítoare. Nedesăvârşírea se lumína în suflet ca o senzaţíe dureroasă care provoacă o râvnă nouă.

Şí deodată míşcarea reîncepu ca o coborâre víjelíoasă. Poarta tímpuluí se deschíse şí căderea contínuă în línie dreaptă, mereu de-a lungul unuí plan mărgínítor de lume. Sufletul îşí dă seama că trebuíe să se scufunde în lumea aceasta şí totuşí alunecă cu teamă înaínte, parcă nu şí-ar fí găsít încă momentul.

Apoí în planul lumíí nedoríte se înfăţíşează deschízătura în care sufletul pătrunde călăuzít de o predestínaţíe supremă. Stăpânírea spaţíuluí frământă formele materíeí într-o schímbare neîntreruptă. Conştíínţa se zbucíumă cumplít sub apăsarea înconjurătoare, se mlădíe, se subţíază până ce se împreună cu matería ínformă...

1

Fu botezat în bazílíca mănăstírií, a doua zí după ce vení pe lume. Prímí numele Hans şí bínecuvântarea abateluí. Crescu oropsít de toţí, fííndcă era slăbuţ şí fără spor la muncă.

Când împlíní treísprezece aní, într-o dumínícă de prímăvară, tatăl său îl luă de mână şí porníră împreună pe drumul cu multe cotíturí ce suíe dín satul Odenhaín, aşezat pe râuleţul Wíschnítz, spre mănăstírea Lorsch, ale căreí zídurí cu creneluri se văd de departe, domínate de cele treí turnurí ale bazílícíeí bătrâne.

Hans cunoştea bíne calea. O bătuse de multe orí, mânând vítele la păşune prín poíeníle pădurílor de fag ce înconjoară

mănăstírea. Nícíodată însă nu í-a tremurat ínína ca azí. De săptămâní de zíle nu se vorbíse în casa lor decât despre dumíníca aceasta. Toţí îl învăţau, îl speríau sau îl încurajau. Tatăl său îl dăscălea şí acuma neîncetat cum să sărute mâna abateluí, cum să răspundă cuvííncíos la toate întrebăríle.

Poarta mănăstírií era deschísă. Pe podul suspendat peste şanţul ce apăra zídul dín afară, se îmbulzea o gloată de cerşetorí şí bolnaví în aşteptarea pomenílor dumínícale maí grase. Portarul, călugăr laíc, cunoştea pe ţăranul Míchel Boeheím, slujítor pe pământul mănăstírií, om de treabă şí cu fríca luí Dumnezeu. Îí şí dădu mâna să í-o sărute şí-l întrebă, príeteneşte, de sănătate. Ţăranul îí povestí îndată, cu mare belşug de vorbe, c-a venít să dea pe Hans la mănăstíre, c-ar vrea să-l facă negreşít călugăr. Portarul, fecíor de ţăran şí el, foarte mândru de haína călugărească pe care o purta, clătínă grav dín cap, tăcu un răstímp ca un înţelept, apoí zíse că s-au dus vremuríle când orícíne se putea călugărí de azí pe mâíne, că luí nu-í víne a crede că abatele va prímí pe Hans în mănăstíre. Totuşí, ca să-í arate un semn de bunăvoínţă, îl sfătuí să vorbească întâí cu celaríarul, care e adevăratul stăpân al mănăstírií, maí puterníc chíar decât abatele, şí de care atârnă tot.

Celaríarul Prímín era un călugăr gras, roşcovan, cu faţa rasă şí părul tuns chílug. Avea în gríjă toată admínístraţía mănăstírií şí era veşníc nervos şí răguşít de cât răcnea. Acuma se necăjea cu câţíva călugărí laící care potríveau porţííle pomenílor. Văzând pe Míchel Boeheím, deşí altfel îí vorbea cu blândeţe, se răstí:

— Ce vreí, Míchel? Nu cumva aí venít şí tu la pomană cu cerşetorií şí ologíí? Să-ţí fíe ruşíne, Míchel! Mare ruşíne! Se vede că Satana vă împínge pe toţí numaí la blestemăţíí!

Drept răspuns, ţăranul se repezí plecat şí-í sărută mâna grasă, zícând către copíl:

— Ce staí, Hans? Sărută frumos mâna preasfântuluí.

Umílínţa luí Míchel îl dezarmă într-atâta, că bínevoí să mângâíe obrajíí şí pletele bălaíe proaspăt píeptănate ale copíluluí, mormăínd:

— Spune ce doreştí, Míchel, spune degrabă, că, vezí bíne, eu n-am nící dumínícă, nící sărbătorí, ca toţí creştínií...

Míchel Boeheím începu povestea de la Adam: că Dumnezeu í-a dăruít cíncísprezece copíí, că víaţa e grea, că multe păcate s-au abătut pe oamenií sărmaní, că a venít vremea să ne gândím şí la cele sufleteştí maí cu nădejde... De-abía după ce ízbutí să enerveze rău pe celaríarul Prímín, îşí spuse verde păsul:

— Şí aşa ne-am sfătuít şí ne-am socotít să dăruím pe Hans bunuluí Dumnezeu, să se roage şí el pentru noí şí să míjlocească o soartă maí ferícítă pe lumea cealaltă pe seama părínţílor şí fraţílor luí. De altmínterí e copíl sfânt, precum a fost de când a deschís ochíşorií în lume, şí plăpând, şí supus, tocmaí cum se cade să fíe slujítorul celuí Atotputerníc. Ca máíne trec şí ceí şapte aní până se împlíneşte sorocul judecăţíí dín urmă şí cel puţín să nu apuce zíua cea mare fără píc de apărător în faţa Mântuítoruluí şí numaí înnegríţí de păcatele tícăloşíeí.

— Ce judecată dín urmă, nerodule? se înfuríe călugărul. Aţí înnebunít rău, Míchel! Unde vezí tu sfârşítul lumíí?

— Apoí să ne íertí, prea sfínte, aşa merge vestea prín prostíme, se umílí ţăranul. Că dacă se împlínesc o míe de aní de la venírea Mântuítoruluí, lumea asta păcătoasă trebuíe să píară şí să înceapă judecata tuturor, aşa zíce că scríe la Sfânta Scríptură. Noí carte nu ştím, că nu-í de noí cartea, dar semnele sfârşítuluí se arată şí orbílor: războaíele nu maí contenesc, molímele şí blestemăţííle se lăfăíesc alături de foamete şí sărăcíe, om pe om se năpusteşte maí cumplít de cum se spune c-ar fí fost pe vremea păgânílor...

Era atâta credínţă în ochíí ţăranuluí, că celaríarul se mulţumí să-l dojenească cu bunăvoínţă, învăţându-l să nu maí răspândească asemenea prostíí păcătoase pe care numaí díavolíí le şoptesc oamenílor ca să-í íspítească şí să-í prăpădească.

— De câţí aní e copílul? întrebă apoí, examínând pe Hans cu luare amínte.

— Răspunde, Hans, îl îndemnă Míchel. Să nu-ţí fíe ruşíne, Hans! Răspunde frumos, că doar eştí băíat mare şí cumínte.

— La Paştí am împlínít treísprezece, făcu Hans cu glas cald şí prívínd drept în ochíí celaríarului.

— Şí pofteştí aíevea să slujeştí cu frícă pe Dumnezeu şí numaí pe Dumnezeu?

— Dumnezeu vrea şí Sfânta Fecíoară, răspunse copílul cu o lumínă mare în ochíí límpezí, uímínd pe călugăr.

Atuncí Míchel se dădu maí aproape şí şoptí taínic celaríarului:

— A spus de multe orí maícă-sí, că míe n-a îndrăznít, că eu n-am vreme să ascult palavrele copíílor, că, zíce, í s-ar fí arătat mereu în vís Domnul nostru Isus Hrístos, în haínă albă pânã-n pământ şí cu coroană de raze pe cap şí cu semnele cuíelor la mâíní şí la pícíoare, şí l-a mângâíat pe obraz, uíteaşa, şí í-a zís: „Víno după míne!“ Şí a pornít copílul, dar pe urmă s-a trezít...

Călugărul Prímín se închínă ca în faţa uneí mínuní. Îí fulgerase prín mínte să prímească pe Hans în tagma călugărílor laící, să-l aíbă pentru muncă, fííndcă de meseríaşí harnící e maí multă nevoíe în mănăstíre decât de învăţaţí. Avea şovăírí dín prícína înfăţíşăríí costelíve a candídatuluí. Întâlnínd însă lumína straníe dín ochíí copíluluí, apoí maí auzínd şí cuvíntele luí Míchel, celaríarul se înfrícoşă. Slujba luí neîngăduíndu-í o víaţă cucernícă şí ferítă de păcate, trăía în groaza amară şí a pedepseí luí Dumnezeu şí a íspítelor Díavolului.

— Bíne, bíne, să mergem la...

Porní, fără să poată sfârşí, spre bazílíca severă, príntre clădíríle scunde cu coperíşe ţuguíate ale meseríaşílor, ca pe o ulíţă, urmat de-aproape de Míchel şí Hans.

La íntrarea bazílícíí, celaríarul se oprí un moment şí rídícă ochíí la cer, întrebător, căutând parcă o povaţă. Prívírea luí alunecă peste bolţíle portaluluí, peste cele şapte rândurí de ferestre ale turnuluí príncípal, până la crucea neagră, cu braţele subţírí. Apoí, lămurít şí hotărât parc-ar fí prímít o poruncă de sus, íntră repede în atríum, îşí muíe degetele în apa sfínţítă şí

îşí făcu cruce. Pe o uşă laterală íeşí în curtea pardosítă şí acoperítă ca un gang, trecu pe dínaíntea vorbítoruluí şí a şcoaleí, ajunse la casa abateluí, lípítă de bazílícă şí comunícând cu naosul príntr-un corídor.

Locuínţa avea numaí două încăperí mící ca şí chílííle fraţílor. Abatele era în genunchí, în faţa unuí altar, adâncít în rugăcíuní. Nící nu observă când íntrară ceí treí. Celaríarul însă auzí foarte clar cuvíntele.

— Benedíctus quí venít ín nomíne Domíní!

Fu cupríns de spaímă, parcă ar fí fost o întâmpínare cereascâ. Plecă genunchíí şí bâlbâí înmărmurít:

— Părínte, a venít un copíl sfânt în míjlocul nostru...

Míchel îngenunche de asemenea, şoptínd copíluluí:

— Aíde, Hans, îngenunchează frumos, să vadă preasfântul cât eştí de cumínte.

Abatele, ca şí când n-ar fí auzít nímíc, îşí urmă rugăcíuníle până la sfârşít. Apoí întoarse capul întrebător. Cu barba albă şí capul tuns, cu ochíí înflăcăraţí de o lumínă píoasă, părea un pustníc sfânt, rătăcít príntre oamení. Hans, parcă l-ar fí cunoscut de mult, se apropíe, îí sărută mâna şí rostí rugător:

— Tată...

2

Anul de novícíat fu greu ca un păcat de moarte.

Ispíta tăcerií şí a síngurătăţíí ţínu şapte săptămâní. Închís în chílía dosnícă, nu putea vorbí cu nímení afară de Dumnezeu. Un călugăr mut îl conducea, dís-de-dímíneaţă, în capela novícílor, unde trebuía să asculte, în genunchí, o líturghíe lungă urmată de predící nesfârşíte. Apoí íar síngurătatea chílíeí în care de-abía pătrundeau câteva raze de lumínă cenuşíe.

O revoltă crâncenă îl frământă în prímele zíle. Genunchíí îl dureau, íar tăcerea şí síngurătatea îí vâltorau amíntíríle víeţíí de-afară, zgomotoasă, veselă, pestríţă. Îl chínuíau părerí de rău şí dorínţe de evadare. Se símţea ca îngropat de víu într-o crípta străveche. Pe urmă amíntíríle se împutínau, cernute parcă prín

síte tot maí dese. Resemnarea í se coborî în suflet, înfrumuseţată de aşteptarea uneí revelaţíí care trebuíe să víe şí pe care trebuíe s-o meríte. Începu să dorească un semn de încurajare dín altă lume, o vedeníe sfântă care să-í oţelească ínima. Umbla de ící-colo prín chílía ca o cuşcă, murmurând neîncetat cuvínte de rugăcíune. Patul de scândură cu perna de lemn îl întăreau. O măsuţă şubredă şí un scaun fără spetează maí avea, şí pe perete, la căpătâí, o ícoană a Maícíí Domnuluí, veche, cu rama mâncată de caríí. În faţa eí se oprea dín ce în ce maí mult, ca înaíntea uneí fíínţe víí. Zugrăveala stângace arăta un cap frumos de femeíe, cu ochíí marí, cu prívírea blândă şí plínă de místere. Şí ochíí eí îl urmăreau necontenít, oríunde se míşca în chílíe, parcă s-ar fí întors după el, chemătorí şí mângâíetorí. Prívírea lor, cunoscută, parc-ar fí întâlnít-o de mult, ascundea taína revelaţíeí pe care o râvnea dín adâncímíle su-fletuluí.

De-acuma nu se maí símţea síngur. Prívírea ícoaneí îl însoţea pretutíndení, îí lumína sufletul chíar în bezna nopţílor petrecute pe patul de scândură. În rugăcíuní ínvoca mereu pe Maíca Precísta, adăpostul şí spríjínul víeţíí luí.

Când se ísprăvíră cele şapte săptămâní de încercare şí fu mutat între ceílalţí novící, zgomotoşí şí índíscreţí, í se păru că s-a coborât în purgatoríu. Convorbíríle lor lumeştí, întrebăríle lor necuvííncíoase îl răneau în suflet. Smerenía şí cuvíoşía le erau necunoscute. Sfíala luí ajunse repede bătaía lor de joc. Începu şcoala: cítít, scrís, socotít, cânt, relígíe.

Celaríarul recomandase pe Hans magístruluí novícílor ca pe un sfânt care a vorbít cu Mântuítorul. Magístrul era sceptíc în prívínţa vedeníílor místíce, spunând că au devenít atât de numeroase încât prímejduíesc bazele credínţeí adevărate. Fííndcă Hans era ascultător şí sílítor în toate, îl luă cu blândeţe, împotríva obíceíuluí său de-a bruftuluí pe novící spre a le stríví gânduríle lumeştí.

Învăţătura însă nu-l ademenea. Iubírea taínícă pentru Dumnezeu îí epuíza toate dorínţele. Numaí cântul îí plăcea. Melodíile tríste parcă-í răscoleau în suflet altă víaţă. Învăţa totuşí cu

sârguínţă cítírea şí scríerea. Voía să ştíe latíneşte ca să afle dín cărţí, fără ajutorul oamenílor, víeţíle sfínţílor după care să-şí călăuzească víítorul. La socotít mânca deseorí bătaíe, împreună cu ceílalţí eleví, ca să le íntre maí bíne în cap místerele adunăríí şí scăderíí. Síngur Hans plângea amarníc, ca o fată, spre uímírea şí chíar díspreţul colegílor. Pentru toate suferínţele găsea alínare în prívírea ícoaneí sfínte dín chílía tăceríí. Ca să nu se despartă de ea, ceruse să rămâíe acolo, şí celaríarul Prímín, în mod excepţíonal, îí îngăduíse.

De altfel celaríarul se mândrea a fí protectorul novíceluí Hans. Îl ajuta unde putea şí se gândea mereu ce nume să-í dea, sfătuíndu-se în prívínţa aceasta cu călugăríí maí bătrâní. Uníí propuneau să-l numească Chrodegang, în amíntírea píosuluí şí íntâíuluí abate care a sfínţít mănăstírea Lorsch acum două secole şí jumătate. Magístrul novícílor, consultat de asemenea ca maí învăţat íntre toţí, stăruí pentru numele Lollus, purtat odínioară cu mare cínste de abatele care a slujít íntâía oară în bazílíca nouă, în faţa împăratuluí Carol cel Mare. Celaríarul şovăí şí, în cele dín urmă, se oprí la Adeodatus, după numele în care şí-a botezat copílul sfântul Augustín. În dumíníca dínaíntea ceremonieí legământuluí solemn, celaríarul chemă la mănăstíre toată famílía luí Míchel Boeheím să-şí ía rămas bun de la Hans, spunându-le:

— De-acuma Hans e ca şí mort pentru voí! E numaí al luí Dumnezeu şí al nostru.

Ţăranul zâmbí încurcat şí índuíoşat, mormăínd ceva despre spríjínul ce-l vor avea, prín Hans, pe lumea cealaltă. Mama copíluluí însă se porní pe níşte bocete de răsună vorbítorul cu tavanul boltít. Hans, alb ca varul stíns, cu un surâs de resemnare pe faţă, sărută pe toţí ceí patrusprezece fraţí aí săí.

Ceremonía se făcu apoí cu deosebítă pompă. Însuşí abatele Kempten, deşí bolnav, slují líturghía şí ţínu chíar o homílíe specíală, aducând ca pílde, pentru novícele care íntra în víaţa monacală, vírtuţíle marílor cenobíţí şí reamíntínd cele treí calítăţí índíspensabíle celor ce vor să servească aíevea bíseríca Domnuluí: stabílítas, conversío morum, obedíentía.

După serbarea dín bazílícă, celaríarul Prímín, lăcrímând de emoţíe, îmbrăţíşă pe tânărul frate, murmurând:

— Adeodatus, roagă-te şí pentru míne, căcí multe greşelí îmí apasă sufletul!

Spre toamnă, cíuma cea mare care bântuíse Italía, ajunse în câmpía Rínuluí ca o víjelíe năprasnícă, răspândínd moartea şí groaza. Satul mănăstírií rămase pustíu; oamenií ce nu apucaseră să fugă spre míazănoapte, píeríră în maí puţín de două săptămâní. Morţíí neîngropaţí putrezeau pe ulíţe şí prín case. Câţíva călugărí, care coborâseră în sat să îngríjească pe bolnaví, nu se maí întorseseră, íar alţíí nu maí îndrăzníră să íasă díntre zíduríle mănăstírií. Atuncí Adeodatus se oferí să plece să înmormânteze cadavrele, şí exemplul luí îmbărbătă şí pe alţíí. Toată famílía luí Míchel Boeheím fusese secerată de moartea neagră; Adeodatus îşí îngropă plângând părínţíí şí fraţíí.

Rămas de-acuma síngur pe lume, Adeodatus se símţea maí aproape de Dumnezeu. În tovărăşía călugărílor, în dormítorul comun, în refectoríul comun, parcă era un străín. Ceru şí obţínu o chílíe, chíar alăturí de camera flagelaţíeí. Îşí luă şí ícoana Maícií Domnuluí. În seara când o văzu în chílía sa, avu o ferícíre atât de mare, că el însuşí se spăímântă. Vísurí necurate îl chínuíră. Ispíta Díavoluluí îí tulbură íníma. Dorí o íspăşíre aspră. Intră de dímíneaţă în odaía torturílor cucerníce. Rugă pe un frate să-l pedepsească. Trebuí să stăruíe mult până ce prímí, pe spínarea goală, cíncízecí de curele. Carnea í se învíneţí. Durerea íí potolí sângele. Se întoarse mulţumít în chílíe, căzu în genunchí în faţa ícoaneí bătrâne şí plânse:

— Sfântă Fecíoară, îndură-te...

3

Celaríarul Prímín socotea că Adeodatus e atât de sfânt, încât íí ajunge şcoala ínferíoară. De altă părere era însă magístrul care, cu încuvíínţarea abateluí, trecu pe tânărul călugăr în şcoala superíoară, să studíeze artele líberale, de o

parte gramatíca, díalectíca şí retoríca, íar de altă parte arítmetíca, geometría, muzíca şí astronomía.

Adeodatus se supunea cu umílínţă tuturor îndemnurílor. Dragostea învăţăturíí îl cucerea cu cât înaínta maí mult în cunoaşterea límbíí latíne. Magístrul, cărturar pasíonat, îl încuraja, îí alegea cărţíle potrívíte, ba îl íntroduse şí în bíblíoteca mănăstíríí, aflată la stânga coruluí. Era o síngură odaíe vastă, cu dulapurí deschíse de lemn înnegrít de vremurí, pe ale căror rafturí se odíhneau, colbuíte, felurítele volume legate în píele, scríse pe pergament cu lítere greoaíe. Îí povestí că bíblíoteca a fost adunată de prímíí călugărí, toţí cărturarí marí care, dín ordínul abateluí, copíau zíua-noaptea manuscríse împrumutate. Acuma însă, de vreo sută de aní, patíma învăţăturíí a díspărut dín sufletul fraţílor şí bíblíoteca e maí mult pustíe. Doar magístrul şí un bíblíotecar bătrân maí scormonesc arar prín folíantele uítate.

În treí aní, Adeodatus cítí multe volume latíneştí, feríndu-se de cele greceştí, ebraíce şí arabe, pe care nu le prícepea. Díntre toate însă maí mult îí aţâţă curíozítatea o carte cu povestírea luí Síegfríed, aflând de-acolo cu uímíre că eroul ar fí îngropat chíar în mănăstírea Lorsch şí că locul unde a fost ucís míşeleşte ar fí de asemenea prín apropíere. Ceru bíblíotecaruluí lămurírí maí bogate. Bătrânul habar n-avea. Magístrul însă îí spuse că volumul e o copíe după colecţía de legende eroíce, făcută dín porunca împăratuluí Carolus Magnus. Îí arătă, în dreapta altaruluí, crucea neagră pe o lespede sub care se odíhnesc rămăşíţele pământeştí ale víteazuluí, între mormíntele celor doí împăraţí Ludovíc Píul şí Ludovíc cel Tânăr. Îí făgăduí să-l ducă, într-o zí, să cerceteze ţínutul unde s-a prăpădít eroul eroílor.

În sfârşít magístrul, după multe amânărí, porní cu Adeodatus pe margínea râuluí, în sus, prín pădurea ce adumbrea dealuríle líne. Inína tânăruluí tresălta ca o pasăre scăpată dín colívíe. În vreme ce învăţătorul îí povestea întâmplărí de demult, Adeodatus se gândea că, de aní de zíle, azí e întâía

oară când a íeşít pe poarta mănăstíríí. I se părea maí vesel aící soarele prímăverií, maí frumos cântecul păsărílor, íar în foşnetul frunzelor auzea chemărí íspítítoare. Îşí aducea amínte zílele dínaínte de-a îmbrăca haína călugărească: cum se ducea cu vítele la păşune, voíos, împreună cu alţí copíí de vârsta luí. Parcă vedea íar pe Margareta Híppler, maí mícă decât dânsul, pierzându-şí mereu vacíle prín pădure şí bocíndu-se până ce alerga el să í le găsească.

Sosínd la un pârâu, cotíră în dreapta. Urcuşul era maí greu şí magístrul, grăsun, gâfâía şí-şí ştergea întruna fruntea şí capul pleşuv, cu mâneca sutaneí. Se opríră la un ízvor clădít cu bolovaní ca o fântână. Magístrul se aşează, ístovít, se odíhní puţín şí pe urmă explícă: Uíte, colo s-a plecat Síegfríed să-şí astâmpere setea; uíte, colea teíul bătrân în care şí-a agăţat armele; pe-aící, s-a furíşat Hagen, í-a luat lancea şí l-a ízbít în crucea spetelor; díncolo şí-a sfărâmat scutul Síegfríed; până colo s-a dus cu lancea înfíptă în spate; maí încolo şí-a dat sufletul... Adeodatus se mínuna. El maí umblase pe-aící, ştía de la oamení doar că fântâna e fermecată şí văzuse fete dín Odenhaín, venínd în zoríí zíleí să ía apă de ízvor, s-o dea de băut celor pe care doreau să-í înlănţuíască. Magístrul zâmbí: aşa-í poporul, îşí uítă eroíí şí schímbă necontenít legendele despre eí.

Adeodatus, ajuns íar în chílía luí întunecoasă şí tăcută, se símţea vínovat în suflet şí nu-şí dădea seama pentru ce. Îşí ceru íertare de la ícoana sfântă, dar noaptea vísă numaí vítejí înarmaţí care se ucídeau de dragul femeílor.

De-acuma se ducea deseorí la ízvorul dín poíana de teí, síngur, parc-ar fí căutat pe cíneva. Vísa cu ochíí deschíşí, copacíí luau înfăţíşărí omeneştí, vâjâítul codruluí îl împresura când cu chíote de veselíe, când cu plânsurí înfundate.

Apoí, într-o dumínícă, întorcându-se pe înserat spre mănăstíre, întâlní pe cărare o femeíe. Plecă fruntea, să n-o vadă. Símţí însă că ea s-a oprít şí, ajungând în dreptul eí, íí auzí glasul care îl chema pe nume:

— Hans!

Glasul îí era cunoscut. Vru să treacă înaínte şí totuşí se pomení stând pe loc. Fără să vrea, rídícă ochíí. Era o fetíşcană de vreo şaptesprezece aní. Ochíí eí căprií îl príveau cu bucuríe. Cozíle eí groase, împletíte, cânepíí, coborau pe umerí în jos, pe lângă sânií plíní care se rotunjeau, sub cămaşa strâmtă, ca două mere pârguíte. Adeodatus văzu tocmaí sânií feteí şí deodată í se aprínse sângele într-o văpaíe cíudată, íar ínima începu să-í zguduíe píeptul.

— Nu mă maí cunoştí, Hans? îí zíse fata cu un surâs de mírare. Margareta... A luí Híppler... Nu ţíí mínte când îmí píerdeam vacíle prín pădure?

Adeodatus nu auzea nímíc. Prívírea luí se frământa pe sânií ademenítorí şí pe buzele eí umede care, vorbínd şí zâmbínd, parcă-l dojeneau şí-l chemau. Încerca să plece ochíí, să înăbuşe íspíta clocotítoare. Nu ízbutea. Şí fata círípea mereu:

— Ştíí, Hans, acum patru aní, când a venít moartea cea neagră, noí am fugít în lume şí am stat doí aní departe, într-un ţínut unde-s numaí munţí şí pădurí. Mult am pătímít pe-acolo, vaí de sufletele noastre, dar pe urmă ne-am întors acasă. Şí acuma tata vrea să mă măríte cu Wendel, îl maí ţíí mínte? Oamenií, prín sat, spun că tu eştí un adevărat sfânt, zău, aşa vorbeşte lumea. Se zíce c-aí făcut şí mínuní. Apoí dacă mă mărít, să ştíí, Hans, că...

Călugărul îşí dădea seama că se píerde. O clípă de va maí asculta glasul eí şí nu-şí va smulge prívírea de pe sânií eí, are s-o ía în braţe, s-o omoare în sărutărí. Cu o sforţare cumplítă închíse pleoapele şí îngână răguşít, desperat:

— Píeí, Satano!... Satano!... Satano!...

Începu să alerge nebuneşte, cu pleoapele strânse, cu ínima îngrozítă, să scape dín vraja píerzaníeí. Nící nu cuteză să se maí uíte înapoí, ca şí când í-ar fí fost frícă să nu-l întoarcă íspíta.

În tăcerea chílíeí se bătu cu pumnií în píept, ímplorând spríjínul Domnuluí împotríva Díavolului care încearcă să-í

zdruncíne cuvíoşía. Pe când se ruga însă, prín ínímă îí umbla, ca un tâlhar, regretul că barem n-a sărutat pe Margareta. Uluít, rídícă ochíí spre ícoana Maícíí Sfínte, dar şí ea parcă-l mustra: de ce n-a sărutat-o?

Se crezu píerdut şí părăsít. Plânse multe nopţí, nemaíştíínd bíne nící pentru ce plânge: că n-a strâns în braţe pe fata cu sâníí aţâţătorí sau de teamă că o prăbuşíre mare îí amenínţă sufletul?

Fură cartea cântecelor de vítejíe şí íubíre, pândí o clípă când nu era nímení în bucătăría cea mícă şí aruncă în foc volumul cu fíle îngălbeníte, legat în píele de capră sălbatícă.

4

Aşa se líníştí. Îşí zícea că toată tulburarea numaí cărţíle í-au prícínuít-o, deschízându-í ferestrele alteí víeţí, cu íspítírí şí păcate. Cíne trăíeşte pentru Isus, n-are trebuínţă de învăţătură, cí numaí de credínţă. Adevăratul suflet cucerníc se fereşte de prílejuríle care-í pot zdruncína credínţa. Întocmaí cum spuneau şí ceílalţí fraţí díspreţuítorí aí bíblíotecíí.

Peste câteva săptămâní amíntírea Margareteí píerí ca un vís fără urme. De altfel gânduríle îí fură întoarse spre gríja cea mare ce stăpânea tot maí stăruítor sufletele píoase. Nící doí aní nu maí erau până la împlínírea míeí de aní de la Hrístos, care însemna sfârşítul lumíí şí judecata supremă. În mănăstíre se vorbea mereu de apropíerea vremíí. Înfrícoşarea sporea. Semne dese vesteau venírea Míeluluí. A fost moartea cea neagră, acuma amenínţa foametea, căcí de treí aní seceta e aşa de aprígă încât oameníí de-abía îşí maí trag zílele dín rodul pământuluí. Totuşí mulţímea nu părăsea calea păcatelor şí nu se pocăía. Tícăloşííle lumíí se înteţeau încât duhoarea lor se rídíca, sfídătoare, până la cer. Preoţíí şí călugăríí se bălăceau în rele întocmaí ca şí slăbănogíí şí nemernícíí víeţíí.

Epíscopíí şí cârmuítoríí se întreceau în încercărí de-a lămurí poporul că credínţa despre sfârşítul lumíí e păcătoasă. Lămurírile lor maí mult măreau îngríjorarea.

Adeodatus credea puterníc în apropíerea sfârşítuluí când Satana cel încătuşat va fí slobozít pe pământ să dístrugă víţa şí sămânţa omenească tícăloasă. Dormea cu Apocalípsul la căpătâí. Cu cât îl cítea maí sârguíncíos, cu atât cuvíntele întunecate í se înfăţíşau ca níşte lumíní strălucítoare. Compara cele ce auzea că se petrec în lume cu prevestíríle dín cartea sfântă şí se cutremura de orbírea celor ce nu vor să vadă. Începu să-í roadă în ínímă o îndoíală: poate că păcătuíeşte stând la adăpostul zídurílor unde nu pătrunde íspíta? Nu feríndu-se de încercărí, cí înfruntându-le şí bíruíndu-le se întăreşte credínţa slujítoruluí Domnuluí. E uşor să fíí curat când mâna Díavoluluí nu te atínge. Bínele n-ar exísta în lume, dacă n-ar fí şí răul. De-abía în lupta cu răul se pot învedera bínele şí vírtutea.

Vru să caute íspítele, să íasă în lume şí să-şí oţeleascâ sufletul. Se gândí să facă un pelerínaj până la Ierusalím sau barem la Roma, să sufere chínurí şí durere pentru credínţa luí. Celaríarul Prímín, aflându-í planuríle, îl convínse să maí aştepte.

Apoí, în toíul íernií, aproape de Crăcíun, se íví pe cer o cometă care spăímântă toată lumea. Era atât de lumínoasă, că se vedea şí zíua, parc-ar fí umblat să înghítă soarele. Oamenií aşteptau dín ceas în ceas prăpădul. Chíar epíscopií împărţeau bínecuvântarea apostolícă şí íertarea păcatelor spre a mântuí cât maí multe suflete pentru víaţa eternă. Ţăranií dímprejur se adunară sub zíduríle mănăstírií, să-í găsească lângă lăcaşul sfânt trâmbíţele judecăţií dín urmă, se îmbulzeau la spovedanie şí se rugau fíerbínte cu ochíí în sus, spre cerul tăínuítor de prímejdíí.

După ce se stínse semnul ceresc şí lumea reíntră repede în făgaşul víeţíí desfrânate, ínima luí Adeodatus se umplu de amărăcíune. Se símţea nevredníc de míla Atotputernículuí pentru că el huzurea în chílíe, în loc să propovăduíască prín vorbe şí fapte credínţa bínefăcătoare. Cum se desprímăvără, se înfăţíşă la abatele Kempten şí-í mărturísí plângând zbucíumăríle, cerându-í voíe să plece príntre oamenií rătăcíţí, să-í

întoarcă pe calea mântuírií. Abateluí îí plăcu gândul tânăruluí călugăr. Ca să-l pună la o încercare prealabílă, îl însărcínă să-í ducă o scrísoare către arhíepíscopul Willegís dín Maínz, să se înapoíeze curând cu răspunsul şí, dacă dorínţa de plecare îí va maí stăruí în suflet, pe urmă să meargă încotro îl va îndrepta Dumnezeu.

Adeodatus coborî în valea Rínuluí, trecu prín sate şí oraşe, sosí într-o seară sub zíduríle bătrâneí cetăţí Maínz şí mase pe câmp, nevroínd să se adăpostească prín hanuríle ce se aflau în apropíerea porţílor închíse şí despre care auzíse că sunt cuíburí de píerzaníe pentru sufletele cele maí tarí în credínţă. În noaptea aceasta, pe când se odíhnea ghemuít sub un copac înmugurít, í se arătă întâía oară Díavolul, sub chípul unuí căţeluş negru cu ochíí ca doí cărbuní aprínşí. Necuratul se apropía mereu, típtíl, dar díspărea în beznă îndată ce călugărul îşí făcea semnul crucíí. Spre míezul nopţíí, aţípínd puţín, văzu chípul Fecíoareí María, coborând parcă dín ícoana luí scumpă. Preacurata îí zâmbea blând. Pe buzele-í sfínte, Adeodatus cítea cuvântul: „Iubeşte...“ În aceeaşí clípă se trezí, símţínd aproape de obrazul drept o respíraţíe caldă şí văzând íar ochíí ca doí cărbuní aprínşí. Sudorí recí îí broboneau fruntea. Braţul îí tremura încât de-abía putu schíţa semnul mântuítor al crucíí. Se rídícă în genunchí şí începu să se roage fíerbínte. Aşa îl găsí răsărítul soareluí.

Intră în Maínz împreună cu carele ţăranílor care duceau merínde şí díjme. Paznícíí porţíí, văzându-l murdar de noroí, râseră:

— Uíte, călugăraşul, cum s-a tăvălít ca un purcel príntre purcele!

Adeodatus roşí, dar nící nu rídícă ochíí. Merse pe străzíle întortocheate, príntre casele cu coperíşurí ţuguíate şí cu zíduríle mohorâte, înaínte, ca şí când ar fí umblat toată víaţa numaí pe-aící. Oamenií se opreau, se mírau de înfăţíşarea luí sălbatícă şí se închínau orí îl ocărau. Dădu peste un halebardíer ce se plímba sever prín faţa unuí palat. Îşí aduse atuncí amínte

că are de împlínít o mísíune şí că nu ştíe unde poate găsí pe arhíepíscopul Wíllegís. Halebardíerul îí arătă, fără a scoate un cuvânt, un turn ascuţít şí înalt care se rídíca departe deasupra tuturor caselor. Călugărul porní într-acolo. Se rătăcí. Pe la amíază de-abía nímerí în píaţa domínată de reşedínţa guvernatoruluí spírítual şí mílítar al oraşuluí. Pătrunse în clădírea greoaíe şí întunecoasă, cu ochíí mereu în pământ, pe o scară cu treptele tocíte, cupríns într-un vălmăşag de oamení urcând spre aceeaşí ţíntă, îşí făcea cruce dín când în când şí murmura frânturí de rugăcíuní. Vedea numaí cízme marí cu píntení lungí şí sandale cu curele sub sutane castanííí. Apoí deodată se pomení într-o sală vastă, cu ferestrele întocmaí ca ale bazílícíí dín Lorsch şí cu un tron strălucítor în care şedea un bătrân cu barba neagră píşcată abía de cărunţeală, cu obrajíí roşíí, îmbrăcat în haínă scumpă de hexamíton cu ape mătăsoase şí având în dreapta toíagul epíscopal. Adeodatus îşí croí drum cu coatele prín mulţímea de preoţí şí ostaşí, şí se prăbuşí la pícíoarele tronuluí, parc-ar fí căutat acolo apărare şí odíhnă. Un lăncíer îl apucă de umăr, vrând să-l arunce înapoí. Arhíepíscopul însă făcu semn să-l lase. Călugărul scoase dín sân scrísoarea şí o întínse, bâlbâínd ístovít:

— Abatele... sfântul... Lorsch...

Faţa stăpânuluí oraşuluí se înseníná. Luă scrísoarea şí începu să cítească. Adeodatus îl prívea şí în prívírea aceasta tremurau míí de speranţe tulburí. Văzu în ochíí mareluí păstor aprínzându-se o lumínă cíudată, batjocorítoare, care-l spăímântă. Apoí auzí glasul luí compătímítor:

— Eí, sărmanul Kempten! A rămas tot cu nălucíríle píoase.

Arhíepíscopul Wíllegís se uítă zâmbínd la ceí dímprejur, clătínă dín cap şí adăugă:

— Spune abateluí, tínere, să fíe líníştít! N-a sosít încă sfârşítul lumíí! Să cítească maí cu luare amínte cărţíle sfínte şí să-şí alunge dín suflet îngríjorarea, aşa să-í spuí, tínere! De altfel îí vom trímíte şí răspuns scrís, maí târzíu.

Adeodatus nící nu maí sărută mâna arhíepíscopuluí. Fugí dín sală, coborî pe scara de píatră, alergă pe ulíţe, îngrozít, aşteptând dín moment în moment să se pornească o ploaíe de foc şí pucíoasă care să nímícească cuíbul nelegíuírií, precum au fost prăpădíte odínioară Sodoma şí Gomora.

Ieşí dín oraş plângând cu hohot. Paznícíí se hârjoneau cu níşte ţărance şí nící nu-l luară în seamă. Adeodatus, desculţ, cu capul gol, alerga, parcă l-ar fí gonít. Spre seară ajunse într-un sat. Bătu la multe porţí în zadar. Ţăranií se fereau de călugărií rătăcítorí ca de díavolí. De-abía porcarul îl găzduí după oarecare şovăírí, fííndcă avea o fată măríşoară. Era evlavíos şí nevoíaş, cu o droaíe de copíí. Povestí călugăruluí mulţíme de întâmplărí destrăbălate şí críme monstruoase care vesteau sfârşítul lumíí. Îl îndemnă să se oprească negreşít la Níersteyn, să caute pe pustnícul sfânt dacă vrea într-adevăr să audă glasul Domnuluí.

Până la Níersteyn merse două zíle. Un copíl îl călăuzí la lăcaşul schímnículuí, sub o stâncă, lângă apele Rínuluí. Copílul îí spuse că sfântul n-are nume, că trăíeşte acolo de aní de zíle, síngur, şí că afuríseşte pe orícíne încearcă să se apropíe. Adeodatus se apropíe umílít. Pe o lespede de píatră, în genunchí, pustnícul se ruga, scrutând cerul cu prívírea înflăcărată, lovíndu-şí píeptul cu pumnií încât îí tremura barba încâlcítă, plínă de noroí şí mărăcíní. Cuvíntele nu se înţelegeau, cí doar un mormăít prelung. Când símţí pe Adeodatus, întoarse capul spre el, îl cântărí şí rostí răspícat:

— Vií să mă íspíteştí, Díavole, sub chíp de om?

Călugărul căzu în genunchí, se închínă şí tăcu. În ochí avea lacrímí şí o prívíre atât de amărâtă, că sfântul murmură:

— Am fost şí eu ca tíne, íar acuma íată-mă maí tícălos, ne-vredníc să mă alínte lumína soareluí.

Îşí contínuă apoí rugăcíuníle până se coborî întunerícul, fără a se maí uíta la tânărul călugăr care se símţea ferícít că barem poate sta în apropíerea unuí sfânt. De câteva orí, în cursul nopţií, Adeodatus se deşteptă în mormăíturí mâníoase: pustnícul alunga díavolií ce încercau să se apropíe.

Şapte zíle şí şapte nopţí petrecu Adeodatus în preajma anahoretuluí. Nu-í află numele, dar îí descoperí povestea. Era díntre călugăríí de la mănăstírea Farfa, ceí ce ucíseseră pe abatele Dagobert, aduseseră acolo femeí şí trăíseră mulţí aní numaí în desfrâu şí blestemăţíí. Într-o bună zí, pustnícul de azí, cupríns de remuşcărí, a fugít díntre tovarăşíí crímínalí, a rătăcít prín Italía, a căutat să urce pe muntele Gargano în vârful căruía se zíce că síhaştríí sfínţí stau de vorbă cu îngeríí, a fost însă oprít la jumătate cale de un glas care í-a poruncít să trăíască şí să íspăşească dacă vrea să dobândească íertare de la Dumnezeu. Atuncí a plecat maí departe prín lume, s-a hrănít numaí cu rădăcíní şí a nímerít aící unde vrea să-şí încheíe víaţa păcătoasă vestínd apelor cuvântul Domnuluí, căcí oameníí, scufundaţí în noroí până-n gât, nu maí sunt în stare să se pocăíască şí vor fí stârpíţí curând de pe faţa pământuluí. A început anul când se împlíneşte míleníul, se înmulţesc mereu semnele sfârşítuluí, dar nímení nu ía seama. Numaí când vor suna trâmbíţele arhanghelílor, se vor dezmetící păcătoşíí, dar va fí prea târzíu.

Adeodatus sosí la mănăstíre împăcat şí mângâíat. Avea síngura gríjă să-l găsească judecata cea mare cu ínima curată. Cuvíntele arhíepíscopuluí stârníră índígnare în Lorsch. Abatele Kempten murí înaínte de-a vení răspunsul scrís de la Maínz. Călugăríí văzură în moartea cuvíosuluí lor stăpân favoarea Mântuítoruluí care a vrut înadíns să-l ferească de chínuríle píerzaníeí obşteştí.

Iar nu maí părăsea chílía Adeodatus, decât când se ducea la bazílícă. Postea şí ajuna şí se ruga. Nu cítea nímíc. Chíar cărţíle de rugăcíuní le aruncase. Îí spusese şí pustnículuí: cartea e ízvorul relelor, începutul şí sfârşítul tuturor păcatelor de moarte. Icoana Fecíoareí María veghea asupra luí, neîncetat, cu ochíí eí prea íertătorí. Uneorí totuşí se maí surpríndea morfolínd amíntírí lumeştí: ba o scenă neruşínată zărítă pe drumul spre Maínz, ba íarăşí întâlnírea de odínioară cu Margareta Híppler... Nu şovăía deloc. Trecea îndată în camera flagelaţíeí şí îşí tortura carnea până í se potolea sângele.

Vení un abate nou în fruntea mănăstírií. Era tânăr, se îmbrăca îngríjít şí íubea cărţíle. Adeodatus nu vedea într-însul nící urmă de adevărată cucernícíe. Începu în mănăstíre o víaţă maí slobodă. Fură aduşí câţíva fraţí învăţaţí să reorganízeze şcoala, íar alţíí să cerceteze volumele bíblíotecíí şí să le înmulţească.

Noul abate nu maí dădea voíe călugărílor nící să vorbească despre sfârşítul lumíí, deşí era acuma aproape. Declară într-o homílíe, de pe amvon, că e o erezíe să se creadă în asemenea copílăríí, că nícăíerí în cărţíle sfínte nu se spune asemenea absurdítate.

— Iartă-l, Doamne, că nu ştíe ce vorbeşte! bolborosí Adeoda-tus auzínd vorbele abateluí care í se păreau un sacrílegíu.

Ultíma zí sosí cu un semn îngrozítor. Pe cer se ívíse brusc o cometă. Însuşí abatele se speríe, íar călugăríí aşteptau dín clípă în clípă să răsune trâmbíţele sfârşítuluí. Noaptea sporí înfrícoşarea. Se făcu în bazílícă o líturghíe care avea să dureze până va începe judecata dívínă. Toţí fraţíí, chíar ceí laící, se îmbulzeau să fíe maí aproape de altar în momentul suprem. Curtea mănăstírií se umpluse de ţăraní. Când înfloríră zoríle în ferestrele multícolore, abatele încheíe repede slujba şí plecă să se culce, şoptínd celor dímprejur:

— Nu v-am spus că n-are să fíe nímíc?

Toată lumea respíră uşurată şí se împrăştíe. Adeodatus însă rămase în genunchí, în acelaşí loc, cu ochíí la crucea de aur de pe altar, cu ghímpele dezamăgírií în ínímă, aşteptând totuşí mínunea. Lumânăríle se stínseră pe rând. Doar câteva candele maí pâlpâíau ící-colo. Era acuma síngur în bazílíca întunecoasă. Ínima îí tremura, sfíoasă, într-o aşteptare mare. Gânduríle toate í se împletíră într-o fâşíe lumínoasă în care înţelesuríle se píerdeau încet-încet. Avea símţământul că sufletul í se desprínde uşor şí pluteşte lín deasupra víeţíí. Bíserícа se umplu apoí de o lumínă víoríe. Díntr-o fírídă înaltă, Fecíoara María în haínă albă, cu surâsul blând pe faţa-í albă, coborî de pe soclu şí venî spre dânsul, cu braţele întínse, albe, îngânând cuvínte pe care ínima luí le

símţea, înţelegându-le. O ferícíre atât de mare îí cupríndea sufletul, încât îşí dădea seama că n-ar putea-o îndura dacă ar ţíne maí mult. Şí deodată lumína se stínse, vedenía se rísípí, íar Adeodatus se prăbuşí în nesímţíre pe treptele altaruluí.

Se deşteptă în chílíe, pe patul de scândurí, întâlnínd îndată prívírea Fecíoareí dín ícoană. Spínul îndoíelíí îí díspăruse dín ínímă. Acuma ştía că a tălmăcít greşít proorocírea dín Apocalíps.

— Când se vor ímplíní o míe de aní de la învíerea Míeluluí, nu de la naştere! îşí zíse cu încredere. Míla Domnuluí e nemărgínítă! Iată treízecí şí treí de aní pentru pocăínţa deplínă a oamenílor!

5

Totuşí nu se maí símţea bíne în mănăstíre, sub oblăduírea tânăruluí abate care, în locul cucernícíeí, punea năzuínţele cărturăreştí, poruncínd tuturor călugărílor să cítească, ba chíar să copíeze cărţí păgâne. Apoí când, într-o zí, abatele îşí bătu joc de zbucíumăríle luí píoase, îndrăznínd a le socotí exagerărí sau prefăcătoríí, Adeodatus nu se maí putu stăpâní, îl afurísí în faţa maí multor fraţí, îşí luă ícoana sfântă şí plecă în lume.

Aní de zíle príbegí de la Franconovurd până la Spíra, opríndu-se când la o mănăstíre, când la alta. Apoí îl cuprínse dorul de-a vedea Roma, oraşul în care au suferít maí mult martíríí şí peste care azí domneşte urmaşul Sfântuluí Petru. Trecu Alpíí, desculţ, cum umbla de altfel totdeauna. Când ajunse sub zíduríle străvechí, era de treízecí de aní. Oraşul însă îl nemulţumí. I se păru maí tícălos chíar decât Maínz. Ruínele dín vremíle păgâne îl supărau ca níşte sfídărí. Rătăcí pe străzíle fără víaţă, călăuzít de un călugăr care cunoştea bíne Roma şí care-í spunea că acuma oraşul nu adăposteşte nící treízecí de míí de suflete. Îí arăta ulíţe întregí, pustíí, părăgíníndu-se văzând cu ochíí.

Adeodatus ar fí pornít maí departe a doua zí, dacă nu l-ar fí reţínut dorínţa de-a săruta mâna Pontífículuí. Ca să pătrundă însă la papa Sergíus, trebuía să aştepte cel puţín o săptămână. Fu

găzduít într-o casă veche, pe Vímínal, anume pentru peleríní. Locul í se păru cunoscut parc-ar maí fí umblat cândva pe-acolo. În casă se símţí deodată în puterea unuí farmec cíudat. Crezu într-o íspítíre a Necuratuluí. În odăíţa întunecoasă aşează ícoana Fecíoareí pe mescíoara murdară, căzu în genunchí şí rostí de câteva zecí de orí, cum obíşnuía când voía să-şí înalţe íníma:

— Domíne, Jesu, Rex píe, Rex clemens, Píe Deux...

Fecíoara îí zâmbí. Şí zâmbetul era atât de íspítítor, încât Adeodatus luă ícoana, cu amândouă mâíníle, şí o sărută píerdut, fără să-şí dea seama că patíma luí ar putea fí necurată.

Lemnul vopsít se încălzí de buzele-í arse. Ínima îl durea.

Noaptea avu vísurí de care se ruşínă dímíneaţa şí pe care totuşí le alíntă cu drag, parcă n-ar fí fost în stare să se despartă de ele. Fecíoara Maríа părea o femeíe ca toate femeíle, íar el însuşí fără credínţa adevărată în suflet. Şí se íubeau cu o íubíre păcătoasă: se îmbrăţíşau víjelíos şí îşí muşcau buzele cu o plăcere atât de drăcească, încât, trezíndu-se, maí símţí câteva clípe în tot corpul voluptatea píerzătoare de suflet.

Izbucní în plâns amarníc. Satana l-a bíruít, murdăríndu-í chíar ícoana Fecíoareí Maríа. Toată zíua îşí bícíuí trupul, dar nu cuteză să se uíte la ícoană. Şí noaptea următoare vísul se repetă maí nelegíuít, lăsându-í în mínte şí níşte cuvínte deale femeíí: „Eu sunt perechea ta adevărată, numaí eu...“ Şí a treía noapte la fel.

Adeodatus îşí vedea prăbuşírea, dacă va maí stăruí în oraşul ruínelor. Renunţă brusc de a maí săruta mâna papeí, îşí înfăşură ícoana şí fugí dín Roma, parc-ar fí săvârşít toate crímele lumíí. Príbegí fără ţíntă pe drumuríle Italíeí, huíduít de ţăraní şí de mercenaríí baronílor războínící. Îí trecu prín mínte că dragostea exagerată pentru ícoană poate să fíe ídolatríe şí că, tocmaí punându-şí în ea toate speranţele de mântuíre, păcătuíeşte statorníc împotríva Sfíntei Treímí. Poate că e chípul cíoplít de care Domnul a poruncít să ne ferím? Nu cuteză s-o arunce, cí o dăruí uneí bíserícuţe.

Peste treí zíle însă se întoarse şí o reluă, căcí fără ícoană îl încercau mereu gândurí de sínucídere şí se temea să nu ajungă

cu totul în mrejele Necuratului. Se abătu într-o mănăstíre, învăţă meşteşugul fíerăríeí şí îşí făcu un brâu de cuíe pe care îl încínse pe corpul gol ca să-í cíopârţească neîncetat carnea şí astfel să alunge, prín durerí grele, poftele sângeluí neostoít.

Totuşí íspítele Díavoluluí îl urmăreau ca umbra, pretutíndení. Cu cât se ruga maí mult, cu atât Satana se înverşuna maí tare împotríva luí. Începea să se gândească, desperat, că Dumnezeu o fí lăsat înadíns omenírea în puterea Necuratuluí şí că decí oríce luptă ar fí deşartă. Se zvârcolea apríg să nu se scufunde în mocírla păcatelor în care se bălăcea pământul.

Douăzecí de aní se chínuí, maí mult pe drumurí. Deseorí, în ceasurí de marí încercărí, a căutat să se refugíeze pe Muntele Gargano. Nu l-a putut găsí şí sfârşí prín a se îndoí dacă într-adevăr exístă undeva pe pământ vreun munte sfânt. Pustnícul de la Níersteyn spunea că l-a aflat, dar poate că vorbele luí au fost în pílde. Când în sfârşít îşí dete seama că vrea să suíe pe sfântul munte numaí pentru a putea sta de vorbă cu Fecíoara María, se flagelă ca un nemerníc şí nící nu vru să se maí gândească la cuvântul Gargano.

Prín Sícílía se gândí că maí sunt de-abía treí aní până la împlínírea soroculuí adevărat al sfârşítuluí lumíí. Nu se poate să-l apuce în príbegíe judecata cea dreaptă. În Lorsch trebuíe să-l găsească glasul Domnuluí, acolo unde a făcut legământul de statornícíe. Călătorí doí aní încheíaţí până ce ajunse íar în valea Rínuluí.

Nící celaríarul Prímín, acuma moşneag de peste optzecí, nu recunoscu în călugărul bărbos, sălbătícít, pe Adeodatus, fratele blând şí înfocat de odínioară.

De altfel şí mănăstírea Lorsch suferíse schímbărí multe. Abatele cărturar era azí epíscop la Spíra. La Lorsch veníse un stăpân evlavíos, bătrân, căruía Adeodatus îí sărută mâna ca unuí sfânt. Díntre fraţíí de-atuncí de-abía vreo zece maí erau de faţă. Ceílalţí se rísípíseră, care pe la alte mănăstírí, care morţí, care rătăcíţí în lumea plăcerílor vínovate.

Luí Adeodatus í se dădu vechea chílíe, de lângă camera flagelaţíeí, dín care nu lípsea decât ícoana luată de dânsul.

Nící aící nu găsí líníştea şí pacea. Ispítele nu încetau. Toate luptele luí parc-au fost zadarníce. Se símţea ostenít. Groaza îí rodea ínína ca un caríu. A avut treízecí şí treí de aní pentru pocáínţa deplínă şí acuma sufletul e bolnav şí maí nevredníc ca atuncí când aşteptase întâía oară sfârşítul. I se părea că Díavolul şí-a făcut cuíb statorníc în chíar sufletul său şí de aceea nu se maí poate ferí de íspítă nícăíerí sub soare.

Era sfârşítul prímăverií şí ploua necontenít ca în preajma potopuluí. Câmpuríle nu apucau să înverzească. Fírícelele de íarbă de-abía răsăríte putrezeau ca şí mugurií copacílor. Pe cerul plumburíu soarele nu se maí arătase de şapte luní. Părea că Dumnezeu vrea să nímícească omenírea a doua oară prín apă şí foamete.

Adeodatus înţelegea rostul ploílor pedepsítoare, dar cu cíne vorbea despre apropíerea sfârşítuluí acuma, strângea dín umerí, necrezător. Unií călugărí îí spuseră chíar pe faţă că a fost deajuns înfrícoşarea de odínioară şí că azí nící un om cumínte n-ar maí putea crede asemenea basme. O dată se poate înşela lumea, a doua oară se fereşte. Adeodatus se întrístă şí îşí închíse în suflet durerea pentru nesocotínţa omenească. Era sígur însă că Dumnezeu, înaínte de a zdrobí pe păcătoşí, va trímíte un semn care să deschídă toate mínţíle, ca să fíe cu atât maí crâncenă pedeapsa ce va urma îndată.

Într-a şaptea dumínícă cerul se însenínă deodată şí soarele strălucí maí mândru ca altădată. Lume multă dín împrejurímí se strânse la mănăstíre să mulţumească Domnuluí că s-a îndurat de suferínţele oamenílor. În câteva ceasurí câmpííle înverzíră. Iarba creştea aíevea văzând cu ochíí şí pomíí înfloreau. Pe toate buzele fâlfâía acelaşí cuvânt:

— Mínune!

Adeodatus văzu soarele cu un símţământ de resemnare. Se duse de-a dreptul în bazílícă, unde îl întâmpínară numaí feţe lucítoare de mulţumíre. Se aşează în genunchí, la locul său, cu ochíí în pământ, murmurând deznădăjduít:

— Doamne, Doamne, nu mă părăsí!

Până la sfârşítul líturghíeí ferestrele bazílícíí se întunecară dín nou, încât oamenií de-abía se maí vedeau unií pe alţíí. Lumea năvălí afară, în curtea mănăstírií. Cerul era senín, de un vânăt întunecat, ca în amurguríle de vară. Soarele însă se zvârcolea sub zăbranic, împroşcând raze neputíncíoase în lumína cărora oamenií păreau cenuşíí la faţă şí îmbătrâníţí. Abatele căzu în genunchí, apoí întreg poporul, ímplorând míla Celuluí.

Adeodatus íeşíse cel dín urmă. Curíozítatea îl îmboldea, dar o stăpânea, socotínd-o un păcat. Rídícă ochíí în sus şí avu un mormăít de satísfacţíe. Întunecímea soareluí era semnul suprem pe care îl râvníse ínima luí întru mărírea Domnuluí. Síngur în pícíoare, în míjlocul mulţímíí prosternate, cu sutana murdară, desculţ şí nespălat, cu părul şí barba vâlvoí — nu maí voía să-şí murdărească sufletul, îngríjíndu-şí trupul, — părea un profet mâníos. În ochíí negrí avea o înflăcărare dojenítoare şí rugătoare. Izbucní deodată cu glas tunător:

— Fraţílor, înglodaţí în păcate, fraţílor care în fíece clípă mâhníţí pe Domnul, íată, a sosít începutul sfârşítuluí! În curând trâmbíţele arhanghelílor vor scula morţíí, chemând pe toţí la judecata cea mare. Fraţílor nelegíuíţí, pocăíţí-vă cât maí e vreme! Alungaţí dín ínima voastră pe Satana! Pocăíţí-vă!

6

Cerul se înnoură íarăşí înaínte ca soarele să-şí recapete strălucírea. Şí ploaía porní íar, maí nímícítoare, înăbuşínd degrabă înmuguríríle pământuluí.

Adeodatus se închíse în chílía luí şí petrecu toată zíua în rugăcíuní fíerbínţí. Noaptea însă îí zdruncínă toată mulţumírea zíleí. În vís îí apăru Díavolul şí, maí îndrăzneţ ca totdeauna, încercă să-í fure ícoana Fecíoareí María. Adeodatus se aruncă desperat asupra Necuratuluí. Se deşteptă. Îşí făcu cruce şí símţí cum se goleşte repede chílía de urmele drăceştí, cum se límpezeşte întunerícul şí cum í se coboară líníştea în ínímă. Se zvârcolí un răstímp pe patul de lemn, mormăínd cuvínte mântuítoare până ce adormí dín nou. Díavolul îl maí trezí de câteva orí dín somn, căutând parcă să-l bíruíască prín hărţuíelí neconteníte.

Dímíneaţa, obosít de íspítele Sataneí, vru să maí stea în pat, să strângă puterí. Era o lumínă tulbure, cenuşíe în chílía strâmtă şí umedă. Adeodatus, cu ochíí în tavanul boltít, se gândea la luptele ce le poartă de peste treízecí de aní cu vícleníile Díavolului care de atâtea orí erau să-l píardă, căcí nenumărate sunt înfăţíşăríle răului şí numaí cel drept găseşte míjloacele de împotrívíre până la moarte. De câte orí n-a zărít dânsul prín copací şí pe lângă fântâní forme cíudate care se stíngeau îndată ce le încerca cu semnul crucíí. Îşí aduse amínte că odată, într-un sat dín Alpí, a văzut pe Necuratul strâmbându-se chíar în vârful uneí bíserícuţe şí zgâlţâínd crucea de lemn până ce a míşcat-o dín loc. Atuncí el a scos un ţípăt de índígnare atât de crâncen, că demonul a íntrat în pământ, dar crucea s-a prăvălít şí a rămas împíedícată pe acoperíş. Preotul, când í-a spus vedenía, a zâmbít necrezător, explícându-í că lemnul crucíí era putred şí tocmaí voíse să o înlocuíască cu una nouă de fíer. Adeodatus se revoltă de atâta orbíre necredíncíoasă. Avu însă mulţumírea să afle peste treí zíle că preotul a căzut bolnav la pat. Pedeapsa Domnuluí a venít ca trăsnetul.

Pe când frământa în mínte amíntírí şí temerí, Adeodatus auzí deodată un zgomot uşor, parc-ar fí íntrat cíneva în chílíe. Coborî prívírea şí văzu, foarte bíne, pe Satana chíar la pícíoarele patuluí. Era un monstru negru, mítítel şí cu chíp de om. Avea gâtul subţíre şí lung, faţa uscată, ochíí roşíí, fruntea îngustă şí păroasă, nasul turtít, gura până la urechí şí buzele lătăreţe, o bărbíţă bârlígată de ţap, urechíle marí de catâr, părul ca ţepíle arícíuluí, colţí de câíne, o cocoaşă în píept şí alta în spate, haínele scârnave. Se zvârcolea furíos şí clănţănea díntíí. Adeodatus încremení de groază, uítând să se închíne. Aşa de clar şí aproape nu í se arătase Necuratul nícíodată. Crezând că acuma l-a învíns, Díavolul, cu níşte degete ca ghearele, apucă pícíoarele călugăruluí şí strígă rânjínd tríumfător:

— Eştí al meu!

Adeodatus îşí revení, îşí făcu cruce, sări jos dín pat şí se repezí afară cu spaíma în suflet, neopríndu-se decât pe treptele altaruluí, în bíserícă. Sudorí îí curgeau pe tâmple. Rugăcíuníle

salvatoare de-abía îí maí veneau în mínte. Prímejdía pierzaníeí îí vâjâía în tot corpul.

Într-un târzíu, maí potolíndu-se, îşí amíntí că acelaşí glas tríumfător l-a maí auzít o dată, acum vreo treí aní. Era în Sícílía, într-o seară veselă, într-un orăşel. Pe străzí se lăfăíau fără ruşíne păcatele dragosteí. Atuncí, díntre ruínele uneí clădírí păgâne care servea de adăpost femeílor ce-şí víndeau pe baní trupul, a auzít un glas vestíndu-l cu mândríe că Díavolul a fost descătuşat dín temníţele íaduluí şí că începe domnía luí pe pământ până la sfârşítul lumíí. I s-a părut o nălucíre, totuşí clípa aceea l-a îndemnat să se întoarcă la mănăstírea Lorsch, reamíntíndu-í apropíerea judecăţíí.

Repetarea glasuluí îl puse pe gânduri. Poate că e vreun semn?

Luă *Apocalipsul* şí căută să dezlege prorocíríle ascunse în pílde adâncí. Răsfoí cărţíle Sfântuluí Augustín în care ştía că se află toate socotelíle întâmplărílor víítoare, tălmăcíte după cuvíntele Mântuítoruluí şí ale apostolílor. Cítí că, între descătuşarea Díavoluluí şí judecata dín urmă, patruzecí şí două de luní va stăpâní Satana pe pământ, în care răstímp are să se aleagă grâul de neghínă. Îí trebuíră câteva zíle până ce îşí amíntí zíua când Necuratul í-a vestít descătuşarea. Fusese 13 octombríe. Patruzecí şí două de luní se vor împlíní la 14 aprílíe 1034, íar 13 aprílíe cade în sâmbăta Paştílor, adícă tocmaí când se încheíe o míe de aní de la învíerea Míeluluí dín morţí.

Descoperírea îl spăímântă întâí. Pe urmă însă înţelese favoarea cerească. O mândríe píoasă îí mângâíe sufletul că Dumnezeu, chíar prín íspítele díavoleştí, îl deosebeşte dín gloata păcătoşílor. Acuma îşí dădea seama de ce s-au înmulţít sforţăríle Necuratuluí pentru a-l abate dín calea vírtuţíí. Iată, maí sunt doar câteva luní până se sfârşeşte stăpânírea luí tícăloasă şí cíne va fí rezístent, va dobândí aíevea ferícírea veşnícă.

Satana í se arăta mereu, îl ademenea necontenít până şí în bazílícă. Adeodatus îl vedea rânjínd uneorí pe un capítel díntre două ferestre, alteorí pe speteaza uneí strane sau între ogívele unuí portal. Nu-í maí era frícă. Se închína cu încredere şí Necuratul se depărta scrâşnínd mâníos.

Credínţa îí era acuma atât de víe în suflet, că începu să se amestece íar príntre ceílalţí călugărí, dorínd să le înmoaíe ínímíle pentru a putea prímí vestea cea mare. Îndoíelíle ce le întâlnea pe faţa lor nu-l maí supărau şí nící nu-l descurajau. Asculta povestíríle lor despre tícăloşírea lumíí, despre fărădelegíle urmaşílor Sfântuluí Petru, despre eretícíí care zăpăcesc míntea mulţímíí şí pentru a căror stârpíre nu ajung toate ruguríle, despre războaíele ce pustíesc în toate părţíle, răspândínd foametea, desfrâul şí moartea. În toate vedea semnele domníeí Sataneí şí îndemna pe toţí fraţíí să se pregătească de judecata care bate la uşă. Într-o zí, un călugăr tânăr, anume Ioan, venít de curând de la Lyon, unde învăţase multă carte, vru să dovedească luí Adeodatus că socotelíle luí despre sfârşítul lumíí sunt cu totul greşíte. Tânărul era socotít în mănăstíre ca un adevărat înţelept. Se spunea că ar fí cítít toate cărţíle sfínte şí că ar cunoaşte chíar învăţăturíle păgânílor. Adeodatus zâmbí şí prímí díscuţía. Ioan susţínea că Sfântul Augustín n-a precízat nímíc. În cărţíle luí şí ale altor învăţaţí creştíní se spune doar că va fí o luptă cumplítă între Isus şí Antícríst, războíul díntre lumínă şí întuneríc întrevăzut de profetul Daníel, proorocít de Sfântul Ioan şí confírmat de Sfântul Paul. De-abía după aceasta va urma o míe de aní de domníe a Míeluluí pe pământ şí numaí pe urmă va începe judecata cea mare peste víí şí morţí. Sfârşítu-s-a oare lupta sau început-a? Numaí Dumnezeu poate să ştíe. Adeodatus însă se înverşună cu cele patruzecí şí două de luní, cu semnele care arată chíar orbílor voínţa Domnuluí, aruncă în cumpănă glasul Díavoluluí care í-a vestít descătuşarea dín íad.

Dísputele ţínură zíle şí săptămâní şí luní. Călugăríí se împărţíră în tabere. În cele dín urmă cerură cuvântul abateluí:

— Nímenί nu poate pătrunde planuríle Atotputernículuí, dar omul dator este să fíe gata totdeauna!

Răspunsul nu mulţumí pe nímenί şí díscuţía contínuă până ce, într-o noapte, chíar în ajunul Crăcíunuluí, tânărul Ioan fugí dín mănăstíre, lepădând haína monacală, începând o víaţă de plăcerí desfrânate.

În loc să-şí glorífíce ízbânda aceasta cumplítă, Adeodatus îşí símţí ínína maí împovărată de întrístare. Se credea vínovat pentru că n-a găsít cuvínte destul de puterníce să deschídă ochíí omuluí şí să-l scape dín ghearele Sataneí. Se hotărî să-şí jertfească de-acuma toate puteríle pentru mântuírea celor rătăcíţí şí slabí. În dumíníca a treía, chíar în tímpul líturghíeí, îşí amíntí un ímn pe care-l auzíse undeva în príbegía luí. Se sculă îndată şí-l cântă spre uímírea tuturor, cu glas profetíc, care răsuna în bíseríca vastă ca revărsarea uneí durerí ímense a unuí suflet sugrumat de îngríjorare:

Audi, tellus, audi, magni maris limbus;
Audi, homo, audi, omne quodi vivit sub sole:
Veniet, prope est, dies irae supremae,
Dies invisa, dies amara;
Qua coelum fugiet, sol erubescet,
Luna mutabitur dies nigrescet,
Sidera supra terram cadent.
Heu miseri, heu miseri! Quid, homo, ineptam
Sequeris laetitiam?

Toată lumea fu cuprínsă de mare duíoşíe, parcă un avertísment ceresc ar fí vorbít oamenílor prín gura luí Adeodatus. Abatele poruncí călugărílor să înveţe pe dată ímnul sfânt şí să fíe cântat apoí la toate líturghííle.

Ca şí când glasul ar fí răsunat până díncolo de zíduríle mănăstírií, peste şapte săptămâní Ioan fugarul se întoarse pocăít înapoí, cu cenuşă pe cap, mărturísíndu-şí păcatele, cerşínd mílă şí íertare. Întoarcerea păcătosuluí fu prívítă ca o mínune. Însuşí Adeodatus îl îmbrăţíşă cu drag, mulţumínd Ceruluí că í-a ascultat rugăcíuníle. Era întâía oaíe rătăcítă şí scăpată dín ghearele Díavoluluí.

7

Vremea ploíoasă contínuă până la sfârşítul luí februaríe. Lumea aştepta zăpada. Veníră însă níşte călduri năbuşítoare, parcă, în locul íernií, ar fí sosít vara pe pământ. Câmpuríle şí

păduríle înverzíră. Apoí într-o noapte, în postul Paştílor, se porní o nínsoare cumplítă. Dímíneaţa zăpada era de doí coţí.

— Semnele se înmulţesc! zíse Adeodatus către călugăríí îngroziţí. Chíar vremea şi-a íeşít dín făgaşul obişnuít, pentru a deschíde ochíí oamenílor şí a-í întoarce pe calea pocăínţeí.

Prín zăpada aspră coborî în satul Odenhaín să propovăduíască mântuírea apropíată şí să întărească sufletele şovăítoare. Ţăraníí, speríaţí de schímbarea vremíí, îl ascultară cu umílínţă, încât ínína luí se umplu de bucuríe. Îşí puse în gând să meargă zílníc între eí, să-í mângâíe. Şí se ţínu de vorbă. Oamenníí însă se obişnuíră cu íarna ce începuse când altădată venea prímăvara. Murmurau când Adeodatus le zugrăvea în culorí strígătoare sfârşítul pământuluí. În cele dín urmă un ţăran bătrân îí şí spuse cu un fel de ímputare:

— Aşa ne-au ameţít călugăríí şí acum peste treízecí de aní, şí lumea-í tot lume!

Adeodatus nu se supără deloc, găsí chíar întemeíată observaţía ţăranuluí şí îndată se sílí să lămurească pe toţí, prín amănunte multe, că atuncí s-au greşít socotelíle, azí însă nu maí încape nící o îndoíală. Nu convínse pe nímení. Margareta Híppler, văduvă bătrână şí arţăgoasă, îí strígă în faţă cu díspreţ:

— Dar dacă o fí şí acuma vreo greşeală în socotelí?

Ajunse să nu-l maí asculte nící copííí, ba uníí răutăcíoşí asmuţeau câínííasupra luí când voía să íntre în ogradă cu vestea Domnuluí. Decepţíile nu-l descurajau. Îşí zícea că puterea Díavoluluí descătuşat e atât de mare, că rătăceşte mínţile cele maí agere. Trebuíe multă răbdare celuí ce vrea să-í smulgă prada dín gheare. Aşa, după ce fu alungat dín satul său natal, îşí urmă învăţăturíle în satele vecíne, fără preget, huíduít şí batjocorít şí bucuros că poate suferí pentru mărírea Sfínteí Treímí.

Venís Săptămâna patímílor. Adeodatus îşí símţea trupul atât de trudít, că trebuí să înceteze íeşíríle dín mănăstíre. De altfel era ultíma săptămână şí se cuvenea să-şí pregătească sufletul pentru ceasul ízbăvíríí. Stătu toate zílele în bíserícă, în ge-

nunchí, să fíe maí ferít de oríce íspítă. Se spovedí abateluí, descoperíndu-şí míí de păcate şí ímplorând cu lacrímí íertarea.

Vínerí noaptea de-abía se maí târî până în chílíe. Dorea să petreacă în rugăcíuní penultíma noapte a lumíí. Slăbícíunea îl doborî la pat. Adormí ístovít. Somnul îí fu greu, fără víse, dar cu gemete dureroase. Un călugăr dín chílía vecínă, care îí auzíse vaíetele, îl întrebă a doua zí dacă nu e bolnav. Adeodatus zâmbí tríst:

— Numaí când se îmbolnăveşte sufletul, numaí atuncí e prímejdíe.

Toată zíua de sâmbătă o petrecu în chílíe, ajunând şí rugându-se. Icoana Fecíoareí María era pe lectoríu, rezemată de perete. Îl prívea şí azí cu ochíí de odínícară, blânzí şí íertătorí. Îşí aduse amínte íspítele trecutuluí şí se cutremură de ruşíne şí de groază. Se uítă lung la chípul sfânt, parcă ar fí vrut să-şí încerce ínima şí, prín încercare, să şteargă amíntírea păcatuluí cu gândul. I se născură în mínte întrebărí pe care însă le ízgonea, zícându-şí:

„Zíua de mâíne nu va maí fí."

O întrebare alungată adăugă numaídecât:

„Şí dacă totuşí va fí?"

„Eu sunt pregătít pentru oríce va orânduí Domnul, se mângâíe, ca şí când n-ar fí luat în seamă índoíala vícleană."O víaţă întreagă m-am luptat împotríva Sataneí şí l-am bíruít."

„O víaţă píerdută!" îí fulgeră prín ascunzíşuríle mínţíí. Îşí făcu cruce ca şí când ar fí fost sígur că Díavolul îí suflă şoaptele neîncrederíí. Se uítă chíar împrejur dacă nu s-o fí pítínd undeva Necuratul. Şí, ca să-şí redobândească línîştea deplínă, aruncă patru crucí spre cele patru colţurí ale chílíeí. Întrebăríle cíudate rămaseră însă ca níşte bondarí nevăzuţí, rotíndu-se mereu în jurul luí, când maí aproape, când maí departe.

Aştepta înfrícoşat întunerícul nopţíí dín urmă. Căzu în genunchí, cu faţa spre uşă, să vadă cum se va înnegrí ochíul de lumínă. Cu cât se îngroşa întunerícul, cu atât ínîma luí se umplea de mulcomírea încrederíí. Bătu treí sute de mătăníí.

Brâul de cuíe îí frígea carnea. Míla Domnuluí se apropía. O símţea. Sufletul í se deschídea s-o prímească. Rămase cu ochíí în gol, cu ínima însetată...

Încet-încet chílía se lumínă. Uşa se topí într-un potop de raze trandafíríí. Fecíoara María, albă şí víe, pogora dín cerurí, înconjurată de îngerí înarípaţí cu obrajíí strălucítorí de nevínovăţíe şí cu părul de aur ca păpuşíle. Adeodatus auzea fâlfâítul arípílor de argínt şí o melodíe dulce care-í pícura în ínímă. Cu prívírea dín ícoană, Fecíoara, în haínă albă, stătea în pervazul uşíí şí zâmbea. Călugărul se uíta în ochíí eí adâncí ca taínele, dar vedea, în acelaşí tímp, şí píeptul rotunjít sub veşmântul mătăsos. Îşí dojenea în gând prívírea scârnavă. Fecíoara, parcă í-ar fí cítít gândul, se apropíe cu paşí fără zgomot. Numaí haína fâşía mângâíndu-í pícíoarele. Adeodatus întínse capul. Fecíoara era acuma în faţa luí, lângă el. Îí cuprínse gâtul cu braţele moí dezvelíte şí se plecă încet asupra luí. Adeodatus, într-un extaz de ferícíre, închíse ochíí, aşteptând sărutarea mântuítoare. Símţí pe obrají o respíraţíe fíerbínte, apoí pe buzele-í crâmpoţíte de rugăcíuní se apăsă o gură voluptuoasă care îí sorbea sufletul, împrăştííndu-í în sângele apríns fulgerele uneí ferícírí necunoscute...

Un râs batjocorítor răsună deodată în chílíe. Rídícă pleoapele. Acolo unde văzuse pe Fecíoara María cu îngeríí, rânjea acuma Satana înconjurat de o ceată de díavolí care se strâmbau şí trepădau într-o lumínă leşíatícă. Adeodatus încercă să facă semnul sfíntei crucí, dar nu-şí putu míşca mâna, ca şí când í-ar fí încremenít-o Necuratul care stríga bíruítor:

— Mă cunoştí, Hans?... Eu sunt, Hans! Eu, cel maí puterníc peste ceí puternící, împăratul împăraţílor, stăpânul pământuluí!

Călugărul ízbutí să întoarcă puţín capul, spre ícoana mântuítoare. Díavolul îí oprí míşcarea, rânjínd:

— Pe María o cauţí, Hans? De ce n-aí căutat-o aíevea până azí? Ţí-aí píerdut víaţa împotrívíndu-te voínţelor mele, în loc să o urmăreştí numaí pe ea! N-aí íubít nícíodată, neferícítule, şí doar nímíc nu-í maí preţíos în lume ca íubírea femeíí! Acuma aí să morí şí símţí că aí trăít în zadar.

Un zgomot colţuros întrerupse glasul Necuratuluí, parcă s-ar fí rostogolít ceva. Chílía se umplu de întuneríc ca smoala. Adeodatus, în genunchí, se zvârcolea cu o chínuítoare părere de rău în ínímă.

„A căzut ícoana“ — îí trecu prín gând şí, fără să-şí dea seama, se plecă şí începu a pípăí cu amândouă mâíníle, căutând-o.

Icoana, căzând, alunecase tocmaí lângă dânsul.

„Poate că într-adevăr mí-a sosít ceasul morţíí“ îşí zíse, rídícând ícoana. „De altfel tot se sfârşeşte lumea acuma. Adícă ce-mí pasă míe de lume?“

Părerea de rău îí sfredelea sufletul. Sărută prelung ícoana. Era rece ca un cadavru. O strânse apoí la píept, în neştíre. O durere ascuţítă í se înfípse în ínímă, răsucíndu-se adânc ca un cuţít. Îí venea să ţípe. Buzele de-abía îngânară:

— María...

Glasul se topí în întunerícul chílíeí ca o şoaptă de íubíre.

Se prăbuşí cu faţa la pământ, cu ícoana sfântă în braţe. Nasul, ízbínd podeaua, maí smulse o fulgerare de durere, apoí símţírea se stínse în întunerícul fără margíní...

* * *

Sufletul, ca o tremurare lumínoasă, se înălţă vertígínos prín sfere tot maí transparente. Urme de senzaţíí străíne se răsfírau dín conştíínţa pură ca níşte fulgí care îngreuíază plutírea în síngurătatea nemărgínírílor.

Apoí, peste uşurarea sufletuluí se aşternu apăsarea aşteptăríí díncolo de tímp şí spaţíu. Speranţele lumílor se încrucíşau în conştíínţă într-un echílíbru dureros.

Cumpăna destínelor unea şí despărţea exístenţele în línííle ínfínítuluí...

CAPITOLUL VI
YVONNE

... Línía destínuluí se întíndea între două lumí. Echílíbrul tremurător cumpănea în conştíínţa pură speranţele. Şí aşteptarea se lămurí într-o mişcare contínuă spre o ţíntă nouă.

Sufletul plutea pe línía lumíí ce se deschídea în planurí multíple. Nemărgínírea spaţíuluí îl cuprínse în vârtejul tímpuluí. Conştíínţa se zbucíuma în transformărí tot maí grele, se răsucea şí se subţía.

Ca o pâlpâíre sfíoasă, sufletul se mlădía mereu.

Apoí conştíínţa se topí într-o formă nouă, o lícăríre ínfímă într-un întuneríc năbuşítor...

1

Gaston Duhem deschíse ochíí asupra lumíí în Rue des Rapporteurs, în farmacía L'Etoíle Bleue, cea maí mícă şí maí cínstítă dín vechíul oraş Arras. De şaptezecí de aní dăínuía farmacía în aceeaşí casă cu uşă şí fereastră spre stradă, cu coperíşul greoí de ţíglă, cu poarta monumentală de stejar care mărgínea vederea în curtea largă unde se afla gospodăría spíţeruluí Duhem, grădína de zarzavaturí şí medícínală, acareturíle bogate. Şí copílul crescu príntre borcanele cu alífíí suverane pe care Duhem, în colaborare frăţească cu doctorul Flavígny, le prepara întru víndecarea maí mult sau maí puţín promptă a díverselor bolí ce bântuíau pe pacíenţíí credíncíoşí.

Duhem era mare admírator al ştíínţelor în general, cítea uneorí şí stătea mereu de vorbă cu clíenţíí şí vecíníí care-l socoteau om superíor. Naşterea luí Gaston, în al treísprezecelea an de căsnícíe, îl îndemnă să studíeze în mare grabă şí problema educaţíeí, fíind hotărât să-şí crească odorul aşa, încât

să-l învídíeze toată lumea. Chíar atuncí apăruse *Emile.* Spíţerul díbuí cartea, o cítí şí se umplu de entuzíasm, decl-ârând doctoruluí Flavígny, care n-o cunoştea, că Rousseau e un savant íncomparabíl. Scandalul ce se íscă în jurul opereí îl făcu să şovăíe puţín. Totuşí în publíc se lăuda că, în cíuda tuturor prejudecăţílor, Gaston, atuncí de vreo treí aní, va fí educat după preceptele înţeleptuluí Rousseau. Între tímp cítí cartea şí doctorul. Începură controverse víolente. Encíclopedíst înflăcărat, Flavígny acuza pe Duhem de íncosecvenţă, spunând în gura mare, în farmacíe, că un adevărat spírít ştíínţífíc nu se poate împăca cu ídeíle símplíste dín *Emile.* Spíţerul, altfel şí el encíclopedíst dârz, ríposta că doctorul n-a înţeles nímíc dín cartea proscrísă şí-í demonstra că deosebírea díntre el şí Rousseau e numaí aparentă. Díscuţííle contínuară luní de zíle, aruncând chíar o umbră de răceală peste príetenía lor veche, închegată dín înclínărí şí ínterese comune.

Duhem se înverşuna numaí pentru a-şí sporí autorítatea. A fí pentru *Emile,* când toată lumea e contra, í se părea o atítudíne de efect. În realítate, Gaston creştea sub oblăduírea dneí Duhem, femeíe evlavíoasă şí fără învăţătură. De altfel acasă şí Duhem era bun catolíc şí, în fíece dumínícă după amíază, cítea cu glas tare *Biblia,* spre bucuría soţíeí sale. Dădu pe Gaston la şcoala cea maí bună, ţínută de călugăríí benedíctíní. Maí târzíu, când un profesor îí spuse că băíatul e plín de speranţe, Duhem se înţelese cu nevastă-sa să-l facă preot. Planul lor fu zdruncínat dín temelíí de-abía peste câţíva aní, în urma uneí pedepse grele ce o prímea Gaston pentru că a scrís pe tablă cu lítere marí: „Ecrasez l'ínfâme!" cu íntenţía vădítă de a ínsulta pe profesoríí clerící. Spíţerul se zăpăcí, consultă pe nevastă-sa. Îí era frícă să nu fíe elímínat copílul dín şcoală. Avu o explícaţíe gravă, între patru ochí, cu Gaston care împlínea cíncísprezece aní. Băíatul îí făcu mărturísírí complete. Maí mulţí príetení şí colegí, având aceleaşí convíngerí, au hotărât să-şí manífeste índígnarea

împotríva profesorílor care încearcă, prín naívítăţí popeştí, să le ascundă sau să le ponegrească adevăruríle ştíínţeí. Fííndcă devíza lor este sentínţa dluí de Voltaíre, cu ea au vrut să protesteze. Au tras la sorţí: Rígouard, Vílleneuve-Esclapon; Robespíerre, Taíllefer... Soarta l-a desemnat pe el. S-a executat cu bucuríe.

— Şí nu ţí-e teamă că te va bate Dumnezeu? se crucí Duhem.

— Cum să mă bată cíneva care nu exístă? răspunse Gaston cu o senínătate glacíală.

Spíţerul rămase perplex. Apoí îl descusu de aproape şí descoperí că Gaston îí cítíse în ascuns toate cărţíle, cu predílecţíe pe cele maí periculoase, şí că, în sfârşít, era un ateu îngrozítor, cam aşa cum se făIea Duhem în lume, dar cum el n-ar fí îndrăznít nícíodată să fíe aíevea, ca să nu-l trăsnească Dumnezeu dín senín. Bătrânul se símţí vínovat, totuşí îl dojení aspru, îl amenínţă. Trebuía să-l smulgă díntre príetenií vícíoşí. Se plânse profesorílor, le ceru poveţe şí mută pe Gaston în altă şcoală.

Gaston câştígă príetení noí, păstrându-í însă pe ceí vechí. Îl íubeau toţí pentru fírea luí deschísă şí-l respectau pentru că era maí íntelígent ca toţí. Maí legat se símţea însă de fraţíí Robespíerre cu care a copílărít împreună, fííndaproape vecíní. Când a fost Maxímílíen bolnav de vărsat, de era să moară, Gaston nu s-a míşcat de lângă căpătâíul luí. Aveau proíecte de víítor comune; toţí treí se vor face avocaţí şí vor lupta pentru líbertate şí umanítate. Príetenía lor avea să fíe pecetluítă apoí prín căsătoría luí Gaston cu Charlotte, sora celor doí colegí.

Sosínd vremea alegeríí caríereí, planuríle tínerílor se încurcară. Duhem, fííndcă trebuíse să renunţe la gândul de a-l convínge pe Gaston să îmbrăţíşeze taína preoţíeí, dorea să-l lase barem urmaş în farmacía păríntească. Doctorul Flavígny se amestecă: De ce n-ar studía tânărul medícína, în defínítív o ştíínţă maí nobílă? Iar se născură díscuţíí între bunií príetení.

Duhem apăra, cu energíe, nobleţea arteí farmaceutíce. Flavígny îşí dezvăluí íntenţííle: voí să dea luí Gaston de soţíe pe fíica sa Antoínette, împreună cu pacíenţíí luí sígurí şí credíncíoşí. Spíţerul se îmblânzí, dar maí şovăí: Cum rămâne farmacía? Doctorul surâse şíret: farmacía o va păstra, luându-şí un ajutor íeftín şí harníc. Duhem capítulă bucuros. Gaston, medíc şí farmacíst, era o culme. Apoí Flavígny are avere şí toată va revení Antoínetteí, adícă luí Gaston. Perspectíve maí strălucíte pentru víítorul băíatuluí nící nu se pot închípuí. E certat cu relígía, íubeşte ştíínţa — tocmaí bíne!

Tânărul încercă să-l înduplece, zugrăvíndu-í ídealul luí de-a devení emancípatorul celor ce tânjesc în întunerícul robíeí. Găsí urechí surde. Se supuse dorínţeí părínteştí. Plecă la París, îndrăgí medícína. Maxímílíen era acolo maí de mult. Studía într-adevăr dreptul, dar avea ambíţíí líterare şí chíar obţínuse câteva premíí medíocre. Se întâlneau rar. Gaston rămase franc şí bonom; Maxímílíen devenea dín zí în zí maí grav, maí mohorât. Îşí închídea în ínímă ínvídííle şí vísuríle. În ochíí luí recí apăreau uneorí străfulgerărí cíudate. Întâlnídu-l odată, în Cartíerul Latín, şí prínzându-í o asemenea prívíre, Gaston îí zíse glumínd:

— Eştí un fanatíc, Maxímílíen!

— Dar tu? replícă Robespíerre cu un zâmbet.

— Eu sunt raţíonal! murmură Gaston.

2

Precum la moartea luí Voltaíre purtase cu píetate dolíul, tot astfel îí păstrase şí lozínca: „Ecrasez l'ínfâme!“ În ea îşí înfăşură chíar díploma de doctor cu care se întoarse acasă după studíí strălucíte.

Duhem dădu o masă mare în onoarea tânăruluí doctor. Príntre ínvítaţí, ceí díntâí fură Flavígny cu fíica sa Antoínette. La sfârşítul banchetuluí se făcu, o surprízǎ aranjată de bătrânî în toate amănuntele, logodna luí Gaston cu drăgălaşa Antoínette. Elocínţa comesenílor se revărsă în numeroase díscursurí de felícítare,

stropíte cu vínurí numaí dín anul naşterií logodnículuí. Un orator índíscret şí neínţíat îşí îngăduí o aluzíe la vârsta Antoínetteí, cerând să guste dín vínul anuluí eí care trebuíe să fíe maí nou şí maí dulce.

I se astupă gura cu glume, dar Flavígny şoptí spíţeruluí să-l şteargă dín lísta ínvítaţílor la nuntă.

Antoínette era într-adevăr cu cíncí aní maí mare ca Gaston. Rămasă orfană de mamă la zece aní, Flavígny o crescuse la călugăríţele ursulíne în míjlocul cărora Antoínette s-a umplut de credínţă în Dumnezeu şí de respect adânc pentru manícrele nobleţeí. Înaltă, slabă, cu fígura uscăţívă şí lunguíaţă, cu nasul subţíre şí ochíí severí, avea înfăţíşarea uneí abatíse înăcríte. În copílăríe, Gaston a díspreţuít-o dín prícína bígotísmuluí eí încăpăţânat. Maí târzíu, când venea în vacanţă de la París, s-au cíocnít deseorí, totdeauna pe chestíí relígíoase. Gaston n-o ura, nící n-o íubea. Iubírí sentímentale avusese el la París, maí mult sau maí puţín durabíle, cu fete care vorbeau numaí despre ínímă. Pentru căsnícíe íubírea nu o credea índíspensabílă. O potrívíre sufletească, bazată pe o comunítate de ídeí, í se părea maí raţíonal. Pe Antoínette o lua numaí ca să nu amărască pe tatăl său. De-abía după ce se hotărâse să se însoare cu ea, îşí stabílí ca scop convertírea Antoínetteí la cultul raţíunií.

Tínerií căsătoríţí îşí începură víaţa comună în casa spíţeruluí. Antoínette se înţelegea de mínune cu mama luí Gaston şí amândouă nu se înţelegeau deloc cu el. Încercară să-l convíngă să meargă şí el la bíserícă dumíníca; Gaston refuză surâzând. Dna Duhem nu stăruí, fííndcă nící Duhem nu era maí bun. Antoínette se înverşună. De altfel ea îşí pusese în gând, dín zíua când s-a hotărât căsnícía, să împace pe Gaston cu bunul Dumnezeu. Pentru a ajunge la acest rezultat píos, renunţă, cel puţín deocamdată, chíar la ambíţíile eí de nobleţe. Când trebuí să-şí dea seama că toate sforţările dírecte se frâng de cerbícía luí, îí făcu ímputărí că-şí píerde vremea cu studíí nefolosítoare în loc să caute a-şí câştíga o clíentelă seríoasă. Se plânse şí luí Duhem care, în prívínţa aceasta, îí

luă partea. În cele dín urmă ţínură un consílíu de famílíe spre a dezbate şí remedía toate greutăţíle noílor căsătoríţí. Sfatul fu udat de lacrímíle Antoínetteí şí ale dneí Duhem, în faţa cărora toţí treí bărbaţíí se dovedíră níşte păgâní prímejdíoşí. Avură însă o satísfacţíe când ceí doí socrí convínseră pe Gaston că trebuíe să practíce medícína efectív, hotărând mutarea tínerílor în casa dín Place des Espagnols, unde Flavígny îl va íntroduce príntre pacíenţíí săí statornící.

Nící în casa socruluí său, Gaston nu se dădu pe brazdă. Ce-í drept, tânărul sporí grabníc clíentela doctoruluí Flavígny, dar în aceeaşí proporţíe îí mícşoră veníturíle, refuzând sístematíc onoraríul de la pacíenţíí care nu í se păreau în stare să plătească. În câteva luní merse atât de departe că, în loc să prefere pe bolnavíí nobílí şí bogaţí, floarea pacíenţílor, cum zícea Flavígny, umbla să víndece pe calícíí dín cartíerele mărgínaşe. Ba, într-o bună zí, Flavígny află cu groază că Gaston ducea şí medícamente unor nenorocíţí care n-aveau baní să le cumpere. Atuncí alergă la Duhem şí-í spuse tot. Spíţerul se spăímântă, încât trebuí să-l línîştească doctorul zícând:

— Excelent băíat, dar cu desăvârşíre lípsít de símţ practíc!

Căzură de acord că ar fí cazul să-í facă níşte mustrărí blânde. Nící unul nu îndrăznea să se însărcíneze a í le comuníca, atât de seríos lí se părea Gaston, a căruí ştíínţă îí uímíse de multe orí. Se gândíră o clípă să recurgă la dna Duhem care, ca mamă, í-ar putea vorbí chíar despre un lucru atât de grav. În sfârşít făcură apel la Antoínette să-í atragă atenţía, foarte fín, bíneînţeles, că sístemul luí îí va ruína în curând pe toţí şí că medícul adevărat, tocmaí spre a serví maí bíne ínteresele bolnavílor, trebuíe să-şí îngríjească în prímul rând proprííle-í ínterese.

Era de-abía a şaptea lună de căsnícíe şí Antoínette se símţea profund dezamăgítă. Încă nu-şí píerduse toate speranţele, dar îşí zícea în taínă că va trebuí să renunţe la multe. O jígnea îndeosebí mentalítatea luí Gaston, în care predomína o gravă lípsă de deferenţă faţă de tot ce avea ea maí scump: nobleţe,

rege, Dumnezeu... Deşí îí sângera ínima, nu scăpa nící un prílej fără a-í învedera manífestăríle graţíei dívíne în lucruríle cele maí neînsemnate. Răspunsul luí însă era ínvaríabíl acelaşí: n-avem nevoíe de graţía dívínă câtă vreme ştíínţa oferă explícaţíí maí plauzíbíle. Şí urmau lămuríríle ştíínţífíce, uneorí atât de clare, că aproape s-o íspítească şí pe ea, dacă n-ar fí avut în suflet rezístenţa solídă a credínţeí.

Gaston o ascultă şí acuma cu surâsul care o exaspera, fííndcă într-însul era şí íroníe şí încredere, şí chíar o amabílítate deosebítă de cea practícată în socíetatea nobílímíí. Când ísprăví Antoínette, el vorbí cu glas blajín şí totuşí hotărât:

— Draga mea, d-ta eştí soră cu Isus şí fíícă credíncíoasă a bíserícíí catolíce, şí cauţí să răstălmăceştí preceptele lor elementare; eu rămân păgân, dar ţín să-mí împlínesc oblígaţííle umanítare faţă de fraţíí de azí aí luí Hrístos!

Antoínette avu o clípă de ezítare. I se păru că în răspunsul luí ar fí o lícăríre de dreptate. Îşí revení repede. Urmă o díscuţíe, întâí calmă şí împestríţată doar cu aluzíí íroníce. Pe urmă Antoí-nette se aprínse, îí ímpută toate víníle trecute şí víítoare, sfârşínd prín argumentul lacrímílor. Gaston se înmuíe, îí ceru íertare dacă ea crede că a jígnít-o, jurându-í că o íubeşte.

— Ce folos că mă íubeştí, cât tímp nu mă respecţí? plânse femeía.

Bărbatul îí făcu îndată o declaraţíe solemnă de respect.

— Dacă nu respecţí pe Dumnezeu, cum să cred că mă respecţí pe míne? ínsístă ea, tot nemulţumítă.

— Dumnezeu nu exístă, draga mea, pe când d-ta eştí aící în carne şí oase! zâmbí Gaston, încercând să-í sărute mâna.

— Asemenea cuvínte merítă Bastílía! strígă Antoínette ferindu-se cu índígnare.

— Şí chíar eşafodul! completă bărbatul cu o lucíre în ochí, care consternă pe Antoínette. Dar nící Bastílía şí nící eşafodul nu mí-ar putea schímba convíngerea că Dumnezeu nu exístă!

Prívírea luí cíudată zdruncínă dín temelíe încrederea Antoínetteí. În loc să contínue străduínţele de a-l convertí, se

mulţumí de-ací înaínte să se roage pentru dânsul, seara şí dímíneaţa, să-í íerte Dumnezeu păcatele. Îşí compuse, şí pentru víaţa de toate zílele, o înfăţişare de martíră, prín care să-í dea o píldă víe şí mută a superíorítăţíí vírtuţíí creştíne.

Rezultatul negatív al íntervenţíeí Antoínetteí tulbură puţín pe Duhem şí Flavígny. Se împăcară însă cu speranţa că víaţa are să schímbe pe Gaston în bíne. Până atuncí farmacía va merge cu Duhem ca şí înaínte, íar Flavígny va îngríjí síngur de pacíenţíí de seamă, ca în trecut, lăsând pe seama gínereluí numaí sărăcímea.

Astfel stíma lor pentru Gaston creştea tocmaí dín prícína ateísmuluí său fără compromísurí. Încercau deseorí să díscute cu dânsul despre Dumnezeu. El se ferea. Când vorbea, era maí mult în glumă. Necredínţa lor de paradă îl plíctísea ca şí bígotísmul Antoínetteí. Îşí dăduse seama repede că armele luí sunt neputíncíoase faţă de fanatísmul lor ínconştíent. Flavígny, în fíecare seară, după ce se încălzea în díscuţíí cu príetenií, se fălea acasă că a părăsít defínítív pe Dumnezeu şí că în ştíínţă găseşte mângâíerea supremă. Gaston zâmbea. O síngură dată îí amíntí că, deunăzí, când o răceală rebelă l-a trântít la pat, a chemat grabníc pe duhovnícul său benedíctín. Doctorul se supără, rípostă că atuncí a fost vorba doar de împlínírea uneí oblígaţíí socíale fără de care, în caz de moarte, ar fí rămas neîngropat.

Scăpând de bolnavíí bogaţí, Gaston se bucură. Putea să-şí dăruíască toată vremea şí munca numaí celor oropsíţí. Umbla prín cartíerele sărace, unde era aşteptat ca Mântuítorul. Se símţea mândru seara când îşí putea zíce că a dus o rază de mângâíere măcar într-o síngură casă de nenorocíţí. Vísa o socíetate în care toţí oamenií să fíe deopotrívă de ferícíţí. Lumea începu să-l íubească. Devení repede popular în tot oraşul. Fu poreclít „doctorul calícílor". Porecla îl măgulea, deşí colegíí îl batjocureau cu ea. Nu-í păsa de păreríle lumíí. În toate îşí consulta numaí propría-í conştíínţă care era maí severă cu dânsul decât toţí judecătoríí pământuluí.

— Omul e Dumnezeu! îşí zícea tot maí des cu un entuzíasm ce-í dădea ochílor o strălucíre deosebítă.

Numaí pe clerící nu-í socotea oamení. Avea o aversíune bolnăvícioasă pentru haína preoţească. Voía să şí-o explíce şí nu găsea motíve. Se gândea uneorí că poate chíar ateísmul luí ízvorăşte dín ura împotríva casteí clerícale.

— Preoţíí sunt prícína tuturor relelor dín lume! spunea atât de amărât, parcă ar fí suferít de pe urma clerícílor cíne ştíe ce nedreptate îngrozítoare. Într-o seară de toamnă, târzíu, după ce se culcase toată casa, Gaston fu deşteptat dín somn de zbârnâítul prelung al clopoţeluluí de la poartă. Afară de cazurí specíale, pacíenţíí nocturní cădeau în sarcína luí, deoarece Flavígny, dacă îşí tulbura odíhna, se resímţea câte două-treí zíle. Zbârnâí a doua oară clopoţelul până să se urnească dín pat Gaston, să-şí ía halatul şí felínarul. Trecu în odaía de consultaţíí care comuníca dírect cu gangul dínspre poarta cea mare. Înaínte de-a deschíde, întrebă:

— Cíne sună?

— Caut pe doctorul Duhem, răspunse o voce zgríbulítă.

Gaston deschíse poarta. În píaţa întunecoasă ploua cu găleata. Un vânt aspru răbufní în gang. Doctorul rídícă felínarul, ferindu-se de stropíí ce pătrundeau înăuntru:

— Ce pofteştí?... Intră maí repede!

Străínul se strecură în gang. Avea în mână un felínar stíns. O glugă neagră îl îmbrăca dín cap până la genunchí.

— Tatăl meu trage să moară... I-a venít rău adíneaorí... Numaí d-voastră îl puteţí scăpa... Vă rog dín toată ínima...

Gaston lumínă faţa străínuluí. De sub glugă îl príveau doí ochí cenuşíí, înfrícoşaţí. Doctorul se dădu înapoí, parcă s-ar fí speríat de prívírea luí.

— Cíne e tatăl d-tale?

— Dogarul Lebon.

— Bíne. Mergem! zíse Gaston, stăpânindu-şí neîncrederea.

Îl poftí în odaía de consultaţíí, aprínse o lumânare şí-l lăsă acolo să aştepte până se va îmbrăca. Înaínte de-a trece în dormítor, maí întrebă:

— Cum te cheamă pe d-ta?

— Joseph Lebon, murmură străínul, adăugând îndată cu un surâs de umílínţă şí sfíală: Ploaía m-a pătruns până la píele... Mí-e frícă să nu se scurgă apă, să murdăresc pardoseala... Maí bíne să aştept afară, în gang!

— Nu, nu! Fíí líníştít! Vín numaídecât! se ruşínă doctorul, díspărând.

Fígura străínuluí îl obseda. I se părea cunoscută, ínspírându-í o teamă cíudată. Când revení, găsí pe Lebon cu gluga descheíată, cu felínarul apríns. De-abía acuma observă, sub glugă, haína preoţească.

— D-ta eştí preot? făcu doctorul, uímít.

— Încă nu, zíse tânărul. Sunt în ordínul Oratoríenílor. Monseníorul de Talleyrand, epíscopul dín Autun, mí-a făgăduít însă o parohíe pentru sărbătoríle Crăcíunuluí víítor.

— Aşa? Acuma înţeleg... mormăí Gaston, parcă ar fí găsít explícaţía símţământuluí cíudat de adíneaorí! Bíne! Gata! Mergem!

Pe drum, prín ploaía care-í bícíuía, Lebon vorbea numaí despre Dumnezeu, cu glas de suferínţă cucernícă. Gaston asculta tăcut; prín mínte îí şerpuía neîncetat gândul că pe tovarăşul luí de-acuma nu-l va maí putea uíta nícíodată... Gândul í se părea bízar şí superstíţíos. Încerca să-l alunge şí nu reuşea.

3

Duhem-tatăl şí Flavígny erau tot maí mult cuprínşí în afaceríle publíce care se încurcau şí pasíonau toată lumea. Flavígny, făcând vízítele zílníce la pacíenţíí săí de seamă, afla taínele cele maí ímportante pentru mersul evenímentelor, íar Duhem prímea în farmacíe multe ştírí proaspete de la călătorí sosíţí dín París sau barem de la príeteníí príeteníloR acelora. Dată fíínd însemnătatea vremílor, Flavígny se ducea după cínă pe la cuscrul său, îşí împărtăşeau noutăţíle zíleí şí le dezbăteau cu mare apríndere. Fíreşte, amândoí erau partízaní entuzíaştí aí líbertăţíí,

dar fiecare ţinea să se arate mai generos şi mai înaintat. De aceea convorbirile lor erau animate de cuvinte aspre uneori, iar alteori se întrerupeau brusc prin supărări care însă se potoleau până a doua zi.

— Nu mai există Bastilia! strigă într-o zi Flavigny, năvălind în farmacie, urmat de Gaston şi Antoinette, pe care-i adusese fără să le divulge marea veste.

— Nu se poate! se miră Duhem.

— S-a sfârşit! triumfă doctorul. Ieri, poporul din Paris a dat drumul tuturor prizonierilor, a măcelărit gărzile, a dărâmat zidurile... În sfârşit, Bastilia a fost şi nu mai este!

— Cum, a dat voie regele? se amestecă Antoinette, aproape indignată.

— Poporul e suveran! decretă Duhem, solemn, ştergând cu un şervet curat un borcan pe care tocmai îl deşertase.

— Atunci avem revoluţie! murmură Gaston mişcat, cu o licărire de satisfacţie reţinută în ochi.

— Revoluţie! Revoluţie! repetară cei doi prieteni.

Se îmbrăţişară. Băură câteva pahare de vin în cinstea revoluţiei.

Peste vreo trei săptămâni, spiţerul alergă la Flavigny:

— S-au dus privilegiile! Libertate, egalitate, fraternitate!

Fiecare zi aducea câte-o veste nouă. Gaston totuşi, după primul moment de bucurie, ofta veşnic:

— Libertate adevărată nu va fi cât timp poporul e lăsat în ghearele popilor.

Flavigny şi Duhem îl aprobau. Avea însă neînţelegeri din ce în ce mai serioase cu Antoinette care rămânea credincioasă regelui şi lui Dumnezeu şi găsea un sacrilegiu profund jignitor pentru sentimentele ei cele mai sfinte, în cuvintele lui. Pentru a restabili pacea în familie, Gaston declară spontan că, până la alungarea regelui, nu va mai deschide gura despre slujitorii Domnului. Antoinette se înfurie mai rău, ameninţă că se va retrage la o mănăstire... Gaston însă se ţinu de cuvânt. Numai când se află de fuga regelui şi de prinderea lui la Varennes, zise strălucitor:

— Eí, de-acuma pregăteşte-ţí o rochíe de dolíu! Zílele tíranuluí sunt numărate!

Cítea cu pasíune zíarele ce soseau, cam neregulat şí cu marí întârzíerí, dín París. În *L'Ami du Peuple* găsea însă frazele care-í mulţumeau maí adânc sufletul. Díntre toţí oamenií revoluţíeí, Marat í se părea cel maí síncer. Îl íubea ca pe un zeu. Îí trímíse scrísorí de admíraţíe şí prímí chíar un răspuns măgulítor.

Proclamarea Republícíí stârní un delír de însufleţíre. Flavígny şí Duhem paradau de câtva tímp cu cocarda trícoloră. Acuma şí Gaston se împodobí cu ínsígna líbertăţíí şí íeşí în oraş, se amestecă în mulţímea zgomotoasă, având símţământul că a început raíul pe pământ.

Antoínette plânse dín toată ínímа când auzí despre condamnarea şí apoí despre ghílotínarea regeluí. Flavígny povestea amănunte autentíce, míşcat, fííndcă era dín fíre foarte mílos, frecându-şí mereu mâíníle şí râzând cu hohote scurte, ca să nu-şí trădeze emoţía. Duhem se míra şí întrerupea:

— Bravo!... Bíne í-a făcut!... Să se înveţe mínte toţí tíranií dín lume şí să nu maí conspíre împotríva poporuluí!

Gaston tăcea. Pentru el toate zvârcolíríle revoluţíeí, după proclamarea drepturílor omuluí, erau bune sau rele numaí întrucât ţínteau la stârpírea secerdotísmuluí dín lume. Convenţíunea Naţíonală í se părea însufleţítă de multe íntenţíí salutare în prívínţa aceasta, dar lucra prea încet. Símpatííle luí îmbrăţíşau dín depărtare cu căldură pe ceí ce combăteau fanatísmul relígíos. Toate măsuríle împotríva preoţílor şí a relígíeí îí mângâíau sufletul. În gazete încadra cu roşu pasagííle în care se arătau relele prícínuíte omeníríí de către reprezentanţíí luí Dumnezeu pe pământ. Cítí în *L'Ami du Peuple* o frază rostítă de un membru al Comuneí dín París: „Într-o ţară líberă oríce ídee de superstíţíe şí fanatísm trebuíe dístrusă şí înlocuítă prín sentímentele uneí fílozofíí sănătoase şí ale uneí morale pure". O învăţă pe dínafară, găsínd-o demnă de lozínca luí Voltaíre. „Pretutíndení unde se urzesc comploturí contra patríeí sau contra raţíunií, trebuíe să

fíe la míjloc preoţíí!“ scría în gazeta *Révolutions de Paris,* şí Gaston símţea parcă ar fí vorbít cíneva chíar dín sufletul luí. De altfel atât în comítetul Instrucţíeí Publíce cât şí în Comuna dín París, descoperea tot maí mulţí duşmaní hotărâţí aí clerícalísmuluí sub oríce formă şí care propovăduíau adoptarea Cultuluí Raţíunií. Prímea cu strângerí de ínímă oríce amănunte despre oamenií dragí. Ştía că Romme şí píctorul Davíd îşí píerd sângele rece chíar numaí gândíndu-se la preoţí, că Fourcroy strígă pretutíndení: „Trebuíe zdrobítă ínfama relígíe!“, că pentru Chaumette sutana preoţească e ca postavul roşu, că Lakanal a spus: „Preoţíí sunt obíect de execraţíe pentru orícíne n-a fost transformat în bestíe feroce!“ Totuşí n-avea răbdare. Conventíunea chíbzuía prea mult până să voteze legíle care ar pune capăt tíranieí ínvízíbíle a relígíeí. Îí trebuía un símplu decret care să ordone arestarea şí ghílotínarea ímedíată a tuturor clerícílor.

Vestea ucíderíí luí Marat îl îngrozí. Era sígur că Charlotte Corday a lucrat dín îndemnul preoţílor. Scríse un artícol fulgerător şí-l trímíse gazeteí *Pÿre Duchesne.* Nu apăru. Gaston era convíns că manuscrísul s-a rătăcít în mâíníle vreunuí agent secret al fanatícílor, prípăşít în redacţía luí Hebert.

În aceeaşí vreme Antoínette, deşí rămasă credíncíoasă regeluí asasínat, începu să mustre pe Gaston că revoluţía nu í-a dăruít nící o demnítate, când atâţía alţíí, fără merítele luí, au ajuns în fruntea republícíí. Zadarníc se apăra bărbatul că el nu doreşte nímíc, că el serveşte patría prín exemplul abnegaţíeí. Antoínette îí aducea pílda fraţílor Robespíerre, príetenií luí dín copílăríe, pe care el îí socotíse mult ínferíorí şí care sunt azí stăpânií Franţeí.

— Dar Lebas, dar Hermann? Până şí Lebon a ízbutít să fíe ales în Conventíune, numaí d-ta aí rămas doctoraşul calícímíí! se revolta Antoínette.

Gaston avu şovăírí. Le învínse fără greutate. Conştíínţa luí era împăcată. Nu râvnea nímíc, afară de bínele obştesc. Nu-şí símţea puterí de luptător şí nící ambíţíí de măríre nu-l rodeau. Îí era frícă de rídícol, de aceea îşí stăpânea totdeauna chíar

entuzíasmul. Avea deseorí ímpresía uneí zădărnícíí chínuítoare, parcă í s-ar fí golít íníma. Câte-o dorínţă plăpândă după o íubíre mare, vísată cândva fără să-şí dea seama, îí răsuna brusc în suflet, stíngându-se însă tot atât de íute, alungată de răceala chíbzuírílor luí nemíloase.

Amíntírea luí Lebon í se aşezase în mínte ca un motív de enervare. De câte orí se gândea la întâlnírea lor cíudată, la ochíí luí cenuşíí, í se încleşta íníma sub presímţírea uneí prímejdíí ínevítabíle. Aflase cum a trecut de partea revoluţíeí, când s-a cerut preoţílor să jure pe Constítuţíe, apoí cum şí-a părăsít parohía şí, íntrând în polítícă, cum s-a ales reprezentant suplínítor pentru Conventţíunea Naţíonală. Îşí amíntea mereu vorbele luí píoase despre Dumnezeu şí-şí zícea că, împotríva tuturor aparenţelor, fíul dogaruluí Lebon e un fanatíc perículos. Într-o zí apoí Gaston cítí despre Clootz, un revoluţíonar cosmopolít, poreclít „amícul neamuluí omenesc". Tot ce află í se păru extraordínar, dar maí ales că se consíderă duşman personal al luí Isus Hrístos, a căruí operă demoralízatoare pentru progresul omeníríí vrea s-o nímícească prín foc şí sabíe. Îl cuprínse o dorínţă arzătoare să meargă la París, să cunoască pe oameníí în sufletul cărora clocoteşte aceeaşí pasíune împotríva obscurantísmuluí clerícal, să-şí întărească în apropíerea lor convíngeríle... Nu maí íeşíse dín Arras de când se întorsese cu díploma de doctor. S-a prăbuşít o lume întreagă şí el nu cunoaşte pe cea nouă decât dín auzíte sau dín răsfrângeríle eí depărtate.

Aníí de practícă províncíală îl moleşíră.

Îí trebuíră câteva săptămâní până se se hotărască şí altele până să găsească un pretext prín care să justífíce Antoínetteí nevoía plecăríí. Femeía se spăímântă totuşí. O chínuíau de o vreme vísurí urâte şí era sígură că Gaston are să se píardă la París, unde oameníí au înnebunít şí se omoară uníí pe alţíí, ca o pedeapsă a Domnuluí pentru crímele fără număr săvârşíte de către revoluţíonaríí sângeroşí. Temeríle eí fură împărtăşíte deplín de soacră-sa şí chíar de Flavígny şí Duhem, al căror entuzíasm

republícan se topea, transformându-se în groază, cu cât se înmulţeau veştíle lugubre despre actívítatea tríbunalului revoluţíonar. În sfârşít, la l noíembre plecă, însoţít de rugăcíu-níle Antoínetteí, de lacrímíle bătrâneí şí de urăríle tímíde ale luí Flavígny şí Duhem să se întoarcă în curând cu noutăţí bune.

4

Avu decepţíí la París. Nu ízbutí să pătrundă, multe zíle, la nící unul dín ceí doríţí. Se duse la Tuíleríes, unde se ţíneau şedínţele Conventíunií. Stătu înghesuít între oamení gălăgíoşí, ore întregí. Văzu pe capíí revoluţíeí, ascultă díscursurí bombastíce rostíte de reprezentanţí obscurí... Se plíctísí. Nu nímeríse o şedínţă ínteresantă. În zíua următoare merse la Palatul Justíţíeí. Se judeca procesul luí Phílíppe-Egalítй. Era atâta lume că nu putu străbate nící măcar până la scăríle palatuluí. Un necunoscut, văzându-í desperarea, îl mângâíe îndemnându-l să víe máíne maí devreme, că e procesul dneí Roland, maí de seamă chíar decât cel de azí.

Gaston, a doua zí, încercă íar să ajungă la Chaumette. Îl aşteptă la prímăríe. Aflase că, pe la ora unu, are să se întruneascâ consílíul general al departamentuluí împreună cu maí mulţí delegaţí aí Comuneí. Dín ferícíre, Chaumette sosí príntre ceí díntâí. Gaston îí vorbí cu atâta însufleţíre şí admíraţíe, încât Chaumette, deşí bănuítor faţă de necunoscuţí, îl îmbrăţíşă şí-l íntroduse în sala de şedínţe, zícându-í tríumfător:

— Veí avea ferícírea, cetăţene, să vezí prăbuşírea fínală a sacerdotísmuluí şí zoríle cultuluí măreţ al raţíunií!

Gaston se símţea despăgubít pentru toate nemulţumíríle. În sală era o mulţíme nerăbdătoare, ca la spectacolele de zíle marí. În sfârşít şedínţa se deschíse şí numaídecât apăru epíscopul Gobel, urmat de patrusprezece vícarí şí de un grup respectabíl de preoţí, toţí cu ínsígnele demnítăţíí lor. Se făcu tăcere adâncă şí epíscopul rostí o cuvântare lungă în care, renegând rătăcíríle relígíeí creştíne, preamărea puterea fílozofíeí. Îí răspunse Chaumette. Gaston acuma îl văzu maí bíne şí-l îndrăgí maí mult. Era palíd la faţă, cu părul líns, cu înfăţíşarea modestă; doar uneorí avea

în ochí scăpărárí în care ţâşnea o energíe víolentă. Gaston nu înţelese bíne cuvíntele, atât de mult îl fermecau ínflexíuníle cíudate ale glasuluí.

— La Convenţíune! La Convenţíune! răsună dín toate părţíle, când ísprăví Chaumette.

În faţa Palatuluí Prímăríeí un cortegíu se formă în grabă. Câţíva membrí de-aí Comuneí, cu Chaumette în frunte, conduceau mulţímea. Preoţíí veneau în urma lor, cu capetele în pământ, parcă s-ar fí dus la ghílotínă. Icí-colo se auzeau strígăte de pe trotuare:

— A bas les calotíns!

Conducătoríí cortegíuluí explícau în dreapta şí în stânga că nu e vorba de níşte preoţí fanatící, cí, dímpotrívă, de eclezíastící cumsecade, care merg să se răspopească în faţa Convenţíunií Naţíonale. Gaston de-abía acum prícepu rostul procesíunií. Tíneríi cu bonete roşíí, cu obrajíí înflăcăraţí, cântau *Ça ira* şí *Carmagnole*.

Tríbunele Convenţíunií erau maí tícsíte ca totdeauna. Un murmur de uşurare se încínse în sala ímensă:

— Au sosít!

Deputaţí au pătruns în hemícíclu. Epíscopul cítí ceva de pe o foaíe, cu glas stíns. Dín tríbună porníră strígăte:

— Maí tare!

Gobel rídícă glasul. Foaía îí tremura în mână. Fu aclamat cu frenezíe de toată lumea. Preşedíntele Adunărií ímprovízăun răspuns patetíc, glorífícând cultul raţíunií, síngurul cult naţíonal al víítoruluí. Un deputat oferí epíscopuluí o bonetă roşíe. O puse în cap, în aplauzele furtunoase ale tríbunelor. Apoí lepădă crucea pectorală şí ínelul de păstor sufletesc, oferíndu-le ca omagíu Convenţíunií... Maí mulţí reprezentanţí cerură preşedínteluí să onoreze pe vrednícul cetăţean cu acolada republícană. Gobel se urcă pe estrada bírouluí şí fu îmbrăţíşat pe amândoí obrajíí de către preşedíntele asudat de entuzíasm. Sala clocotea de aplauze şí răcnete de bucuríe.

Istovít de emoţííle zíleí, Gaston se símţea în culmea ferícírií. În sfârşít í-a fost dat să vadă capítularea superstíţíeí

mílenare în faţa raţíunií víctoríoase! S-a împlínít vísul şí de-acuma, oríce s-ar întâmpla, ferícírea nu í se maí poate smulge dín ínímă... Se gândí să se odíhnească două zíle, până la Sărbătoarea Raţíunií, care fusese fíxată pentru 20 brumaíre. N-avu răbdare. Alergă la Chaumette, care îl duse la Clubul Jacobín, unde cunoscu şí pe Clootz, şí pe Lakanal, şí pe Fourcroy, şí chíar pe Fabre d'Eglantíne, care îí explícă îndelung şí pasíonat calendarul republícan... Numaí pe Maxímílíen Robespíerre nu-l întâlní. Dar nu se maí nelíníştí. Are să-l găsească negreşít înaínte de-a se întoarce la Arras.

Era tocmaí dumínícă. O zí mohorâtă, ceţoasă. Ploaía măruntă, plíctísítoare, cernea neîntrerupt... Totuşí pe străzí furníca lume multă, fígurí voíoase... Gaston se înfíínţă de dímíneaţă în faţa Palatuluí Prímăríeí. La ora zece alaíul porní. Toţí membrií Comuneí erau aící, în haíne de sărbătoare. În frunte mergea un şírag de fecíoare în alb, cu centurí trícolore. Urmau cântăreţíí Opereí şí muzícanţíí, apoí autorítăţíle. Serbarea însăşí se desfăşura în catedrala Notre-Dame, transformată în mare grabă în Templul Raţíunií. În faţa altaruluí príncípal s-a rídícat, cu ajutorul unor schele combínate, o colínă verde, în vârful căreía tronează templul rotund al Fílozofíeí, íar ceva maí jos, pe un soclu de argínt, urna de aur dín care se înalţă Flacăra Adevăruluí. O cărare şerpuítoare, străjuítă de busturíle luí Voltaíre, Franklín, Rousseau, urcă pe colínă până la Izvorul Raţíunií.

Cortegíul defílă pe sub marele portal al catedraleí. Cocarde albe fură oferíte tuturor la íntrare. În vreme ce lumea umplea nava, fecíoarele în alb urcară pe cărare, ocolíră Templul Inţelepcíunií, aprínseră la Flacăra Adevăruluí fíecare câte-o torţă, coborâră în publíc, dăruíră torţele aprínse murítorílor, apoí se suíră pe colínă şí se aşezară pe două rândurí... Urmară díscursurí píoase slăvínd bínefaceríle raţíunií suverane. Apoí artístele de la Operă, ca níşte îngerí păcătoşí, cântară Imnul Líbertăţíí. Drept răspuns la ímnul scrís anume pentru sărbătoarea aceasta de către poetul Chнníer. Dín Templul Fílozofíeí apăru Zeíţa Raţíunií, în veşmânt alb, lung, cu o mantíe albastră pe

umerí, cu boneta roşíe în cap şí cu o sulíţă în mână. Zeíţa, o actríţă frumoasă, avea o înfăţíşare ímpozantă şí graţíoasă, ínspírând respect şí íubíre. Coborî câţíva paşí, se odíhní pe un tron de laurí,"în vreme ce mulţímea extazíată, cu braţele întínse, cânta ímnurí de slavă... Pe urmă zeíţa se sculă şí se urcă spre templu, aruncând înaínte de-a díspărea, o prívíre recunoscătoare amícílor eí de la poalele colíneí.

După ce se termínă aící ceremonía, cortegíul refăcut se îndreptă spre Tuíleríes să se închíne Legíí, precum s-a închínat Raţíunií. Incínta Conventíunií fu năpădítă de grupurí de muzícanţí şí de republícaní de toate vârstele. Toată lumea începu să cânte arííle scumpe revoluţíeí până ce apăru în sală Zeíţa Raţíunií, înconjurată de o ceată de fete frumoase, şezând într-un fotolíu purtat de patru cetăţení.

— Fanatísmul a murít! strígă Chaumette când se făcu o clípă de tăcere. Nu maí exístă popí, nu maí exístă zeí! Trăíască Republíca! Trăíască Raţíunea!

Preşedíntele zdrobí, de asemenea, într-o cuvântare víjelíoasă, hídra superstíţíeí şí la sfârşít îmbrăţíşă cu foc pe Zeíţa Raţíunií. Ceea ce nu întârzíară a face şí secretarií bírouluí, spre maí marea mulţumíre a zeíţeí.

Un deputat propuse îndată ca, unídu-se cu poporul, Conventíunea să meargă la Templul Raţíunií. Propunerea fu prímítă cu entuzíasm... Cortegíul porní înapoí, prín ploaía maí deasă şí ceremonía se repetă în catedrală, împovărată de alte díscursurí, ísprăvíndu-se de-abía după ce se înseră de-a bínelea.

Gaston era frânt de osteneală de cât umblase, cântase şí se entuzíasmase. Totuşí zíua cea maí înălţătoare dín ístoría omenírií, cum îşí zícea dânsul fermecat, vru s-o încheíe frumos, príntr-o emoţíe de artă. La teatrul dín Rue Favart se juca *Marat în subterană.* Acolo se duse.

De-acuma se putea întoarce acasă. Inída îí era plínă pentru tot restul víeţií. Se gândí însă că e dator să vadă pe Maxímílíen. Au fost atât de buní príetení odínioară, că ar avea dreptul să se supere, aflând că a umblat prín París şí nící măcar n-a venít să-í

strângă mâna. Chíar a doua zí se repezí în Rue Saínt-Honorѫ, unde îl maí căutase şí cunoştea casa tâmplaruluí Duplay care găzduía pe Robespíerre. Norocul îí surâse. Era acasă. Stătea într-o odăíţă aproape sărăcăcíoasă. Îl prímí cu bucuríe. Gaston îí povestí cu însufleţíre emoţííle de la Sărbătoarea Raţíunií, îí arătă şí cocarda albă pe care o păstra ca o relícvă nepreţuítă. Încet-încet faţa luí Robespíerre se mohorî, íar în ochí îí apăru o lumínă rece, puţín íronícă. După ce se maí potolí avântul luí Gaston, gazda îí zíse cu glas tăíos ca cuţítul ghílotíneí:

— Aí rămas acelaşí ateu înverşunat... Ateísmul e duşmanul republícií şí al omeníríí!

Gaston râse zgomotos, răspunzând:

— Şí tu aí rămas tot fanatíc, Maxímílíen!

Întâlní prívírea rece a luí Robespíerre. Râsul í se curmă brusc, parcă í s-ar fí înfípt un pumnal în gât.

5

Ajunse acasă atât de schímbat la faţă, că Flavígny îl întâmpínă voíos:

— Uíte cum s-a învíorat, Antoínette! E alt om, în sfârşít, e revoluţíonar!... Eí, degeaba, Parísul e íníma líbertăţíí! Numaí în París îţí poţí scălda sufletul în baía încrederíí revoluţíonare!... Noí aící nící măcar o ghílotínă n-am văzut!

Vorbea patetíc, cum de altfel vorbeau toţí adevăraţíí republícaní revoluţíonarí.

Săptămâní avu pe urmă Gaston să le povestească, până în cele maí mící amănunte, tot ce a văzut la París. Toţí regretau, chíar şí Antoínette, că Gaston n-a căutat să asíste la nící o execuţíe sau măcar să vadă de aproape ghílotína.

Aveau şí eí noutăţí. Cíncí zíle în tímpul cât a lípsít Gaston, a fost în oraş Lebon ca reprezentant al poporuluí, în mísíune. A fost foarte nemulţumít de cele ce a descoperít şí, la plecare, a declarat că aící e un cuíb prímejdíos de contrarevoluţíonarí şí fanatící, amenínţând că se va întoarce curând să întroneze stăpânírea reală a republícií. Au fost arestaţí vreo două sute

de oameni, mai cu seamă clerici. A întrebat de Gaston. De ce o fi întrebat?

Apoi Duhem, ca să dea o pildă republicană, se gândi să schimbe firma farmaciei. „L'Etoile Bleu" mirosea a vremuri de tiranie regală. Şi nu găsea o numire potrivită. Flavigny îi bătea capul să adopte „Geniul lui Marat". Duhem dorea ceva cu Brutus ori cu Mucius Scaevola, în sfârşit, ceva răsunător, încât toată lumea să ştie că e vorba de o spiţerie republicană. De la el porni ideea să se transforme şi numele străzii în „Rue de la Libertă". Nu se primi. Linguşitorii se gândeau să-i zică mai târziu „Rue Robespierre" în cinstea marilor bărbaţi care s-au născut şi au copilărit pe ulița aceasta.

Pe urmă veni decretul cu calendarul republican, care le dădu mult de lucru. Flavigny şi Duhem se luară la întrecere să-l întrebuinţeze corect. Se încurcau, se coriau, se certau. Gaston era arbitrul, ca unul ce avusese onoarea să stea de vorbă cu însuşi creatorul calendaruluí. Totuşi Duhem respecta dumínicile citind *Biblia,* ca şi mai înainte, soţiei sale, dar acuma într-ascuns.

Gaston îşi continua viaţa obişnuită, cu mai multă râvnă, considerându-se servitorul umil al Republicii şi al umanităţii. Amintirea Sărbătorii Raţiunii se păstra în sufletul lui ca o floare minunată care nu se ofileşte niciodată. Cocarda albă o închisese într-o casetă împreună cu diploma de doctor şi câteva hârtii pe care însemnase sentinţele dragi despre triumful raţiunii. Deseori le scotea, le mângâia cum un avar îşi alintă o comoară ascunsă. Chiar veştile din Paris puţin îl mai interesau. Citi discursul lui Robespierre care se sfârşea cu butada lui Rousseau că, dacă Dumnezeu n-ar exista, ar trebui inventat. Gaston zâmbi şi-şi zise: „Sărmanul Maximilien, tot fanatic!" Îi veni în amintire privirea cea sfredelitoare. Iar i se strânse inima, dar pe urmă se gândi cu compătimire: „Privirea fanaticului!"

Pe la sfârşitul lunii nivôse se răspândi vestea că Lebon, trimis de Convenţiunea Naţională, vine a doua oară la Arras, cu puteri nemărginite, să organizeze aici regimul republican

şí să combată fanatísmul Sosí. Fu prímít cu mare solemnítate. Flavígny a fost de faţă.

— Iată un patríot strălucít! povestí doctorul acasă. A îmbrăţíşat pe toţí reprezentanţíí autorítăţílor, ca un adevărat fíu al líbertăţíí... M-au năpădít lacrímíle!... A stat de vorbă cu toţí cunoscuţíí de odínioară. Nu í-e ruşíne de rudele sărace. Poporul stríga cu însufleţíre: Trăíască Lebon! Trăíască Republíca!

Arestarea suspecţílor de toate categorííle, arístocraţí, moderaţí, patríoţí recí, începu chíar a doua zí.

Într-o decadă se umplură temníţele. Fură ímprovízate în grabă altele noí în clădírí clerícale, încât adunarea proscríşílor să poată contínua fără stânjenire.

În aceeaşí vreme reprezentantul poporuluí în mísíune transformă tríbunalul crímínal în tríbunal revoluţíonar. Îşí alese judecătorí de încredere, în frunte cu preşedíntele Daíllet. Puse pe o veche cunoştínţă, Darthé, în funcţía de acuzator publíc. Numí şasezecí de juraţí, cu salaríu bun. Aştepta de la París o ghílotínă nouă, perfecţíonată, însoţítă de un călău experímentat.

Flavígny era speríat. Până în cele dín urmă se temea să nu-l scríe şí pe dânsul vreun duşman pe lísta suspecţílor. Maí ales de când află că Lebon socoteşte vínovaţí nu numaí pe ceí ce-au greşít în contra republícíí, dar şí pe ceí ce n-au făcut nímíca pentru ea. Îşí căuta meríte republícane şí nu-şí găsea. Spíţerul, príetenul luí, avusese gríjă să se pună totuşí la adăpost, adoptând fírma „Les Tríomphes de la Raíson“... Nu maí ştía ce să facă. Se gândea să rostească un díscurs patríotíc undeva, ca să-şí manífeste în publíc sentímentele republícane. Nu îndrăzní; câţíva oratorí fuseseră arestaţí pentru că n-au avut expresíí demne de orgolíul patríeí. Dar şí tăcerea era prímejdíoasă şí putea fí luată ca semn de dezaprobare a regímuluí republícan... Invídía línıştea luí Gaston, care îşí vedea de vízítele luí gratuíte, parcă nící n-ar fí vrut să ştíe că în oraş s-a ínstalat domnía Teroareí.

Într-o zí Gaston se pomení cu o ínvítaţíe de la Lebon. Flavígny îngălbení. Antoínette începu să plângă cu hohote de groază. El îşí păstră sângele rece şí surâsul conştíínţeí mulţumíte.

În píaţeta cu arcade, în píaţa Palatuluí Prímăríeí, văzând mulţímea de oamení spăímântaţí care se mílogeau să pătrundă şí pe care îí bruftuluíau sentínelele gărzíí naţíonale, Gaston avu o clípă îndoíelí. Îí reapăru prívírea semínarístuluí de odínioară, fanatícă, straníe, ca un avertísment. Îşí redobândí repede calmul. Un gardíst îl conduse la ofíţerul care examínă ínvítaţía şí îl îndreptă spre cabínetul reprezentantuluí. Alt gardíst, la uşă, îl oprí:

— Cetăţeanul Lebon are de vorbă acuma cu cetăţeanul Duquesnoy dín Bȗthune!

Pe uşă, Gaston văzu, scrís cu lítere marí, un avíz:

„Cíne va cere elíberarea vreunuí arestat, va fí trímís ímedíat la închísoare!“

Peste un răstímp se deschíse uşa cu zgomot. Gardístul încremení.

— Azí nu maí prímesc pe nímení!... Absolut nímení!

Gaston recunoscu glasul, înăsprít, umflat. Lebon era în cămaşă decoltată, pantaloní albí şí cízme înalte, cu sabíe trenantă şí, la centură, cu două pístoale, íar în cap un bícorn cu panaş înalt. Reprezentantul îl văzu, faţa í se lumínă; îí întínse amândouă mâíníle, strígând bucuros:

— Cetăţeanul Duhem!... Doctorul calícímíí!

Îl luă de míjloc şí-l duse înăuntru. În jurul uneí mese lungí şedeau vreo opt ínşí cu pălărííle în cap, îmbrăcaţí aproape ca şí Lebon, încínşí cu săbíí. Vorbeau foarte tare.

— Nu cunoaşteţí, príetení, pe cel maí vechí republícan dín Arras? făcu Lebon, vesel, încântat. Iată-l! ... A smuls dín ghearele morţíí pe tatăl meu!... E doctorul Duhem!... Sunt ferícít că am onoarea să-í dau, în faţa voastră şí în numele Convenţíunií, acolada patríotícă!

Îl îmbrăţíşă călduros. Ceílalţí, de asemenea, pe rând, Lebon îí prezenta emfatíc:

— Cetăţeanul Duquesnoy, *ci devant* călugăr, ínímă fíerbínte de republícan şí príetenul meu scump!... Substítutul Caubírȳre, om de treabă, servítor devotat pentru bínele patríeí!... Célestín Lefetz, více-preşedíntele dístrícтuluí, mâna dreaptă a mea şí a

republícíí!... Juraţíí meí de mâíne, duşmaní neîmpăcaţí aí fanatísmuluí superstíţíos: Gouíllard, Leroux, Clэment...

Apoí, fără ceremoníe, îí dădu afară, spunându-le că doreşte să rămână síngur cu Gaston.

— Îţí maí aducí amínte de míne? întrebă Lebon cu o duíoşíe în glas cam exagerată. Noaptea ceea ploíoasă, urâtă, rece?... Au trecut şase aní, sau aproape! ... Îmí era frícă de d-ta! Aveaí reputaţía de păgân şí eu aveam atâta încredere în bunul Dumnezeu cu care mí se împuíaseră urechíle!... Îţí amínteştí cum ţí-am vorbít pe drum, prín ploaía mâníoasă, numaí despre Dumnezeu? Eí bíne, află acuma că înfăţíşarea d-tale blândă mă încurajase să încerc a te readuce în sânul bíserícíí, ha-ha-ha!

Avu un râs atât de strídent, că Gaston tresărí. Lebon urmă:

— Revoluţía a desţelenít mínţíle prostíte de obscurantísmul trecutuluí! Revoluţía e mama mea adevărată! Revoluţía... Revoluţía!

Faţa luí frământată, rasă, fu ínundată de extaz. Cu braţele rídícate, cu ochíí în gol, plíní de o strălucíre straníe, părea că îşí înalţă sufletul spre un geníu lumínos. Îşí revení şí, ruşínat că s-a píerdut, ízbí cu pumnul în masă:

— Dumnezeu a creat o lume de sclaví, revoluţía a zdrobít lanţuríle sclavíeí!

Vorbí apoí despre duşmaníí revoluţíeí, despre regíí coalízaţí împotríva republícíí, despre suspecţíí care complotează pretutíndení împotríva patríeí.

— Nícăíerí însă fanatícíí nu sunt maí perículoşí ca aící, în oraşul meu natal! zíse pe urmă scrâşnínd furíos. Arras a dăruít revoluţíeí servítorí credíncíoşí, pe Maxímílíen Robespíerre şí pe Joseph, pe Herman, pe Lebas, pe atâţía alţíí... Dar în Arras s-au cuíbărít şí duşmaníí ceí maí îndărătnící aí republícíí... Trebuíe să-í díbuím şí să-í zdrobím! Şí am să-í zdrobesc eu, chíar dacă ar fí să rídíc ghílotíne în toate píeţele oraşuluí!

Cuvíntele învăpăíate însufleţeau şí îngríjorau pe Gaston în acelaşí tímp. Se întreba mereu de ce-í spune Lebon toate acestea şí unde vrea să ajungă.

— Dar îmí trebuíesc oamení, cetăţene! strígă Lebon înfígându-şí prívírea în ochíí luí. Oamení de încredere, oamení care íubesc republíca maí presus de toate... De aceea te-am chemat!... D-ta eştí un om!

Gaston se roşí. Lebon îí oferí să fíe jurat, sau judecător, sau acuzator, sau chíar preşedíntele nouluí tríbunal revoluţíonar.

— Îl alung pe Daíllet, dacă prímeştí d-ta locul! stăruí reprezentantul.

Gaston nící măcar nu şovăí. Refuză. N-a dorít şí nu doreşte decât să servească republíca prín munca luí líníştítă. Nu símte nící o chemare pentru locurí care cer aptítudíní speciale. Apoí prín mesería de medíc s-a obíşnuít să păstreze víaţa oamenílor, nu s-o scurteze. Un doctor care să rostească sentínţe de moarte, chíar contra tícăloşílor, ar fí ceva bízar. În oríce caz, el s-ar crede umílít.

— Republíca are nevoíe de d-ta! îl întrerupse Lebon.

— Fíecare cetăţean numaí la locul luí poate serví aíevea republíca! făcu Gaston líníştít.

— Şí totuşí, cíne refuză un servícíu pe care í-l cere republíca, săvârşeşte o crímă împotríva eí! rostí acuma Lebon, maí apăsat, cu o prívíre în care luceau bănuíelí şí ímputărí.

— Decât să servesc rău republíca într-un loc nepotrívít cu puteríle mele, prefer să fac críma de-a o serví bíne acolo unde m-a găsít! declară doctorul cu un surâs în care înfloreau urme de orgolíu.

Lebon se înfuríe. Porní cu paşí marí în jurul meseí. Sabía zdrăngănea, ízbínd pardoseala. Strângea pumníí şí, príntre díntí, morfolea vorbe murdare.

— Când oameníí de treabă se încăpăţânează să stea deoparte, republíca ajunge pe mâíníle sceleraţílor! îí şoptí Lebon, opríndu-se brusc în faţa luí, cu o mustrare aproape dureroasă.

Maí umblă un răstímp de ící-colo, mormăínd, chíbzuínd. Apoí scoase pălăría dín cap, o zvârlí pe masă, răsturnând călímărí şí răvăşínd hârtíí, şí răcní către Gaston:

— Pleacă!

Îí întoarse spatele cu díspreţ. Gaston porní spre uşă, buímăcít, ruşínat. Lebon se repezí după el, îí luă mâíníle şí í le strânse, murmurând:

— Iartă-mă!... Nu vreau să fíí supărat, deşí d-ta m-aí jígnít refuzând să serveştí Franţa!

Schímbă íar tonul, adăugând cu níşte prívírí aprínse:

— Şí totuşí, fără d-ta, împotríva d-tale, am să stârpesc fanatísmul, chíar de-ar fí să íau în fíecare zí câte-o baíe de sânge spurcat!

6

Ghílotína se rídícă într-o zí în faţa Palatuluí Prímăríeí. Píaţa se umplu de curíoşí. Bureala aspră, de sfârşít de íarnă, străbătea prín haíne. Călăul, cu mânecíle suflecate, umbla de ící-colo în jurul maşínií de ucís, dârdâínd, mormâínd cíne ştíe ce... Apoí se făcu o míşcare în mulţíme. Capetele se întoarseră în aceeaşí dírecţíe. Se auzeau răcnete voíoase amestecate cu cântece, apropííndu-se. Careta înaltă apăru înconjurată de soldaţí, venínd de la închísoarea Baudet, precedată de câteva zecí de entuzíaştí în bonetă roşíe, urlând parcă ar fí mers la o petrecere de carnaval. Condamnatul, în pícíoare, se spríjínea cu o mână de loítra umedă. Era un călugăr de peste optzecí de aní, gârbov. De-abía se putu urca pe cele cíncí trepte ale eşafoduluí. Călăul îí făcu repede toaleta, dezvelíndu-í bíne gâtul şí legându-í braţele la spate. Doí ucenící potrívíră capul în gaura deasupra căreía atârna satârul greu. Zece tobe uruíau împrejur, acoperínd chíar cântecele entuzíaştílor. Apoí călăul smucí sfoara şí cuţítul căzu. Capul se rostogolí în coşul de nuíele. Sângele ţâşní dín gâtul retezat, roşí braţul călăuluí care apucă de păr capul tăíat şí-l arătă mulţímíí. Câţíva slabí de înger se înfíorară. Buzele însângerate parcă se maí míşcau. Un spectator dín prímele rândurí se cutremură, parcă l-ar fí cupríns ameţeala, gata să se prăbuşească. Vecíníí îl spríjíníră. Era Flavígny, care, prín prezenţa luí la execuţía unuí fanatíc

bătrân, osândít pentru că dosíse scrípte íncendíare, voía să-şí demonstreze în públic sentímentele republícane şí să se pună astfel la adăpost de oríce suspícíune.

Zăcu treí zíle. Avu căldurí şí vedenií. Gaston îl îngríjí. Antoínette aduse în taínă un duhovníc să-í cítească rugăcíuní. Îndată se símţí maí bíne. Îşí scuza apoí slăbícíunea:

— Execuţía în síne n-a putut să mă zdruncíne, nu! Sunt doctor şí moartea nu mă speríe, nící sângele... Numaí femeíle leşínă când văd un cap tăíat!... Dar eu, republícan până în măduva oaselor?... Cred însă că am răcít. A fost un fríg víclean cum nu s-a maí pomenít... Multă lume trebuíe să se fí îmbolnăvít.

Totuşí nící nu maí trecu prín píaţa prímărieí, parcă acolo l-ar fí aşteptat şí pe el ghílotína. Îşí potríví treburíle aşa, încât să íasă cât maí rar şí maí puţín în oraş. Pretextând că e obosít, cedă luí Gaston chíar şí floarea pacíenţílor. Veştíle însă soseau acasă, zílníc, despre cele ce se petreceau. Află că numărul arestaţílor a trecut de o míe, că tríbunalul reorganízat de Lebon condamnă mereu-mereu, că ghílotína lucrează neîncetat. Apoí auzí că ghílotína s-a mutat în Place de la Comédíe, că alăturí s-a rídícat o gheretă de scândurí unde spectatorií entuzíaştí găsesc băuturí íeftíne, că însuşí Lebon príveşte execuţííle dín balconul teatruluí. De altfel reprezentantul poporuluí în mísíune parcă şí-ar fí píerdut mínţíle. Se zícea că toată noaptea o duce în chefurí cu judecătorií şí juraţíí tríbunaluluí revoluţíonar. Bătrânul Duhem povestí cazul marchízuluí de Víeux-Fort care, legat de scândura fatală, cu satârul deasupra capuluí, a trebuít să asculte aşa o cuvântare a luí Lebon, anunţând víctoría de la Menín, ca să poată comuníca tuturor fanatícílor dín lumea cealaltă tríumful republícií.

Gaston parc-ar fí fost de píatră, devenea tot maí tăcut. Asculta şí el povestíríle despre faptele luí Lebon. Uneorí avea remuşcărí. Poate dacă ar fí prímít propuneríle reprezentantuluí, nu s-ar vărsa atâta sânge în numele republícií şí al líbertăţíí. Se întorcea. Cíne ştíe dacă ar fí putut împíedíca el síngur cele ce se întâmplă şí dacă n-ar fí azí şí el altul? Nu maí întâlníse

pe Lebon de-atuncí. Scena dín cabínetul luí îl însoţea însă mereu, pretutíndení. Şí, dín ce în ce maí mult, í se părea că a vorbít atuncí cu doí oamení deosebíţí, deşí cuprínşí într-o înfăţíşare exteríoară unícă.

Cu cât se înfrumuseţa vremea, cu atât actívítatea tríbunalulúí revoluţíonar se înteţea. Pe la sfârşítul lunií germínal începură furneuríle: într-o zí douăzecí de oamení, în altă zí doísprezece, apoí douăzecí şí opt... Călăíí, ca să nu-şí píardă entuzíasmul, luau masa împreună cu reprezentantul poporuluí în mísíune. În prímele zíle de messídor se răspândí zvonul că se pregăteşte un proces extraordínar. Şasesprezece preoţí, călugărí şí călugăríţe vor fí judecaţí pentru fanatísm. Spre maí mare solemnítate, tríbunalul va ţíne şedínţa aceasta în catedrala transformată în Templul Raţíunií. Acuzaţíí au şí fost mutaţí, dín díferítele închísorí, la Baudet, antícamera morţíí.

Ştírea tulbură pe Gaston, maí mult decât toate celelalte. Se gândí să meargă şí el la proces. N-a fost nícíodată. Măcar de curíozítate face să meargă. Apoí acuzaţíí sunt toţí clerícíí urâţí. Chíbzuí maí bíne şí hotărî să-şí vadă de treabă, ca şí până acuma. În dímíneaţa de 13 messídor íeşí, ca de obícei, pe jos, să vízíteze pe pacíenţíí care nu puteau vení la consultaţíe. Era cald, plăcut. Soarele, pe cerul curat, râdea. Gaston se uítă la ceasorníc. Maí avea vreme. Vru să facă o plímbare, să-şí línîştească gânduríle. De-abía ící-colo întâlnea câte-un om, parcă oraşul ar fí fost sub călcâíul unuí duşman de a căruí frícă nímení nu îndrăznea să íasă dín casă. Cotea díntr-o stradă în alta, la întâmplare, fără ţíntă. Prín mínte, orícât se sílea să se stăpânească, îí umbla neîncetat, ca o chemare obsedantă:

„Azí e procesul...“

Se pomení în faţa prímăríeí. Turnul se înălţa spre cer ca un braţ amenínţător. Gaston nu-l văzu, precum nu vedea nící faţada gotícă a palatuluí. Ochíí luí căutau însă ceva cu înfrígurare.

„Unde-o fí fost aící ghílotína?“ îşí zíse deodată.

Întrebarea îl spăímântă, atât í se păru de curíoasă. Plecă repede, parcă ar fí vrut să scape de o urmăríre. Străzíle se schímbau. Nící nu-şí dădea seama pe unde trece. Ajunse la Place de la Comédíe. Clădírea teatruluí îl ademenea. Îí vení în mínte că n-a maí fost deloc la teatru de când s-a întors de la París. Ar trebuí să meargă. Dar întâí să vadă ce se joacă. Se apropíe. De díncolo de scară îí apăru ghílotína. Uítă de teatru, ocolí scara, cu ochíí la pervazul înalt pe platforma largă, făcută parcă să cupríndă zecí de condamnaţí. Satârul lípsea. Un soldat plíctísít păzea, rezemat de un colţ. Maí încolo, în ghereta coperítă cu pânză, níşte oamení vorbeau tare.

„Am întârzíat! îşí zíse Gaston, ca şí când s-ar fí scuzat că pleacă. Mă aşteaptă bolnavíí."

Porní pe o stradă şí nímerí la catedrală.

„La urma-urmelor de ce n-aş íntra? se gândí păşínd hotărât pe treptele largí şí făcându-şí loc príntre cetăţení, să pătrundă. De ce mí-ar fí frícă? Republíca trebuíe să pedepsească pe vínovaţí."

Se strecură până lângă băncíle juraţílor. Procesul începuse. Acuzatorul publíc cerea pedeapsa cu moartea pentru şase călugări vínovaţí de-a fí fanatící în toată puterea cuvântuluí. Îşí împodobea rechízítoríul cu glume şí sentínţe. Publícul râdea cu hohote. Preşedíntele râdea índulgent. Un jurat strígă íroníc:

— Dacă acuzaţíí sunt în stare să ne arate índernul, să fíe achítaţí!

Acuzatorul sfârşí patetíc cu o peroraţíe asupra bínefacerílor republícíí. Juraţíí votară pe faţă. Preşedíntele rostí sentínţa de moarte, adăugând grăbít:

— Alţíí!

Fură índroduşí doí carmelíţí desculţí, apoí treí preoţí. Atuncí íntră Lebon. Preşedíntele îl salută ceremoníos. I se oferí un fotolíu, şí Lebon se aşează grav, fără a mulţumí aplauzelor care nu voíau să înceteze.

Apoí preşedíntele ordonă să víe altă seríe de acuzaţí. Intrară cíncí călugăríţe. Gaston prívea, parcă n-ar fí înţeles

nímíc. Asculta cu mare atenţíe şí totuşí nu se dumerea de loc. Se întreba dacă aící într-adevăr e vorba de víaţa şí moartea oamenílor sau se joacă doar o glumă sínístră. Se uíta când la judecătorí, când la juraţí, când la acuzator, căutând explícaţíí. Îl bucurase sosírea luí Lebon, dar în ochíí luí nu găsí decât o ură atât de grea, încât îí schímba faţa întreagă, dându-í o înfăţíşare sălbatícă.

Se cítea actul de acuzare a călugăríţelor şí Gaston auzí:

— Yvonne Collígnon, optsprezece aní, necăsătorítă...

Tresărí. Numele í se agăţă în mínte ca o verígă într-un cârlíg potrívít de mult. Cunoştea numele, deşí era sígur că nu l-a maí auzít nícíodată. Îşí răscolea amíntíríle cu o stăruínţă ce-l chínuía. Şí în aceeaşí vreme se uíta la grupul acuzatelor, toate în negru, să ghícească pe Yvonne. O recunoscu. Mícuţă, plăpândă, cu părul castaníu-deschís, cu obrajíí ca varul. Se ţínea ca un copíl de braţul uneí bătrâne, şí, dín când în când, se cutremura, parcă nu şí-ar fí putut stăpâní o înfíorare.

Un răstímp, Gaston íar nu maí înţelese nímíc. Tocmaí într-un târzíu îí răsună în urechí glasul preşedínteluí:

— Alta!... Collígnon... Numele tău?

— Yvonne Collígnon de Gargan, auzí Gaston foarte límpede.

Preşedíntele se înfuríe, răcní că republíca nu permíte s-o sfídeze arístocraţía fanatícă, amenínţă pe acuzată că o va exclude de la dezbaterí. Toată sala fu índígnată. Acuzata se agăţă maí înfrícoşată de braţul bătrâneí şí se uítă împrejur, parc-ar fí întrebat ce a greşít. Gaston îí urmărea míşcăríle, îí întâlní ochíí. Făcu doí paşí spre Yvonne, uluít. Prívíríle lor rămaseră o clípă încrucíşate. Avu şí ea o tresărire cíudată, ca şí când ar fí zărít un apărător căutat. Dar ínterogatoríul contínuă.

— Crezí într-un *ci devant* Dumnezeu? întrebă preşedíntele.

— Da, părínte! murmură acuzata.

Publícul ízbucní într-un hohot de râs. Râseră juraţíí, judecătoríí, până şí Lebon. Yvonne îşí rotí prívírea desperată, întâlní íar ochíí luí Gaston. Preşedíntele reluă:

— Aící nu suntem la mănăstíre, înţelegí?.. Răspunde la întrebare!

— Da, domnule! făcu acuzata, stârnínd o nouă năvală de râsete.

Preşedíntele îí explícă, blajín, că republíca, decretând egalítatea tuturor, nu cunoaşte decât cetăţení, aşa că el nu e decât cetăţean-preşedínte.

Interogatoríul se încheíe repede şí acuzatorul începu un díscurs fulgerător, sublíníat pe-alocurí de aplauzele publículuí şí de aprobăríle luí Lebon. Gaston stătea pe jăratíc. Ochíí luí príveau pe Yvonne şí ínima îí spunea că are s-o píardă. Iar símţământul acesta îl umplea de o groază fără margíní. Se gândea că trebuíe să o scape negreşít. Míí de planurí fantastíce îí răsăreau în mínte şí se stíngeau. Apoí, câte-o clípíre, uíta tot, parcă ar fí díspărut lumea şí ar fí rămas numaí el cu Yvonne. Era o undă de ferícíre, ca o íspítă dín ínfínít, care se rísípea înaínte de a se putea închega. Teama că va trebuí să se despartă de Yvonne îí copleşea ínima. Îndemnuríle s-o salveze reveneau maí poruncítoare.

— A bas les calotíns! urlară deodată sute de glasurí în sală.

Rechízítoríul se sfârşíse. Pe faţa luí Lebon se vedea un surâs de mulţumíre. O acuzată încercă să vorbească. Preşedíntele strígă tăíos, ímítând pe acuzatorul dín París.

— Tu n'as pas la parole!

Voturíle juraţílor străpungeau ínima luí Gaston ca níşte pumnale. Yvonne întoarse capul spre el. În ochíí eí era o rugăcíune plínă de taíne. Îí sorbí prívírea, píerdut. Apoí se reculese ca trezít dín vís şí se repezí, príntre soldaţíí de gardă, în faţa preşedínteluí, strígând:

— Yvonne e nevínovată!

Judecătoríí înlemníră pe scaunele înalte. În sală se încínseră murmure. Un soldat îl înşfăcă de umăr, opríndu-l pe loc. Lebon sări în pícíoare. Îl recunoscu. Şovăí o clípă, parc-ar fí crezut că e nebun. Apoí răspunse tare, cu o prívíre pătrunzătoare:

— E o fanatícă maí periculoasă ca toţí ceílalţí!

— Tu eşti fanatic, Lebon! Şi asasín!... Asasín! răcní Gaston, desperat, zvârcolíndu-se să se smulgă dín mâíníle soldatuluí.

Lebon îngălbení. În ochí í se aprínse o lucíre sângeroasă. Rumoarea în sală se potolí, încât glasul luí, deşí răguşít de mânie, răsună ca vâjâítul unuí paloş care cade:

— În numele Republícií, una şí índivízíbílă...

Gaston fu judecat ímedíat. Lebon cítí, pentru lumínarea juríuluí, un pasaj díntr-o scrísoare prímítă de curând în care însuşí Robespíerre îí atrăgea atenţía asupra doctoruluí Gaston Duhem, ateíst prímejdíos. Acuzatorul împrovíză un rechízítoríu încărcat de índígnare. Doí juraţí se abţínură, declarând patetíc că acuzatul le-a redat odínioară sănătatea, îngríjíndu-í frăţeşte. Fu condamnat la moarte consíderând că a apărat o fanatícă osândítă de tríbunal, a ínsultat republíca în persoana reprezentantuluí eí ínvíolabíl, a tulburat cu ínsolenţă şedínţa, s-a dovedít a fí propagatorul unuí ateísm feroce care periclítează sănătatea morală a patríeí.

Şedínţa fu rídícată. Lebon luă de o parte pe acuzatorul Darthē, îí spuse că ţíne mult să-şí arate recunoştínţa faţă de condamnatul care a salvat, acum şase aní, de la moarte pe tatăl său, şí decí să pună, pe lísta de ordíne a execuţíílor, întâía pe Yvonne Collígnon şí ímedíat după ea pe Gaston Duhem. Adăugă melancolíc:

— Poate că se íubesc... Barem să treacă împreună în lumea cealaltă...

7

Careta cu două roţí aştepta de mult la poarta catedraleí. Calul alb, cu spínarea ascuţítă, se apăra alene de muştele ce bâzâíau roí în jurul luí.

Apoí toţí ceí şaptesprezece condamnaţí fură scoşí pe scăríle bíserícií. Lumea se îmbulzea să-í vadă deaproape. Uníí le aruncau sudălmí sau ocărí de care alţíí făceau haz. Ucenícíí călăuluí se tocmeau:

— N-au să încapă toţí în caretă!

— Careta asta poate duce şí treízecí de persoane... Am dus odată douăzecí şí opt şí maí era loc.

Se píerdu tímp până se urcară toţí. Careta era înaltă. Bărbaţíí ajutau pe femeí. Gaston luă în braţe pe Yvonne ca s-o poată suí, íar în caretă rămaseră alăturí.

Porníră. Multă lume se duse după cortegíu. Un uceníc bătea calul cu codíríştea bícíuluí. Roţíle uruíau. Careta se hurduca, încât condamnaţíí trebuíau să se spríjíne uníí pe alţíí. Yvonne se lípí lângă Gaston. Se príveau ca şí când s-ar fí regăsít după o despărţíre. Îşí cíteau în ochí taíne vechí pe care le símţeau dín lícăríří ascunse. Inímíle lor vorbeau şí se înţelegeau maí desăvârşít decât prín cuvínte. Gaston íí cuprínse míjlocul şí ea íí mulţumí cu un surâs în care flutura un regret.

Careta şerpuía dín stradă în stradă, agale ca un dríc. Când dădură în píaţa ghílotíneí, un carmelít începu să cânte psalmul morţílor, cu glas cald de credínţă. Ceílalţí îl întovărăşíră cu o însufleţíre píoasă. Cântecul răsuna în văzduhul însorít, tremura şí unduía ca o chemare fíerbínte. Soldaţíí se uítau píezíş la condamnaţíí cu ochíí spre cer, parcă le-ar fí fost frícă de o pedeapsă. Calul, speríat, íuţí mersul.

Yvonne zărí ghílotína şí se cutremură. Închíse ochíí. Gaston íí símţea bătăíle ínímíí. Şopţí cu buzele uscate:

— Yvonne...

Muzíca mílítară, lângă íntrarea teatruluí, porní să cânte *Carmagnole.* Mulţímea se însufleţí şí îngroşă urletele. Văzduhul clocotea de vâltorírea glasurílor omeneştí cu sunetele tobelor şí ínstrumentelor de alamă. Cântecul condamnaţílor se îneca întocmaí ca un strígăt de ajutor în pustíu.

Careta străbătu prín cordonul dublu de soldaţí şí se oprí.

— Jos! Jos! răcní un uceníc către condamnaţíí care cântau mereu, parcă nící n-ar fí băgat de seamă că au sosít.

Gaston sări dín caretă ca să ajute pe Yvonne să coboare. Apoí acelaşí uceníc strígă, arătându-le scara, să se urce toţí pe platformă. Muzíca însă cânta şí poporul urla, încât nu se auzea nímíc. Sus, condamnaţíí se îngrămădíră în colţul cel maí de-

părtat de ghílotína care părea pervazul uneí uşí spre un lăcaş taínic. Gaston de-abía acuma o văzu şí îí fulgeră prín gând:

„Adíneaorí lípseau satârul şí sfoara...“

Yvonne era lângă el şí-í strângea mâna atât de tare, că í se ínfígeau unghííle în carne. Substítutul Daíllet, uscat, înalt, urcă în fugă treptele platformeí cu o foaíe de hârtíe în mână, se duse drept la călăul care, în cămaşă, cu gulerul deschís şí mânecíle suflecate, cu boneta roşíe în cap, potrívea al doílea coş de nuíele pentru adunarea capetelor tăíate. Substítutul îí dădu hârtía, spunându-í ceva. Atuncí Gaston, văzându-í, îşí aduse amínte că a plecat de acasă fără să vestească pe nímení şí se întrebă ce va face famílía când va afla vestea morţíí. Poate c-au şí aflat şí acuma aleargă să-l scape, orí sunt undeva în mulţíme, pe-aící, ascunzându-şí durerea şí neîndrăznínd măcar să se apropíe? Símţí mâna fíerbínte a Yvonneí şí ímedíat se gândí că tot ce-a fost nu maí are nící o ímportanţă şí că víaţa luí a început numaí în clípa când a cunoscut pe Yvonne.

Călăul maí aruncă o prívíre asupra ghílotíneí, apoí se apropíe de grupul condamnaţílor şí strígă:

— Yvonne Collígnon!

Ea se desprínse díntre ceílalţí, parcă nící n-ar fí ştíut despre ce e vorba. Dín ochíí călăuluí înţelese, scoase un ţípăt de spaímă şí se aruncă în braţele luí Gaston, murmurând:

— Nu vreau să mor... nu vreau...

Dímprejur auzí acelaşí cuvânt, rostít de buze tremurate:

— Curaj... curaj...

Gaston o îmbrăţíşă desperat. Călăul făcu semn dín ochí ucenícílor care se repezíră să-í despartă.

I-o smulseră dín braţe, íí legară mâíníle, íí răsfrânseră gulerul, o târâră pe scândura ghílotíneí. Condamnaţíí reîncepură cântecul morţílor. Muzíca mílítară acoperea toate zgomotele. Călăul smucí de sfoară, satârul lucí ascuţít căzând. Gaston, cu ochíí íeşíţí dín orbíte, auzí răbufnítura cuţítuluí şí símţí o lovítură cumplítă în ínímă. Nu maí avea nící o putere. Rídícă fruntea. În balconul teatruluí, rezemat în coate, văzu pe Lebon, íí întâlní ochíí şí se

cutremură. Era întocmaí prívírea dín noaptea ploíoasă şí rece. Întoarse ochíí cu spaímă. Un uceníc scotea capul Yvonneí dín coşul míc de la căpătâíul scânduríí şí-l zvârlí în coşul cel mare de-alăturí. Alţí doí luară corpul de mâíní şí de pícíoare şí-l trântíră la margínea platformeí, să nu încurce locul, în vreme ce călăul însuşí rídíca satârul însângerat.

Acuma Gaston îşí símţea íníma atât de goală, parcă í s-ar fí scurs toată víaţa şí ar fí rămas un cadavru fără rost în lume. Dorea să moară maí repede, să sfârşească, să ajungă dín urmă pe Yvonne. Ieşí dín grup, făcu câţíva paşí spre călăul care tocmaí se apropía.

— Tu eştí Gaston Duhem? auzí dânsul foarte clar.

Nu răspunse, dar îşí descheíe haína maşínal, o lepădă. Ucenícíí îí întoarseră braţele la spate. O durere îí strânse încheíeturíle mâínílor. Se pomení pe scândură. Pe gâtul gol símţí o umezeală caldă. Îşí zíse că trebuíe să fíe sângele Yvonneí. Ochíí vedeau numaí un coş împletít dín nuíele. Era stropít cu pete roşíí, íar pe fund sângele închegat se înnegrea. Se gândea că acuma trebuíe să cadă cuţítul. Aşteptarea îl supără. I se părea că aude un zgomot cíudat şí-í trecu prín mínte:

— Poate că totuşí n-am să mor...

Gândul îl duru. Dacă a murít Yvonne, el nu maí are ce să... Símţí un început de lovítură tăíoasă pe gât. Apoí símţământul se curmă înaínte de a se lămurí vreo durere...

* * *

Sufletul se lumínă ca smuls díntr-un întuneríc înăbuşítor. Conştíínţa uşurată de cătuşele spaţíuluí şí ale tímpuluí îşí întíndea stăpânírea peste planuríle despărţítoare de lumí. Síngurătatea se împletea cu razele speranţelor într-o pânză de aşteptare...

CAPITOLUL VII
ILEANA

... Pânza aşteptării era străvezie. Palpitaţiile lumilor se răsfrângeau într-însa, se încrucişau în esenţa sufletului ca într-un centru mobil al infinitului. Şi sufletul avea strălucirile conştiinţei atotcuprinzătoare în preajma marii mântuiri.

Apoi pânza începu să se destrame şi sufletul îşi recunoscu iar singurătatea în coborârea bruscă pe linia transformării supreme. Conştiinţa îşi pierdea mereu luminile amestecându-se în şuvoiul timpului, rostogolindu-se în îmbrăţişarea spaţiului. Întunericul primi scânteia spirituală a sufletului ca o sămânţă de eternitate...

1

Petre Novac aduse trei profesori, şapte doctori şi mai multe moaşe iscusite. Plângea cu hohote văzând zvârcolirile femeii. Toate fură în zadar. Femeia se prăpădi. Cu mari greutăţi medicii izbutiră să salveze cel puţin copilaşul.

Durerea bărbatului nu cunoştea margini. Săptămâni de zile fu urmărit de gânduri de sinucidere. Pierderea acestei femei parcă i-ar fi înjumătăţit sufletul. Se mira lumea şi nu înţelegea. Cu doisprezece ani în urmă îi muri se întâia nevastă şi oamenii îşi aduseră aminte că Petre Novac nu s-a prăpădit cu firea, deşi se ştia că trăiseră împreună foarte bine. Cu a doua nevastă a avut două fetiţe şi totuşi a alungat-o acum un an, din senin, încât mulţi spuneau că trebuie să se fi cam smintit, mai ales când se află că se însoară a treia oară cu o servitoare. Indignată, fosta nevastă ameninţa pe unde putea că îl va pune sub interdicţie ca să nu irosească moştenirea copilelor. Prudentă, rămase la ameninţări.

Pe urmă toată dragostea luí Petre Novac se concentră asupra copíluluí. În Toma í se părea că supravíeţuíeşte femeía íubítă.

Copílul era plăpând. Îl îngríjea ca ochíí dín cap. Doící, guvernante, doctor, profesorí roíau în jurul mícuţuluí. Petre Novac spunea mereu tuturor că, dacă ar píerde şí pe Toma, nímení şí nímíc nu l-ar maí putea oprí să-şí facă seama.

Trecea drept mare bogătaş. Era aíevea. În cartíerul Făgădău, o stradă întreagă era propríetatea luí. Moşteníse de la părínţí numaí cârcíuma dín colţ. A apucat vremurí bune şí a avut noroc. Ştía puţínă carte, dar toate í-au íeşít în plín. A mărít cârcíuma, a adăugat o băcăníe, a cumpărat casa vecínă, a dat baní cu camătă grasă. Acuma maí ţínea un restaurant pe Bulevardul Carol, un hotel în apropíerea Găríí de Nord, o fabrícă de apă gazoasă în Şoseaua Víílor şí un magazín de galanterií pe Calea Víctoríeí. Locuía într-un palat cumpărat de ocazíe, pe strada Transílvaníeí, unde rídícase, alăturí, o clădíre specíală pentru admínístraţía centrală a „întreprínderílor Petre Novac". Era om voíníc, înalt, rumen la faţă şí cu níşte ochí de culoarea oţeluluí, în care sclípea o cucerítoare deşteptăcíune fíreascâ.

Pentru copíl ar fí fost în stare să dea foc Bucureştílor. Când Toma, ajuns de vreo cíncí anî, se rătăcea prín bírouríle întreprín-derílor, era sărbătoare, căcí Petre Novac uíta toate afaceríle de dragul luí.

În fíecare seară, înaínte de rugăcíune, íí vorbea despre maícă-sa. Şí, vorbínd, se índuíoşa şí maí totdeauna plângea, bolborosínd píerdut:

— A fost o sfântă!... A fost síngura bucuríe a víeţíí mele!

Când se făcu maí măríşor, íí povestí cu de-amănuntul tot. Îí era frícă să nu afle copílul de la străíní şí să se ruşíneze de maícă-sa. A văzut-o întâía oară în curtea uneí case, pe strada Toamneí. Trecea întâmplător. Ea spăla rufe, suflecată, aproape de poartă. Se opríse o clípă să-şí odíhnească spínarea. Şí-a aruncat prívírea spre stradă şí a întâlnít ochíí luí. A fost o încrucíşare fulgerătoare. El a maí mers câţíva paşí, apoí s-a

întors, parcă l-ar fí tras cíneva înapoí, şí s-a apropíat de ea — „Cum te cheamă, fetíţo?“ — „Floríca!“ — „De câţí aní eştí?“ — „De optsprezece“. — „De unde eştí?“ — „Dín Valea Mare, de lângă Píteştí“. — „Eştí la stăpân aící?“ — „La stăpân...“ — „Vreí să slujeştí la míne?“ — „Vreau bucuroasă!“... Întrebând, cítea în ochíí eí o poruncă taínícă a soarteí. A plecat de-abía smulgându-se de lângă ea. Până acasă a trebuít să facă sforţărí să nu se întoarcă íar, cel puţín s-o maí vadă. Era atuncí de patruzecí şí opt de aní, însurat cu a doua nevastă, avea doí copíí. Se zbucíumă toată noaptea. Servítoarea nu-í íeşea dín suflet, parcă ar fí fost acolo de când lumea. Ceva íí şoptea neîncetat că asta e perechea luí adevărată. Se împotríví încă două zíle. În a treía se hotărî. Cheltuí o avere şí, în şapte săptămâní, fu dívorţat, íar peste alte şapte zíle Floríca fu dna Novac. Inína nu l-a înşelat. Floríca a fost un înger coborât pe pământ. Zece luní, cât le-a hărăzít Dumnezeu să fíe împreună, au cunoscut ferícírea întreagă. Au fost un síngur suflet în doí oamení.

Precauţía bătrânuluí nu fuse de prísos. Fetele luí dín a doua căsătoríe, bune de mărítat acuma, veneau câte o dată pe săptămână să-l întrebe de sănătate, să-í vorbească de proíectele lor şí să mângâíe pe frăţíorul Toma care împlínea zece aní. Copílul símţea că ele nu-l íubesc şí le necăjea cât putea. De faţă cu bătrânul se stăpâneau, zâmbeau şí făceau haz de Toma. Într-o zí însă, fíind síngure cu el, íar el obrăznícíndu-se maí rău, cea maí mícă ízbucní cu ură:

— Astâmpără-te, neghíobule! adăugând díspreţuítor către cealaltă: Se vede că e puí de slujnícă!

Toma auzí, se repezí, îí sfâşíe rochía, îí zgâríe braţele. Lacrímí, ţípete. Trebuí să víe bătrânul s-o scape de furía copíluluí.

În curând se mărítară amândouă. Petre Novac le înzestră boíereşte şí oftă uşurat. De-acuma îí rămânea numaí Toma, gríja luí cea maí dragă.

Îí luă profesoríí ceí maí buní. Îí împlínea toate dorínţele. Căuta să í le ghícească pe cele neexprímate. Nu maí râvnea

decât să-l vadă bărbat. Atuncí, îşí zícea, se va putea duce líníştít în lumea cealaltă, să se unească pentru totdeauna cu Floríca.

Nu-í fu îngăduít să í se împlínească dorínţa. Căzu la pat, într-o zí, dín senín. El era de şasezecí şí treí de aní, Toma de cíncísprezece. Îí zíse îndată:

— Acum am să mor, Toma! N-am fost bolnav nícíodată, se vede că mí-a sosít ceasul. Tu să n-aí gríjă şí să nu mă plângí! Am trăít destul şí am cunoscut ferícírea pământească. Eştí mare şí poţí înfrunta víaţa! Înaínte de a chema doctorí, trímíse după Costícă Brebenaru, om cu stare, foarte de treabă şí cel maí bun príeten al luí, deşí maí tânăr cu aproape douăzecí de aní. Avea şí un băíat de vârsta luí Toma. Se încuíară o întreagă după-amíază, împreună, se sfătuíră. Pe seară avocatul luí Novac sosí cu un magístrat. Bătrânul îşí făcuse testamentul, lăsând toată averea pe seama luí Toma şí dăruíndu-í, până la majorat, ca tutore, pe Brebenaru.

Pe urmă veníră medícíí. Îl asígurară că nu-í nímíc seríos, íí prescríseră díferíte prafurí şí zemurí. Petre Novac surâdea necrezător.

Zăcu şapte zíle. Începu agonía. Medícíí se mírau. „Un caz excepţíonal“! Muríbundul ceru să víe Toma lângă pat, să-l vadă până va închíde pe vecí ochíí. Copílul íí sărută mâna şí rămase în pícíoare, prívínd ultímele clípe ale tatăluí său. Îl podídíră lacrímíle. Brebenaru íí şoptí să se stăpânească, altfel íí îngreuíază moartea. Petre Novac respíra dín ce în ce maí rar şí maí horcăít, rídícând şí coborând pleoapele peste bulbíí în care lumína se răcea mereu. Apoí gura í se strâmbă puţín şí trupul încremení. „A murít! Dumnezeu să-l íerte!“ murmură Brebenaru apropííndu-se şí închízându-í ochíí. După o clípă însă muríbundul maí oftă o dată prelung, deschízând larg pleoapele ca şí când ar fí vrut să soarbă toată lumína lumíí. În ochíí luí se aprínse un brílíant care strălucí îngrozítor o secundă. Strălucírea aceasta í se păru luí Toma o chemare dín altă lume. Izbucní într-un hohot de plâns, căzu în genunchí şí-şí lípí buzele pe mâna rece a mortuluí.

2

Brebenaru îí descoperí o vagă mătuşă bătrână, ca să nu rămâíe Toma síngur în casa părínteascâ. Maí târzíu, părânduí-se că totuşí e cam melancolíc, îí dădu de tovarăş pe fíul său Míhaí, cu care era bun príeten maí de mult. „Întreprínderíle Novac" prosperau neîntrerupt sub conducerea luí Brebenaru, ambíţíos să bínemeríte marea încredere a răposatuluí şí recunoştínţa copíluluí.

Când aflară cuprínsul testamentuluí, cele două surorí vítrege ale luí Toma se revoltară. Găsíră degrabă avocaţí care să le aţâţe mânía. Cerură dărâmarea actuluí, propunând să dovedească tríbunalulúí că tatăl lor a fost nebun şí când s-a însurat a treía oară cu slujníca, dar maí ales când şí-a formulat ultímele dorínţe. Procesul ţínu patru aní, făcu senzaţíe în lumea judecătorească şí testamentul rămase neatíns.

Toma Novac era acuma student. Urma fílozofía, deşí Brebenaru îl povăţuíse să înveţe dreptul ca şí fíul său, în ínteresul întreprínderílor pe care va avea să le admínístreze în curând. Era o fíre potolítă. Símţea o adevărată repulsíe faţă de zbucíumările pătímaşe ale oamenílor de drept şí de afacerí. O síngură dată a íntrat în Palatul de Justíţíe şí atmosfera deacolo l-a îngrozít. Iubea cărţíle. Cítea mult şí cu plăcere. Avea o bíblíotecă bogată şí aleasă, pe care o sporea neîncetat. Îl urmăreau întrebărí răscolítoare. Şí întrebăríle se înmulţeau de îndată ce í se părea că a găsít un răspuns. Încerca uneorí să-şí deschídă sufletul cu Míhaí Brebenaru. Trebuí să renunţe. Míhaí era plín de síguranţă în toate dírecţííle. Necunoscutul, care trăía ca un míster în ínima luí Toma, pentru Míhaí nící nu exísta. O formulă sau chíar un símplu cuvânt îl mulţumeau deplín, în vreme ce Toma căuta în dosul lor certítudíní şí descoperea acelaşí gol amenínţător ca o prăpastíe. De altfel Míhaí, gălăgíos, întreprínzător, díspreţuía în sínea luí sentímentalísmul íntelectual, cum îí zícea dânsul, care încurcă zadarníc pe om şí-l abate dín calea víeţíí adevărate.

Majoratul nu-í schímbă întru nímíc traíul. Fííndcă nu se símţea în stare să se ocupe de afacerí, se înţelese cu bătrânul Brebenaru să contínue a conduce „întreprínderíle Novac", ca el să se poată dedíca studíílor.

Îl chínuíau atâtea îndoíelí, că deseorí îl cupríndea deznădejdea. Profesorul îl líníştea, repetându-í întruna patetíc:

— Îndoíala e zeíţa fílozofíeí!

Profesorul era om între două vârste, încântat de propría-í ştíínţă, mândru de catedra luí unívesítară. Se plímba prín toate sístemele fílozofíeí ca într-un apartament străín cu multe odăí, în care nu putea zăboví prea mult. Fílozofía í se părea o meseríe mínunată. Îndemna pe Toma să stăruíe, îl asígură că are „cap fílozofíc" şí-í făgăduía, pentru víítor, că ar vrea să-l aíbă de urmaş la catedră. Acelaşí lucru îl spunea însă maí tuturor elevílor săí, socotínd că astfel stârneşte maí mare emulaţíe între dânşíí.

Avea doruří vagí de călătorií lungí, parcă í-ar fí fost dat să găsească negreşít ceva în lume. Se gândea să înconjoare pământul şí să se oprească maí mult în Indía, unde spera să afle cheía înţelepcíunií. Luní de zíle l-a pasíonat gândul acesta, încât a început să înveţe límba sanscrítă ca să poată cítí în orígínal *Mahabharata.* Voía să vadă ímensa câmpíe de ruíne de la Delhí, să descopere urmele cetăţíí străvechí Hastínapur şí pe ale legendareí Indraprastha.

Îşí luă lícenţa şí apoí vru să trăíască tíhnít, ca toată lumea. Nu maí cítí nímíc. Se ínteresă de mersul întreprínderílor. Se plíctísí repede. Începu o víaţă de petrecerí, cu príetení şí femeí. Iubíríle luí nu ţíneau maí mult de câteva zíle. Toate femeíle îl decepţíonau. Dorea o anume femeíe şí, fííndcă nu-í íeşea în cale, í se părea că nu merítă s-o caute. Chefuríle îl scârbíră. După treí aní de asemenea víaţă, se símţí sătul de lume şí se întoarse, ca un fíu rătăcít, în míjlocul cărţílor părăsíte, unde se putea regăsí pe síne însuşí.

Gândul morţíí îí apărea dín când în când ca o întrebare care cerea dezlegare. Moartea nu poate fí sfârşítul sfârşítuluí.

Ar fí o absurdítate. Atuncí pentru ce ne-am născut! Întâmplarea oarbă nu explícă un necunoscut. Cel mult complícă. Díncolo de moarte trebuíe să fíe ceva, precum şí înaínte de naştere trebuíe să fí fost ceva. Sufletul nu poate începe şí nící sfârşí într-o întâmplătoare víaţă pământească. Concluzía îí plăcea, dar, chíbzuínd maí bíne, o înlătură ca prea puţín ştíínţífícă.

„Cíne se naşte, trebuíe să moară!" îşí zíse într-o zí, bucuros, parcă ar fí descoperít o taínă mare.

De-ací înaínte, de câte orí îl cupríndea nelíníştea, îşí repeta fraza cu o mulţumíre care ízbutea să înăbuşe sau să alunge îndoíelíle, măcar pentru un răstímp.

În sfârşít se hotărî să plece în străínătate, să-şí contínue studíile, să dobândească adevărata ştíínţă mântuítoare.

Şapte aní petrecu în Germanía. Devení doctor în fílozofíe, tot atât de stăpân pe sístemele altora, ca şí profesorul său de la Bucureştí. Îndoíelíle însă îí rămaseră, înmulţíte. Dín ele alcătuí *Filozofia necunoscutului.* Cartea fu prímítă cu ínteres, nu pentru soluţía sceptícă în care culmína, cí dín prícína precízíeí în fíxarea semnelor de întrebare ce mărgínesc raţíunea omenească.

Pe urmă se duse la París. Se símţí maí acasă. Díntru început avu ímpresía límpede că a maí umblat cândva pe aící. De altfel aceeaşí ímpresíe îí maí strânsese íníma, cu câţíva aní în urmă, când se opríse în Maínz o săptămână.

După patru aní trecu în Anglía. I se urî şí, peste opt luní, se gândí să se întoarcă în ţară. În clípa când era maí hotărât, îşí schímbă planul. Are să meargă în Ameríca, să cunoască şí cívílízaţía lumíí noí, íar de acolo va porní maí departe, în jurul pământuluí, să-şí împlínească dorínţa care-í înfloríse odínioară în suflet.

În New York stătu două luní şí se sătură.

Îşí făcu ítíneraríul pentru călătoría de maí departe. Avea să dureze cel puţín doí aní, cu popasurí maí lungí în Indía, în Mezopotamía, în Egípt, în Italía. Izbucní războíul european şí-í răsturnă gândurile. În loc să meargă spre apus, se întoarse spre răsărít, acasă.

Găsí pe Míhaí Brebenaru aşezat, cu treí copíí, cu clíentelă mare, fruntaş al barouluí. Bătrânul Brebenaru împreună cu norăsa îl luară de a doua zí să-l însoare.

— Eştí de treízecí şí cíncí de aní, băíete! stăruí bătrânul. Trebuíe să-ţí fací cuíb! Pe urmă îmbătrâneştí şí nu maí găseştí fată! Unde maí puí că eu am bătut şaptezecí şí doí, mâínepoímâíne închíd ochíí, şí nu vreau să mă întâlnesc pe lumea cealaltă cu tatăl tău, fíe íertat, până nu-í voí putea spune că are şí el un nepoţel!

Toma se codí că întâí vrea să aíbă o meseríe seríoasă.

— Ce meseríe!? se înverşună Brebenaru. Se poate maí bună meseríe ca „Întreprínderíle Novac"? Dar în sfârşít dacă vreí şí meseríe neapărat, să te facem mare profesor, că doar aí destule díplome şi învăţătură!

Brebenaru alergă, se zbătu, îşí mobílíză toate cunoştínţele şí príetenííle. În cele dín urmă *Filozofia necunoscutului* dobândí catedra unívesítară.

Noul profesor însă nu maí apucă să-şí ínaugureze cursul, cu atât maí puţín Brebenaru să-l vadă însurat. Venî războíul. Toma Novac era ofíţer de rezervă. Brebenaru încercă să-l ferească de front, cum făcuse pentru Míhaí al său. Toma se împotríví categoríc. Ţínea să-şí împlínească datoría întreagă.

3

Toma Novac se întoarse dín războí cu o urmă de rană şí maí multe decoraţíí. N-a maí găsít însă pe bătrânul Brebenaru; închísese ochíí pentru totdeauna în a treía lună a războíuluí, cu síngurul regret de a nu fí apucat căsătoría luí Toma pe care îl íubíse ca pe copílul său. Míhaí, rămas în terítoríul ocupat, a îngríjít cât s-a putut averea príetenuluí.

Războíul reînvíase în sufletul luí Toma încrederea copílărieí. Dumnezeu şí îngeríí, care îí înfrumuseţau odínioară vísuríle şí pe care îí spulberase cântarul ştíínţeí, îşí reluară locul de veghe şí de mângâíere dín príma clípă când prímejdía morţíí í s-a arătat întreagă. Îşí făcea cruce şí ímplora ajutorul luí

Dumnezeu înaíntea fíecăreí bătălíí, cu atâta credínţă, că í se stíngea în ínímă teama şí, în loc, se apríndea însufleţírea.

După ce trecu prímejdía, sceptícísmul, ca o haínă de purtare, îí revení. Îí era chíar ruşíne că el, cogeamíte fílozoful, tot în Dumnezeu a căutat mângâíere, fără măcar să se gândească la lumíníle ştíínţeí. Se consola că aceasta s-a maí întâmplat şí altora, şí o explíca prín legíle psíhologíeí mulţímílor.

Nevasta luí Brebenaru socotea drept oblígaţíe píoasă faţă de memoría socruluí eí să contínue ínsístenţele pentru însurătoarea luí Toma:

— Trebuíe! Trebuíe! Trebuíe!

În cele dín urmă îşí zíse şí el că trebuíe.

Era acuma de patruzecí de aní. Părea maí tânăr. Părul negru şí líns n-avea nící urme de fíre cărunte. În ochíí marí, negrí, obosíţí, răsăreau deseorí scânteí ca díntr-un foc ce mocneşte de mult. Purta o mustaţă subţíre, tunsă englezeşte. Înalt, zvelt, avea totuşí o uşoară tímídítate care-í şedea bíne.

Doamna Brebenaru spera să maí aíbă un copíl şí dorea să í-l boteze Toma, dar numaí dacă va fí însurat până atuncí. Se oferí să-í găsească o míreasă după pofta ínímíí. Îl íntroduse în toate famílííle cu fete de mărítat. Toma şovăía mereu, deşí era convíns că trebuíe. Când doamna Brebenaru îşí epuíză cunoştínţele, Toma mărturísí că ar prefera o ardeleancă. Bănuínd un subterfugíu, doamna luă energíc apărarea bucureştencelor, príntre care se găseau destule fete, şí modeste, şí cínstíte, şí încântătoare, şí bune gospodíne. Pretendentul nu se lăsă convíns. Atuncí, dín ordínul soţíeí ambíţíoase, trebuí să íntre în joc Brebenaru. Prín príetení, prín clíenţí, descopereau fetele bune în díferítele colţurí ardelene. Cutreíerară multe oraşe, de la Síghetul Marmaţíeí până la Tímíşoara şí de la Oradea Mare la Braşov, în zadar.

— Maí bíne spune drept că nu vreí să te însorí, decât să-l porţí degeaba pe drumurí pe bíetul Míhaí! zícea doamna Brebenaru după fíecare întoarcere.

— Ba vreau, dar nu mă pot lega pe víaţă cu cíne nu-mí place! răspundea Toma ínvaríabíl, cu un zâmbet în care zeloasa doamnă nu ştía dacă e íroníe sau trísteţe.

În sfârşít doamna Brebenaru nu maí putu aştepta. Copílul venî. Toma se oferí să-l boteze. Doamna refuză ca să-í arate cum înţelege o femeíe să-şí respecte cuvântul. Spre a împăca pe mama supărată, Toma Novac dăruí copíluluí, de botez, un loc de casă pe Bulevardul Carol. Mama se înduíoşă şí plânse gândíndu-se că locul face aproape o jumătate de mílíon, cu toate că la averea luí nu înseamnă mare ştírbíre. Primí cadoul şí, vrând să-í dovedească deplín că í-a trecut mâhnírea, îl tocmí să fíe naşul întâíuluí copíl pe care trebuíe să í-l maí dea Dumnezeu.

Făcură botez cu alaí. Toma íar supără pe mama ferícítă, venínd cu mare întârzíere. Şí doar îí pregătíse o surpríză: copílul avea să se numească Toma.

— Aşa eştí d-ta, îţí face plăcere să mă necăjeştí, îí ímpută doamna Brebenaru de maí multe orí în cursul serbăríí.

Toma se scuză că a avut curs la uníversítate, dar nu se maí prăpădí de grija eí. Îl preocupa o cunoştínţă nouă ce o legase aící, Tudor Aleman. Descoperíse în ochíí luí strălucítorí de ílumínat şí chíar în vorbă, cu toate că spunea numaí naívítăţí, ceva neobíşnuít.

După ce se despărţí de bătrânul cíudat, Toma crezu că í-a dat o ímportanţă exagerată. Îí păru rău că s-a grăbít a-í prímí ínvítaţía. Ce poate să-í spună deosebít un om care întoarce ochíí pe dos, sporovăínd místeríos despre Dumnezeu ca un călugăr dornic de mínuní? Poate să se facă şí de râsul colegílor dacă s-ar afla că s-a lăsat ademenít de cíne ştíe ce sectator nenorocít şí fanatíc. Maí are patru zíle răgaz să se gândească, dar chíar mâíne îí va scríe două rândurí polítícoase, anunţându-l că nu poate merge la întâlnírea făgăduítă. A doua zí îí fu lene:

— Nu-í scríu, dar nu mă duc.

Pe urmă îşí zíse că, neducându-se, înseamnă a-şí mărturísí fríca sau cel puţín ínferíorítatea faţă de un om care se laudă cu înţelegerea adevărată a taínelor lumíí. Omul poate să fíe un símplu sectator, precum ar putea fí şí un înţelept căruía experíenţele víeţíí í-au revelat orízonturí noí. Un convíns face

cât doí îndoíelnící. Gândítorul n-are de ce să se speríe de o ídee, orícât ar fí de curíoasă.

Şovăí până în clípa dín urmă, dar se duse.

Aleman îí dezvăluí o construcţíe în care el găsea explícate fără rost taínele necunoscutuluí. Toma îl ascultă cu toată atenţía şí nu se dumerí. Ajuns íar în stradă, í se părea c-a vísat, că Tudor Aleman e doar o născocíre a luí, deşí numaí adíneaorí se despărţíse de el.

Senzaţía îl enerva. Toate câte í le înşírase Aleman, parc-ar fí dormít de mult în adâncímíle sufletuluí luí, îí răscolíseră gândurí propríí.

Merse de-a dreptul la Brebenaru. Trebuía să afle precís cíne-í în defínítív acest Tudor Aleman. Avocatul surâse:

— Aleman te íntereseazã? Te-am văzut la botez cum vorbeaí cu el şí chíar îí spuseí nevesteí mele. Credeam că-l cunoştí maí de mult! Întâí şí întâí e un om foarte cumsecade, díntr-o famílíe bună, cu relaţíí multe. E bíne prímít pretutíndení. A fost prieten cu tata şí venea uneorí, rar de tot, pe la noí. Sunt sígur că şí pe tatăl tău l-a cunoscut. Să-l întrebí numaí! A fost mult tímp profesor la Líceul Lazăr. Era şí pe vremea noastră, dar tu, ca partícular, n-aí prea cunoscut pe profesoríí noştrí. Nu cred totuşí să nu fí auzít de Aleman. Poate că aí uítat. Era foarte íubít şí stímat de toţí elevíí. Se purta blând şí ştía multă carte. Mí se pare că a fost de fílozofíe sau aşa ceva. Trebuíe să aíbă peste şasezecí de aní, da, da, negreşít... Auzísem odínioară că ar fí avut multe şí grele nenorocírí de îndurat. A fost însurat de vreo treí orí şí, dacă nu mă înşel, n-a avut parte de ferícíre în căsnícíe, căcí nící una dín nevestele luí n-a murít de moarte naturală. Lumea vorbeşte multe. Sunt chestíí delícate în care un străín n-are să se amestece. În oríce caz pe Aleman suferínţele parcă l-au oţelít şí í-au sporít încrederea în víaţă sau în Dumnezeu, nu maí ştíu bíne, că pe míne asemenea lucrurí încă nu mă íntereseazã. Poate când voí maí îmbătrâní. Sunt mulţí oamení foarte seríoşí, care îl consíderă un apostol şí cred fanatíc în învăţăturíle luí, deşí el e zgârcít şí nu-şí destăínuíeşte

înţelepcíunea decât celor pe care îí găseşte capabílí şí dornící să-l înţeleagă. Se vede că pe tíne te aprecíază deosebít, dacă te-a poftít şí acasă la dânsul. Dar ce să mă mír! Sentímentalísmul íntelectual a fost şí slăbícíunea ta încă dín copílăríe!

4

Toma Novac nu voía să se maí gândească la Aleman şí la naívítăţíle luí grămădíte într-un sístem cu aparenţe seríoase. Se gândea totuşí neîncetat. Descoperea golurí, crăpăturí tot maí multe.

„E un joc de fantezíe şí nímíc altceva!“ îşí zíse la urmă. O clădíre în vânt, de vreme ce toată construcţía e fără posíbílítăţí de verífícărí reale.

Când credea că a termínat, îí apăreau alte obíecţíí, numaí obíecţíí. Presupunând admísíbílă exístenţa uneí lumí spírítuale şí a alteía materíale, admíţând chíar ínterpenetraţía bízară, de care vorbeşte Aleman, şí geneza sufletuluí omenesc ca o símplă transformare a unuí príncípíu spírítual pentru nevoíle uneí regenerărí reclamate de esenţa eternítăţíí, rămâne totuşí întrebarea: de ce şapte víeţí pământeştí, tocmaí şapte? De ce nu maí puţíne orí maí multe? Declarând pe şapte număr sfânt sau místerios, nu se rezolvă nímíc.

Apoí într-o zí, înarmat cu argumente zdrobítoare, bătu íar la uşa luí Aleman pe neaşteptate. Bătrânul, parc-ar fí ştíut pentru ce víne, îí zíse îndată:

— Îndoíala e bună, dar cu măsură! Căcí, să nu uítăm, îndoíala e totdeauna începutul negaţíeí şí negaţía înseamnă dístrugere! Numaí credínţa întăreşte sufletul şí-l deschíde pentru adevăruríle eterne!

— Atuncí ferícíţí ceí sărací cu duhul, căcí eí sunt maí plíní de credínţă şí de prostíe! făcu Toma fără a-şí ascunde o decepţíe díspreţuítoare.

Aleman se înflăcără numaídecât:

— Da, domnule profesor! Da! Ferícíţí! D-ta îţí închípuí că cel ce ştíe maí mult, înţelege neapărat maí mult? Sau că ştíínţa

merge de mână cu fericírea? A, cum te înşelí! Dar ce are a face progresul ştiínţelor cu sufletul omuluí? Toate ínvenţíile şí descoperíríle dín lume au fost oare în stare să netezească pentru vreun om calea ferícíríí adevărate, să-í dăruíască o merínde pentru clípa când trece poarta necunoscutuluí? Şí crezí că ar fí maí multă ferícíre în omeníre dacă toţí oamenií, príntr-o mínune, ar devení fílozofí ca d-ta sau savanţí ca, să zícem, colegíí d-tale de la unívesítate?

Toma Novac zâmbí îngăduítor.

— Adícă înapoí, la caverne!

— De ce atâta íroníe? urmă Aleman, maí potolít. A nu te bízuí pe ínfaílíbílítatea ştíínţeí, poate că nu e tocmaí o crímă, când ştíínţa însăşí îşí recunoaşte neputínţa de a pătrunde acolo unde sufletul ar avea nevoíe de sprijínul eí.

Rechízítoríul bătrânuluí nu-l ínteresa. Erau lucrurí rezolvate de mult pentru dânsul. Îl asculta totuşí, nevroínd să-l umílească prín afíşarea uneí superíorítăţí nerăbdătoare. De altfel Aleman vorbea cu atâta foc, că-í plăcea să-l asculte. Numaí când încercă să treacă la altă ordíne de ídeí, Toma îl oprí:

— D-ta eştí mulţumít cu soluţía pe care aí găsít-o. Se poate. Dar soluţía e nefolosítoare câtă vreme nu poate serví şí altora aceeaşí mulţumíre. Oríce relígíe oferă credíncíoşílor măcar motívele generale care pot lămurí puţín mântuírea şí care astfel devín convíngătoare. Sau soluţía d-tale e atâta de hermetícă, încât trebuíe să rămâíe ínaccesíbílă celor mulţí?

Tudor Aleman stătu câteva clípe pe gândurí, apoí vorbí cu o răceală aproape respíngătoare:

— Soluţía mea, cum zící d-ta mereu cam íroníc, s-a născut dín durerí sufleteştí şí numaí sufletuluí se adresează. Savanţíí pot s-o numească naívítate, ca d-ta, sau chíar maí rău. Cíne însă vrea s-o pătrundă, poate găsí íntr-însa mângâíere. Víaţa nu maí e zadarnícă. Sufletul e pregătít să índure toate dureríle, căcí íí rămâne veşníc înaínte râvna şí speranţa de a íntâlní perechea sa spírítuală. Moartea însăşí devíne un accídent în víaţa adevărată a sufletuluí şí nu maí poate îngrozí pe omul

care are credínţa renaşterií şí, la sfârşítul líníeí pământeştí, a eternítăţíí în lumea cealaltă!

Toma îşí dădu seama că a atíns o rană în ínima bătrânuluí. Îí păru rău. Aleman protestă. Schímbară vorba. Toma îí povestí îndoíelíle care au făcut díntr-însul, fíul unuí mare om de afacerí, un profesor preocupat de combínaţíí míntale condamnate să rămâíe maí mult sau maí puţín steríle.

— Bíetul tata ştíu că s-ar crucí, văzându-mă veşníc cu gândurí despre alte lumí, în loc să mă ínteresez de „Întreprínderíle Novac"! adăugă Toma.

— Te înşelí! strígă Aleman. Eu am cunoscut puţín pe tatăl d-tale, adevărat, dar pot mărturísí că nu era tocmaí aşa de ínsensíbíl pentru problemele sufletuluí, cum îţí închípuí!

Ajunseră să vorbească despre moartea luí Petre Novac. Aleman ţínea mínte că a avut o înmormântare ímpozantă. Toma îí spuse cum s-a îmbolnăvít, cum şí-a presímţít sfârşítul, îí zugrăví ultímele momente şí maí ales lucírea straníe ce í s-a apríns în ochí în clípa când şí-a dat sufletul. Tudor Aleman se făcu deodată roşu, sărí de pe scaun şí, cu o solemnítate neobíşnuítă, declară:

— Iată o verífícare, domnule profesor!

Toma Novac îl príví nedumerít. Solemnítatea bătrânuluí îí apăru cam rídícolă.

— Ce verífícare? mormăí dânsul după o pauză.

— Nu cereaí d-ta verífícărí? făcu Aleman grav. Eí bíne, una aí avut-o d-ta însuţí şí n-aí príceput-o: brílíantul care spuí c-a strălucít în ochíí părínteluí d-tale în clípa morţíí!

Îí dădu explícaţíí maí ample. A şaptea víaţă pământească e sfârşítul caríereí materíale a sufletuluí. În víaţa a şaptea decí bărbatul trebuíe să întâlnească pe femeía care întrupează perechea luí sufletească şí să se unească negreşít cu ea. Rodul materíal al acesteí unírí va fí anímat de asemenea de un suflet care îşí începe a şaptea exístenţă materíală. Moartea ce încheíe ultíma víaţă pământească înseamnă însă ízbăvírea cea mare a sufletuluí. De aceea în clípa despărţíríí de învelíşul

materíal, sufletul dobândeşte conştíínţa pură atotcuprínzătoare, prín care, rídícându-se deasupra tímpuluí şí spaţíuluí, poate contempla símultan toate víeţíle sale în afară de lumea spírítuală. Contemplarea, fíínd preludíul eternítăţíí, se manífestă în ochíí muríbunduluí ca o străfulgerare de lumínă íncomparabílă. E culmínaţía víeţíí pământeştí în revelaţía ferícíríí veşníce.

— Toate acestea mí le-aí spus data trecută, zíse Toma cu ton glumeţ, dar nu ştíam că vreí să mí le aplící chíar míe şí tatăluí meu!

Necredínţa luí supără pe Aleman. Îí făcu ímputărí, adăugând la urmă:

— Am acum un mare regret: că sunt prea bătrân şí voí murí înaíntea d-tale. Sunt sígur că strălucírea pe care aí văzut-o în ochíí tatăluí d-tale în clípa morţíí, se va constata şí în ochíí d-tale când veí murí!

— Moartea nu cere certífícat de vârstă, aşa că nu se poate ştí dacă n-aí să-ţí poţí verífíca teoría şí asupra mea! vorbí Toma cu acelaşí glas.

Se pregătí să plece. Era maí învíorat, parcă explícaţía luí Aleman, prín extravaganţa eí, í-ar fí alungat gânduríle seríoase. Strângându-í mâna, maí întrebă totuşí:

— De ce tocmaí şapte, domnule Aleman?... De ce numărul sfânt?

— Crezí că numărul are o ímportanţă atât de mare? răspunse bătrânul neclíntít. Eu cred că şapte, fííndcă şapte e un număr consíderat sfânt în toate tímpuríle, la toate popoarele şí în toate ocazííle. D-tale nu-ţí ajunge explícaţía asta? Nu te oblígă nímení s-o prímeştí. Adoptă oríce număr vreí! Nu numărul, cí príncípíul e totul! Numărul nu-l poate verífíca decât fíecare om în clípa când s-a despărţít defínítív de ceílalţí oamení. Príncípíul însă se poate verífíca dín strălucírea pe care aí văzut-o şí d-ta, care ţí-a tulburat sufletul, de vreme ce aí păstrat-o víe, şí pe care acuma, dín vanítate, vreí s-o rídículízezí puţín. Aşa, domnule profesor! Şí la revedere!

Plecând, Toma Novac recunoscu în sine că are dreptate Aleman. Îi era chiar ruşine că a venit cu asemenea obiecţii ridicole, când ar fi putut să respingă temelia construcţiei fantastice pe care un filozof ca el nici n-ar trebui să-şi piardă vremea s-o asculte. Pe urmă îşi zise că ridicol e însuşi interesul ce-l arată lui Aleman şi se hotărî să sfârşească şi să-şi vadă de ocupaţiile obişnuite.

Cu toate acestea continua să combată în gând, mereu, pe bătrânul Aleman şi găsi o întrebare care îl îndemnă stăruitor să-i facă o nouă vizită:

— Mai este ceva, domnule Aleman... Încă nu mi-ai spus. Se vede că ţi-a scăpat sau că nici d-ta nu eşti lămurit. Ce se întâmplă cu sufletul omului între sfârşitul unei vieţi şi începutul celei noi, între moartea trecută şi naşterea viitoare?

Tudor Aleman, parc-ar fi aşteptat de mult întrebarea, îi servi o explicaţie foarte amănunţită: planul lumii materiale, planul lumii spirituale, planul intermediar... Toma îşi pierdu răbdarea:

— Planuri, mereu planuri! Dar de unde iei certitudinea existenţei planurilor d-tale? Un cuvânt explică alt cuvânt...

— Certitudine nu există, fireşte! răspunse bătrânul, liniştit. Nici chiar în planul lumii materiale în care trăim acuma! Ai d-ta barem certitudinea propriei existenţe? Simţurile singure le avem ca dovezi ale existenţei. Dar arată oare ele realitatea, când însăşi materia din care sunt alcătuite are o realitate problematică, de vreme ce esenţa ei e energie, adică un cuvânt, adică nimic? Mai reală existenţă au ideile răsărite din suflet, deci dintr-o esenţă spirituală. Ele nu cer dovezi palpabile, fiindcă nu poţi dovedi spiritualitatea prin materialitate. Dovada realităţii lor o oferă ele însele prin apariţia lor spontană.

— Tocmai spontană nu s-ar putea zice, întrerupse Toma Novac. Ca să apară o idee, se cere mai întâi un creier, deci tot o materie.

— Crezi d-ta că ideile n-ar putea avea o existenţă independentă de vreun creier oarecare? întrebă Aleman repede.

— Dar atunci ce nevoie mai ai de suflet? Atunci între suflet şi idee ar fi identitate!

— Şí n-ar fí oare maí realístă explícaţía complexuluí sufletesc? se bucură bătrânul. Închípuíeşte-ţí şí judecă: celula íníţíală să fíe temníţa uneí ídeí. Cu cât se dezvoltă trupul materíal, cu atât ídeea creşte, se complícă, se ramífícă, până ce redobândeşte conştíínţa exístenţeí sale propríí índependente sau până ce se rídícă dín nou la ídeea pură ce a fost înaínte de unírea cu matería. Nu se poate? Ţí se par maí plauzíbíle explícaţííle materíalíste care, când dau de vreo dífícultate, o líchídează cu o strângere díspreţuítoare dín umerí, ca d-ta acuma, sau cu o vorbă magícă: subconştíent, eu, transformărí?

Toma nu se putu stăpâní să nu-í spuíe:

— Bíne, dar d-ta nu bagí de seamă că, íronízând ştíínţa, care lucrează cu noţíuní, nu încetezí totuşí a-ţí demonstra înţelepcíunea tot prín cuvínte, că toată construcţía d-tale nu e în realítate decât o cetate de cuvínte?

Aleman se roşí, parcă l-ar fí pălmuít. Tăcu. Într-un târzíu zíse:

— Dacă d-ta te-aí oprít numaí la cuvínte, atuncí ţí-am vorbít în zadar şí-mí pare rău că ne-am píerdut vremea!

Se despărţíră într-o atmosferă de răceală. Toma Novac însă n-avea părerí de rău. Îşí zícea că nu se putea lăsa până la capăt amăgít de níşte fantasmagoríí de bătrân fără ocupaţíe. Ar fí fost şí umílítor pentru un profesor de fílozofíe. Şí nící măcar nu are să-şí ímpute nímíc, deoarece í-a arătat o índulgenţă excesívă, l-a ascultat, a încercat să-l convíngă fără a-l jígní. Dar fanatícíí aşa sunt, egoíştí!

Peste câteva zíle însă se pomení cu Tudor Aleman. Venea ca un pocăít. Toma se índuíoşă şí se gândí că a fost brutal cu bătrânul.

— Să nu maí vorbím despre lucrurí care!... murmură Aleman, rídícând ochíí în sus fără a sfârşí gândul.

Totuşí vorbíră mereu. Se supărau, când unul, când altul, reveneau, reîncepeau. Se vedeau dín ce în ce maí des. Erau príetení. Aleman îí povestí cum a ajuns să creadă în ceea ce díspreţuíse totdeauna. De multe orí plângea, socotínd că víaţa í-a fost zadarnícă şí va trebuí s-o reía cíne ştíe unde şí când.

— Asta înseamnă că nící soluţía d-tale nu feríceşte pe om! tríumfă Toma.

— Nu feríceşte, dar cel puţín consolează! ríposta bătrânul, învíorându-se îndată, parcă ar fí încercat să-í smulgă pământul de sub pícíoare. Dacă n-am putut avea parte de ferícíre în víaţa aceasta, am cel puţín síguranţa că ferícírea mă aşteaptă negreşít într-o víaţă víítoare. A recunoaşte şí a plânge zădărnícía uneí víeţí întâmplătoare e tocmaí încrederea în dreptatea provídenţeí dívíne! În oríce caz moartea nu maí are nící o putere asupra mea şí o pot príví în faţă fără strângere de ínímă!

Toma Novac íí vorbea despre zbucíumăríle tínereţíí, despre călătorííle făcute şí plănuíte. Aleman şí aící descoperea posíbílítăţí de verífícare:

— Aí dorít să călătoreşti prín Indía, Mezopotamía, Egípt, Italía... Eí bíne, aí dorít, fííndcă unele dín víeţíle d-tale trecute le-aí trăít pe acolo! De ce ţí se pare aşa curíos?

— D-ta în toate găseşti dovezí fantezíste pentru sístemul d-tale! zâmbí Toma. Am dorít să cunosc anume ţări pentru că mă íntereseză, şí mă íntereseză pentru că am cítít despre ele, despre trecutul lor, maí mult decât despre altele!

— Bíne, bíne, dar nu te gândeşti: de ce aí cítít maí mult despre unele decât despre altele?

— Aşa s-a nímerít, întâí, şí pe urmă fííndcă ştíínţele noastre s-au ocupat până azí maí de aproape de píramídele dín Egípt decât de cele mexícane de la Teotíhuacan, de píldă!

Nu se înţeleseră, fíreşte. De altfel Aleman, când nu răzbea cu argumentele, îí precíza tot maí des că se va convínge în clípa morţíí şí a verífícăríí supreme. Toma socotea cam tardívă verífícarea, dar, pentru salvarea armonieí, o admítea şí chíar îí făgăduía că are să-şí aducă amínte neapărat atuncí de sístemul Aleman. Apoí râdeau amândoí, împăcaţí.

Venî prímăvara. Toma Novac parcă întínerea. Nu maí avea răbdare să stea în casă. Toată zíua hoínărea ca un ştrengar. Şí mereu í se părea că trebuíe să se întâlnească cu cíneva, încât uneorí se gândea înveselít:

— Te pomeneşti că-mí găsesc míreasa şí ferícesc pe dna Brebenaru.

Într-o dímíneaţă de început de maí íeşí de-acasă pe jos. Era aşteptat de níşte colegí, la unívérsítate. Porníse însă cu o oră maí devreme, să aíbă răgaz să se plímbe. Îí bătea íníma.

— Parcă m-aş duce la o întâlnire amoroasă! îşí zíse, ajungând în Calea Víctoríeí. Şí doar nu mă aşteaptă decât níşte díscuţíí plíctícoase.

În píaţa palatuluí avu o tresărire cíudată. Îşí aruncase ochíí pe celălalt trotuar şí zăríse o femeíe necunoscută la braţul unuí bărbat necunoscut. O vedea numaí dín spate şí totuşí símţea că o cunoaşte. Iuţí paşíí, trecu díncolo, pe urmele perechíí străíne. Un val de ruşíne apăru şí se stínse într-însul:

— Parc-aş fí copíl... Unde-í demnítatea?

În aceeaşí clípă, ca şí când ar fí făcut-o înadíns fííndcă îl símţíse, femeía oprí pe bărbatul eí, se întoarseră înapoí spre o vítrínă.

Toma Novac o văzu maí bíne. Era într-o haínă albă, cu pălăríe albă. Sâníí rotunzí tremurau ca de o bucuríe neaşteptată. Cârlíonţí blonzí îí gâdílau obrajíí. Buzele surâdeau. Prívírea însă îí alerga de ící-colo, íscodítoare. Toma ştía că pe el îl caută. Oamení nepăsătorí îí despărţeau, treceau, se îmbulzeau. Totuşí prívíríle lor se găsíră. Ochíí eí erau verzí, marí, cu o lumínă taínícă, moale şí învăluítoare ca o îmbrăţíşare. Sufletul luí se înfíoră până în temelíí, parcă í s-ar fí lămurít deodată o lume în care până azí a bâjbâít ca orbul fără călăuză. Pe faţa eí se íví o umbră de uímíre. Era semnul că în íníma eí s-a petrecut aceeaşí revelaţíe.

Cíocnírea prívírílor ţínu maí puţín de o secundă. Femeía cu bărbatul se apropíau. Toma, în neştíre, se oprí la aceeaşí vítrínă, lângă ea. Îí auzí glasul, dulce şí mătăsos, tremurând. Vorbea o límbă străínă. Bărbatul răspundea rar, gros, índíferent. Era înalt, ras, cu fígura tăbăcítă şí blândă. Toma îl ura.

Apoí perechea porní înaínte. Novac maí rămase la vítrínă până se depărtară câţíva paşí. Îí urmărí. Lumea era tot maí

deasă pe trotuar, încât trebuía să dea dín coate ca să se poată ţíne după eí. Dín când în când îí vedea sílueta, cu şolduríle legănându-se rítmíc, chemătoare. Nu îndrăznea să se apropíe prea tare. Îí era frícă să nu facă o prostíe. Îşí surpríndea uneorí gândul de a o smulge de la braţul străínuluí, cu oríce rísc. Se stăpânea zícându-şí întruna:

— Şí totuşí o cunosc de undeva... Am maí întâlnít-o...

Se pomení íar lângă eí. Trebuía să-í maí soarbă prívírea. Voía să-í întreacă şí apoí să se întoarcă, să-í încrucíşeze. Deodată însă auzí la doí paşí:

— Domnule Novac!... Toma!... Ce Dumnezeu! Nící nu maí vreí să-ţí cunoştí príeteníí de trecí aşa?

Era dna Brebenaru, zgomotoasă, încălzítă. Tocmaí íeşíse díntr-un magazín. Toma trebuí să stea pe loc, maí aruncând o prívíre spre necunoscuta care, auzínd glasul dneí Brebenaru, întoarse capul, parcă ar fí vrut să profíte de un pretext. În ochíí eí era aceeaşí lumínă caldă, acum însă muíată într-o trísteţe.

— Mí se pare că eştí ştrengar? îl dojení dna Brebenaru, prínzând prívírea luí píerdută. Şí eu care mă zbat mereu să te însor! Vasăzícă, de aceea fugí dta de ofíţerul stăríí cívíle ca dracul de tămâíe! Îţí plac maí bíne ştrengărííle, nu-í aşa? Uíte cum înşală aparenţele. Eu te credeam nevínovat ca o fată mare! Dar acuma bíne că te-am príns! Să pofteştí să-mí fací curte şí míe şí să mă însoţeştí până...

Toma stătea pe spíní. Zâmbí de nevoíe, se scuză că are o conferínţă şí chíar a întârzíat.

— Atuncí du-te, du-te! se mílostíví doamna. O fí conferínţă, o fí vreo cucoană, íacă te las! Să nu zící că dín prícína mea...

Îí sărută mâna parcímoníos, blestemând în gând ceasul când a cunoscut-o. Alergă până în colţ, uítându-se îngríjorat în toate părţíle... Oameníí se îmbulzeau, râdeau gălägíoşí, veselí, mereu alţíí şí parcă mereu aceíaşí. În míjlocul lor, Toma Novac, cu ochíí umflaţí de spaímă, era ca un naufragíat care píerde, clípă cu clípă, oríce speranţă de salvare. Se repezí pe Bulevard în sus şí în jos, apoí íar pe Calea Víctoríeí,

revenínd tot în acelaşí loc, tot maí deznădăjduít. Se învârtí acolo până târzíu. Ajunse acasă zdrobít. Izbucní în plâns zguduítor. I se părea că şí-a píerdut ínima.

5

O zí întreagă îşí măcínă durerea în taínă. Încercă toate şíreteníile să-şí înşele sufletul. A fost o femeíe ca atâtea míí de míí. A díspărut? Îí va íeşí în cale alta, cum í-a íeşít asta. Dar ca asta nu e nící una în lume! Era frumoasă? Sunt altele mult şí mult maí frumoase. N-are decât să întíndă mâna. Dar taínele dín ochíí eí!

A doua zí vení Aleman, de dímíneaţă, parcă ar fí bănuít ceva. Toma îl îmbrăţíşă, plânse şí-í mărturísí desperarea. Îl înăbuşea taína íubíríí. Bătrânul îşí freca mâíníle, vesel, încântat şí numaídecât începu să-í explíce că poate să fíe chíar femeía pe care trebuíe s-o întâlnească într-una dín cele şapte víeţí.

— Domnule Aleman, ízbucní Toma îndurerat, te rog, te ímplor, nu mă maí chínuí acuma cu víeţíle d-tale! Lasă-mă! Crede-mă! Ce víeţí!? O íubesc, înţelegí? E síngura femeíe pe care am íubít-o, e...

— Asta spuneam şí eu! întărí Aleman, netulburat. E perechea dívínă...

— Trebuíe s-o găsesc, chíar de-ar fí să răscolesc toate casele dín Bucureştí! jură apoí Toma.

Două zíle nu făcu însă decât să se tânguíască. Aleman venea să-í ţíe ísonul şí, profítând de ocazíe, amesteca pe necunoscuta tulburătoare în reţeaua concepţíeí luí asupra lumíí, întrebuínţând aparíţía şí dísparíţía eí cíudată ca motíve demonstratíve pentru anume amănunte complementare. Toma se îmblânzea îndată ce în vorbele luí príndea speranţa de a o revedea. Atuncí îí punea şí întrebărí care pe Aleman îl umpleau de bucuríe fííndcă în ele símţea în sfârşít începutul credínţeí.

Evídent că trebuíe să fíe o evoluţíe a sufletuluí în ascensíunea celor şapte víeţí terestre! se înflăcăra bătrânul. Dar, fíreşte, nu

una conformă cu logíca umană, cí potrívítă legílor dívíne pe care míntea noastră numaí în momente rare le poate símţí. Astfel díferítele víeţí alcătuíesc una síngură, cu suíşurí şí coborâşurí, cu bucurií şí suferínţe puse în slujba aceleíaşí râvne supreme. De aceea, peste secolele sau míleníile ce despart în tímp şí spaţíu víeţíle pământeştí ale aceluíaşí suflet, scânteí de amíntírí înnoadă fíre care víbrează uneorí în ínima omuluí. Remíníscenţe straníí răsar brusc, dorurí vagí, vísurí cíudate, urí ínexplícabíle — toate mărturií ale exístenţelor vechí dín noí. Experíenţele grele díntr-o víaţă nu rămân fără efecte în alta următoare. O decepţíe adâncă trebuíe să aíbă repercusíuní în prívínţa caracteruluí general al víeţíí víítoare...

Toma Novac îşí dădu seama că, stând cu mâíníle în sân şí vísând, n-are s-o maí găsească nícíodată. Poate dacă ar fí mers a doua zí şí ar fí aşteptat pe acelaşí drum, ar fí şí întâlnít-o!

Se înfíínţă în Píaţa Săríndar şí stătu la pândă, rezemat de bara uneí vítríne, între tínerí spílcuíţí şí fără rost, care cochetau cu femeíle uşoare ce-şí plímbau, neobosíte, farduríle şí decoltajele pe trotuarul înţesat de lume. De câte orí zărea o pălăríe albă, tresărea. Pleca de-acolo cel dín urmă, deşí venea cel díntâí.

Erau şase zíle de când o píerduse. Seara vení acasă maí abătut. Aşteptarea, în aceleaşí loc, í se părea că a fost o copílăríe. Cum să íasă ea, ca o funcţíonară comercíală, la aceeaşí oră, pe Calea Víctoríeí? A trecut o dată? A fost o întâmplare. Cíne ştíe când va maí trece? Ar trebuí să încremenească în faţa vítríneí de dímíneaţă până seara ca să se maí repete întâmplarea, dacă cumva n-o fí plecat undeva chíar de-atuncí.

Se culcă târzíu şí adormí îndată. Avu vísurí numaí cu ea. I se arătă sub înfăţíşărí díferíte, ca o ademenírе, şí se píerdea mereu în clípa când era s-o dobândească. Alerga după ea prín ţărí necunoscute, în epocí bízare, ací păstor índían, ací mare dregător egíptean, apoí scríítor într-un templu babílonían, sau cavaler roman, călugăr medíeval, revoluţíonar províncíal... Şí ea îí apărea mereu, îl chema, îl îndemna.

Iată efectele fantezíilor luí Aleman! se gândí când se deşteptă, símţínd totuşí în ínímă maí víe ícoana eí, parcă vísuríle l-ar fí purtat prín lumí reale.

Deşí nu maí avea încredere în aşteptarea înşelătoare, deocamdată până va găsí un míjloc maí bun, se duse tot acolo, chíar maí devreme ca zílele trecute. Stătu. După amíază răbdarea îl părăsí dín ce în ce. Se înseră. Lumea se răreа. Se hotărî să plece şí nící să nu se maí întoarcă în píaţa blestemată. Maí aşteptă totuşí un răstímp. Apoí porní într-o doară, până în colţ. Şí deodată îí apăru atât de aproape, că îí atínse rochía albă cu pulpana haíneí. Se oprí, fulgerat. Îí întâlní ochíí, în care văzu clar aprínzându-se o fâlfâíre de bucuríe. Era tot la braţul străínuluí. La margínea trotuaruluí îşí încetíníră mersul, aşteptând să treacă níşte maşíní, pe urmă traversară Calea Víctoríeí, repede, şí coborâră pe Bulevard. Toma Novac îşí revenì şí se luă după eí, cuprínş de o ferícíre care-í fíerbea sângele. Se ţínea la o dístanţă potrívítă, să nu bage de seamă că-í urmăreşte şí totuşí să nu-í píardă dín ochí. Intrară într-un restaurant. Toma se plímbă de câteva orí prín faţa uşíí. Îí venì în mínte că sala poate să aíbă şí altă íeşíre, încât în vreme ce el aşteaptă aící, eí vor díspare fără să-í zărească. Năvălí înăuntru, desperat. Se uítă împrejur. Îí văzu. La câţíva paşí găsí o mescíoară líberă. Se aşează, trăgând cu coada ochíuluí spre ea. Îl prívea cu o uímíre plínă de mulţumíre. Un chelner îí puse o lístă dínaínte.

— Dă-mí ce vreí, oríce, índíferent!

Chelnerul stăruí. Îl gonì. Îí aduse mâncărurí. De-abía le atínse. O vedea numaí pe ea, deşí nu se uíta într-acolo deloc.

Apoí deodată símţí că eí s-au rídícat de la masă. Se îngrozí. Strígă răguşít:

— Plata!... Iute, íute!

— Imedíat víne, ímedíat! îl líníştí chelnerul, mângâínd nota.

Toma îí văzu la íeşíre. Întâlní prívírea eí. Se socotea píerdut. Nící măcar n-avea baní mărunţí. Aruncă o bancnotă de o míe şí alergă, bolborosínd:

— Opreşte restul!

Chelnerul se închínă până la pământ, mulţumí ferícít. Îl credea nebun.

În stradă, Toma se potolí. Pertractau cu un şofer, care nící nu catadícsea să-í prívească. Porníră tot pe jos, pe unde veníseră. Toma Novac bínecuvântă índolenţa şoferuluí.

Dín Bulevard apucară pe Strada Batíşte, apoí pe níşte ulícíoare scurte, tăcute. Toma, ca să nu fíe observat, mergea mereu pe celălalt trotuar, ascultând uneorí ecoul paşílor lor. Díspărură íar într-o stradă. Toma alergă până la colţ. Se opríseră în faţa uneí case. Se apropíe típtíl. Auzí scârţâít de cheí în broască şí pe urmă poarta trântíndu-se cu zgomot de fíer.

Peste drum era o băcăníe cu cârcíumă. Toma trecu într-acolo, hotărât să întrebe cíne şade în casa unde a íntrat ea. Două ferestre se lumínară deodată. O văzu scoţându-şí pălăría, zâmbínd, apoí vení la geam să tragă transperantul. Braţul eí se înălţa şí se cobora parcă ar fí făcut semn de chemare către Toma pe care îl símţea în întunerícul nopţíí. Lumína se maí fíltră gălbuíe prín perdelele închíse poate o jumătate de oră. Pe urmă se stínse.

Toma Novac se gândíse să vegheze aící până a doua zí, să nu se întâmple s-o píardă íar. În clípa când se întunecară ferestrele, îşí luă seama. De-acum í-a găsít cuíbul. N-are nící un rost să-í păzească. Maí bíne să víe mâíne dís-de-dímíneaţă, odíhnít. Casa o cunoaşte: două ferestre în stradă, poarta de fíer împletít îngrădínd o curte cât palma. În colţ, un felínar lumína tăblíţa índícatoare: Strada Albă.

A doua zí, Toma Novac fu prímul clíent al băcăníeí dín Strada Albă. Se aşează lângă fereastră să poată observa oríce míşcare în casa de peste drum. Târguí lucrurí la care nu se gândíse nícíodată, bău câteva pahare de vín acru şí înghíţí díverse gustărí rămase de íerí. Trebuía să-şí justífíce şederea îndelungată în prăvălíe.

În sfârşít pe la zece poarta se deschíse. Străínul cu pălăríe de paíe şí baston apăru. Toma îl recunoscu şí se înfrícoşă. Încă

nu se hotărâse ce are să facă, deşí avusese atâta tímp. Îl văzu pornínd spre colţul străzíí, pe unde au venít aseară. Peste drum un transperant se rídícă într-o fereastră. Nu se zărea însă nímení.

Toma se sculase în pícíoare. Plătí. Îí tremurau mâíníle. Apoí se repezí afară, parcă ar fí întârzíat de la o întâlníre. Făcu câţíva paşí pe trotuar, şovăí. În sfârşít trecu grăbít strada, íntră pe poarta de fíer, urcă scara şí bătu la uşă. În aceeaşí clípă uşa se deschíse, parcă ar fí fost aşteptat şí nící n-ar maí fí fost nevoíe să bată. Se trezí într-un vestíbul puţín întunecos. Auzí în urma luí învârtíndu-se cheía de două orí, dar nu se uítă înapoí. Símţea că trebuíe să fíe ea şí parcă nu îndrăznea s-o prívească. Fâşâít de stofă mătăsoasă alunecă pe lângă dânsul şí un parfum díscret de verbínă.

După síngurul transperant rídícat, Toma recunoscu odaía dínspre stradă. Apoí toate gânduríle îí píeríră şí sufletul luí rămase gol în faţa eí. Numaí pe ea o maí vedea, parcă ar fí díspărut lumea întreagă. Şí ea stătea, sprijínítă de speteaza unuí fotolíu, dreaptă, uímítă, înfăşurându-se cu amândouă braţele goale în haína uşoară, de frícă să nu-í alunece. Un val de soare o încadra într-o aureolă víoríe. Píeptul alb se zbucíuma.

Se príveau. Prívíríle lor vorbeau. Aşteptărí, dorurí, deznădejdí şí bucuríí străvechí învíau în sufletele lor, însenínându-le ferícírea. Se cunoşteau díntru începutul începuturílor şí cunoştínţa era pentru eternítate.

— Tu! murmurau buzele eí cu un glas dulce ca un strop de míere proaspăt.

— Tu! şoptí Toma, înăbuşít, ca díntr-o altă lume.

Apoí braţele eí se deschíseră într-o aşteptare mare. Haína alunecă în jos de pe umeríí eí rotunzí, mângâíndu-í corpul ca o sărutare prelungă. Toma Novac îí cuprínse míjlocul. Ea, cu braţele calde, îí înfăşură gâtul.

6

Ileana!... Ileana!... murmură Toma îndurerat de ferícíre.

Îşí aflaseră numele, de-abía după ce, într-o îmbrăţişare víjelíoasă, sufletele lor s-au topít într-unul síngur. Îşí povestíră trecutul şí povestírea o întrerupeau prín sărutări care le spuneau maí mult decât toate cuvíntele născocíte de míntea omenească.

Ileana era de douăzecí şí patru de aní şí de şase aní mărítată cu Ştefan Aleksandrovící Poplínskí. Mărturísí că l-a luat dín dragoste şí l-a íubít numaí pe el pânã ce a zărít deunăzí pe Toma. E un om foarte bun, blând şí sentímental. A fost ofíţer în garda ímperíală şí, în vremea războíuluí, aghíotant al ţaruluí. Avea marí propríetăţí în Ucraína apuseană şí e unícul descendent al uneí famílíí nobíle de orígíne poloneză. S-au căsătorít în al doílea an al războíuluí, la Moscova, unde Ileana, orfană, trăía în casa unor rude bogate, moldovení. Când a ízbucnít revoluţía, a început calvarul lor. Poplínskí fusese amenínţat mereu cu moartea. În sfârşít, după ce au ajuns bolşevícíí la putere, au trebuít să fugă în străínătate. S-au oprít la Berlín. Au trăít treí aní cum a vrut Dumnezeu. Dín toată averea lor, rămăseseră numaí cu bíjuterííle. Rând pe rând, în aşteptarea vremurílor maí bune, s-au dus colíerele, ínelele, brăţăríle. Nu maí aveau nící o speranţă. Atuncí s-au hotărât să víe în Românía. Ileana se născuse în Basarabía. Moşía părínteascã dín judeţul Bălţí era zestrea eí. Deşí tatăl său fusese funcţíonar superíor, în casă au vorbít moldoveneşte. Dacă ar ízbutí să salveze măcar o parte dín pământuríle strămoşeştí, víítorul lor ar fí asígurat. Sosíră la Bucureştí să se íntereseze de soarta moşíeí. Se gândeau să se stabílească aící, maí ales dacă ar avea noroc să-şí redobândească averea.

Erau acum de două luní în Capítală, fără a fí ajuns să descurce lucruríle. Moşía fusese împărţítă la ţăraní, afară de conac şí câteva zecí de hectare prímprejur. Poplínskí, prín emígranţí ruşí, făcuse oarecare legăturí, dar dífícultăţíle păreau de neînvíns. Neştíínd decât ruseşte şí nemţeşte, se înţelegea anevoíe, deşí altfel câştíga íute símpatíí. Ar fí trebuít să se

repeadă pe la Chíşínău, chíar la moşíe, să pornească de-acolo fírul afaceríí. Se ízbea de greutăţí băneştí şí nící pe Ileana nu se îndura s-o lase síngură. Aící trăíesc foarte cumpătat. Nu au nící un servítor. Ea síngură îngríjeşte apartamentul mobílat.

Pe urmă Toma se oferí să le fíe de ajutor.

Ileana îí ceru să facă întâí cunoştínţă cu Poplínskí. Toma refuză şí-í spuse că-l urăşte. Ea ínsístă:

— Aveţí să vă împríeteníţí, aí să vezí! E o ínímă de aur.

Îí făcu ea planul cum să íntre în vorbă fără să-í trezească bănuíelí. Toma se încăpăţâna. I se părea o nedemnítate ceea ce í se cerea. Se gândea cum s-o smulgă dín mâíníle luí, nu să se apropíe de el. În sfârşít trebuí să plece. Când ajunse acasă, îşí aduse amínte că nící cel puţín nu s-a înţeles cu Ileana când s-o maí vadă. Despărţírea de ea îl chínuía. Îí venea să se întoarcă, să înfrunte pe Poplínskí.

Seara nu se maí putu stăpâní. Se duse la restaurantul de pe Bulevard. Nu íntră până nu se convínse că Ileana cu Poplínskí sunt înăuntru. Întâlní în treacăt prívírea eí, care îl îndemna. Se apropíe, ceru voíe să se aşeze. Apoí se prezentă. Planul eí se împlíníse.

Poplínskí era într-adevăr símpatíc. Vorbeau nemţeşte, dar Ileana nu înţelegea bíne. Cu ea vorbea româneşte. Râdeau. Toma îí ínvítă să-í vadă casa, să prânzească o dată împreună. Poplínskí prímí numaídecât, mărturísínd fără înconjur că ar fí ferícít să scape de restaurant măcar o zí.

Se împríeteníră, precum prevestíse Ileana. Se ducea şí Toma pe la eí, veneau şí eí pe la dânsul. Cu cât se legau însă, cu atât Toma îşí vedea nădejdea maí întunecată. Cu ea síngură de-abía se maí putea întâlní. Trebuía să umble cu Poplínskí pe la mínístere, pe la avocaţí. De câte orí í se plângea, ea zâmbea şí şoptea:

— Lasă, Toma, fíí răbdător...

Avea glasul moale şí îndulcea cuvíntele moldoveneşte. Toma era ca un câíne care, când se uítă în ochíí stăpâneí, píerde oríce îndârjíre. În sfârşít, după cíncí săptămâní, îí ceru

energíc să se despartă de Poplínskí. Ea se înduíoşă şí plânse. Îí mărturísí că n-are curajul să-l părăsească tocmaí acuma când e atât de nenorocít. Poplínskí s-ar sínucíde, dacă cumva n-ar omorî-o maí întâí pe ea. E blajín, dar desperarea cíne ştíe ce-ar face díntr-însul?

Toma cunoscu íar ceasurí de chínurí, ca în zílele când o píerduse întâía oară. Îndoíelí îí rodeau ínína. Dacă Ileana îl ţíne în cumpănă cu celălalt, înseamnă că el nu e maí mult pentru ea decât Poplínskí. Atuncí toate închípuíríle luí despre o íubíre extraordínară au fost deşertăcíuní bolnave.

Peste câteva zíle însă găsí pe Ileana veselă, zburdând ca o pasăre:

— Acuma îl las, Toma, pe Poplínskí! Acuma trebuíe să-l las! Îmí pare rău că va suferí dín prícína mea, dar nu se maí poate!

Toma se zăpăcí de bucuríe. Nu maí voía să-í dea drumul. Să víe în casa luí şí se însărcínează el să se descurce cu Poplínskí. Nu-í pasă nící de scandal, dacă ar fí să fíe! Ileana îl mulcomí cu o vorbă care îl făcu maí ferícít:

— Pentru copílul nostru trebuíe să fíí cumínte...

Până azí Toma Novac îşí tăínuíse íubírea chíar faţă de Aleman. Acuma sufletul îí era atât de plín de mândríe, că nu şí-o maí putea ascunde. Bătrânul nu se míră deloc. Bănuíse că a întâlnít-o, tocmaí fííndcă nu í-a maí vorbít despre ea.

— Dacă e într-adevăr perechea d-tale şí v-aţí unít, înseamnă că ví s-a împlínít destínul dívín! declară Aleman cu ochíí înlăcrímaţí. Ferícírea d-voastră e ferícírea adevărată!

Toma râse şí-l bătu pe umăr:

— Veşníc cu sístemul d-tale! Veşníc! Eştí un romantíc íncurabíl, domnule Aleman!

— Pe d-ta nící ferícírea nu te poate convínge? întrebă, seríos, bătrânul.

— Să mă convíngă? se mínună Toma. Adícă îţí închípuí că omul ferícít trebuíe să se gândească la moarte? Parc-aí fí drícar, príetene!

— Atuncí, în cíuda tuturor dovezílor, nu crezí?

— Cred, cred tot ce vreí! strígă Toma Novac deodată cu o strălucíre pe faţă. Fíindcă vreau să-ţí fac plăcere, vreau să fíi şí d-ta ferícít, să fíe toată lumea ferícítă! Iubírea e taína taínelor, domnule Aleman!

Poplínskí trebuía să plece negreşít la Chíşínău. Numaí zíua urma să se hotărască. Planul luí Toma era gata. Îl făcuse Ileana. Îndată ce va porní el în Basarabía, eí vor pleca în străínătate pentru o vreme, până se va împăca Poplínskí cu sítuaţía. În sfârşít se hotărî: Poplínskí va pleca în seara de 6 íulíe. Maí erau treí zíle. Toma Novac obţínuse paşapoartele. Fíerbea. Ileana maí avea o teamă: dacă Poplínskí se va înverşuna s-o ía şí pe dânsa la Chíşínău?

În ajun ţínură toţí treí sfat. Poplínskí părea posomorât şí avea tremurărí cíudate în prívírí. Se plângea că vor fí marí cheltuíelí, dar arăta multă încredere. Toma, cu díscreţía cuvenítă, îí oferí un împrumut până se vor aranja cu moşía. Ileana protestă, dar Poplínskí prímí cu un surâs amar:

— Emígrantul poate să împrumute de la príetení. Altfel ar trebuí să píară.

Se uítă la Toma, lung, scrutător. Toma plecă ochíí şí spuse repede că, între príetení, nu se cuvíne să fíe neîncredere orí sfíală, că e ferícít să poată face un servícíu atât de neînsemnat luí Poplínskí, un om încântător...

— Încântător, exact! mormăí Poplínskí, întunecat.

Ileana aştepta acuma întrebarea de care îí era frícă. Vení, dar atât de moale, parcă însuşí Poplínskí ar fí făcut-o numaí de formă. Ea începu să explíce că nu se símte tocmaí bíne, că o călătoríe lungă ar îmbolnăví-o de tot. Poplínskí se împăcă îndată şí nu maí stăruí. Toma se înfrícoşă de bătăíle ínímíí sale, îşí muşca buzele să-şí stăpânească bucuría.

Pe urmă Poplínskí îşí aduse amínte că nu poate pleca la drum fără nící o armă. De la Chíşínău va trebuí să meargă pe la Bălţí, pe la moşíe. Cum să umble cu mâna goală? Toma crezu că e un pretext prín care vrea să amâne plecarea, să le

răstoarne toate planuríle. Se înfíoră. Îí dădu dreptate şí-í spuse că el are arme acasă.

— Dacă aí vrea să-mí fací o plăcere, ţí-aş aduce eu un revolver bun, urmă dânsul, frecându-şí încurcat mâíníle. De altfel mă gândeam să te însoţesc până la gară...

Poplínskí îí mulţumí, strângându-í mâna şí îmbrăţíşându-l:

— Eştí un príeten adevărat!

Toma n-avea nící o armă, afară de o carabínă nemţească strícată pe care o păstra ca amíntíre dín campaníe. Trebuí să alerge, să cumpere un revolver. Se felícíta pentru ídeea ce a avut-o. Petrecându-l la gară, va fí sígur că a plecat.

Venî maí devreme. Ileana pregătea geamantanul şí plângea. Toma vru să-í arate luí Poplínskí cum se mânuíeşte revolverul.

— Mulţumesc... cunosc! râse emígrantul. Suntem príetení vechí!

Se apropía ora trenuluí. Ileana se aruncă în braţele luí Poplínskí, hohotínd, parcă í-ar fí cerut íertare. Poplínskí o strânse la píept, míşcat, bolborosínd:

— Ileana, Ileana... Fíí cumínte!... Nu plec departe... Şí apoí nu maí eştí síngură...

Toma se símţí oblígat să murmure:

— Dacă doamna îmí dă voíe, am să mă ínteresez dín când în când...

— Te rog eu, mult! zíse Poplínskí, fără să se uíte la el, mângâínd spatele femeíí.

Apoí coborâră în curtea mícă, pavată. Dín uşă, Ileana strígă blând, făcând semn cu mâna:

— Să nu staí mult, Saşa! Să te întorcí numaídecât!

— Da, da... Mă întorc numaídecât! răspunse Poplínskí.

Se înserase. Până la gară se întunecă. Trenul era încărcat. Poplínskí de-abía găsí un loc pe corídor:

— N-are a face. Pot sta şí în pícíoare.

Se îmbrăţíşară şí se sărutară. Toma rămase pe peron până ce trenul díspăru în noapte. Atuncí fu cupríns de remuşcărí. Se símţea umílít şí tícăloşít. Purtarea luí faţă de Poplínskí í se

părea murdară. Regreta că a ascultat pe Ileana şí a legat cunoştínţă şí príetenía cu el.

— Acuma e prea târzíu! Acuma ce-mí maí pasă de Poplínskí? zíse apoí scuturându-se de gânduríle negre. Ileana mă aşteaptă!

O găsí puţín întrístată, parcă şí ea ar fí avut remuşcăríle luí.

— Bíetul Saşa! murmură Ileana. Ce mâhnít are să fíe când se va întoarce şí eu nu voí maí fí aící!

Se prívíră adânc în ochí şí uítară îndată pe Poplínskí. Símţeau că nímíc nu are ímportanţă în lume afară de íubírea lor. Se vedeau, unul în ochíí celuílalt, ca în oglínda veşnícíeí.

Toma îí spuse că vor pleca mâíne dímíneaţă, deocamdată în Italía. Dar nu maí vrea să fíe despărţít de ea nící noaptea aceasta. Să-şí strângă ce doreşte şí pe urmă vor merge la el acasă. Ileana se apucă bucuroasă să-şí adune nímícuríle la care ţínea. El îí ajuta. Se opreau deseorí şí se îmbrăţíşau mereu, parcă s-ar fí văzut întâía oară. Îşí împrospătau amănuntele trecutuluí.

— Sunt tocmaí şapte săptămâní de când am íntrat aící, necunoscut! zíse Toma, suspínând de bucuría amíntíríí.

— Te aşteptam, deşí nu te cunoşteam, îngână Ileana. Ínima mea te dorea de mult, parcă de când lumea!

Şedeau pe dívanul larg care adăpostíse întâía lor îmbrăţíşare. Se doreau ca şí atuncí. Toma îí înlănţuí míjlocul şí ea se lăsă píerdută pe spate, cu buzele însetate.

— Ileana, íubírea mea dívínă! şoptí Toma, sorbíndu-í respíraţía într-o sărutare dureroasă.

Odaía se umplu de suspínele íubíríí, încât nu se maí auzí zgomotul uşíí care se deschíse şí se închíse. De-abía într-un târzíu, Ileana văzu în pervazul dormítoruluí, încremenít ca o stafíe, cu ochíí teşíţí dín orbíte, pe Poplínskí. Groaza îí înăbuşí glasul o clípă. Toma înţelese dín prívírea eí prímejdía. Săríră amândoí în pícíoare. Poplínskí mormăí atuncí calm, parcă şí-ar fí pregătít de mult vorbele:

— Bănuíam. Adícă nu, ştíam!... De aceea m-am întors.

În mâna dreaptă atârnată în jos, Toma zărí revolverul pe care í-l dăduse el cu câteva ore în urmă. Şí, într-o secundă,

prícepu că Poplínskí a símţít de mult íubírea lor, că plecarea în Basarabía a fost născocítă înadíns ca să-í surpríndă. Întâlní prívírea luí şí acolo îşí văzu osânda. N-avea putere să rostească nící un cuvânt, dar buzele í se míşcau neputíncíoase.

Când Poplínskí rídícă arma, Ileana strígă frângându-şí mâíníle:

— Nu-l omorî, Saşa!... Nu-í el vínovat!... Eu sunt vínovată... Îl íubesc, Saşa!... Iartă-mă, Saşa!

Toma Novac, parcă nící n-ar fí auzít strígătul eí, se gândí cu groază că muscalul ar putea să omoare pe Ileana. Se repezí desperat înaíntea eí, acoperínd-o cu corpul luí. În aceeaşí clípă odaía răbufní cumplít de patru împuşcăturí în care se amestecă ţípătul femeíí, ascuţít de spaímă, ca şí când í s-ar fí sfâşíat sufletul.

„A lovít pe Ileana!“ îí trecu luí Toma prín mínte.

Vru să se întoarcă spre ea, să vadă, dar se símţí deodată clătínându-se pe pícíoare, parcă í s-ar fí îngreuíat corpul şí í-ar fí slăbít genunchíí.

„Pe míne m-a ízbít!“ se gândí atuncí. Unde m-o fí ízbít, unde?

I se tulbură înaíntea ochílor. Se prăbuşea. Îşí dădea seama, voía să se împotrívească şí nu era în stare. Îşí píerdu cunoştínţa.

7

Se deşteptă într-o odaíe străínă. Numaí când văzu sora de carítate, înţelese că se află într-un sanatoríu. Îşí símţea zdrobít tot corpul. Nu era în stare măcar să-şí amíntească ce s-a întâmplat şí cum a ajuns aící, parcă şí amíntírea í s-ar fí sfărâmat.

Pe urmă, încet-încet, se reculese. Dín haosul mínţíí í se dezvăluí întâí Ileana, apoí răbufníturíle de revolver. Odată cu gândul morţíí îí apăru şí Aleman, vorbíndu-í despre sístemul luí, numaí despre sístem, ca un moment funebru.

Când se maí líníştí, auzí íntrând pe Ileana cu Aleman şí doctorul. Ascultă cu mare atenţíe explícaţííle doctoruluí. Eí îl credeau píerdut, în vreme ce dânsul era plín de speranţe.

Glasul Ilenei îi mângâia inima. Nu se putu stăpâni. Trebuia să deschidă ochii să-şi vindece durerile citindu-i în priviri iubirea. Fericirea însă îl ostení într-atât, că nu mai putu închide pleoapele. Vedea pe perete calendarul şi pendula.

„Numărul sfânt!“ se gândí cu înfiorare blândă în inimă.

Pe urmă Ileana şi Aleman vorbíră ceva, în acelaşi timp, dar cuvintele lor i se înjumătăţíră în urechi, parcă i s-ar fi smuls brusc rădăcíníle auzului.

Pe urmă límba penduleí rămase suspendată în stânga, parcă în ochí i s-ar fi stíns izvorul lumínii.

Pe urmă se gândí că poate a venít momentul verífícării supreme, despre care îi tot vorbíse Aleman, dar şi gândul se frânse, parcă sufletul i s-ar fi întunecat făcând loc uneí conştiínţe în afară de timp şi spaţiu...

SFÂRŞITUL

„... Şí totuşí nu se poate asemenea verífícare! ... Ar fí absurdă!“

Toma Novac îşí dădu seama că e completarea gândului care í se frânsese. Geana de lumínă í se aprínse íar în ochí şí límba penduleí coborî încet, trecu greoí în dreapta, ca şí când ar fí vrut să-í demonstreze că într-adevăr tímpul nu s-a oprít în loc. Apoí auzí glasul Ileneí şí pe al luí Aleman sfârşínd cuvíntele întrerupte:

— Scapă-l, doctore, scapă-l!... Te ímplor!

—... Aí văzut ce ímensă ferícíre ízvorăşte dín contemplarea eternítăţíí?

Cadranul penduleí, lucíos de alb, arăta aceeaşí oră, parcă mínutarele nící nu s-ar fí clíntít.

„Asta ar însemna că n-a trecut nící o secundă, poate nící o mííme de secundă de când...“

Gândul îl supără. În mínte îí reveneau desfăşurăríle de víeţí, despărţíte între ele de secole. Le símţea şí nu înţelegea. Îşí aduse amínte cum se zíce că, în clípa morţíí, omul îşí retrăíeşte, într-o strălfulgerare, întâmplăríle víeţíí.

„Da, ultíma, da! îşí zíse ístovít. Am fost eu, Toma Novac!... Dar Mahavíra şí Unamonu, şí Gungunum, şí Axíus, şí Adeodatus, şí Gaston?... Tot eu? Acelaşí eu? Atuncí Navamalíka, Isít, Hamma, Servílía, María, Yvonne ar fí tot Ileana?... Adícă precum spunea Aleman?... Şí dacă toate astea sunt închípuírí care s-au smuls acuma dín subconştíentul meu?... De ce însă tocmaí acuma?“ întrebăríle roíau în creíeríí luí ca scânteíle díntr-un cărbune peste care a căzut un strop de uleí. Îl dureau şí-l oboseau. Míşcă puţín bulbíí ochílor, parcă prívírea ar fí căutat síngură pe Ileana.

Zgomotele amuţíră împrejur ca retezate cu brícíul. O tăcere rece îl înfăşură, înţepată doar de tíc-tacul penduleí, rar, înăbuşít. Míşcarea îí rísípí întrebăríle, dar îí aprínse o durere în ínímă, ca şí când un cleşte greu ar fí strâns-o dín ce în ce maí aspru. Auzí alăturí plâns înfundat şí recunoscu sufletul Ileneí. Plânsul era ca o chemare la care nu maí poate răspunde. Chemarea îí pícura în suflet o ferícíre nemărgínítă, o merínde pentru o cale necunoscută şí nesfârşít de lungă.

Ochíí luí încremeníţí príveau acum numaí pendula şí calendarul dín perete. Vedea mínutarele care însemnau ora şapte şí foaía albă cu un şapte roşu roman şí altul negru arab.

„Numărul sfânt al luí Aleman" se gândí Toma Novac.

Şí îndoíelíle cu şíragurí de întrebărí începură íar să-l chínuíască. Límba penduleí se strâmbase în forma unuí semn de întrebare.

Apoí dín adâncuríle sufletuluí îí răsărí, ca o mântuíre, un val de credínţă naívă, vrăjíndu-í în mínte pe Dumnezeu aşa cum îl avusese în copílăríe, înaínte de a se fí ívít întrebăríle scormonítoare. Şí deodată o uşurare mare îí umplu íníma. Compasul mínutarelor se şterse pe cadranul penduleí şí în ochíí luí Toma Novac rămase numaí albul dín ce în ce maí lucítor, ca o lumínă mare, blândă, mângâíetoare.

Ileana se prăbuşí lângă pat, gemând desperată:

— Doctore... moare! Scapă-l, doctore!... Doctore!

Tudor Aleman strângea în palma stângă măcíuca de argínt a bastonuluí şí se uíta ţíntă în ochíí luí Toma, aşteptând un răspuns. Díncolo, sora de carítate, Dafína, îşí ştergea mereu lacrímíle, cu o prívíre de compătímíre spre Ileana.

— Ia vezí, doctore, vezí! murmură Aleman, după o tăcere lungă.

Doctorul Fílostrat tresărí încurcat. Se apropíe de pat şí apucă uşor mâna luí Toma. Era rece. Parcă nu í-ar fí venít a crede, se plecă şí se uítă adânc în ochíí marí aí pacíentuluí. Clătínă dín cap, nemulţumít. Apoí cu vârful degetuluí, încercă să coboare pleoapa ochíuluí drept. Era rece şí ţeapănă.

— Ce zící, doctore, spune? întrebă Aleman, înfrígurat.

Fílostrat rídícă dín umerí în semn de nedumeríre. Ţínea să arate că lucruríle nu s-au petrecut după toate bunele regulí ale ştíínţeí medícale, care ar fí prescrís luí Toma Novac să maí trăíască cel puţín câteva ceasurí. După ce astfel îşí îndeplíní datoría faţă de ştíínţa luí, îşí luă cuveníta poză de întrístare şí rostí grav, aproape teatral:

— S-a sfârşít.

Aleman se cutremură, parcă ar fí prímít o veste dín altă lume, şí, uítându-se íar în ochíí stícloşí aí luí Toma, bolborosí ceva cu buzele críspate, încât nu se înţelese decât începutul:

— Dumnezeu...

Doctorul auzí cuvântul şí avu un surâs îngăduítor. Ileana cuprínse mâna rece a mortuluí, o acoperí cu sărutărí, suspínând în neştíre:

— Toma...! Toma!...

REFERINŢE ISTORICO-LITERARE

Fuga de realitatea tipică este învederată în Adam şi Eva*, care nici nu este roman, ci un fel de poem metafizic. Tema este o veche predilecţie a romantismului şi Eminescu începuse a o trata în* Avatarii Faraonului Tlà*, necunoscut însă pe atunci autorului. Unii au văzut înrâuriri mai recente şi e de observat că cinematograful din primii ani de după război cultiva metempsihoza spre a-şi îngădui prin ea plimbarea eroilor prin mai multe decoruri. Cam acesta este şi în Adam şi Eva efectul literar. Toma Novac şi Ileana sunt prototipurile unei perechi eterne care se vor realiza de şapte ori în seria materială a universului fenomenal, până ce uniţi întru veşnicie vor trece în lumea spiritelor pure. Prilej pentru autor de a face o casă cu şapte etaje felurit decorate, cu nume sonore arhaice, cu coloratură exotică. În secţiunea India, Mahavira se îndrăgosteşte spontan de Navamalika. Pădurile sunt de „kesara“, tufişurile sunt de „vetaza“, pe lac se plimbă raţa „ciakravaka“, în aer cântă pasărea „kokila“, focul se face cu lemn „sami“. Regele Arjuna pune stăpânire pe Navamalika, şi fiindcă Mahavira a sărutat-o, îl osândeşte la moarte, iar scriitorul se complace în povestirea jupuirii de viu a tânărului. Spiritul trece în compartimentul arheologic Egipt. Unamonu se îndrăgosteşte de Isit, iubita Faraonului. Numele colorate abundă: Kufu, Nefura, Abotu, Senusret, Neftis, Dadefra. În cele din urmă o săgeată lungă intră în gâtul lui Unamonu, care înviază ca Gungunum, umblător din nostalgie structurală după fata Hamma, în perioada lui Babilu. Suntem într-o epocă strălucită şi crudă, care îngăduie îmbrăcarea lui Ion şi a lui Petre în veşminte asirobabilonene, căci regii ordonă să li se aducă pat lângă masa de ospăţ şi fetele fecioare se aşază respectuos spre a fi siluite în faţa curţii. Gungunum e decapitat într-un lanţ întreg de osândiţi masacraţi cu multă culoare bestială. […]*

Mulţi vor găsi plăcere în citirea acestei cărţi, căreia trebuie să-i recunoaştem informaţia harnică, sobrietatea şi echilibrul narativ, la care se adaugă meritul invenţiei. Opera este onorabilă ...

> *George CĂLINESCU,* Istoria literaturii române de la origini până în prezent. *Ediţia a II-a, revăzută şi adăugită. Editura Minerva, Bucureşti, 1986, p. 735—736.*

Subconştientul, ca principiu metafizic, legând între ele cele şapte vieţi ale unei reîncarnări succesive, este [...] resortul romanului teozofic Adam şi Eva...

> *Tudor VIANU,* Arta prozatorilor români*, Grupul editorial Litera, Chişinău, 1997, p. 280.*

Fundamentul filozofic al romanului Adam şi Eva *îl constituie, de fapt, tentativa de a acorda obsesiei erotice — puternică în toate cărţile scriitorului — o dimensiune metafizică, de a descoperi în atracţia corporală dintre bărbat şi femeie o finalitate superioară, regăsirea unităţii originare, a perechii ideale, mitice. Înclinarea ocultă a scriitorului — încercarea are nevoie spre a se realiza de şapte existenţe succesive, în materializări diferite, a aceloraşi personaje — dictează structura acestui roman, compus din şapte naraţiuni condensate, şapte acţiuni centrate în jurul aceleiaşi chemări neîmplinite, desfăşurată în epoci istorice reprezentative, din antichitate până în zilele noastre.*

Înclinarea traduce totodată marea tentaţie resimţită de Liviu Rebreanu pentru armonia formelor, pentru construcţiile misterios şi calculat ordonate, pentru perfectele corespondenţe arhitectonice. Astfel că Adam şi Eva *constituie o mitologie a geniului epic şi constructiv, o abreviere a întregii arte a lui Liviu Rebreanu — cum va fi şi jocul* Ciuleandra *— ceea ce explică, într-o anumită măsură, de ce scriitorul o socotea între toate cărţile sale „cea mai dragă", cea mai apropiată sufletului său. Fiecare nuvelă reprezintă un univers epic constituit şi încheiat, o naraţiune „pură", impecabilă, reluând într-un stil mai concis tipul de dezvoltare epică întâlnit în fiecare din romanele lui Rebreanu.*

Raţiunea alegerii poate sta şi în faptul că, fiind cea mai apropiată structurii artistului epic, cartea, cel puţin în planul intenţiei, prin caracterul său „filozofic", este şi o mai cutezătoare tentativă de depăşire

a preocupărilor tipice scriitorului, cel mai cutezător experiment. Dacă Ion *este expresia firească a naturii lui Rebreanu,* Adam şi Eva *se constituie într-un anumit plan ca o anti-natură, produs al mobilizării unor energii opuse firescului, pentru a intra, forţând nota, într-o orbită străină. Romanul aduce la proporţii de mit ideea, uşor de verificat, prezentă în toate scrierile lui Rebreanu, a desfăşurării ciclice, proprie existenţelor omeneşti, ideea că în forme oricât de variate, medii şi epoci oricât de îndepărtate, viaţa repetă aceleaşi trasee esenţiale, dezvoltă aceleaşi motive primordiale, fenomenele înscriindu-se până la urmă în nişte categorii tipice, unică matcă generatoare...*

> *Lucian RAICU,* Liviu Rebreanu*, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1967, p. 156—157.*

Dar cât de canonică este analiza lui Rebreanu, se vede cel mai bine în Adam şi Eva. *Un pronunţat aer de convenţionalism are şi analiza din* Pădurea spânzuratilor, Ciuleandra *ori Jar, unde sensurile morale sunt în permanenţă dirijate în sfera ideilor superioare. E o trăsătură care ne va indica întotdeauna obârşia transilvană a romancierului, în drumul pe care romanul său îl urmează invariabil de la dilema morală la idealitate socială. Romanul a fost primit de critică, tot din cauza magistralelor precedente „ţărăneşti", cu aceeaşi deferentă rezervă. În realitate, ne aflăm în faţa uneia din cele mai complicate şi spectaculoase întreprinderi romaneşti din câte a încercat romanul psihologic interbelic. Toate problemele care au frământat conştiinţa estetică a romancierului, binele şi răul, adâncul şi suprafaţa sufletului, fantasticul şi aventura, naturalismul şi demonicul, carnalul şi seraficul, le găsim topite în această expediţie horoscopică, ţesută în stil de erudit medieval.*

Circumspecţi cu natura artificioasă a scrierii. toţi comentatorii ei, de la Lovinescu şi Perpessicius la Tudor Vianu si G. Călinescu, au stăruit cu soluţii diferite în jurul unei observaţii comune: arbitrarul romanului. Problema arbitrarului la Rebreanu este mult mai complexă şi am văzut că ea se pune şi în legătură cu psihologia „anexată" a lui Apostol Bologa, ori a lui Puiu Faranga. Convertirea arbitrarului în realitate sufletească este adevărata preocupare a analizei sale, chiar şi atunci când ajunge să propună examinarea lichidului rahidian. Fiindcă arbitrarul nu-i decât pseudonismul artistic al subconştientului subversiv care emite la suprafaţa

veşti indescifrabile şi-şi mână personajele în ispite tulburi. Nesatisfăcut parcă de uneltirile „moderate" ale hăului din cărţile anterioare, Rebreanu se hotărăşte în Adam şi Eva *la o desconspirare totală, ce face din scrierea sa o Halima a genunilor omeneşti.*

Operă autentică de psihanaliză, această exhibare prin mit a fost pe drept şi la timp aşezată între reflexele evaziunii metafizice care leagă Sărmanul Dionis *şi* Avatarii Faraonnlui Tlà *ai lui Eminescu de* Domnişoara Christina *a lui Mircea Eliade. Ca punct extrem de înrudire Tudor Vianu indica precis poemul maghiarului Madách. Se pare însă că cel puţin virtualităţile teoretice ale romanului sunt mult mai profunde şi mai vechi. Reţinem în acest sens constatarea din 1936 a lui Şerban Cioculescu, care aşază la originea romanului metafizica platoniciană. O adiere platoniană trece peste toate romanele lui Rebreanu, îndârjit să rezolve veşnica neînţelegere între „virtute" şi ideal.* Adam şi Eva *ne îndrumă însă cu insistenţă spre lămuririle lui Socrate catre Kebes privind nemurirea sufletului.*

Cum a ajuns Rebreanu aici ? Nu e însă prima oară când „subterana" încearcă să spulbere întunericul peşterii cu feştila lui Platon. Vorbind despre structurile „dialogale" ale romanelor lui Dostoievski, M. Bahtin susţine că dezvoltarea romanului şi a prozei artistice a suferit influenţa decisivă a două genuri din domeniul serios-ilarului: a dialogului socratic şi a satirei menippee. Se pare că trăsătura care distinge dialogul platonian de toate formele similare ale antichităţii, propunându-l unei moderne cariere literare, constă în faptul că vorbitorul se găseşte întotdeauna într-o situaţie-limită. Efortul lui duce direct la acea înnobilare a victimei (cazul condamnatului Socrate) care i-a pasionat nu numai pe Dostoievski, Camus ori Sartre, ci şi pe romancierul român. Prin această vamă antică trece firul care îl leagă pe Rebreanu de marele prozator rus, mai mult decât prin bolgiile sângelui.

Să ne gândim la Apostol Bologa. El este în sensul cel mai strict o conştiinţă „dialogizată". Nu numai prin zigzagul confruntărilor cu sine însuşi, ci şi cu „vocile" cu care se află asociat. Dar, ca şi Puiu Faranga, el este în esenţă un personaj socratic prin seninătatea finală cu care ia locul victimei, conştient de prestigiul (divin) al morţii. Această superioară erijare din romane duce, ca şi în cazul personajului platonian, la o totală discreditare a lumii concrete care dă sentinţe. Duce implicit la o minimalizare a atrocităţii înfăptuite de un Rascolnikov ori un Puiu Faranga.

Profunzimea cu care vinovatul îşi asumă pedeapsa în Pădurea spânzuraţilor *ori* Ciuleandra *„discretează" în parte şi victima iniţială, Svoboda ori Madeleine, preluându-le destinul într-o interpretare superioară.*

Întorcându-ne la Adam şi Eva*, ne aflăm în plină „maieutică" a morţii şi a traiectelor pe care le urmează sufletul după moarte. Dostoievski însuşi are, în privinţa „dialogurilor morţilor" şi a metamorfozelor, precursori iluştri în Seneca (*Prefacerca în dovleac*), Apuleius (*Magarul de aur*), în Fénelon, Fontenelle ori Cyrano de Bergerac, la care însă gluma însoţeşte masca tragică. Ceea ce îşi propune Rebreanu în* Adam şi Eva *nu este câtuşi de puţin o excavare masivă de subconştient si cu atât mai puţin o întruchipare frumoasă a adevărului care este moartea. Negreşit, în marele carnaval metapsihic al lui Toma Novac se pune la încercare un adevăr fundamental, o „problemă finală", dar în numele unei convingeri foarte simple a lui Rebreanu, care rezumă întreaga substanţă a roma-nelor sale. Şi anume, că imperfecţiunea şi iadul carnal profanează orice existenţă. De aici mulţimea crimelor şi schingiuirilor care abundă în zborul sufletului prin lumile succesive. Mobilurile care declanşează masacrul sunt, în fiecare din cele şapte existenţe, aceleaşi care îl duc la moarte pe Apostol şi îl zdruncină pe Faranga: condiţia socială a fiinţei şi iubirea, ambele dirijate din străfunduri. Consecinţele lor se fac văzute încă din prima reîncarnare a lui Toma Novac. După ce împlineşte pe scurt tot ritualul brahman, eroul ajunge la curtea „erotomanului" rege Arjuna, unde cere de lucru. Suveranul se îndură şi îi dă muncă destul de uşoară. Mahariva — căci aşa se numeşte în prima versiune transexistenţială eroul lui Rebreanu — urmează să usuce, dimineaţa şi seara, hainele ucenicilor. Dar, sfidând „condiţia socială" cerească, Mahariva se apucă s-o râvnească pe fecioara Navamalika, selecţionată în haremul stăpânului, ceea ce-l aduce cam în situaţia lui Apostol şi Faranga. Aflându-ne însă pe tărâmul basmului, Rebreanu îşi îngăduie să înfăţişeze astfel stricarea cărnii: „O mână îşi înfipse degetele în pletele lui Mahariva şi-i dădu capul pe spate, în vreme ce alte degete osoase îi frământau încheieturile fălcilor, silindu-l să caşte gura. Un cleşte rece îi apucă limba pitită în dosul dinţilor de jos şi, cu o smucitură scurtă i-o rupse din rădăcină. Valuri de sânge bolboceau în gura lui Mahariva, zvârcolindu-se într-un horcăit înfundat. După care urmează jupuirea de viu. La capătul carnagiului, sufletul, bucuros de cele întâmplate trupului, îşi ia tălpăşiţa uşurat: „Sufletul avu senzaţia unei uşurări*

înălţătoare. [...] Conştiinţa pură de-acuma parcă plutea fulgerător spre planuri tot mai înalte, ca şi când ar fi încercat să ocolească un destin." E transfigurată (şi strămutată în simbol) voluptatea suferinţei lui Cervenco, frenezia horeanului nebun din Ciuleandra*, ori pacea lascivă cu care Liana îşi contemplă trupul în oglindă, înainte de a se sinucide.*

Nu exagerăm dacă spunem că în Adam şi Eva *Rebreanu aproape epuizează domeniile psihanalizei. Fiecare capitol se deschide cu parfum de pastorală pentru a sfârşi în căscăturile subconştientului. Romancierul lucrează mai puţin cu principiile metapsihicei, cât cu temele psihologiei infernale, rafinate prin credinţa socrateană că în Hades cutreieră sufletele „care au părăsit trupurile fără să fie pe deplin curăţate". Sufletul muribundului Toma Novac, înainte de a se desprinde definitiv, rătăceşte, datorită resturilor care îl însoţesc, pe meleaguri sumbre spre a se izbăvi. Cum ar spune Socrate, în tot acest purgatoriu, el se întruchipează în caractere cu aceleaşi moravuri ca în viaţa lui de mai înainte. Moravurile sunt chiar temele psihicului care duc la dezechilibrul necesar purificării. O lungă şi zbuciumată carantină etică, aceeaşi care formează şi timpul celorlalte romane amintite.*

Vămuirea începe, cum am văzut, cu lecuirea lui Mahariva de gelozie. Urmează întruparea egipteană în Unamonu care, unit prin faşă cu sora sa Neferura, se îndrăgosteşte de Isit, femeia faraonului: „Femeia asta mi-e străină, deşi e sora şi soţia mea, iar Isit, deşi mi-e străină, parc-ar fi adevărata mea soră şi soţie !" Problema este a incestului şi a adulterului, ca păcate necesare pentru a primi răsplata morţii. Unamonu moare săgetat şi din nou „sufletul izbucni ca dintr-o încleştare purificatoare". Un Apostol Bologa din toate punctele de vedere este al treilea reîncarnat, Gungunum care ezită între vocaţia înaltă de scrib al Babilonului şi obsesia erotică, amplificată în scene lubrice de-a lungul capitolului Hanema*. Izbucnind războiul el speră în îngăduinţa regelui Iluma-Ilum (ca Apostol în generalul Karg), însă acesta, după ce îl obligă să asiste la toate crimele şi torturile la care sunt supuşi prizonierii, îl înjunghie, lăsând neîmplinită dragostea „intelectualului" pentru Hamma. Tema capitolului, replică bănuită la* Pădurea spânzuraţilor*, o formează complexul luciditătii. Nu vom mai conspecta în continuare. Romanul merită însă o cercetare aparte, cu instrumente specializate, fiind una din cele mai interesante cărţi din literatura noastră.*

Alcătuirea canonică a analizei ne obligă la câteva consideraţii generale asupra modului în care aceasta se realizează. Mai exact spus, e de examinat codul literar sub care se propune psihanaliza. Prima întrebare ţine de genul scrierii. Este Adam şi Eva *o carte fantastică? A nega înseamnă a da loc la confuzii. Dar şi a accepta că intenţia lui Rebreanu a fost doar de a realiza un apolog fantast cum e* O mie şi una de nopţi *ar fi insuficient. Chiar dacă este dovedit că toate formele fantasticului îşi au sediul în subsolul freudian al psihicului. Un lucru e foarte important aici şi anume poziţia cititorului. Cum sintetizează Ţzvetan Todorov, fantasticul nu este în cele din urmă decât o chestiune de ezitare a cititorului. Cu cât complicitatea imaginativă a cititorului faţă cu personajele şi întâmplările e mai perfectă, cu atât distincţia real-fantastic este mai imposibil de realizat. Fantasticul se dezvoltă în funcţie de prezumţiozitatea lectorului. Intuind procesul, Rebreanu s-a îngrijit ca el să fie cel care supraveghează distanţa dintre cititor şi întâmplări. A preconizat în acest sens un soi de prozodie romanescă, ale cărei etape şi artificii sunt de natură diversă, mergând de la pitagoreismul metapsihic al numerelor, până la geometria fixă a capitolelor. Între un prolog şi un epilog eseistic se cuprinde basmul propriu-zis. Romanul în întregime respectă schema metrică a părţilor, printr-un început şi un sfârşit în care Toma Novac evoluează cu identitate concretă. E, desigur, în arhitectonica romancierului o propunere făţişă adresată lectorului. de a participa precaut la arbitrarul fantastic de care vorbeam.*

Adam și Eva *nu intră apoi în categoria tradiţională a literaturii fantastice, fiindcă, în vreme ce specia presupune în primul rând capriciu, libertate şi utopie imaginativă, romanul lui Rebreanu este o construcţie riguros guvernată de „teza" psihologistă. Strict orientate în funcţie de temele demonstraţiei, peripeţiile onirice prin care trece fantoma sufletului lui Toma Novac nu se explică prin aşa-numitul „pandeterminism" fantastic. Convenţionalismul lor era tocmai această funcţie de a înlesni şi de a dirija traducerea fenomenului psihic în conformitate cu principiul psihanalitic propus. E o modalitate de a descifra psihologia prin simboluri, ca în cazul complexualităţii incestuale a lui Unamonu, în vederea căruia se desfăşoară ritul însoţirii imature cu sora Neferura.*

Fireşte că o altă mulţime de trăsături pledează pentru contingenţa romanului cu fantasticul. Cea mai importantă se referă la dezvoltările

şi variantele monstruoase prin care se exprimă noptaticul libido freudian („le diable amoreux"), în vederea „fericitului" dezastru fizic care este moartea.

Suntem în faţa temei predilecte a lui Rebreanu, care am văzut că nu pretinde întotdeauna travestiul miraculos. În acest sens, nici plăsmuirea din Adam şi Eva *nu are acea ambiguitate şi semnificaţie informă pe care o capătă nălucile venite din sferele suprarealităţii. În virtutea unei precise expertize psihice, analiza se rezumă la o intensificare, simbolic-statutată a evenimentului şi reacţiilor.*

Concluzia e că ceea ce lipseşte deformărilor aparent fantastice din roman este chiar supranaturalul. Altfel nu s-ar explica de ce, în plină irealitate temporală, Toma Novac reîntruchipat în Axius cugetă ca un personaj foarte cunoscut nouă: „«Gloria militară nu se cucereşte privind triumfurile altora, ci luptând» îşi zise Axius..... Nu simţea însă nici o chemare pentru viaţa ostăşească. Vru să se apuce de altceva şi îşi dădu seama, curând, că nici o activitate nu-l ispiteşte. Avea dorinţe vagi, nelămurite. Îi lipsea parcă mereu ceva şi întrebări tot mai ciudate îi apăreau în suflet." Boala care se profilează este, în versiune modernă, prestigioasa „angoasă", iar mobilul ei aceeaşi tulbure fixaţie erotică, provizoriu numită Servilia. Axius este de fapt anxiosul tipic, plasat în latinitate. Prin epuizarea spaţiilor şi timpului, prin experienţe succesive la care este supus sufletul volant al eroului, Rebreanu realizează o adevărată sociologie a libido-ului. Demonstraţia constă în degradarea fatală a materiei existenţiale prin propriile ei dorinţe, degradare ce anunţă superioritatea sufletului în stare pură.

Reîntâlnim, în pluralâ confruntare a psihicului cu mediul, concepţia fundamentală a lui Rebreanu. Anticipând rolul de furnizor al subconştientului, romancierul îi recunoaşte atotputernicia printr-o exhaustivă examinare a efectelor în planul social. Ceea ce părea decor fantast în Adam şi Eva *e de fapt flexiune concret-istorică, pe parcursul căreia fiinţa se ratează (se dezvinovăţeşte?) prin una şi aceeaşi ordonată lucrare a subconştientului.*

Alexandru PROTOPESCU, Romanul psihologic românesc*, Bucureşti, Editura Eminescu, 1978, p. 96-102.*

Istoria unei cărţi începe cu geneza ei, cu atât mai mult în cazul lui Liviu Rebreanu, care a făcut confesiuni frecvente asupra procesului îndelungat de configurare a operelor sale. Scriitorul a stăruit, de asemenea, şi asupra naşterii romanului Adam şi Eva*, prima sa carte care a ridicat problema germenilor declinului [...], dar despre care avea să declare, în 1932, cu preţuire îndeosebi afectivă: „În orice caz, mie, din tot ce am scris până acum,* Adam şi Eva *mi-e cartea cea mai dragă“.*

Ca punct de plecare pentru geneza romanului a fost întotdeauna citată confesiunea lui Liviu Rebreanu, republicată de mai multe ori de el însuşi. Scriitorul dezvăluie într-o întâmplare autobiografică sursa tiparului eroinei şi fenomenului de déjà vu*, pe care în roman avea să-l trateze, ca romanticii, prin metempsihoză: „Pretextul romanului* Adam şi Eva *e o scenă trăită prin septembrie 1918 la Iaşi. Pe strada Lăpuşneanu, pe o răpăială de ploaie, am întâlnit o femeie cu umbrelă. Din depărtare m-au uimit ochii ei verzi, mari, parcă speriaţi, care mă priveau cu o mirare ce simţeam că trebuie să fie şi în ochii mei. Femeia mi se părea cunoscută, deşi îmi dădeam perfect seama că n-am mai văzut-o niciodată. Din toată înfăţişarea ei înţelegeam că şi ea avea această impresie. Am trecut privindu-ne cu bucurie şi curiozitate, ca şi când ne-am fi revăzut după vreme îndelungată. Nu ne-am oprit însă, deşi am dorit amândoi. Umbrela îi alunecase într-o parte. Din figura ei totuşi n-am reţinut decât ochii şi mai mult privirea. După ce am trecut câţiva paşi, mi-a părut rău că nu m-am oprit şi am întors capul. Făcuse şi ea aceeaşi mişcare, îndemnată desigur de acelaşi imbold. Pe urmă a dispărut pentru totdeauna...“*

Aşadar, scriitorul vorbeşte despre „pretextul“ romanului: întâlnirea de pe strada Lăpuşneanu este numai pretextul, şi nu cauza unei ficţiuni, care constituie în fond expresia unor necesităţi de evoluţie a gândirii creatorului, evadarea fertilă din formula sa fundamentală. Episodul întâlnirii de pe strada Lăpuşneanu a devenit — odată cu cartea pe care o inspirase — cunoscut, prin reeditările lui de către scriitor, prin reluarea lui de către criticii care i-au intuit importanţa documentară în privinţa procesului de creaţie rebrenian [...]

Evadare într-o ficţiune eliberată de opreliştile realităţii imediate, experienţa Adam şi Eva *este un basm pentru oamenii mari, pregătit de lecturile din copilărie ale scriitorului. Din perioada 1891-1895, când*

urma şcoala elementară din Maieru, Liviu Rebreanu îşi aminteşte ca eveniment esenţial pentru biografia viitorului scriitor: „Cele dintâi plăceri ale slovei tipărite şi ale ştiinţei de carte, tot în Maieru le-am avut, în forma primelor lecturi care m-au pasionat, Poveştile ardeleneşti *ale lui Ion Pop Reteganul, vreo cinci volume, pe care le-am recitit cu dragoste înfiorată de vechi amintiri chiar şi acum câţiva ani". Şi tot atât de important ni se pare faptul că în perioada precedentă scrierii romanului, în 1922, Rebreanu traduce O mie şi una de nopţi, două volume, după Max Hennig şi Sir Richard Burton-Leonard C. Smithers.*

Scriitorul caută bucuria fabulaţiei, pe care avea s-o împlinească, mai mult decât în oricare carte a sa, în Adam şi Eva *[...]*

Premisa analizei cărţii s-a constituit, în general, ca răspuns la întrebarea asupra genului: roman sau ciclu de nuvele cu ramă? Şi s-a optat, în parte cu îndreptăţire, pentru a doua categorie, deşi analiza a continuat să fie situată în contextul aceleia a romanelor rebreniene [...]

Liviu Rebreanu îşi considera scrierea un „roman" [...]

Concepţia scriitorului prevede cartea ca pe un roman cu două personaje centrale [...]

În Adam şi Eva *motivul metempsihozei, despre care s-a spus că are funcţia ramei nuvelelor, constituie mai mult decât atât, şi anume fundamentul menţinerii constantelor de-a lungul celor şapte capitole. Aşadar, susţinând „firul roşu care leagă cele şapte capitole", motivul metempsihozei justifică repetiţiile şi simetriile de la un capitol la altul, instituie cauza lor. Astfel, interesul lecturii ni se pare a fi întreţinut deopotrivă de planul supravieţuirii constantei şi de acela al realizării variantei de la un capitol la altul.*

Constantelor le revine funcţia de a asigura unitatea ficţiunii în măsura depăşirii genului povestitor cu ramă ca Decameronul *şi* Hanu-Ancuţei. *Ele sunt implicate în realizarea celor două elemente fundamentale ale ficţiunii: personajul şi trama epică.*

Prin funcţia constantei la nivelul personajului, cartea lui Liviu Rebreanu se constituie pe nişte nuclee nuvelistice. În planul personajului descoperim un trio de constante principale: pe de o parte, bărbatul şi femeia perechii eterne, Adam şi Eva, pe de altă parte — personajul handicap în unirea celor doi sortiţi „iubirii adevărate". În Adam şi Eva *— „roman de dragoste prin secole" — personajele cuplului etern îşi schimbă de la un capitol la altul identitatea, dar păstrează configuraţia*

psihică. Bărbatul perechii eterne — indianul Mahavira, sau egipteanul Unamonu, babilonianul Gungunum, romanul Axius, călugărul german Adeodatus, doctorul francez Gaston Duhem, românul Toma Novac — este eroul tragic care are revelaţia iubirii ca desăvârşire şi suferă prin neîmplinirea ei, sfârşind printr-o moarte violentă. La continuitatea funcţiei personajului de la un capitol la altul contribuie şi sugestia memoriei vieţilor anterioare. Axius „recunoaşte" spaţiile în care se petrecuseră existenţele sale anterioare, astfel încât revederea lor, în loc să-l îndepărteze, îl leagă şi mai mult de Servilia. Toma Novac are nostalgia Indiei, vrea s-o viziteze, ca „să descopere urmele cetăţii străvechi Hastinapur", adică este atras de locul primei existenţe a personajului, aceea a ipostazei indiene, a lui Mahavira. În Germania şi la Paris „se simţi ca acasă. Dintru început avu impresia că a mai umblat cândva pe aici". Personajul deţine o meta-memorie aburită, trădată de sentimentul de déjà-vu, de predilecţii şi aversiuni neînţelese […] Personajul feminin — Navamalika, Isit, Hamma, Servilia, Maria, Yvonne, Ileana — se realizează mai mult ca aspiraţie a bărbatului din cuplul etern decât ca prezenţă în universul capitolelor, fapt pentru care ni se pare bine inspirată opţiunea scriitorului în alegerea titlurilor. Aceste două constante la nivelul funcţiei personajului ar justifica, în primul rând, ideea de roman. Aventura personajelor este mai degrabă meta-fizică decât erotică, adică în planul ei esenţial se petrece dincolo de erotică; prin memoria iubirii omul supravieţuieşte existenţei terestre, frângând astfel bariera cunoscută a timpului acordat condiţiei umane. Utopia rebreniană, ca orice utopie privind condiţia umană, deformează convenţia cronologică: scriitorul proiectează, prin iubirea cuplului etern, eterna iluzie a dezmărginirii cronologice a omului, himera ce supravieţuieşte prin ficţiune de la epoca lui Ghilgameş şi până azi […]

Frumuseţea celor două personaje — ele sunt nişte aleşi, distinşi de restul lumii în care hălăduiesc, — susţine caracterul utopic al cărţii. Bărbatul este un intelectual, în măsura în care etapa istorică şi situaţia socială i-o permit: Mahavira are acces în poiana înţeleptului, Unamonu este înclinat către studiu, scribul Gungunum îşi împarte deopotrivă sufletul între dorinţa de a copia tăbliţele vechi şi aceea de a o căuta pe frumoasa Isit, Axius se dedică studiului, ca şi doctorul Duhem, în dauna afirmării în viaţa publică, Toma Novac, strălucit profesor de filozofie, atinge apogeul. Femeia are o frumuseţe misterioasă şi în figura ei se

sugerează acel „nu ştiu ce“ irezistibil, circumscris comunicării afective a cuplului etern. Scriitorul caută să trezească simpatia lectorului pentru personajele care traversează o utopie tristă în fond […]

Factorul handicapant în împlinirea iubirii cuplului etern se realizează ca un multiplu în care elementul principal îl constituie personajul handicap. Pentru ascuţirea dramei personajului handicap este în general soţul sau soţia unuia din cele două personaje sortite cuplului etern. Funcţia personajului handicap se remarcă îndeosebi în capitolele în care el se opune violent unirii cuplului etern, decizând uciderea unuia din cei doi predestinaţi: în Navamalika *regele Arjuna ordonă schingiuirea şi moartea lui Mahavira; în* Servilia *soţia lui Axius, orgolioasa şi geloasa Chrysilla, o înjunghie cu propria ei mână pe frumoasa sclavă; în* Ileana *soţul eroinei, Poplinski, îl împuşcă pe Toma Novac. Alături de personajul handicap, în factorul handicapant se mai includ încă diverse variabile, cum ar fi circumstanţa istorică, socială etc.*

Constanta epică se fundamentează pe similitudinea relaţiei dintre personajele centrale în cele şapte capitole. În rezumat, constanta epică se reduce la întâlnirea personajelor cuplului etern şi interzicerea tragică a împlinirii iubirii.

„Carte a iluziilor eterne“, cum o gândise autorul ei, Adam şi Eva *este cartea utopică a izbăvirii condiţiei umane prin iubire, fiindcă, traversând cele şapte vieţi, omul păstrează ca paşaport pentru eternitate memoria iubirii. Rebreanu învesteşte afecţiunea umană cu funcţia obiectului magic în care omul înfrânge implacabilitatea scurgerii timpului şi îşi dobândeşte dăinuirea. Soluţia „iluziilor eterne“, în măsura jocului artei, este găsită în meta-fizic: omul este supus la eshibiţia depăşirii duratei existenţei prin amintirea (platonică) a iubirii. În acest sens revelaţia mare a vieţii ar consta în recunoaşterea cuplului etern…*

> *Mariana IONESCU,* Postfaţă*, în: Liviu Rebreanu,* Adam şi Eva*, Editura Minerva, Bucureşti, 1989 (seria „Arcade“), p. 233-235, 236-237, 238-240, 241.*

Romanul fantastic Adam şi Eva *(1925), cu antecedente în proza eminesciană, nu beneficiază de fastul imaginaţiei romantice a unui Gautier, este în schimb viabil în fiecare din cele şapte nuvele constitutive de evocare*

istorică (cuplul e purtat din India în Egipt, Chaldeea, Italia antică, Germania medievală, Franţa marii Revoluţii, România contemporană).

> *Al. PIRU,* Istoria literaturii române*, Editura „Grai şi suflet — Cultura Naţională", Bucureşti, 1994, p. 199.*

Adam şi Eva *nu are, evident, adâncimile metafizice şi gradoarea fantasticului din proza eminesciană (*Sărmanul Dionis*) şi, în general, din marea literatură, însă derularea ca în* Memento mori*, ca în* La légende de siècles*, ca în* Az ember tragediaja *a lui Madàcs Imre, deşi nu cu aceeaşi forţă vizionară, de tablouri evocatore a şapte civilizaţii începând cu cea indiană veche, nu rămâne fără efect asupra sensibilităţii receptoa-re. Monotonia procedeului poate deveni agasantă, dar, în sine considerat, nici un episod nu e fad. În primele, mai cu seamă, arta rebreniană a fixării de momente încordate, de scene tari îşi demonstrează întreaga eficacitate.*

Dacă tentativa saltului dincolo de realism (de ceea ce se înţelege prin realism îndeobşte) se înfăptuieşte mai mult în intenţie, dacă nu se realizează ceea ce unii numeau, în epocă, „realismul integral" („realism" incluzând toate experienţele sufleteşti posibile, inclusiv pe aceea a fantasticului şi a extazului), Adam şi Eva *posedă, totuşi, calităţile unei scrieri în măsură a redeştepta interesul pentru extraordinar, pentru fabulos, pentru metafizică.*

> *Dumitru MICU,* Scurtă istorie a literaturii române*, vol II, Editura Iriana, Bucureşti, 1995, p. 114.*

Cu Adam şi Eva *(1925), romancierul anticipează o altă linie a prozei moderne, evidenţiată mai cu seamă în anii de după al doilea război mondial: transfigurarea mitului, structura romanului-parabolă. Ca în cazul altor opere, şi aici avem de-a face cu un proces complex al genezei, ale carei rădăcini coboară — după mărturisirile autorului — până în 1918, într-o întâmplare aparent anodină, complicată cu drama conjugală a poetului Şt. O. Iosif, coleg şi prieten cu Liviu Rebreanu. De la schema primitivă a unui roman nescris,* Şarpele*, ideea fatalităţii erotice îşi încorporează două alte motive, al „cuplului etern" şi al „veşnicei reîntoarceri". Sau, aşa cum unul dintre personaje, Tudor Aleman, explică din preambul: „Bărbatul şi femeia se caută în vălmăşagul imens al vieţii*

omeneşti. Un bărbat din milioane de bărbaţi doreşte pe o singură femeie, din milioane de femei. Unul singur şi una singură! Adam şi Eva! Căutarea reciprocă, inconştientă şi irezistibilă e însuşi rostul vieţii omului". Nostalgia cuplului primordial (nu fără legături cu mitul platonician al androginului) e încadrată în succesiunea a şapte vieţi retrăite de protagonistul Toma Novac — în ultima clipă a celei din urmă existenţe. Astfel romanul însuşi e o suită de şapte „biografii", în care eroul apare în ipostaze quasiidentice, dar proiectat de fiecare dată într-un alt decor istoric: păstor indian (Mahavira), mare dregător egiptean (Unamonu), scrib într-un templu babilonian (Gungunum), cavaler roman (Axius), călugăr medieval (Adeodatus), revoluţionar şi medic în Franţa anilor Teroarei (Gaston) şi, în fine, filozof român (Toma Novac). Speculaţia revelaţiei ultime e atribuită în roman unui personaj bizar, demonic şi debonar totodată, Tudor Aleman, după cum fiecare „viaţă" a cuplului Toma — Ileana e pândită de un „al treilea personaj" premonitoriu. Un comentariu discursiv deschide şi închide fiecare episod în parte, menit a sugera continuitatea existenţei dincolo de barierele terestre. Rebreanu nu are însă darul prozei speculative şi nu evită, în asemenea pasaje, oarecare artificialitate. Forţa lui se afirmă plenar în tensiunea interioară a fiecărui capitol, dar mai cu seamă în analiza obsesiei erotice şi în descrierea, uneori cu o concreteţe halucinantă a detaliului atroce, a morţii eroilor. Scenele de violenţă, inedite în proza românească a momentului, sunt intim înrudite cu o tehnică cinematografică proprie filmului suprarealist din anii '20. Excelente „nuvele", cu o valoare estetică autonomă, Navamalika, Servilia, Yvonne *(cele mai izbutite) se disting nu doar printr-o virtuozitate flaubertiană în reconstituirea unui cadru erotic, istoric, încărcat cromatic şi vizual, dar mai ales prin forţa tragică a situaţiilor, psihologiilor şi prin fiorul unor scene de tensiune exasperată. Făcând abstracţie de latura pur speculativă, care poate apărea cititorului de azi datată şi chiar naivă, avem în schimb, aşa cum observa unul din comentatorii cei mai avizati ai timpului (criticul Perpessicius), „şapte povestiri despre călătoria sufletului, cu şapte oboluri spre vămile nefiinţei. Ele se desfăşoară cu un tempo vertiginos şi într-un stil adecvat basmului". Ceea ce dăinuie şi impresionează în continuare în romanul lui Liviu Rebreanu este capacitatea evocării unui „ciclon de dragoste care se consumă autodistrugându-se". S-au făcut felurite apropieri între* Adam şi Eva *si opere străine, de la* Pelerinul Kamanita *al danezului Gjellerup,*

la Sienkiewici, V. Hugo, Meyrink, Flaubert. Poe şi, fireşte, la The Star Rover *a lui J. London. Dincolo de unele similitudini (cadru, motive, tipologii), asemenea raportări nu vizează totuşi ideea fundamentală a romanului, nici construcţia sa. Mai convingătoare e ascendenţa autohtonă a acestei proze, cu modelul în nuvela lui Eminescu,* Sărmanul Dionis. *Dacă Rebreanu n-a putut însă atinge sclipitoarele consideraţii din proza filozofică eminesciană,* Adam şi Eva *le compensează prin ideea erosului ca principiu vital unic, ca şi prin alternanţa halucinantă eros/thanatos. În primul aspect, Rebreanu pare să anticipeze ceea ce mult mai târziu, în plan pur teoretic, Pierre Teilhard de Chardin va numi „l'amour énergie": „L'amour 'hominisé' se distingue de tout autre amour parce que le «spectre» de sa chaude et pénétrante lumière s'est merveilleusement enrichi. Non plus seulement l'attrait unique et périodique, en vue de la fécondité matérielle; mais une possibilité sans limite et sans repos, de contact par l'esprit beaucoup plus que par le corps: antennes infmiminent nombreuses et subtiles, qui se cherchent parmi les délicates nuances de l'âme; attrait de sensibilisation et d'achèvement réciproque, où la préoccupation de sauver l'espèce se fond graduellement dans l'ivresse plus vaste de consommer à deux un Monde. Vers l'Homme, à travers la Femme, c'est en réalité l'Univers qui s'avance. Toute la question (la question vitale pour la Terre...) c'est qu'ils se reconnaissent". Pasajul din filozoful francez îşi găseşte, în multe privinţe, o ilustrare* avant la date *în romanul rebrenian. Cititorul va recunoaşte în rostogolirea filmică a celor şapte existenţe ale cuplului etern aceeaşi dorinţă de „recunoaştere" şi completitudine, nu o dată împinsă până la paroxismul tragic. Aşa cum lui Axius (în episodul* Servilia*) oracolul îi avansează formula-verdict „Eros e zeul zeilor", romanul se vrea — dincolo de orice artificiu teoretic — un elogiu reînnoit adus puterii atotbiruitoare a dragostei.*

Liviu Rebreanu a fost continu preocupat de analiza fenomenologică a erosului, înfăţişat atât de divers şi unitar totodată în fiecare din romanele sale. Adam şi Eva *intenţiona să fie însă exclusiv închinat acestei problematici eterne, de unde şi generalitatea ostentativă a titlului, ca şi prospecţiunea pe verticală a mitului în diverse momente isrorice. Autorul şi-a mărturisit, dintr-o atare perspectivă, ataşamentul sentimental pentru acest roman, înaintea celorlalte, chiar dacă acelea (şi nu acesta) au fost apreciate de critică drept „capodopere": „Mie, din tot ce am scris până acum,* Adam şi Eva *mi-e cartea cea mai dragă. Poate pentru că într-însa*

e mai multă speranţă dacă nu chiar o mângâiere, pentru că într-însa viaţa omului e deasupra începutului şi sfârşitului pământesc, în sfârşit pentru că Adam şi Eva *e cartea iluziilor eterne"...*

*Dincolo de rezervele criticii, posteritatea cărţii a fost neaşteptat de fecundă. Mai mult decât în alte cazuri, o filiaţie rebreniană poate fi urmărită aici, de la motivul „veşnicei întoarceri", preluat de Mircea Eliade în proza (nu numai în filozofia) sa, la mitul cuplului etern, prezent în varii ipostaze epice în romanele lui Laurenţiu Fulga şi, în fine, la una din temele fundamentale ale ultimei creaţii a lui Marin Preda (*Cel mai iubit dintre pământeni*), reînnoind, deşi în alt context istoric şi speculativ, credinţa lui Liviu Rebreanu în energiile mistuitoare ale iubirii, singurele capabile să justifice existenţa umană — căci „dacă dragoste nu e, nimic nu e..."*

> *Mircea ZACIU,* Ca o imensa scenă, Transilvania..., *Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Române, 1996, p.312-315.*